

ESTUDI SOBRE CONDUCTES DE VIOLÈNCIA SEXUAL I APROXIMACIÓ I INTERVENCIÓ DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL EN LA MATÈRIA

Financiado por
la Unión Europea
NextGenerationEU

Plan de Recuperación,
Transformación y Resiliencia

**ESTUDI SOBRE CONDUCTES DE VIOLÈNCIA SEXUAL I APROXIMACIÓ I INTERVENCIÓ
DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL EN LA MATÈRIA. 1ª edició 2023.**

Elaborat per Federació Mujeres Jóvenes (FMJ). Encarregat per la Federació Española de Municipios y Provincias (FEMP).

Coordinació Federació Mujeres Jóvenes

Mónica Saiz Martínez

Coordinació de l'equip de recerca

Tania Sordo Ruz

Redacció

Violeta Assiego Cruz, Hebe Bonilla Rodríguez i Tania Sordo Ruz

Equip de recerca

Violeta Assiego Cruz, Hebe Bonilla Rodríguez i Tania Sordo Ruz

Traducció

Scheherezade Surià López

ÍNDEX

1.	INTRODUCCIÓ	p. 15
2.	OBJECTIUS	p. 19
3.	METODOLOGIA	p. 26
4.	CONSIDERACIONS PRÈVIES	p. 33
5.	SOBRE EL SERVEI ATENPRO	p. 36
6.	LES VIOLÈNCIES SEXUALS CONTRA LES DONES	p. 42
7.	DIAGNÒSTIC DE LA SITUACIÓ DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS A ESPANYA	p. 48
	a. CONTEXT GENERAL DELS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL 2019 -2021	p. 49
	i. Fets delictius sexuals coneguts, delictes sexuals registrats i victimitzacions (2019 - 2021)	p. 49
	1. Fets delictius sexuals coneguts (2019 - 2021)	p. 49
	a. Representació territorial: fets delictius sexuals coneguts (2021)	p. 52
	2. Fets delictius sexuals esclarits (2019 - 2021)	p. 55
	a. Representació territorial: delictes sexuals esclarits (2021)	p. 56
	3. Comparativa fets delictius coneguts i delictius sexuals esclarits (2021)	p. 57
	4. Victimitzacions (2019 - 2021)	p. 58
	a. Representació territorial: victimitzacions (2021)	p. 63

ii. Agressions sexuals dutes a terme per dues o més persones de sexe masculí (2021). Abús i agressió	p. 64
1. Representació territorial dels fets de violència sexual múltiple coneguts i registrats (2016 - 2021)	p. 69
b. ASSETJAMENT SEXUAL, <i>STALKING</i>, AGRESSIÓ I ABÚS SEXUAL 2019, 2021 I PERÍODE 2015 – 2019	p. 70
i. Perfil de les victimitzacions de dones: abús i agressió sexual (amb penetració o sense), assetjament sexual i <i>stalking</i>	p. 70
1. Nombre de victimitzacions de dones per delictes contra la llibertat sexual: abús i agressió sexual (amb penetració o sense) i assetjament sexual (2021)	p. 70
a. Violència sexual fora de l'àmbit de la parella. Macroenquesta de Violència contra la Dona (2019): prevalença, freqüència i formes de violència (abús i agressió sexual)	p. 71
b. Assetjament sexual. Macroenquesta (2019): prevalença, freqüència i formes d'assetjament sexual	p. 74
c. Assetjament reiterat o <i>stalking</i> . Macroenquesta 2019: prevalença, freqüència i formes d' <i>stalking</i>	p. 77
d. Violència sexual exercida per la parella o exparella. Macroenquesta 2019: prevalença, freqüència i formes de violència sexual	p. 79
2. Edat de victimitzacions de dones per delictes contra la llibertat sexual: abús i agressió sexual (amb	p. 84

penetració o sense), assetjament sexual (2021) i *stalking* (2019)

- a. Edat de les dones que han patit violència sexual fora de l'àmbit de la parella: Macroenquesta 2019 (abús i agressió sexual) p. 89
 - b. Edat de les dones que han patit assetjament sexual: Macroenquesta (2019) p. 90
 - c. Edat de les dones que han patit *stalking*: Macroenquesta (2019) p. 90
 - d. Edat de les dones que han patit violència sexual dins de la parella o exparella: Macroenquesta (2019) p. 91
3. Nacionalitat de la víctima de violència sexual: abús i agressió sexual (amb penetració o sense), assetjament sexual i mutilació genital femenina (2015 - 2019) p. 92
- a. Dones víctimes de violència sexual fora i dins de la parella/exparella, assetjament sexual i *stalking*. Macroenquesta (2019): país de naixement. p. 93
4. Resta de les característiques del perfil sociodemogràfic de les dones que han patit violència sexual. (abús i agressió sexual). Macroenquesta (2019) p. 94
- a. Violència sexual (abús i agressió). Macroenquesta (2019): nivell d'estudis, *discapacitat acreditada* i grandària municipi de residència p. 94

- b. Assetjament sexual. Macroenquesta (2019): p. 96
nivell d'estudis, *discapacitat acreditada* i
grandària municipi de residència
 - c. *Stalking*. Macroenquesta (2019): nivell p. 97
d'estudis, *discapacitat acreditada* i grandària
municipi de residència
 - d. Violència sexual dins de la parella/exparella. p. 99
Macroenquesta (2019): nivell d'estudis,
discapacitat acreditada, grandària municipi
de residència, situació legal amb la parella
actual i convivència amb la parella actual
- 5. Distribució de victimitzacions per lloc de comissió p. 101
del fet: abús i agressió sexual (amb penetració o
sense) i assetjament sexual (2019)
 - a. Lloc on es va produir la violència sexual p. 104
segons dades de la Macroenquesta (2019):
abús i agressió sexual (2019)
- 6. Relació amb l'autoria del fet delictiu: abús i agressió p. 105
sexual (amb penetració o sense), assetjament sexual
i *stalking* (2015 – 2019)
 - a. Vincle amb la persona que va p. 107
exercir/exerceix la violència sexual segons
dades de la Macroenquesta (2019): abús i
agressió sexual (2019)
 - b. Vincle amb la persona que va p. 107
exercir/exerceix l'assetjament sexual segons
dades de la Macroenquesta (2019):
assetjament sexual (2019)

c. Vincle amb la persona que va exercir/exerceix <i>stalking</i> segons dades de la Macroenquesta (2019): <i>stalking</i> (2019)	p. 108
ii. Distribució territorial autonòmica de les victimitzacions de dones: abús i agressió sexual (amb penetració o sense) i assetjament sexual (2019)	p. 108
iii. Tipus i intensitat de violència denunciada: abús i agressió sexual (amb penetració o sense) i assetjament sexual (set. 2016 - des. 2019)	p. 109
iv. Agressions sexuals en grup (2019): dades de la Macroenquesta (2019)	p. 111
v. Lesions físiques a conseqüència de la violència sexual (agressió i abús sexual): Macroenquesta (2019)	p. 112
vi. Cerques d'ajuda arran de la violència sexual, l'assetjament sexual i l' <i>stalking</i> . Macroenquesta (2019)	p. 113
c. VIOLÈNCIA DIGITAL (2021 I 2022)	p. 113
i. Context general de la ciberdelinqüència sexual (2021)	p. 113
1. Context general de la ciberdelinqüència sexual indistintament del sexe de la víctima: fets coneguts registrats. Ciberdelinqüència sexual (2021)	p. 115
2. Perfil de les victimitzacions (edat i sexe): ciberdelinqüència sexual (2021)	p. 117
a. Victimitzacions per grups d'edat: ciberdelinqüència sexual (2021)	p. 117
3. Context general de les victimitzacions a dones fruit de la ciberdelinqüència sexual (2021)	p. 118

a.	Victimitzacions a dones fruit de la cibercriminalitat sexual: nacionalitat (2021)	p. 120
ii.	Incidència de diverses formes d'assetjament sexual en línia per edats (2019)	p. 121
iii.	Violència sexual mitjançant l'ús d'aplicacions de cites: Tinder (2022)	p. 122
d.	TRÀFIC DE DONES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2019 – 2021)	p. 123
i.	Context del tràfic de dones i nenes amb finalitats d'explotació sexual (2019-2021)	p. 123
1.	Nombre de víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual a Espanya (2019 - 2021)	p. 123
2.	Possibles situacions de tràfic amb finalitats d'explotació sexual a Espanya segons entitats (2021)	p. 125
3.	Perfil de les dones víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual a Espanya: edat i nacionalitat (2021)	p. 126
4.	Recursos d'atenció a víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual a Espanya (2020 i 2021)	p. 128
a.	Allotjament i atenció ambulatoria (2021)	p. 128
5.	Dades del Ministeri de l'Interior —Centre d'Intel·ligència contra el Terrorisme i el Crim Organitzat (CITCO)— (2021)	p. 129
6.	Dades de la Unitat d'Estrangeria de la Fiscalia General de l'Estat (2021)	p. 130

7. Sentències (2021)	p. 133
a. Proporció de sentències (2021) sobre el nombre de casos de tràfic amb finalitats d'exploració sexual detectats per l'entitat (2021)	p. 133
e. MUTILACIÓ GENITAL FEMENINA A ESPANYA (2021)	p. 135
i. Context de la mutilació genital femenina a Espanya (2016 - 2021)	p. 135
1. Població femenina provinent de països on es practica la mutilació genital femenina a Espanya (2016-2021)	p. 136
2. Població femenina provinent de països on es practica la mutilació genital femenina per comunitats autònomes (2016 – 2021)	p. 140
f. MATRIMONI FORÇAT A ESPANYA (2019)	p. 142
i. Context de les víctimes de matrimonis forçats a Espanya amb sobrerrepresentació de Catalunya (2019)	p. 142
1. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats a Espanya amb sobrerrepresentació de Catalunya (2019)	p. 142
a. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: edat (2019)	p. 142
b. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: nacionalitat (2019)	p. 143
c. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: comunitat o	p. 144

ètnia (2019)

- d. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: religió (2019) p. 144
- e. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: estat civil en el moment en què es detecta el cas de matrimoni forçat (2019) p. 145
- ii. **Entitats coneixedores del volum de casos de víctimes de matrimonis forçats a Espanya amb sobrerepresentació de Catalunya (2019)** p. 145
 - 1. Àmbit d'activitat de l'entitat que intervé o detecta els casos de matrimonis forçats (2019) p. 146
 - 2. Com arriben els casos de matrimonis forçats al coneixement de les entitats (2019) p. 146
 - 3. Detecció del matrimoni forçat per part de l'entitat segons el moment: abans o després que es contregui (2019) p. 147
 - 4. Persona que posa en coneixement de les entitats el matrimoni forçat (2019) p. 147
 - 5. Situació legal de la víctima identificada al moment de la intervenció per part de l'entitat (2019) p. 148
- g. **PERSONES EN SITUACIÓ DE VULNERABILITAT DAVANT DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS** p. 148
 - i. **Violències sexuals contra nenes, nens i adolescents (2021)** p. 148
 - 1. Violències contra nenes, nens i adolescents: estadística del Ministeri de l'Interior (2021) p. 150

a. Evolució de les victimitzacions (2019 – 2021)	p. 151
b. Territori on es produeixen els delictes: comunitats autònomes (2021)	p. 153
2. Les violències sexuals contra nenes i nens a través de l'estudi de les sentències dictades a Espanya durant el període 2010-2019	p. 154
a. Característiques sociodemogràfiques de les nenes i nens segons sentències (2010 - 2019)	p. 154
b. Sexe dels agressors segons sentències (2010 - 2019)	p. 155
c. Relació entre la víctima i l'agressor o agressors segons sentències (2010-2019)	p. 155
d. Temps transcorregut entre els fets i la denúncia segons sentències (2010 - 2019)	p. 156
e. Persona o organisme que denuncia segons sentències (2010 - 2019)	p. 157
f. Lloc de l'agressió segons sentències (2010 – 2019)	p. 157
g. Continuitat en l'agressió segons sentències (2010-2019)	p. 157
ii. Violències sexuals contra adolescents (2021)	p. 158
iii. Violències sexuals i dones joves (2019)	p. 162
1. Agressió i abús sexual a les dones joves fora de la parella o exparella (2019)	p. 163
2. Assetjament sexual a les dones joves (2019)	p. 164
3. Assetjament sexual reiterat o <i>stalking</i> a les dones joves (2019)	p. 164

iv. Violències sexuals i dones més grans de 65 anys (2019 - 2021)	p. 164
v. Violències sexuals i dones amb algun tipus i grau de diversitat funcional (2019-2020)	p. 168
1. Prevalença de la violència sexual en les dones amb algun tipus de diversitat funcional dins de la parella o exparella (2020)	p. 168
2. Agressió i abús sexual a les dones amb algun tipus de diversitat funcional fora de la parella o exparella (2019)	p. 169
3. Assetjament sexual a les dones amb algun tipus de diversitat funcional (2019)	p. 170
4. Assetjament sexual reiterat o <i>stalking</i> a les dones amb algun tipus de diversitat funcional (2019)	p. 171
vi. Violències sexuals i dones nascudes a l'estranger (2019)	p. 171
1. Agressió i abús sexual a les dones estrangeres fora de la parella o exparella (2019)	p. 171
2. Assetjament sexual a les dones estrangeres (2019)	p. 172
3. Assetjament sexual reiterat o <i>stalking</i> a les dones estrangeres (2019)	p. 173
vii. Violències sexuals i dones residents en municipis de grandària petita (2019)	p. 173
1. Agressió i abús sexual fora de la parella o exparella en dones que resideixen a municipis petits (2019)	p. 173
2. Assetjament sexual en dones que resideixen a municipis petits (2019)	p. 174
3. Assetjament sexual reiterat o <i>stalking</i> a dones que resideixen a municipis petits (2019)	p. 175
h. PERCEPCIÓ SOBRE LES VIOLÈNCIES SEXUALS CONTRA LES	p. 175

DONES: AGRESSIÓ I ABÚS SEXUAL, ASSETJAMENT SEXUAL, VIOLÈNCIA SEXUAL DIGITAL (2023) I MATRIMONIS FORÇATS (2018)

- i. Enquesta sobre qüestions d'actualitat: la violència sexual contra les dones. Avanç de resultats (gener 2023): Centre d'Investigacions Sociològiques p. 175
 - ii. Enquesta "No accepto". Aproximació als matrimonis forçats a Espanya des de la mirada de les professionals i els professionals de la Comunitat de Madrid i Catalunya. (2018): Federació de Dones Progressistes p. 180
 - i. FEMINICIDI SEXUAL (2022) p. 181
 - i. Comparativa entre feminicidis: feminicidi sexual (2022) p. 181
- 8. **APROXIMACIÓ I INTERVENCIÓ DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL A LES VIOLÈNCIES SEXUALS** p. 182
 - a. **OBLIGACIONS LOCALS SOBRE LES VIOLÈNCIES SEXUALS** p. 182
 - b. **SERVEIS PROPIS D'ATENCIÓ, INTERVENCIÓ I PROTECCIÓ DE DONES VÍCTIMES O SUPERVIVENTS DE VIOLÈNCIES SEXUALS** p. 186
 - c. **PROPOSTES PER MILLORAR LES ACCIONS D'INTERVENCIÓ I PREVENCIÓ EN MATÈRIA DE VIOLÈNCIES SEXUALS** p. 199
 - d. **PROPOSTES D'UN SISTEMA D'AVALUACIÓ** p. 202
- 9. **INCORPORACIÓ DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS AL SERVEI ATENPRO** p. 205
 - a. **CONTEXT** p. 205
 - b. **SUGGERIMENTS GENERALS PER A LA INCLUSIÓ DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS AL SERVEI ATENPRO** p. 206
 - c. **SUGGERIMENTS ESPECÍFICS** p. 213
 - i. Proposta de protocol d'atenció a les violències sexuals p. 213

ii.	Propostes de mesures concretes que afavoreixin la supervisió tècnica i formació contínua i especialització de l'equip professional que assisteixi les usuàries d'ATENPRO víctimes de l'objecte de l'estudi	p. 214
	1. Itinerari formatiu	p. 214
	2. Sistema d'avaluació	p. 217
10.	CONCLUSIONS	p. 219
11.	BIBLIOGRAFIA	p. 222
12.	ANNEX 1 - QÜESTIONARI	p. 239

1. INTRODUCCIÓ

D'acord amb l'Organització Mundial de la Salut (OMS), la violència sexual és: "qualsevol acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjats, o les accions per comercialitzar o utilitzar de qualsevol altra manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta persona amb la víctima, en qualsevol àmbit, incloent-hi la llar i el lloc de treball"¹.

En el cas de la violència sexual contra les dones, aquesta és una manifestació de la violència per raó de gènere contra elles; per tant, constitueix una forma de discriminació i una vulneració als drets humans². Com que la violència sexual té diferents formes o manifestacions, ens hi referirem com a violències sexuals, en plural. Totes les dones tenen dret a una vida lliure de violències sexuals, dret que és interdependent i es connecta amb altres drets humans; a més, es vincula estretament amb el dret a la igualtat i no discriminació, incloent-hi la interseccional³. Les violències sexuals afecten les dones per ser dones o de forma desproporcionada⁴, tal com passa amb l'agressió sexual, l'assetjament sexual, el tràfic d'éssers humans amb finalitats d'explotació sexual, la mutilació genital femenina (MGF), el matrimoni

¹ Organització Mundial de la Salut. *s/f*. "Violència contra la mujer: violencia de pareja y violencia sexual contra la mujer". *Nota descriptiva núm. 239*.

² Fem servir "violència per raó de gènere contra les dones" seguint la Recomanació General núm. 35 sobre la violència per raó de gènere contra la dona, per la qual s'actualitza la Recomanació General núm. 19 (2017) del Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona. Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona. 2017. *Recomanació General núm. 35 sobre la violència per raó de gènere contra la dona, per la qual s'actualitza la Recomanació General núm. 19*.

³ Tot això anterior, d'acord amb el marc internacional i europeu de drets humans. En aquest sentit, l'Estat espanyol ha ratificat del Sistema Universal de Protecció de Drets Humans, el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics; el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals; la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona; la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació Racial; la Convenció contra la Tortura i Altres Tractes o Penes Cruels, Inhumans o Degradants; la Convenció sobre els Drets de l'Infant; la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, i la Convenció Internacional per a la Protecció de Totes les Persones contra les Desaparicions Forçades. Amb relació a l'OIT, els convenis 189 i 190. En el marc del Consell d'Europa, el Conveni per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals i el seu Protocol núm. 12, relatiu a la prohibició general de la discriminació; el Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica (Conveni d'Istanbul); el Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans (Conveni de Varsòvia); el Conveni sobre la Ciberdelinqüència (Conveni de Budapest), i el Conveni del Consell d'Europa per a la protecció dels nens contra l'explotació i l'abús sexual (Conveni de Lanzarote). En el marc de la Unió Europea, el Tractat de Funcionament de la Unió Europea i la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, a més d'algunes Directives —contra la discriminació i sobre víctimes de delictes— i que s'està elaborant una Directiva contra la violència de gènere i que, recentment, la Unió Europea s'ha adherit al Conveni d'Istanbul.

⁴ Vegeu: Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona. 1992. *Recomanació General núm. 19 (1992) sobre la violència contra la dona i "Recomanació General núm. 35..."*, *Op. Cit.*

forçat (MF) i les violències sexuals comeses a l'àmbit digital, cosa que comprèn la difusió d'actes de violència sexual, la pornografia no consentida i l'extorsió sexual a través de mitjans tecnològics.

A Espanya, com aprofundirem en aquest estudi, d'acord amb la Macroenquesta de Violència contra la Dona del 2019 (MVM 2019), 1 de cada 2 dones ha enfrontat algun tipus de violència masclista al llarg de la seva vida i del total de dones de 16 anys o més que resideixen a Espanya, 1.322.052 (el 6,5%) han enfrontat violència sexual per part d'una persona amb qui no mantenen ni han mantingut una relació en algun moment de la seva vida i 103.487 dones (el 0,5%) en els últims 12 mesos⁵. Essent conscients que les dades en violències sexuals contra les dones són una aproximació per les característiques d'aquesta violència. Així mateix, com desenvoluparem en aquest estudi, hi ha manifestacions de la violència sexual a les quals s'ha prestat més atenció i d'altres a les quals se n'ha prestat menys.

Aquestes dades ens mostren que encara s'han d'adoptar i desenvolupar tota una sèrie de mesures per erradicar les violències sexuals contra les dones en totes les formes, manifestacions i àmbits, i l'Estat espanyol té l'obligació d'actuar amb diligència deguda per prevenir, protegir, investigar, sancionar i reparar de manera integral les víctimes o supervivents. En aquest sentit, "perquè es pugui considerar que l'actuació d'un Estat és conforme a l'obligació de la diligència deguda, ha d'estar lliure de mites, prejudicis i estereotips de gènere i sobre les violències masclistes, i ha d'aplicar una perspectiva de gènere i interseccional, en cas contrari, no es pot considerar com a tal"⁶. De la mateixa manera, els Estats han de comptar amb serveis especialitzats i integrals per a les víctimes o supervivents de les violències sexuals, i també han de recopilar dades, desenvolupar investigacions i estudis sobre les violències sexuals, dur a terme campanyes de prevenció i brindar formació als i les professionals que intervinguin en aquests casos. Com abordarem en aquesta investigació, les obligacions davant de les violències sexuals no només involucren l'àmbit estatal o autonòmic, sinó també el local⁷. Les administracions locals, com a autoritats públiques, estan obligades a complir els deures que els corresponen a conseqüència de les obligacions internacionals de l'Estat en matèria de drets humans. Això significa que les autoritats locals han de tenir en compte i respectar les normes i els estàndards internacionals de drets humans en tots els aspectes de la seva tasca, fins i tot quan les seves competències locals inclouen la responsabilitat directa de promoure un dret determinat.⁸

⁵ Delegació del Govern contra la violència de gènere. 2019. *Macroenquesta de Violència contra la Dona*. Ministeri d'Igualtat. Espanya.

⁶ Tania Sordo Ruz. 2022. *Pràctiques de reparació de violències masclistes. Anàlisi i propostes*. Delegació del Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat, p. 25.

⁷ Quant a les obligacions locals quant a les violències sexuals contra les dones, vegeu: María Naredo Molero. "La responsabilidad municipal frente a las violencias sexuales. La experiencia local a la luz del marco internacional de derechos humanos". A Maria Freixanet Mateo (coord.). 2020. *Violències sexuals: política pública perseguint-ne l'erradicació*. Barcelona. Institut de Ciències Polítiques i Socials, p. 170-195.

⁸ Informe de l'Alta Comissionada de les Nacions Unides per als Drets Humans. 2022. *L'administració local i els drets humans*.

Malgrat que les legislacions de les comunitats autònomes (C. A.) solen incorporar les diferents formes de la violència masclista, incloent-hi les violències sexuals fora de la parella o exparella, en l'àmbit estatal, la Llei orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere (LOMPIVG) ha estat enfocada a la violència per raó de gènere exercida per la parella o exparella, excloent-ne les violències sexuals exercides per coneguts que no són parella o exparella o desconeguts. Així doncs, en l'àmbit estatal, a Espanya falta un marc adequat per a la protecció de totes les víctimes o supervivents de les violències sexuals, tot i que en els últims anys s'han pres algunes mesures enfocades a les violències sexuals, com detallem en aquesta investigació (per exemple, l'ampliació del servei 016 a diferents formes de violència masclista, la inclusió del feminicidi sexual com a tipus de feminicidi per comptabilitzar-lo o l'impuls i el finançament de recursos específics 24/7/365 especialitzats i integrals per a l'atenció de les violències sexuals).

Per cobrir aquest buit normatiu a escala estatal, va entrar en vigor la Llei orgànica 10/2022, del 6 de setembre, Garantia Integral de la Llibertat Sexual (LOGILS), per a la qual va tenir molt a veure la reacció dels moviments feministes en casos paradigmàtics de violències sexuals contra les dones i la seva resposta judicial, i també que l'Estat espanyol va ratificar l'any 2014 —el mateix any en què va entrar en vigor— el "Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica" (Conveni d'Istanbul, 2011).

La LOGILS, tal com assenyala a la seva Exposició de Motius, pretén impulsar la prevenció de les violències sexuals i garantir els drets de les víctimes o supervivents. Així mateix, defineix les violències sexuals a l'article 3.1 sobre el seu àmbit d'aplicació de la manera següent:

1. L'àmbit d'aplicació objectiu d'aquesta llei orgànica comprèn les violències sexuals, enteses com a qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit o que condicioni el desenvolupament lliure de la vida sexual en qualsevol àmbit públic o privat, incloent-hi l'àmbit digital. Es considera inclòs en l'àmbit d'aplicació, a efectes estadístics i de reparació, el feminicidi sexual, entès com a homicidi o assassinat de dones i nenes vinculat a conductes definides en el paràgraf següent com a violències sexuals.

En tot cas es consideren violències sexuals els delictes previstos al Títol VIII del Llibre II de la Llei orgànica 10/1995, del 23 de novembre, del Codi Penal, la mutilació genital femenina, el matrimoni forçat, l'assetjament amb connotació sexual i el tràfic amb finalitats d'explotació sexual. Es prestarà una atenció especial a les violències sexuals comeses a l'àmbit digital, la qual cosa comprèn la difusió d'actes de violència sexual, la pornografia no consentida i la infantil en tot cas, i l'extorsió sexual a través de mitjans tecnològics"⁹.

En aquest context i per tal de generar coneixement sobre la situació de les violències sexuals a Espanya des d'una perspectiva de gènere, interseccional i de drets humans, amb especial atenció a l'àmbit local, així com per a la incorporació de les violències sexuals al Servei

⁹ Llei orgànica 10/2022, del 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual, article 3.1.

Telefònic d'Atenció i Protecció per a víctimes de la violència de gènere (ATENPRO), des de la Federación Mujeres Jóvenes (FMJ), per encàrrec de la Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP), elaborem aquest estudi titulat "Estudi sobre conductes de violència sexual i aproximació i intervenció de l'administració local en la matèria".

Per això, primer establim els objectius, la metodologia i algunes consideracions prèvies que creiem que s'han de tenir en compte quan es duen a terme treballs que aborden les violències sexuals i a partir del context que tenim a Espanya; després, assenyalarem en què consisteix l'ATENPRO i abordem les violències sexuals contra les dones parant una atenció especial a les obligacions que tenen els Estats des del marc internacional i europeu de protecció dels drets humans, per, a continuació, fer un diagnòstic sobre la situació de les violències sexuals a Espanya, diagnòstic que considerem únic per la recopilació que fa abordant les diferents formes de violència sexual en què ens centrem en aquest estudi: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències sexuals comeses a l'àmbit digital.

Seguim l'estudi desenvolupant l'aproximació i la intervenció de l'administració local en les violències sexuals; per a això, indiquem les obligacions locals sobre les violències sexuals; abordem els serveis propis d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes o supervivents de les violències sexuals; establim les propostes per millorar les accions d'intervenció i prevenció en matèria de violències sexuals, i les propostes d'un sistema d'avaluació. Per a després, dur a terme tot allò relacionat amb la incorporació de les violències sexuals a ATENPRO, incloent-hi el context en què es dona aquesta incorporació, així com suggeriments generals i específics, enfocats a propostes d'un protocol d'atenció de les violències sexuals i mesures concretes que afavoreixin la supervisió tècnica i formació contínua i especialització de l'equip professional que assisteixi a les usuàries d'ATENPRO víctimes o supervivents de l'objecte d'aquest estudi, amb una atenció especial a l'itinerari formatiu i al sistema d'avaluació. Finalment, s'exposen les conclusions de l'estudi.

Voldríem concloure aquesta introducció agraint a totes les i els professionals que van respondre al nostre qüestionari dissenyat per a aquest estudi i a les persones que van ser tan generoses de compartir la seva experiència a les entrevistes en profunditat que vam mantenir per a l'anàlisi dels serveis locals d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes o supervivents de violències sexuals, així com a les entitats i associacions que ho van fer possible, entre les quals es troben: Immaculada Moreno, Laura Ocaña i Macarena Repetto de l'Associació AMUVI; Goizane Mota Gago de l'Ajuntament de Bilbao, Programa Dona, Salut i Violència; Silvia Pauls del Servei d'Igualtat i Diversitat Ciutadana - CIRD - Ajuntament de Mataró; Ester Pagès Arenas i Naxheli Beas de l'Associació d'Assistència a Dones Agredides Sexualment (AADAS), Barcelona; Blanca Torres Ecay i Pilar Baigorri Lerga del Servei Municipal d'Atenció a la Dona (SMAM), Ajuntament de Pamplona; Immaculada Sánchez de l'Ajuntament d'Albacete; Natalia Alcázar Ruiz del Centre d'Atenció Integral contra la Violència Sexual Benita Pastrana, Ajuntament de Madrid i Fundació ASPACIA; Yolanda Ibáñez Gómez de l'Ajuntament de Portugalete; Ana García Barbeito i Constanza Funez del Centre

d'Emergència Mariana Pineda per a víctimes de tràfic i altres abusos de drets humans en contextos de prostitució, Ajuntament de Madrid i Associació TRABE; Mar Calle Pomar de l'Ajuntament de Boadilla del Monte, Punt Municipal de l'Observatori Regional contra la Violència de Gènere; María José Álvarez Martínez de la Mancomunitat Comarca de la Sidra, Centre Assessor de la Dona; Belén Martín del Centre de Crisi contra la Violència Sexual Pilar Estébanez, Ajuntament de Madrid i Fundació ASPACIA; Ana Gaspar Cabrero de l'Ajuntament de Saragossa, Servei d'Igualtat; Silvia García Varona del Centre d'Atenció a Dones Concepción Arenal, Ajuntament de Madrid i Asociación TRABE; Mariti Pereira del Centre d'Atenció a Víctimes d'Agressions Sexuals i Maltractaments CAVASYM-Astúries; Carolina Conrado Medina i Lina Esther Ramos Carrillo del Centre d'Atenció a Víctimes de Violència Sexual de Tenerife (CAVIS); María Francisca Tray Botiri i Dunia Suárez Rodríguez del Servei Insular de Prevenció i Intervenció Integral a Víctimes de Violència Sexual; Gemma Uix Carrión del SARA, Servei d'Atenció, Recuperació i Acol·lida de l'Ajuntament de Barcelona; María Paz Amores Sepúlveda del Centre de la Dona de Campo de Criptana; Ana Laura Iglesias de l'Ajuntament de Vigo i Mar Rodríguez del Centre Municipal d'Informació dels Drets de la Dona; Victoria Carbajal Fernández del Centre de Crisi per a Víctimes d'Agressions Sexuals d'Astúries; María Pilar Fernández Jiménez i Cristina Cuevas del Programa Institut de la Dona de Castella-la Manxa - Programa Contigo, Programa d'Atenció Psicològica a dones víctimes d'agressions sexuals fora de l'àmbit de la parella o exparella; Marina Cobas del Centre d'Informació de la Dona del Consell de Mallorca; Ana Lidia Fernández-Layos Fernández d'Opciónate, Servei Insular de Prevenció i Atenció a les Ciberviolències Masclistes (SIPACM), Cabildo de Gran Canaria; Delegació del Govern contra la Violència de Gènere; ATENPRO; Servei 016; Institut Andalus de la Dona; Diputació de Sevilla; Ajuntament de Madrid; Creu Roja; Fundació ASPACIA; Associació TRABE; Observatori Espanyol de Delictes Informàtics; Marta González Manchón i Carmen Bruñó Moya de Projecte ESPERANZA - Adoratrices; Nerea Sancho Sánchez d'UNAF - Unió d'Associacions Familiars, Servei de Prevenció i Atenció Integral a Dones Supervivents de MGF; Hodan Sulaman Youssouf de Metges del Món; Carme Vinyoles Casas de l'Associació Valentes i Acompanyades, Girona; Ana Delgado Hernando d'APRAMP; Beatriz Escaño Valentí de la Fundació WASSU-Universitat Autònoma de Barcelona (UAB); Laia Serra, advocada experta en violències sexuals; Noemí Pereda, Doctora en Psicologia Clínica i de la Salut i professora titular de Victimologia a la UAB, especialista en violència sexual infantil; María Naredo, jurista experta en violència masclista i assessora del Ministeri d'Igualtat, i Maria Barcons, Integrant del Grup Antígona de la UAB i Doctora en Dret amb la tesi titulada "Els matrimonis forçats a l'Estat espanyol: una anàlisi sociojurídica des de la perspectiva de gènere" (2018).

2. OBJECTIUS

L'“Estudi sobre conductes de violència sexual i aproximació i intervenció de l'administració local en la matèria” té com a **objectiu general** dur a terme un diagnòstic sobre les violències sexuals contra les dones a Espanya, en les formes d'agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències sexuals comeses a l'àmbit digital, així com realitzar una aproximació i analitzar la intervenció de l'administració local en la matèria, tenint en compte les obligacions sobre les violències sexuals, per establir una sèrie de propostes, amb una atenció especial a la incorporació de les violències sexuals a ATENPRO.

Els **objectius específics** de l'estudi es troben a continuació:

- Establir el marc internacional i europeu sobre les obligacions que té l'Estat espanyol quant a les violències sexuals contra les dones, amb una atenció especial a les obligacions en l'àmbit local, tenint en compte de manera particular la diligència deguda per prevenir, protegir, investigar, sancionar i reparar de manera integral en aquests casos.
- Exposar en què consisteix ATENPRO i les seves característiques.
- Fer un diagnòstic sobre les violències sexuals a Espanya, tenint en compte les formes de violència sexual següents: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències sexuals comeses en l'àmbit digital.
- Dur a terme una anàlisi sobre els serveis locals d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes o supervivents de violències sexuals per estudiar com estan complint les obligacions en aquesta matèria i aprendre de les seves experiències.
- Desenvolupar propostes per millorar les accions d'intervenció i prevenció en violències sexuals i sobre un sistema d'avaluació.
- Determinar el context en el qual es dona la incorporació de les violències sexuals a ATENPRO, així com suggeriments generals i específics; aquests últims contemplen propostes d'un protocol d'atenció a les violències sexuals al servei i de mesures concretes que enforteixin la supervisió tècnica i formació contínua i especialització de l'equip professional que assisteixi a les usuàries d'ATENPRO víctimes o supervivents de la violència objecte de l'estudi, amb una atenció especial a la formació i l'avaluació.

Entre les **accions** que s'han dut a terme des del 17 de març del 2023, hi ha les següents:

- Desenvolupament d'un estat de la qüestió sobre les violències sexuals a Espanya a partir d'una anàlisi de fonts diferents de diverses disciplines en la matèria.

- Revisió i anàlisi de la normativa internacional, europea, estatal i autonòmica sobre les violències sexuals contra les dones.
- Revisió i anàlisi de les obligacions locals quant a les violències sexuals contra les dones.
- Anàlisi sobre en què consisteix i quines característiques té ATENPRO.
- Revisió i anàlisi de fonts primàries i secundàries d'informació i consulta, entre les quals hi ha:
 - Dades estadístiques oficials actualment disponibles sobre violència de gènere, de la MVM 2019, de l'Informe Anual de l'Observatori Estatal de Violència sobre la Dona 2018, dels últims estudis promoguts per la Delegació del Govern contra la Violència de Gènere, per l'EIGE (European Institute for Gender Equality) o organismes internacionals o de l'àmbit acadèmic en aquesta matèria, d'organismes internacionals especialitzats en drets humans, i d'organitzacions i associacions feministes, que permetin analitzar la violència sexual.
 - Butlletí Estadístic mensual i anual, estadístiques, enquestes, estudis i investigacions de la Delegació del Govern contra la Violència de Gènere, Ministeri d'Igualtat.
 - Estadística de Recursos Autonòmics en Matèria de Violència contra la Dona (DERA 2020) de la Delegació de Govern contra la Violència de Gènere, Ministeri d'Igualtat.
 - Dades sobre violència sobre la dona del Consell General del Poder Judicial, així com estadística judicial i estudis i informes del Poder judicial d'Espanya.
 - Observatori contra la Violència Domèstica i de Gènere.
 - Dades de l'Observatori Nacional de Tecnologia i Societat, ONTSI, adscrit al Ministeri d'Afers Econòmics i Transformació Digital a través de la Secretaria d'Estat de Digitalització i Intel·ligència Artificial, i les dades publicades en un informe dins de la sèrie *Policy Brief*, sobre violència digital de gènere.
 - Dades del Portal Estadístic de Criminalitat, Informe sobre violència contra la dona (2015-2019), Informe sobre delictes contra la llibertat i la indemnitat sexual (2021), així com altres arxius i documentació del Ministeri de l'Interior.
 - Publicacions i notícies del Ministeri d'Afers Econòmics i Transformació Digital.
 - Publicacions i Sanitat en dades, Ministeri de Sanitat.

- Observatori de Salut de les Dones, Ministeri de Sanitat. D'aquesta font, entre d'altres:
 - Bones pràctiques al Sistema Nacional de Salut (SNS) en matèria d'actuació sanitària davant de la violència de gènere, des del 2012.
 - Informes anuals sobre actuació sanitària davant de la violència de gènere al SNS, des del 2005.
 - Protocols, guies i instruments comuns del SNS per a l'actuació sanitària davant de la violència de gènere, des del 2007.
 - Indicadors i criteris comuns de qualitat al SNS per a l'actuació sanitària davant de la violència de gènere, des del 2008.
- Informe de seguiment dels fons Next Generation EU. Annex 3: Projecte per modernitzar i ampliar els dispositius d'atenció i protecció a les víctimes de violència masculista en el marc del PRTR. Servei ATENPRO. Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència del Govern d'Espanya.
- Catàleg de referència de polítiques i serveis en matèria de violència contra les dones d'acord amb els estàndards internacionals de drets humans", aprovat a la Conferència Sectorial d'Igualtat, que és l'Annex 1 de la *Resolució del 16 de març del 2023, de la Secretaria d'Estat d'Igualtat i contra la Violència de Gènere, per la qual es publica l'Acord de la Conferència Sectorial d'Igualtat, del 3 de març del 2023, pel qual s'aprova el pla conjunt pluriennal en matèria de violència contra les dones (2023-2027)*.
- Institut Nacional d'Estadística (INE).
- Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS).
- Estudis i publicacions del Sindicat Comissions Obreres (CCOO).
- Observatori d'assetjament sexual i per raó de sexe de CCOO.
- Programa Mundial de "Ciutats Segures Lliures de Violència contra les Dones i les Nenes" (ONU DONES) amb una perspectiva comparativa que elabora, implementa i avalua enfocaments integrals per prevenir i respondre davant de l'assetjament sexual i altres formes de violència sexual contra les dones i nenes a zones públiques.

- Observatori de Violència Digital.
- Observatori Espanyol de Delictes Informàtics.
- Observatori Violència de la Fundación Mujeres.
- Informe quantitatiu de la investigació "*Apps sin violencia*" (2022), sobre les violències sexuals en línia que les dones pateixen en aplicacions de cites, de la Federación Mujeres Jóvenes.
- I i II Informe "*Noches seguras para todas*" (2020 i 2021). Sobre les violències sexuals que pateixen les dones en contextos d'oci nocturn, de la Federación Mujeres Jóvenes.
- Calala Fondo de Mujeres.
- Femicidio.net.
- FemBloc.
- Fundació ANAR (Ajuda a Nens i Adolescents en Risc).
- Fundació CERMI Mujeres.
- Fundació ASPACIA.
- Fundació Fernando Pombo.
- Fundació Wassu, UAB.
- Geoviolencia Sexual.
- Hybridas.
- Inter-Parliamentary Union.
- Médicos del Mundo.
- Pikara Magazine.
- Save a Girl Save a Generation.
- Save the Children.

- Themis.
- Diferents estadístiques disponibles a articles, estudis i publicacions relacionades amb la matèria, així com les investigacions realitzades amb anterioritat per institucions públiques o privades.
- Dialnet.
- Epdata, Europa Press.
- Eurostat – European Statistics.
- Statista.
- UAB.
- Barcons Campmajó, Maria. 2018. “Los matrimonios forzados en el Estado español: un análisis socio-jurídico desde la perspectiva de género”. *Tesi doctoral*. UAB.
- Estudi *Frequency, Types, and Manifestations of Partner Sexual Violence, Non-Partner Sexual Violence and Sexual Harassment: A Population Study in Spain*. 2022. Consorci Centre de Recerca Biomèdica a la Xarxa d’Epidemiologia i Salut Pública (CIBERESP) i l’Escola Andalus de Salut Pública, en col·laboració amb la Universitat Complutense de Madrid.
- Federació Dones Progressistes. 2018. “‘NO ACCEPTO’. Aproximació als matrimonis forçats a Espanya des de la mirada de les i els professionals de la Comunitat de Madrid i Catalunya”.
- Save a Girl Save a Generation. 2022. “Intervención en casos de mutilación genital femenina y matrimonio forzado. Orientaciones para profesionales que aborden la prevención de las MGF y los MF”. Projecte CHAIN.
- Informe de l’EIGE sobre “Estimació de les nenes en risc de mutilació genital femenina a la Unió Europea (Dinamarca, Espanya, Luxemburg i Suècia)”. 2021.
- Investigació i articles científics, Sexviol. Grup de Treball per a l’estudi de les Violències Sexuals, Universidad Complutense de Madrid (UCM).

- Associació Salut i Família. 2018. "ESCOGE: Evolución Intercultural de las Mujeres Jóvenes Pakistanís y sus familias".
- Naredo Molero, María. "La responsabilidad municipal frente a las violencias sexuales. La experiencia local a la luz del marco internacional de derechos humanos". A Maria Freixanet Mateo (coord.). 2020. *Violències sexuals: política pública perseguint-ne l'erradicació*. Barcelona. Institut de Ciències Polítiques i Socials, p. 170-195.
- Villacampa Estiarte, Carolina. 2019. "Aproximación al matrimonio forzado desde la óptica de las víctimas".
- Villacampa, Carolina i Torres, Nuria. 2019. "El matrimonio forzado en España".
- Portal de Revistes Científiques, Universitat del País Basc - Euskal Herriko Unibersitatea (UPV-EHU).
- Revista CIDOB d' Afers Internacionals.
- Revista Electrónica de Ciencia Penal i Criminologia.
- Revista Espanyola d' Investigació Criminològica.
- Nacions Unides.
- Consell d'Europa.
- Unió Europea.
- Parlament Europeu.
- Unicef.
- Mapatge de com a mínim de 25 entitats locals que disposin de serveis propis d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes de violències sexuals, incloent-hi entitats pertanyents als teixits associatiu, civil, social i universitari, a fi de recollir informació en matèria d'atenció a dones víctimes de violències sexuals. Així com la reelaboració i ajustament del mapatge de les entitats locals, després d'entrar-hi en contacte, veure si responien, complien els requisits i la seva disponibilitat, modificant-lo i ampliant-lo per incloure com a mínim 25 entitats locals que complissin amb els requisits alineats amb els objectius de l'estudi per a la seva participació. En cas que s'hagués de demanar permís a algun ajuntament o institut per a la participació, així ho vam fer.

- Disseny d'un qüestionari amb 60 preguntes dirigit a les entitats locals i elaboració en una eina que permetés que es pogués respondre en línia amb facilitat des de l'ordinador o el mòbil (després de l'anàlisi de diverses eines per seleccionar les més adequades) —Annex 1—, així com contacte i seguiment amb entitats perquè responguessin el qüestionari.
- Disseny de l'entrevista en profunditat per aprendre de l'experiència de les entitats, recollir informació i valorar, entre d'altres, els indicadors següents: procediment d'atenció en casos de violències sexuals; procediment d'atenció urgent de violències sexuals; primera intervenció i acompanyament; seguiment i finalització del procés d'intervenció; procediments d'atenció en casos d'agressions sexuals no recents; revisió i actualització dels procediments d'actuació i informació dels municipis davant dels casos de violències sexuals; procediments d'avaluació; indicadors sobre la qualitat dels serveis, i anàlisi de la coordinació interinstitucional. A més del guió per a les entrevistes, que era una guia que es va anar adaptant, en funció de cada entrevista i de la informació que anava sorgint en el transcurs, es van elaborar els documents corresponents a les autoritzacions i la protecció de dades.
- Identificació, a més de les entitats, d'expertes amb qui considerem addicionalment necessari tenir entrevistes en profunditat. De la mateixa manera, vam identificar que era rellevant poder parlar amb la Delegació del Govern contra la Violència de Gènere, el mateix ATENPRO i amb el Servei 016 per conèixer la seva experiència en l'ampliació d'aquest servei a altres formes de violència contra les dones, més enllà de l'exercida per la parella o exparella.
- Realització de les entrevistes amb les entitats, expertes i altres identificades.
- Anàlisi de tota la informació obtinguda.
- Disseny i redacció de l'estudi i el seu Resum Executiu.
- Traducció de l'estudi a l'anglès, francès, català, gallec i basc.

3. METODOLOGIA

Per a l'estudi hem fet servir una metodologia quantitativa, qualitativa i triangulada. Quantitativa per a l'abordatge de les violències sexuals contra les dones amb una atenció especial a les obligacions que tenen els Estats, en particular des de l'àmbit local, des del marc internacional i europeu de protecció dels drets humans; per a la descripció i establiment de les característiques d'ATENPRO, i per elaborar el diagnòstic de la situació de les violències sexuals a Espanya, mitjançant la revisió, recopilació i, en algunes ocasions, elaboració pròpia,

del material estadístic vigent en matèria de violències sexuals a Espanya, per tal de poder fer un compendi d'informació estadística que reflecteixi l'estat de la qüestió en dades. Així mateix, en algunes de les preguntes del qüestionari i, per tant, a la informació obtinguda a través de les respostes. Qualitativa mitjançant les entrevistes en profunditat. I triangulada amb la intenció d'obtenir una imatge més holística de l'objecte d'estudi, en què les dades quantitatives recollides dialoguen amb les troballes qualitatives obtingudes mitjançant la realització d'entrevistes en profunditat, que aporten comprensió i humanitat a la generalitat que atorguen les dades estadístiques.

A més, hem aplicat una perspectiva de gènere, interseccional i de drets humans tant per a la recollida d'informació quantitativa i qualitativa, com per al disseny i la realització d'aquest estudi, que signifiquen que:

- **Perspectiva de gènere:** Reconeix les relacions històriques asimètriques de poder i identifica els papers, comportaments, activitats i atribucions socialment construïts en cada societat buscant transformar-los¹⁰. Elimina els biaixos existents que es tradueixen en vulneracions dels drets humans de les dones, en particular el dret a la igualtat i no discriminació, així com el dret a una vida lliure de violències sexuals.
- **Enfocament interseccional:** Té en compte que no totes les dones tenen les mateixes experiències, riscos i impactes en cas de violències sexuals, així com vulneracions dels seus drets humans, a causa de la intersecció dels diferents sistemes d'opressió o eixos de desigualtat (masclisme, racisme, classisme, capacitisme, adultocentrisme, cisheterosexisme, entre d'altres) que ocasiona que algunes dones enfrontin obstacles determinats per exercir el seu dret a una vida lliure de violències sexuals, estereotips de gènere específics sobre elles i discriminació interseccional¹¹.
- **Enfocament de drets humans:** Col·loca al centre les dones víctimes o supervivents de la violència sexual en totes les seves formes, manifestacions o àmbits, respectant, protegint i garantint el seu dret a la igualtat i no discriminació, incloent-hi la interseccional; aplica una perspectiva de gènere i interseccional, i té en compte la diligència deguda per prevenir, protegir, investigar, sancionar i reparar de manera integral els casos de violències sexuals, així com el marc internacional i europeu de protecció dels drets humans.

¹⁰ Vegeu l'article 3 del Conveni d'Istanbul.

¹¹ Considerem oportú destacar que l'enfocament interseccional és diferent del múltiple, també ho és la discriminació interseccional de la discriminació múltiple. Sobre la distinció entre allò múltiple i allò interseccional, vegeu: Tania Sordo Ruz. 2021. "La interseccionalitat en el dret de les dones a una vida lliure de violències per raó de gènere i discriminació". A Karlos A. Castilla Juárez (coord.). *Drets humans des d'una perspectiva interseccional*. Institut de Drets Humans de Catalunya, p. 90-101. De la mateixa manera, la Llei 15/2022, del 12 de juliol, integral per a la igualtat de tracte i la no discriminació assenyala que: "Es produeix discriminació múltiple quan una persona és discriminada de manera simultània o consecutiva per dues o més causes de les previstes en aquesta llei. b) Es produeix discriminació interseccional quan concorren o interactuen diverses causes de les previstes en aquesta llei, generant una forma específica de discriminació" (article 6.3).

Com a part de la nostra metodologia, hem analitzat diferents fonts, com les que s'han indicat prèviament als Objectius d'aquest estudi (*supra*.) i hem seguit les **fases de treball** següents:

- **Fase 1:** Per contextualitzar i situar-nos, hem desenvolupat un estat de la qüestió sobre les violències sexuals a Espanya a partir d'una anàlisi de diferents fonts de diverses disciplines en la matèria; revisat i analitzat la normativa internacional, europea, estatal i autonòmica sobre les violències sexuals contra les dones, així com les obligacions locals quant a les violències sexuals contra les dones. A continuació, hem revisat i analitzat fonts primàries i secundàries d'informació i consulta, per tal de, amb tota aquesta informació i recollida de dades, elaborar un diagnòstic sobre les violències sexuals a Espanya. També hem investigat les característiques d'ATENPRO. En aquesta primera fase, igualment, hem dut a terme un mapatge de 25 entitats locals, com a mínim, que disposin de serveis propis d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes de violència sexual, incloent-hi entitats pertanyents als teixits associatiu, civil, social i universitari. També hem reelaborat i ajustat el mapatge de les entitats locals modificant-lo i ampliant-lo per incloure com a mínim 25 entitats locals que complissin els requisits alineats amb els objectius de l'estudi per a la seva participació.
- **Fase 2:** En aquesta fase vam dissenyar un qüestionari amb 60 preguntes dirigit a les entitats i el vam materialitzar en una eina que permetés que fos respost en línia amb facilitat des de l'ordinador o el mòbil; també vam demanar a les entitats que el responguessin i en vam fer el seguiment. El qüestionari el van respondre les entitats següents¹²:
 - (1) Associació AMUVI, Servei d'assistència a dones víctimes de violència sexual a Andalusia; es desplacen al lloc on es troba la víctima.
 - (2) Ajuntament de Bilbao, Programa Dona, Salut i Violència, on treballen la prevenció de la MGF i el MF
 - (3) Consell de Mallorca, Centre d'Informació de la Dona.
 - (4) Ajuntament de Mataró, Centre d'Informació per a dones i atenció a la diversitat sexual i de gènere.
 - (5) Associació d'Assistència a Dones Agredides Sexualment (AADAS) a Barcelona.
 - (6) Ajuntament de Pamplona, Servei Municipal d'Atenció a la Dona.

¹² També tenim en compte les entitats que oferiran serveis en l'àmbit local, tant per a la resposta als qüestionaris com per a les entrevistes en profunditat.

(7) Projecte ESPERANZA - Adoratrices, atenció integral a dones víctimes de tràfic amb finalitats d'exploració.

(8) Ajuntament d'Albacete.

(9) Ajuntament de Madrid - Fundació ASPACIA, Centre d'Atenció Integral contra la Violència Sexual Benita Pastrana.

(10) Ajuntament de Madrid - Fundació ASPACIA, Centre de Crisi contra la Violència Sexual Pilar Estébanez.

(11) Ajuntament de Madrid - Associació TRABE, Centre d'Emergència Mariana Pineda per a víctimes de tràfic i altres abusos de drets humans en contextos de prostitució.

(12) Ajuntament de Madrid - Associació TRABE, Centre d'Atenció Integral a Dones Concepción Arenal, atenció integral a dones en contextos de prostitució.

(13) Ajuntament de Portugaleta, Àrea de Serveis Socials i Igualtat.

(14) Ajuntament de Vigo, Centre Municipal d'Informació dels Drets de la Dona.

(15) Ajuntament de Boadilla, Punt Municipal de l'Observatori Regional contra la Violència de Gènere.

(16) UNAF, Servei de prevenció i atenció integral a dones supervivents de MGF.

(17) Mancomunitat Comarca de la Sidra, Centre Assessor de la Dona.

(18) Ajuntament de Saragossa, Servei d'atenció psicològica a dones víctimes de violències sexistes.

(19) Metges del Món, Madrid, programa drets sexuals i reproductius, l'objectiu del qual és l'erradicació de la MGF i el MF.

(20) Valentines i Acompanyades, Girona/Salt, treballa per la prevenció dels MF i l'atenció integral per a la recuperació de les víctimes.

(21) Centre d'Atenció a Víctimes de Violència Sexual de Tenerife (CAVIS).

(22) APRAMP.

(23) Servei Insular de Prevenció i Intervenció Integral a Víctimes de Violència Sexual, Creu Roja, Las Palmas.

(24) Servei d'Atenció, Recuperació i Acollida, SARA, Ajuntament de Barcelona.

(25) Servei d'atenció psicològica individualitzada i directa a dones i menors víctimes de violència masclista en municipis de menys de 20.000 habitants a la província de Sevilla, Diputació de Sevilla.

(26) Opció nate, Servei Insular de Prevenció i Atenció a les Ciberviolències Masclistes (SIPACM), Cabildo de Gran Canària, que obrirà al públic el setembre de 2023, si bé ja fa treball de prevenció i assessorament.

Adicionalment, per les característiques que té aquest servei o programa i per aprendre de la seva experiència, van respondre al qüestionari dos recursos d'àmbit autonòmic: Programa Contigo, Programa d'atenció psicològica a dones víctimes d'agressions sexuals fora de l'àmbit de la parella o exparella, Castella-la Manxa **(27)** i Centre d'Atenció a Víctimes d'Agresions Sexuals i Maltractaments CAVASYM-Astúries **(28)**.

Com a part de la segona fase, també vam dissenyar l'entrevista en profunditat per aprendre de l'experiència de les entitats, recollir informació i valorar, entre d'altres, els indicadors següents: procediment d'atenció en casos de violències sexuals; procediment d'atenció urgent de violències sexuals; primera intervenció i acompanyament; seguiment i finalització del procés d'intervenció; procediments d'atenció en casos d'agressions sexuals no recents; revisió i actualització dels procediments d'actuació i informació dels municipis davant dels casos de violències sexuals; procediments d'avaluació; indicadors sobre la qualitat dels serveis, i anàlisi de la coordinació interinstitucional. A més del guió per a les entrevistes, que era una guia que es va anar adaptant, en funció de cada entrevista i de la informació que anava sorgint en el transcurs, es van elaborar els documents corresponents a les autoritzacions i la protecció de dades.

Així mateix, vam identificar expertes amb les quals vam considerar, adicionalment, que era necessari tenir entrevistes en profunditat i vam considerar oportú parlar amb la Delegació del Govern contra la Violència de Gènere, i també que calia conversar amb el mateix ATENPRO i amb el Servei 016 per conèixer la seva experiència a l'hora d'ampliar aquest servei a altres formes de violència contra les dones. També ens va semblar rellevant entrevistar-nos amb el Centre de Crisi per a Víctimes d'Agresions Sexuals d'Astúries per aprendre de la seva experiència, ja que és el segon a Espanya, després del primer que va obrir l'Ajuntament de Madrid. Així doncs, vam fer les entrevistes següents a entitats, expertes i més:

(1) Associació AMUVI, Servei d'assistència a dones víctimes de violència sexual a Andalusia.

(2) Ajuntament de Bilbao, Programa Dona, Salut i Violència, on treballen la MGF i el MF.

- (3) Consell de Mallorca, Centre d'Informació de la Dona.
- (4) Ajuntament de Mataró, Centre d'Informació per a dones i atenció a la diversitat sexual i de gènere.
- (5) Associació d'Assistència a Dones Agredides Sexualment (AADAS) a Barcelona.
- (6) Ajuntament de Pamplona, Servei Municipal d'Atenció a la Dona.
- (7) Projecte ESPERANZA - Adoratrices, atenció integral a dones víctimes de tràfic amb finalitats d'exploració.
- (8) Ajuntament d'Albacete.
- (9) Ajuntament de Madrid - Fundació ASPACIA, Centre d'Atenció Integral contra la Violència Sexual Benita Pastrana.
- (10) Ajuntament de Madrid - Fundació ASPACIA, Centre de Crisi contra la Violència Sexual Pilar Estébanez.
- (11) Ajuntament de Madrid - Associació TRABE, Centre d'Emergència Mariana Pineda per a víctimes de tràfic i altres abusos de drets humans en contextos de prostitució.
- (12) Ajuntament de Madrid - Associació TRABE, Centre d'Atenció Integral a Dones Concepción Arenal, atenció integral a dones en contextos de prostitució.
- (13) Ajuntament de Portugaleta, Àrea de Serveis Socials i Igualtat.
- (14) Ajuntament de Vigo, Centre Municipal d'Informació dels Drets de la Dona.
- (15) Ajuntament de Boadilla, Punt Municipal de l'Observatori Regional contra la Violència de Gènere.
- (16) UNAF, Servei de prevenció i atenció integral a dones supervivents de MGF.
- (17) Mancomunitat Comarca de la Sidra, Centre Assessor de la Dona.
- (18) Ajuntament de Saragossa, Servei d'atenció psicològica a dones víctimes de violències sexistes.
- (19) Valentès i Acompanyades, Girona/Salt, treballa per la prevenció dels MF i l'atenció integral per a la recuperació de les víctimes.

- (20) Centre d'Atenció a Víctimes de Violència Sexual de Tenerife (CAVIS).
- (21) APRAMP.
- (22) Servei Insular de Prevenció i Intervenció Integral a Víctimes de Violència Sexual, Creu Roja, Las Palmas.
- (23) Servei d'Atenció, Recuperació i Acollida, SARA, Ajuntament de Barcelona.
- (24) Servei d'atenció psicològica individualitzada i directa a dones i menors víctimes de violència masclista en municipis de menys de 20.000 habitants a la província de Sevilla, Diputació de Sevilla.
- (25) Centre d'Atenció a Víctimes d'Agressions Sexuals i Maltractaments CAVASYM-Astúries.
- (26) Ajuntament de Campo de Criptana, Centre de la Dona.
- (27) Institut de la Dona de Castella-la Manxa, Programa Contigo, Programa d'Atenció Psicològica a dones víctimes d'agressions sexuals fora de l'àmbit de la parella o exparella.
- (28) Centre de Crisi per a Víctimes d'Agressions Sexuals d'Astúries.
- (29) Opcióate, Servei Insular de Prevenció i Atenció a les Ciberviolències Masclistes (SIPACM), Cabildo de Gran Canària.
- (30) Fundació WASSU, UAB.
- (31) Observatori Espanyol de Delictes Informàtics.
- (32) ATENPRO.
- (33) Delegació del Govern contra la Violència de Gènere.
- (34) Servei 016.
- (35) Laia Serra, advocada experta en violències sexuals.
- (36) Noemí Pereda, Doctora en Psicologia Clínica i de la Salut i professora titular de Victimologia a la UAB, especialista en violència sexual infantil.

(37) María Naredo, jurista experta en violència masclista i assessora del Ministeri d'Igualtat.

(38) Maria Barcons, integrant del Grup Antígona de la UAB i Doctora en Dret amb la tesi titulada "Els matrimonis forçats a l'Estat espanyol: una anàlisi sociojurídica des de la perspectiva de gènere" (2018).

- **Fase 3:** Amb la informació obtinguda a la Fase 1 sobre l'estat de la qüestió sobre les violències sexuals a Espanya i les obligacions quant a les violències sexuals, amb atenció especial a l'àmbit local, així com a partir del diagnòstic sobre les violències sexuals a Espanya i del que s'ha investigat sobre les característiques d'ATENPRO, i la informació obtinguda a la Fase 2 amb les respostes dels qüestionaris i en la realització de les entrevistes, hem desenvolupat l'informe final de l'estudi incloent-hi propostes per a la millora de les accions d'intervenció i prevenció en violències sexuals i per a un sistema d'avaluació, així com per a la incorporació de les violències sexuals a ATENPRO, centrant-nos en un protocol d'atenció a les violències sexuals, a la formació i avaluació. Igualment, s'ha elaborat el Resum Executiu i s'ha enviat a traduir tant aquest estudi com el resum a l'anglès, francès, català, gallec i èuscar.

4. CONSIDERACIONS PRÈVIES

S'han presentat algunes qüestions en el disseny i el desenvolupament d'aquesta recerca que creiem que són consideracions prèvies que hem de plantejar. Aquestes consideracions es relacionen, en general, amb l'anàlisi i les investigacions que aborden les violències sexuals contra les dones i, en particular, amb els objectius de l'"Estudi sobre conductes de violència sexual i aproximació i intervenció de l'administració local en la matèria".

En primer lloc, ens sembla que és rellevant tenir en compte el context en què s'ha desenvolupat aquesta investigació, com ja hem apuntat a la Introducció (*supra.*). Com que la LOMPIVG ha entès la violència de gènere com la que exerceix exclusivament la parella o exparella i que la LOGILS s'ha aprovat recentment, tenint en compte que les C. A. han comptat amb lleis autonòmiques que sí que inclouen diferents formes, manifestacions o àmbits de la violència masclista, el marc normatiu estatal ha tingut com a resultat que la lluita per erradicar la violència masclista a Espanya, fins no fa tant, ha col·locat al centre de la violència de gènere tal com l'entén la LOMPIVG.*** Per la qual cosa s'ha desprotegit les víctimes o supervivents que han enfrontat violències sexuals per part de coneguts amb qui no mantenen o han mantingut una relació o desconeguts. Això també ha impactat en els serveis o recursos especials i integrals disponibles per a les víctimes o supervivents de les violències sexuals fora de la parella o exparella.

Com indicava l'any 2018 Amnistia Internacional a l'informe "Ja és hora que em creguis. Un sistema que qüestiona i desprotegeix les víctimes", hi ha hagut "trenta anys de carències, sense polítiques públiques ni plans d'acció per combatre la violència sexual a escala estatal de manera especialitzada"¹³. De la mateixa manera, Amnistia Internacional va comprovar l'escassetat de serveis d'atenció integral a víctimes de violència sexual i recomanava el desenvolupament d'un marc mínim de serveis d'assistència i atenció integrals (centres especialitzats i centres de crisi) per implementar-lo de manera obligatòria a totes les comunitats autònomes, perquè totes les víctimes i supervivents de violència sexual, així com els seus familiars—independentment del lloc de residència—, puguin ser assistides de manera integral per un equip especialitzat, segons el que estableixen els estàndards mínims de drets humans en matèria d'assistència especialitzada", precisant que els centres havien de garantir els estàndards mínims de disponibilitat, accessibilitat i no discriminació¹⁴.

De la mateixa manera, en el marc del Consell d'Europa, el Primer Informe d'Avaluació a Espanya (2020) del Grup d'expertes en la lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica (GREVIO) va assenyalar que: "En un país caracteritzat per alts nivells d'autonomia regional i local com és Espanya, però, hi ha grans diferències entre regions en la implementació del Conveni. Tot i les diverses mesures de coordinació adoptades per les autoritats espanyoles, no es garanteixen nivells comparables de protecció i suport de manera global a les diferents formes de violència de gènere que poden patir les dones. Això és particularment rellevant en el cas de les formes de violència que es produeixen fora de l'àmbit de la parella i exparella. Molt poques comunitats autònomes ofereixen serveis especialitzats per a víctimes d'agressió sexual i violació, i encara hi ha menys serveis especialitzats de suport, si és que n'hi ha, per a dones en risc de patir matrimoni forçós, mutilació genital femenina, assetjament i esterilització/avortament forçós"¹⁵.

Així mateix, el GREVIO va determinar sobre el suport a les víctimes de violència sexual que: "A Espanya, algunes grans ciutats tenen centres d'ajuda d'emergència per a les víctimes de violacions i violència sexuals, principalment capitals de província. Aquests serveis es poden oferir en entorns hospitalaris o per unitats especialitzades, com és el cas de CIMASCAM a Madrid i AMUVI a Andalusia. Tot i això, el seu nombre no és ni de lluny suficient per garantir la realització d'exàmens mèdics i forenses, o el suport en cas de trauma i assessorament a les víctimes a tot el país. De les 17 comunitats autònomes, només set compten amb un servei especialitzat adreçat a les víctimes d'agressió sexual i violació, de manera que es deixa desatesa gran part d'Espanya i les zones rurals en particular. L'existència de centres d'ajuda d'emergència per a les víctimes de violacions l'operació dels quals es basa en la prestació de serveis forenses, l'assessorament i el suport a les víctimes en cas de trauma és marginal"¹⁶. Per la qual cosa va instar les autoritats espanyoles a prendre mesures que establissin "un nombre

¹³ Amnistia Internacional. 2018. *Ja és hora que em creguis. Un sistema que qüestiona i desprotegeix les víctimes*. Espanya, p. 14.

¹⁴ *Ibidem*, p. 69.

¹⁵ GREVIO. 2020. *Primer Informe d'Avaluació a Espanya*. Consell d'Europa, p. 10.

¹⁶ *Ibidem*, paràgraf 170.

suficient de centres d'ajuda d'emergència per a les víctimes de violència sexual. Aquests centres han de cobrir totes les necessitats de les víctimes a curt, mitjà i llarg termini i oferir assistència mèdica immediata, exàmens forenses de gran qualitat, suport psicològic i legal i derivació a organitzacions especialitzades¹⁷.

Malgrat que encara queda molt per fer per erradicar les violències sexuals contra les dones, l'abordatge d'aquestes violències a Espanya ha anat canviant gràcies a les lluites dels moviments feministes i a les reaccions en cas d'alguns casos paradigmàtics de violències sexuals, que ha fet que s'impulsessin i financessin els recursos específics 24/7/365 especialitzats i integrals per a l'atenció de les violències sexuals, els anomenats "Centres de crisi"; la creació de protocols d'actuació davant de les violències sexuals; l'ampliació de diferents formes de violència masculista del 016 o la inclusió del feminicidi sexual com a tipus de feminicidi per comptabilitzar-los, entre d'altres, algunes mesures que posteriorment es van incloure en la LOGILS, i per a les quals també ha estat determinant l'entrada en vigor del Conveni d'Istanbul. En l'àmbit estatal, ha estat molt rellevant el Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere i el Pla Nacional de Recuperació, Transformació i Resiliència, del qual es deriven algunes de les mesures que s'han assenyalat prèviament.

D'aquesta manera, considerem que és en aquest context, tenint en compte d'on venim i que ens trobem en un moment de canvis, en què cal llegir aquest estudi. En aquest moment s'estan posant en marxa a les diferents comunitats autònomes els recursos específics 24/7/365 especialitzats i integrals per a l'atenció de les violències sexuals i s'estan implementant les mesures de la LOGILS, com l'acreditació de les víctimes de les violències sexuals, entre d'altres, que seran fonamentals per incorporar les violències sexuals a ATENPRO, la derivació i la coordinació interinstitucional.

D'altra banda, ens agradaria ressaltar sobre les dades i estadístiques pel que fa a les violències sexuals a Espanya que no fa tant les fonts oficials comencessin a comptabilitzar la violència sexual fora de la parella o exparella, la qual cosa es vincula amb la feina que hem dut a terme en la recollida de dades i els resultats que hem obtingut. Unit a això, no disposem d'una font oficial que reculli totes les formes de la violència sexual, ja que se solen recollir algunes formes i cadascuna segueix la seva pròpia metodologia, principalment la Macroenquesta de Violència sobre la Dona i la informació que brinda el Ministeri de l'Interior, fonts que després són replicades per altres fonts a la majoria de les estadístiques i estudis en la matèria¹⁸. A més que considerem oportú tenir en compte que cada font pot incloure el que comprèn per violències sexuals, sense que hi hagi una definició uniforme (la qual cosa es resol amb la definició que proposa la LOGILS), i sense que necessàriament es tinguin en compte les diferents formes,

¹⁷ *Ibidem*, paràgraf 174.

¹⁸ Cal assenyalar que el juny del 2023 es va conèixer el primer Pla Estratègic per a la Prevenció de les Violències Sexuals 2023-2027 del Ministeri de l'Interior que, entre d'altres, estableix el desenvolupament i la implementació del Sistema de Registre, Seguiment i Prevenció dels delictes sexuals (Viosex). Vegeu: <https://de-pol.es/wp-content/uploads/2023/06/NUEVO-SUPUESTO.pdf>

manifestacions i àmbits de la violència sexual o les conductes que considerem en aquest estudi.

També voldríem indicar que cada font emprava un llenguatge determinat, que nosaltres utilitzem en algunes ocasions seguint la font, i en altres el canviem per algun que considerem més d'acord amb els drets humans, per exemple, preferim "nenes, nens i adolescents" en lloc de "menors", "en situació de vulnerabilitat" o "vulnerabilitat" sobre "vulnerable" o "diversitat funcional" en lloc de "discapacitat".

Així mateix, cal tenir en compte que quan es treballa sobre les violències sexuals, per les característiques que té aquesta violència per raó de gènere contra les dones, les xifres acostumen a ser una aproximació, a més que considerem que quan prenem com a fonts principals de recerca les que són oficials, no cal deixar de banda el que pot passar a la pràctica o com es tradueix una estadística, llei, política pública o recurs a la vida i garantia de drets d'una dona víctima o supervivent de les violències sexuals.

Finalment, volem destacar que hem parat una atenció especial per elaborar aquest estudi a la LOGILS i tots els canvis que porta i les mesures que encara s'han d'implementar; a la Llei orgànica 8/2021, del 4 de juny, de Protecció integral a la infància i l'adolescència davant de la violència (LOPIVI), i a l'Estratègia estatal per combatre les violències masclistes 2022 – 2025. Igualment, a causa del vincle del dret a una vida lliure de violències sexuals de les dones amb altres drets, hem pres en consideració la Llei orgànica 1/2023, del 28 de febrer, per la qual es modifica la Llei orgànica 2/2010, del 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs.

5. SOBRE EL SERVEI ATENPRO

ATENPRO es va posar en marxa amb el nom de "Teleassistència mòbil per a víctimes de violència de gènere" el 2004 quan el Consell de Ministres va aprovar un Pla de Mesures Urgents per a la Prevenció de la Violència de Gènere, previ a l'aprovació de la LOMPIVG. D'aquest Pla n'eren responsables diversos departaments ministerials, corresponent al Ministeri de Treball i Assumptes Socials —i, en concret, a la Secretaria d'Estat d'Afers Socials, Família i Discapacitat d'aleshores, a través de l'IMSERSO— "la cobertura del Servei de Teleassistència a les víctimes de violència de gènere que comptaven amb ordre de protecció". Per materialitzar aquest mandat, l'IMSERSO va ampliar el Conveni de Servei de Teleassistència que s'havia signat amb la FEMP amb l'objectiu de donar aquesta cobertura i garantir una atenció immediata i a distància a les dones víctimes de violència de gènere (en el sentit de la LOMPIVG), les 24 hores del dia i els 365 dies de l'any, des del lloc on es trobessin. Aquesta ampliació va suposar un avenç clau en la protecció d'aquestes dones víctimes d'aquesta forma de violència masclista¹⁹.

¹⁹ Annex 3: Projecte per modernitzar i ampliar els dispositius d'atenció i protecció a les víctimes de violència masclista en el marc del PRTR. Servei ATENPRO. INFORME DE SEGUIMENT DELS FONS NEXT GENERATION EU.

Cinc anys després, el 2009, des del Ministeri d'Igualtat es va subscriure un acord amb la FEMP amb l'encàrrec de gestionar el Servei que, l'any 2010, va passar a anomenar-se "Servei Telefònic d'Atenció i Protecció per a víctimes de violència de gènere – ATENPRO". Per tant, orgànicament és el Ministeri d'Igualtat, a través de la DGCVG, la institució que ostenta la titularitat d'ATENPRO, mentre que la FEMP en té assignada la gestió. D'acord amb la presidenta de la Comissió d'Igualtat de la FEMP, a la Federació se li encomana la realització de les actuacions següents:

- La gestió del servei de teleassistència mòbil a víctimes de violència de gènere.
- L'assessorament a les entitats locals sobre les condicions d'adhesió i les condicions d'accés al recurs per part de la usuària.
- El seguiment diari de les incidències ordinàries del Servei ATENPRO amb les entitats locals.
- El control i el seguiment de la gestió d'altres i baixes de les dones víctimes.
- La valoració diària de les altres excepcionals i la tramitació.
- Elaborar i mantenir actualitzada una base de dades amb les entitats locals adherides al servei.
- La realització d'auditories de qualitat del servei amb la finalitat d'avaluar el conjunt i els requisits de qualitat i nivell del servei.
- La comunicació al Ministeri d'Igualtat amb caràcter mensual de la informació relativa al funcionament del servei, proporcionant un fitxer informàtic de microdades amb finalitats estadístiques²⁰.

Actualment i des del 2012, en el marc d'un procés de licitació, correspon a Creu Roja prestar aquest servei, institució que utilitza com a marc d'actuació el Plec i Protocol d'Actuació del 2012, i hi ha una situació de pròrroga des d'aquell any. Ara bé, des del 2010 s'han elaborat dos protocols d'actuació d'ATENPRO entre la FEMP i el departament ministerial competent: un del 8 de juny del 2010 i un altre, que en l'actualitat és vigent, del 27 de juliol del 2012. Des d'aquesta data no s'ha fet cap altra actualització; segons vam saber, en aquests moments estan molt avançades les tasques d'actualització d'un nou protocol.

D'acord amb les explicacions contingudes a l'última memòria anual d'ATENPRO, aquest servei "ofereix acompanyament psicosocial i protecció a les dones i les seves filles i fills, víctimes de la violència de gènere, augmentant la seva sensació de seguretat, promovent

²⁰ Compareixença de la Presidenta de la Comissió d'Igualtat de la FEMP, senyora María Eugenia Rufino Morales, davant de la Comissió Especial de seguiment i avaluació dels acords de l'Informe del Senat sobre les estratègies contra la Violència de Gènere aprovades en el marc del Pacte d'Estat, per analitzar la situació actual de violència de gènere. 17 de febrer del 2021. Vegeu: https://www.congreso.es/public_oficiales/L14/SEN/DS/CO/DS_C_14_137.PDF

espais segurs, i generant un vincle de confiança que permet intervencions eficaces i reparadores” mitjançant una atenció especialitzada en cas de qualsevol necessitat i amb la mobilització immediata de recursos, si cal, les 24 hores del dia, els 365 dies de l’any.²¹

A efectes pràctics, ATENPRO es basa en el lliurament d’un terminal mòbil que permet a les dones víctimes posar-se en contacte, en qualsevol moment, amb el Centre d’Atenció només prement un botó i que és atès per personal que ofereix una resposta a la situació de les víctimes i des de qualsevol lloc. El servei no es limita a atendre les demandes que ocasionalment puguin plantejar les víctimes de la violència de gènere usuàries d’aquest, sinó que també preveu actuacions programades per tal de fer-ne un seguiment permanent. La DGCVG publica periòdicament les dades sobre el nombre d’usuàries d’ATENPRO, desglossat per mesos, anys i províncies i comunitats autònomes²².

Des del 2005, el nombre d’usuàries actives ha crescut progressivament fins a un 528%; només el 2020 es van atendre 22.219 dones i es van gestionar més de 23.000 expedients, fins i tot amb la singularitat que va tenir el 2020 per les circumstàncies de la pandèmia. Durant el 2022, ATENPRO va atendre 25.666 dones víctimes i va tancar l’any amb 17.062 dones usuàries actives. El nombre de dones en actiu es va incrementar en un 2% respecte al 2021, una dada menor a la mitjana anual des del 2013; el temps mitjà de permanència en el servei és de 19 mesos. El juny del 2023, última dada publicada en el moment de redactar l’informe, a ATENPRO hi ha 17.499 usuàries actives. Només aquest mes es van registrar 903 altes, fet que suposa un augment del 6,2% respecte de l’any anterior. Per tant, segueix la tendència a l’alça en la demanda d’aquest servei per a la protecció i l’atenció a les dones víctimes de la violència masclista en l’àmbit de la parella.

El servei es presta sobre una plataforma tecnològica, i actualment, tal com ja s’ha assenyalat, el prestador del servei és Creu Roja. Poden sol·licitar l’alta ordinària a ATENPRO les dones víctimes de la violència de gènere que, d’acord amb l’últim Protocol d’Actuació vigent (2012), compleixin els requisits següents:

- No convisquin amb la persona o les persones que l’han sotmès a maltractament.
- Participin en els programes d’atenció especialitzada per a dones víctimes de la violència de gènere existents a la seva demarcació territorial.
- Que comptin amb ordre de protecció o mesura d’allunyament vigent, sempre que l’autoritat judicial que la va emetre no consideri contraproductiu aquest servei per a la

²¹ Memòria Anual. 2020. *Servei telefònic d’atenció i protecció a víctimes de violència de gènere (ATENPRO)*. Creu Roja. Vegeu: <https://create.piktochart.com/output/60523234-memoria-atenpro-2022>

²² Les dades es poden consultar al Portal Estadístic de la DGCVG i als Butlletins Estadístics anuals i mensuals, accessibles a través dels enllaços següents: <http://estadisticasviolenciagenero.igualdad.mpr.gob.es> y <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/boletines/home.htm>

seguretat de la usuària (és possible que informes tècnics de serveis especialitzats puguin evitar aquest requisit).

També es tramitaran com a alta ordinària aquelles sol·licituds en què l'ordre de protecció o mesura d'allunyament no estigui vigent bé perquè el termini de durada de la pena o mesura d'allunyament hagi finalitzat, bé perquè no s'ha acordat en el procés judicial.

Les altes excepcionals al servei fan referència a la tramitació de les sol·licituds de les dones víctimes de la violència de gènere que encara no hagin interposat denúncia. En aquests casos, ATENPRO es prestarà, amb caràcter excepcional i temporal, a les dones que acreditin els requisits exigits per accedir a aquest servei i respecte de les quals s'hagi emès un informe pels serveis socials/serveis d'igualtat de l'administració pública autonòmica o local competent.

La incorporació a ATENPRO es tramita des dels serveis socials municipals després de valorar cada cas concret, que és qui envia la sol·licitud al Centre d'Atenció que ara gestiona la Creu Roja. Tramitada l'alta, s'incorporen les dones al servei en un termini de set dies naturals per fer-los el lliurament del terminal i explicar-los com funciona el servei. El lliurament del terminal es fa per norma general a l'oficina de la Creu Roja on es desenvolupi el servei ATENPRO i, algunes ocasions excepcionals (quan la usuària viu en un poble i no es pot traslladar a la capital per cap mitjà), al centre de serveis socials referent.

El servei telefònic només respon a dues opcions, a més de la geolocalització: una és la de fer trucades al Centre d'Atenció i l'altra la de rebre-les. La dona víctima ha de portar sempre el terminal per poder-lo fer servir en cas d'emergència i pot fer totes les trucades que consideri oportunes, siguin alarmes en cas d'emergència o demandes d'atenció psicosocial²³. Per part seva, el Centre d'Atenció contactarà amb elles cada quinze dies o mensualment en el que es coneix com a agendes de seguiment. Assenyala el Protocol d'Actuació que "en cas de no poder respondre a aquestes trucades, la dona està en l'obligació de tornar-les tan aviat com sigui possible, si no serà baixa en el servei"²⁴.

²³ Hi ha un terminal específic per a persones amb discapacitat visual i/o auditiva. En aquest segon cas, les comunicacions es faran a través de missatges de text.

²⁴ Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat. 2012. *Protocol d'Actuació del Servei Telefònic d'Atenció i Protecció per a Víctimes de les Violències de Gènere (ATENPRO)*. Annex II.

Imatge 1

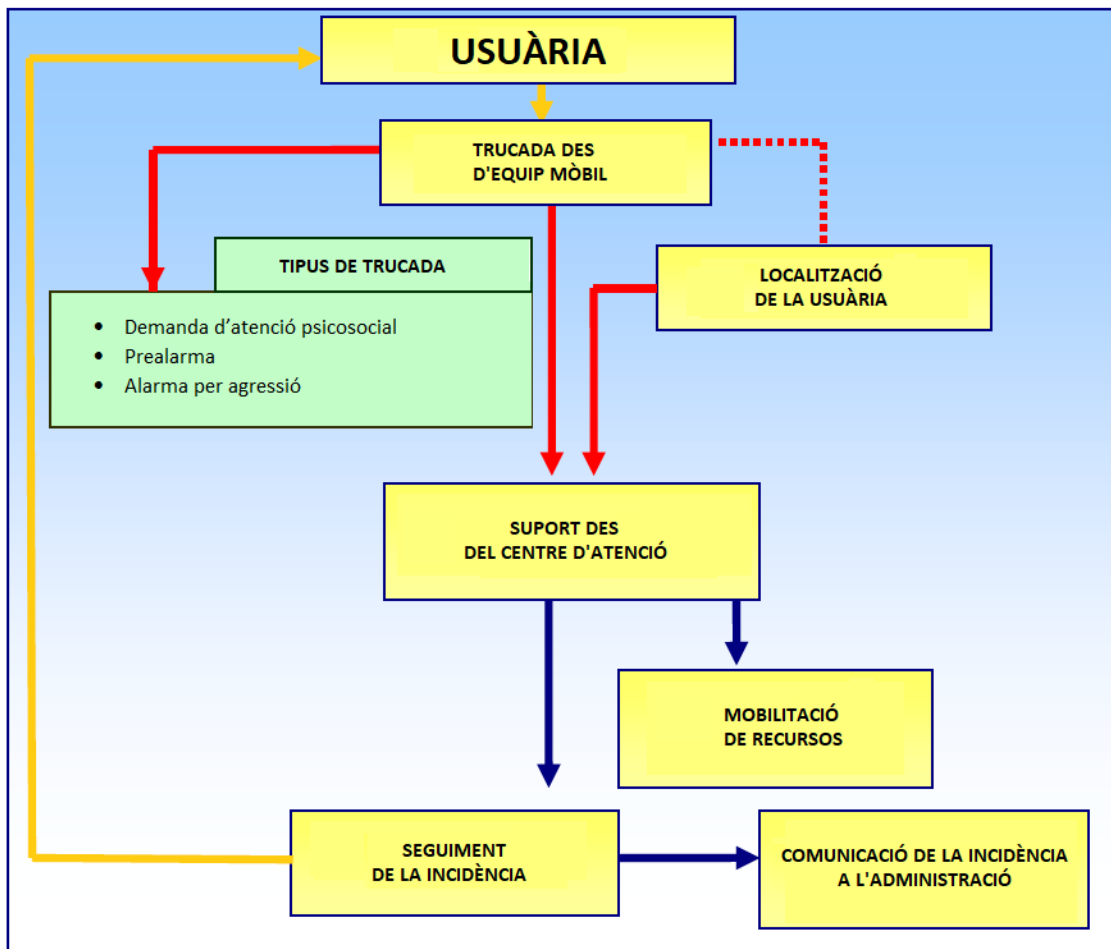

*Funcionament bàsic del servei - Protocol d'Actuació 2012.

En el cas de les comunicacions d'atenció i comunicació interpersonal, les trucades es dirigeixen a l'atenció, l'acompanyament i la comunicació interpersonal dirigits a interessar-se per l'estat de la dona, tant físic com anímic. Aquestes s'acorden personalment amb la dona. En el cas de les comunicacions produïdes en cas d'una emergència, el Centre respondrà en un temps màxim de vuit segons. En una situació de crisi, es manté en contacte amb la dona fins que es resol la situació²⁵.

²⁵ El Centre d'Atenció ha de comptar amb un fitxer actualitzat on apareguin els recursos d'atenció d'emergències existents al seu municipi i a la zona d'influència, per activar el protocol d'actuació en cas que sigui necessari. Per aquest motiu, és tan important que les usuàries notifiquin al Centre d'Atenció si sortiran de la província, ja que així poden localitzar els recursos a la nova destinació i garantir-ne la seguretat.

Imatge 2

*Protocol d'Actuació 2012.

Les trucades d'emergència es divideixen en quatre tipus segons el Protocol d'actuació:

- Prealarmes: Trucades on la usuària comunica que ha advertit la proximitat de l'agressor o l'existència d'una situació potencialment perillosa.
- Alarma per agressió: Trucades en què la usuària comunica que s'està produint una agressió o que aquesta es pot produir de manera imminent.
- Emergència sanitària: Trucades en què es demana atenció en cas d'un problema de salut que requereixi una actuació ràpida.
- Demanda d'atenció psicosocial: Trucades en què es demana atenció en cas de situacions de crisi, angouxa, necessitat de comunicació, etc.

Cal assenyalar que les intervencions del servei queden gravades i es poden constituir en mitjans de prova en els processos judicials per violència de gènere.

Durant el 2022, el volum de comunicacions amb el Centre d'Atenció va ser de 291.626 alarmes efectuades per les dones víctimes de violència de gènere. D'aquestes destaquen les relacionades directament amb la protecció i la seguretat, o amb el suport psicosocial que poden requerir en un moment donat. De les demandes d'atenció psicosocial, la memòria anual destaca l'augment del 115% de les alarmes per ideació o conducta suïcida, amb relació a l'any anterior. Un aspecte que assenyalava l'última memòria anual és que les alarmes per agressió que comuniquen les dones víctimes de violència de gènere, a més de comprendre la violència física o sexual exercida per part dels agressors o per persones de l'entorn, també atenen aquelles que poden patir per altres relacions de parella o exparella, o a l'àmbit familiar, social, laboral i, fins i tot, per persones desconegudes. Això significa que les dones víctimes de violència de gènere que són ateses també ho són quan les agressions, malgrat no ser resultat directe d'aquesta, sí que estan vinculades a la situació de vulnerabilitat en què es troba la dona pel "risc de victimització al qual estan exposades les usuàries del Servei ATENPRO, pel fet de ser dones, més enllà de la violència de l'àmbit de la parella o exparella i el context d'extrema vulnerabilitat en què es poden trobar"²⁶.

El temps de permanència a ATENPRO és per un termini d'un any, transcorregut el qual se n'avalua la continuïtat de conformitat amb el procediment ordinari, sempre que compleixi els requisits requerits amb caràcter general. Tot i això, hi ha un límit temporal de dos anys en l'atenció quan les dones víctimes accedeixen al servei sense denúncia i de tres anys si hi ha denúncia. En tot cas, anualment se'n fa un seguiment per veure si la dona encara compleix els requisits i encara consent a utilitzar-lo. En cas de no necessitar-lo, pot donar-se de baixa voluntària, retornant el terminal perquè una altra usuària pugui fer-lo servir.

Pel que fa a les causes que provoquen la baixa al servei, igual que la resta del procediment, el Protocol d'Actuació de 2012 assenyalava quines:

- La decisió de la usuària d'abandonar el servei, expressada formalment en una sol·licitud de baixa.
- Canvi en la situació de risc/resultat negatiu en la valoració periòdica que consideri que no és procedent la permanència en el servei.
- La represa de la convivència amb la persona o persones que hagin sotmès la víctima a maltractament.
- L'incompliment reiterat, per part de la usuària, de les obligacions de col·laboració per fer possible la prestació del servei, i en concret, no respondre a les trucades de seguiment en el termini d'un mes.

²⁶ Memòria Anual. 2020. "Servei telefònic...", *Op. Cit.*, p. 25.

Segons la Memòria Anual del 2022, més de la meitat de les baixes que es produeixen al servei (55%) estan motivades per l'incompliment de contacte de les usuàries amb el Centre i per la manca de confirmació de permanència anual.

6. LES VIOLÈNCIES SEXUALS CONTRA LES DONES

Com indiquem a la Introducció (*supra.*), l'OMS ha assenyalat que la violència sexual és: "qualsevol acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjats, o les accions per comercialitzar o utilitzar de qualsevol altra manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta persona amb la víctima, en qualsevol àmbit, incloent-hi la llar i el lloc de treball"²⁷. Així mateix, en el cas de les violències sexuals contra les dones, aquestes són una manifestació de la violència per raó de gènere contra elles; per tant, constitueixen una forma de discriminació i una vulneració dels drets humans²⁸. Així com que les violències sexuals afecten les dones per ser dones o de forma desproporcionada, tal com succeeix amb l'agressió sexual, l'assetjament sexual, el tràfic d'éssers humans amb finalitats d'explotació sexual, la MGF, el MF i les violències sexuals comeses en l'àmbit digital²⁹.

En aquest sentit, el marc internacional i europeu de protecció de drets humans, s'han desenvolupat una sèrie d'obligacions per a l'Estat espanyol pel que fa a les violències sexuals contra les dones, que ha de respectar, protegir i garantir el dret de totes les dones, sense discriminació, a una vida lliure de violència sexual en les diferents formes, manifestacions o àmbits; per a això, ha d'aplicar una perspectiva de gènere; un enfocament interseccional; eliminar els mites de la violació, prejudicis i estereotips de gènere que solen responsabilitzar les dones per la violència sexual que exerceixen els homes en la seva contra; recopilar dades sobre les violències sexuals i les diferents manifestacions; col·locar al centre les víctimes o supervivents; comptar amb suficients serveis integrals, disponibles i especialitzats per atendre les víctimes o supervivents de les violències sexuals; brindar formació especialitzada; avaluar les lleis, polítiques i programes; comptar amb la participació de les víctimes o supervivents i organitzacions de la societat civil; entre d'altres, tot això comporta el respecte, protecció i garantia del seu dret a la igualtat i no discriminació i una actuació amb diligència deguda per prevenir, protegir, investigar, sancionar i reparar de manera integral en aquests casos³⁰.

²⁷ Organització Mundial de la Salut. *s.f.* "Violència contra la dona...", *Op. cit.*

²⁸ Vegeu la nota de peu 3.

²⁹ Vegeu: Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona. 1992. "Recomanació General núm. 19...", *Op. Cit.* i "Recomanació General núm. 35...", *Op. cit.*

³⁰ La reparació de les víctimes o supervivents de les violències sexuals va més enllà del que és econòmic, i ha de ser integral, podent ser individual, col·lectiva, material o simbòlica. La reparació integral ha de tenir una vocació transformadora, aplicar una perspectiva de gènere i un enfocament interseccional. Així mateix, ha de col·locar al centre les víctimes o supervivents i els seus desitjos i necessitats, tenint en compte que el que pot ser reparador per a una víctima o supervivent pot no ser-ho per a una altra. Vegeu: Tania Sordo Ruz. 2021. *Estudi "Pràctiques de reparació de violències masclistes. Anàlisi i propostes"*. Ministeri d'Igualtat.

Les violències sexuals s'han inclòs en les principals declaracions i instruments internacionals i regionals per a l'eliminació de la violència per raó de gènere contra les dones i per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones, per exemple, a la Declaració sobre l'Eliminació de la Violència contra la Dona (Nacions Unides, 1993); a la Declaració i Plataforma d'Acció de Beijing (Nacions Unides, 1995); a les Recomanacions Generals núm. 19 i 35 del Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona (Comitè CEDAW) que supervisa l'aplicació de la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes (CEDAW), que és dinàmica i es va adaptant a l'evolució de Dret Internacional dels Drets Humans a través de les Recomanacions del Comitè CEDAW (la CEDAW i el seu Protocol Facultatiu, de les Nacions Unides, han estat ratificats per l'Estat espanyol)³¹, o al Conveni d'Istanbul (Consell d'Europa, 2011 i en vigor des del 2014, mateix any en què l'Estat espanyol la va ratificar). De la mateixa manera, l'Objectiu 5 dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) que pretén aconseguir la igualtat de gènere i empoderar totes les dones i les nenes, inclou la lluita contra la violència per raó de gènere contra les dones, que contempla les violències sexuals.

La "Recomanació General núm. 35 sobre la violència per raó de gènere contra la dona, per la qual s'actualitza la Recomendació General núm. 19" (2017) del Comitè CEDAW (RG 35), com el seu nom indica, actualitza la núm. 19 —vint-i-cinc anys després— i la complementa, de manera que les dues recomanacions s'han de llegir de forma conjunta. La RG 35 inclou les violències sexuals, reafirma l'obligació de la diligència deguda i estableix, entre d'altres, que els Estats tenen l'obligació d'adoptar una legislació que prohibeixi totes les formes de violències per raó de gènere contra les dones i que consideri les víctimes o supervivents titulars de drets i que han de brindar serveis accessibles, adequats i assequibles per protegir les dones de les violències per raó de gènere, que inclou les violències sexuals, evitar que torni a passar i garantir les reparacions per a les víctimes o supervivents. Igualment, disposa que els Estats han de protegir la privacitat i seguretat de les víctimes; assegurar l'accés a serveis psicosocials; que els serveis d'atenció sanitària permetin la recuperació posttraumàtica i també incloure serveis oportuns i amplis de salut mental, sexual i reproductiva; prestar serveis de suport especialitzats per a les dones com ara línies telefòniques d'assistència amb atenció les 24 hores i un nombre suficient de centres de crisi segurs i equipats de forma adequada, centre de suport i de derivació, i centres d'acolliment adequats, així com que cal elaborar i difondre informació accessible sobre els recursos disponibles. També determina que hi ha d'haver una formació obligatòria, periòdica i efectiva per als que atenen les víctimes o supervivents³².

Per la seva banda, el Conveni d'Istanbul inclou les violències sexuals dins del seu àmbit d'aplicació i exigeix un sistema de resposta davant de les violències sexuals, a més d'assenyalar que s'han de col·locar al centre els drets humans de les víctimes o supervivents. També estableix les obligacions de l'Estat i la diligència deguda (a l'article 5); el suport a les

³¹ El Comitè CEDAW aborda les violències per raó de gènere contra les dones en establir a les seves recomanacions generals núm. 19 i 35 que la violència per raó de gènere contra les dones és una forma de discriminació.

³² Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona. 2017. "Recomanació General núm. 35...", *Op. cit.*

víctimes de violència sexual (article 25); les obligacions sobre la violència sexual, incloent-hi la violació (article 36); sobre els MF (article 37), i sobre les MGF (article 37), i respecte a l'assetjament sexual (article 40).³³. Igualment, indica que els Estats prendran les mesures legislatives o altres necessàries per vetllar per l'existència de mecanismes adequats per posar en pràctica una cooperació eficaç entre tots els organismes estatals pertinents, incloent-hi les autoritats locals i regionals, per a la protecció i el suport a víctimes i testimonis de les formes de violències incloses en l'àmbit d'aplicació del Conveni (article 18.1). I estableix el relatiu a la formació de les i els professionals (article 15).

Els quatre pilars del Conveni d'Istanbul són la prevenció, la protecció, l'enjudiciament i la coordinació, tal com presentem a continuació seguint l'informe de la Fundació ASPACIA "Violades i discriminades. Protecció, Atenció i Justícia de les Dones migrants Supervivents de Violència Sexual a Espanya" (2022) enfocant-nos en les violències sexuals i les obligacions dels Estats:

- Prevenció:
 - Encoratjar els mitjans de comunicació i el sector privat a establir normes que fomentin els rols de gènere respectuosos i qüestionin les actituds que excusen les violències sexuals contra les dones.
 - Campanyes de conscienciació sobre les violències sexuals, la seva naturalesa i impacte.
 - Educació en no-violència i igualtat entre dones i homes.
 - Qüestionament dels estereotips de gènere.
 - Foment de l'empoderament de les dones que abordi les necessitats específiques de les dones en situacions de vulnerabilitat des del punt de vista dels drets humans.
 - Programes per als autors dels actes.
 - Fomentar la participació activa i la contribució dels homes i dels infants en la prevenció de les violències sexuals.
 - Formació de professionals.
- Protecció:

³³ Consell d'Europa. 2011. *Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones*.

- Informació a les víctimes o supervivents de violències sexuals sobre els seus drets, així com per saber on i com obtenir ajuda en un idioma que compreguin.
- Serveis generals, que incloguin com a mínim sanitat, serveis socials, assessorament legal, suport psicològic, allotjament, educació, formació i assistència a la recerca de feina. Per a les víctimes d'agressions sexuals serà especialment important accedir a serveis de sanitat, serveis socials i suport psicològic.
- Serveis especialitzats per a víctimes o supervivents de violència sexual: centres de crisi (*rape crisis centres*) o centres de derivació (*sexual violence referral centres*).
- Brindar a les víctimes o supervivents de violències sexuals informació i accés a mecanismes regionals i internacionals.
- Encoratjar a denunciar els casos de violència les autoritats.
- Ordres de protecció o allunyament.
- Línies telefòniques d'ajuda accessibles 24/7 amb assessorament expert.
- Enjudiciament:
 - Sancions dissuasives per als actors d'actes de violències sexuals.
 - Procediments d'ofici eficaços en delictes de violències sexuals.
 - Consideració de circumstàncies agreujants.
 - Legislació que tipifiqui com a delicte les violències sexuals contra les dones (incloent-hi l'assetjament sexual i la MGF).
 - Investigació policial eficaç en les violències sexuals.
 - Valoracions coordinades del risc.
 - No culpabilització de la víctima o supervivent de violències sexuals.
 - Dret de la víctima o supervivents de violències sexuals a la privadesa.
 - Garantir que la privadesa i la imatge de la víctima o supervivent estan protegides.

- Evitar el contacte entre les víctimes o supervivents de violències sexuals i el presumpte autor en la mesura que sigui possible.
 - Es permetrà a les víctimes o supervivents de violències sexuals que presentin elements de prova i exposin les necessitats i preocupacions directament o a través d'una persona intermediària.
 - Les víctimes o supervivents poden declarar davant del tribunal a través de tecnologies de la comunicació o, com a mínim, sense la presència del presumpte autor.
 - Els antecedents sexuals d'una víctima o un supervivent de violències sexuals només s'admetran en procediments civils o penals en els casos en què es consideri pertinent i necessari.
 - Dret de les víctimes o supervivents a rebre informació i suport.
 - Dret a ser informades del progrés i del resultat del seu cas.
 - Accés a informació sobre els drets de les víctimes o supervivents de violències sexuals i a serveis de suport adequats per ajudar-les a representar aquests drets i interessos.
 - Suport i assistència d'organitzacions governamentals i no governamentals.
 - Dret a rebre assessorament jurídic, així com assistència jurídica gratuïta.
 - Prestació d'intèrprets independents i competents.
 - Ser ajudades per la llei per reclamar una indemnització als autors d'actes de violències sexuals i demanar a les autoritats estatals si han incomplert el deure de prendre mesures preventives o de protecció.
 - Protecció de les víctimes o supervivents de les violències sexuals durant la investigació i els procediments judicials.
- Coordinació
 - Cooperació interinstitucional en violències sexuals.
 - Donar suport i treballar amb la societat civil i les organitzacions de la societat civil.

- Crear o designar un organisme estatal que supervisi la coordinació, la implementació, el seguiment i l'avaluació del Conveni d'Istanbul.
- Polítiques basades en drets humans, incloses les relacionades amb el combat de les violències sexuals.
- Resposta social completa. Tothom ha d'entendre que les violències sexuals contra les dones no seran tolerades.
- Finançament de polítiques i serveis relacionats amb les violències sexuals.
- Introduir lleis i mesures de suport per prevenir les violències sexuals contra les dones.
- Investigació i recollida de dades sobre les violències sexuals contra les dones³⁴.

Les obligacions derivades del marc internacional i europeu de protecció dels drets humans quant a les violències sexuals contra les dones, com també exposàvem a la Introducció (*supra.*), involucren l'àmbit local, com desenvoluparem amb més detall a l'apartat 9.1 sobre les obligacions locals sobre les violències sexuals (*infra.*). En aquest sentit, ens agradaria destacar que en l'àmbit nacional es troba el "Catàleg de referència de polítiques i serveis en matèria de violència contra les dones d'acord amb els estàndards internacionals de drets humans", aprovat a la Conferència Sectorial d'Igualtat, que és l'Annex 1 de la *Resolució del 16 de març del 2023, de la Secretaria d'Estat d'Igualtat i contra la Violència de Gènere, per la qual es publica l'Acord de la Conferència Sectorial d'Igualtat, del 3 de març del 2023, pel qual s'aprova el pla conjunt pluriennal en matèria de violència contra les dones (2023-2027)*.

Aquest catàleg estableix estàndards mínims i polítiques de referència per reforçar la prevenció i la resposta a totes les formes de violència contra les dones, incloent-hi les sexuals, en col·laboració, si escau, amb les entitats locals. Inclou els punts següents: (1) Prevenció i sensibilització davant de totes les formes de violència contra les dones que contempla el relacionat amb dades, estadístiques, enquestes, estudis i treballs de recerca, educació en igualtat, informació, sensibilització i presa de consciència, comunicació, formació i sensibilització a professionals i prevenció secundària: detecció primerenca; (2) Assistència Social Integral i Reparació que inclou els serveis especialitzats de suport, assistència i recuperació integral, autonomia econòmica i ocupació, serveis de salut i reparació integral; (3) Protecció i accés a la justícia que té en compte la protecció i l'accés a la justícia, i (4) Coordinació, participació i impuls de la transversalitat que abasta la coordinació i col·laboració, òrgans de coordinació i col·laboració, instruments o eines de coordinació i

³⁴ Fundació ASPACIA. 2022. *Violades i discriminades. Protecció, Atenció i Justícia de les Dones migrants Supervivents de Violència Sexual a Espanya*, p. 23 i 24.

protocols sectorials, mecanismes de transversalització i mecanismes de participació. El Catàleg té un sistema d'informació i avaluació³⁵.

7. DIAGNÒSTIC DE LA SITUACIÓ DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS A ESPANYA

A continuació, presentem els resultats de la recollida de dades sobre les conductes de violència sexual següents: agressió sexual (també incloem abús sexual perquè la majoria de les dades són prèvies a l'aprovació de la LOGILS que elimina l'abús sexual), assetjament sexual i *stalking*, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF, violència sexual digital i feminicidis sexuals, establint: (a) el context general dels delictes contra la llibertat i indemnitat sexual 2019-2021; (b) l'assetjament sexual, l'*stalking*, l'agressió i l'abús sexual 2019, 2021 i període 2015-2019; (c) violència digital (2021 i 2022); (d) el tràfic de dones amb finalitats d'explotació sexual (2019-2021); (e) la MGF; (f) els MF a Espanya (2019); (g) persones en situació de vulnerabilitat davant de les violències sexuals, i (h) la percepció sobre les violències sexuals contra les dones: agressió i abús sexual, assetjament sexual, violència sexual digital (2023) i MF (2018).

Les dades d'aquest diagnòstic es deuen al fet que el Balanç de Criminalitat, elaborat per la Secretaria d'Estat de Seguretat del Ministeri de l'Interior, publica trimestralment el balanç dels delictes esdevinguts a Espanya. La categoria de delictes contra la llibertat sexual apareix dividida en "delictes d'agressió sexual amb penetració" i "resta de delictes contra la llibertat sexual", sense cap desglossament més gran que l'esmentat. A més de no publicar dades concernents a altres tipologies penals, com ara l'abús sexual contemplat, entre d'altres, als informes publicats pel mateix Ministeri per al 2021, per al 2022 i 2023 cap de les dues subcategories esmentades apareixen desagregades per sexe o edat, per la qual cosa aquest informe s'ha ocupat d'elaborar-lo amb les dades del 2021, ja que aquesta és la informació estadística més recent que comptabilitza l'abús sexual (tipologia sol·licitada per a l'anàlisi d'aquest informe), així com l'anàlisi de la violència sexual desagregada per sexe, per tal de poder estudiar les violències sexuals dirigides cap a les dones. Tot i això, es mostren a continuació les xifres relatives al 2022 i primer trimestre del 2023 sobre els "delictes d'agressió sexual amb penetració" i la "resta dels delictes contra la llibertat sexual" pel que concerneix els dos sexes: El primer trimestre del 2023, el total de delictes contra la llibertat sexual comptabilitzen 4.303, 112 més que el primer trimestre del 2022, amb 4.191 delictes. Pel que fa a l'"agressió sexual amb penetració", al primer trimestre del 2023 el Ministeri de l'Interior va registrar un total de 1.021, 477 més que el primer trimestre del 2022, quan es va registrar un total de 544. Finalment, per a la subcategoria de "resta dels delictes contra la llibertat sexual", el primer trimestre del 2023 va registrar la xifra de 3.282,365 menys que el primer trimestre del 2022, amb una xifra de 3.647.

³⁵ Vegeu: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2023-7326

- a. **CONTEXT GENERAL DELS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL 2019 -2021**
- i. **Fets delictius sexuals coneguts, delictes sexuals registrats i victimitzacions (2019 - 2021)**
- 1. **Fets delictius sexuals coneguts (2019 - 2021)**

Les dades estadístiques següents mostren el context de la violència sexual a Espanya i es formulen d'una manera genèrica i introductòria sense tenir en compte el sexe de les persones involucrades tal com presenta l'apartat primer "Evolució global" i l'apartat segon "Representació territorial" de l'"Informe sobre delictes contra la llibertat i indemnitat sexual" del 2021 (IDLIS 2021) del Ministeri de l'Interior, que, per la seva banda, sistematitza a través de les següents tipologies penals, les incloses abans que la LOGILS reformés el Codi Penal al Títol VIII del Llibre II del Codi Penal (articles 178 al 194) que inclouen els Delictes contra la llibertat i la indemnitat sexuals, per la qual cosa la violència sexual tractada es conceptualitza tenint en compte: l'agressió sexual (178 i 183.2), l'agressió sexual amb penetració (179), l'abús sexual (181, 183.1), l'abús sexual amb penetració (182), els delictes per contacte mitjançant tecnologia amb menors de 16 anys amb finalitats sexuals (183 ter, 189 bis), l'assetjament sexual (184), l'exhibicionisme (185, 189 bis), la provocació sexual (186, 189 bis), la corrupció de menors o de persones amb discapacitat (183 bis, 189 bis), els delictes relatius a la prostitució (187 i 188, 189 bis) i la pornografia de menors (189.1, 2, 3, 4, 5, 189 bis).

Segons el Sistema Estadístic de Criminalitat (SEC) encarregat d'elaborar l'IDLIS 2021 del Ministeri de l'Interior, "per fets coneguts s'entén el conjunt d'infraccions penals i administratives que han estat conegudes per les Forces i Cossos de Seguretat, sigui mitjançant denúncia interposada o per actuació policial realitzades *motu proprio* (labor preventiva o d'investigació)".

La distribució del delictes segons el lloc de la comissió dels fets coneguts mostra que, durant l'any 2021, una mica més de la meitat dels fets coneguts registrats (un 56,2%) va tenir lloc als habitatges o annexos. En canvi, els mitjans de transport gairebé no semblen representats.

Pel que fa als fets delictius sexuals coneguts registrats segons la tipologia penal (classificació emprada pel Ministeri de l'Interior) l'abús sexual amb penetració i sense i l'agressió sexual amb penetració i sense són les quatre tipologies definides a l'IDLIS 2021 més representades. En conjunt, les quatre tipologies constitueixen el 81,4% de les onze tipologies estudiades en aquesta publicació.

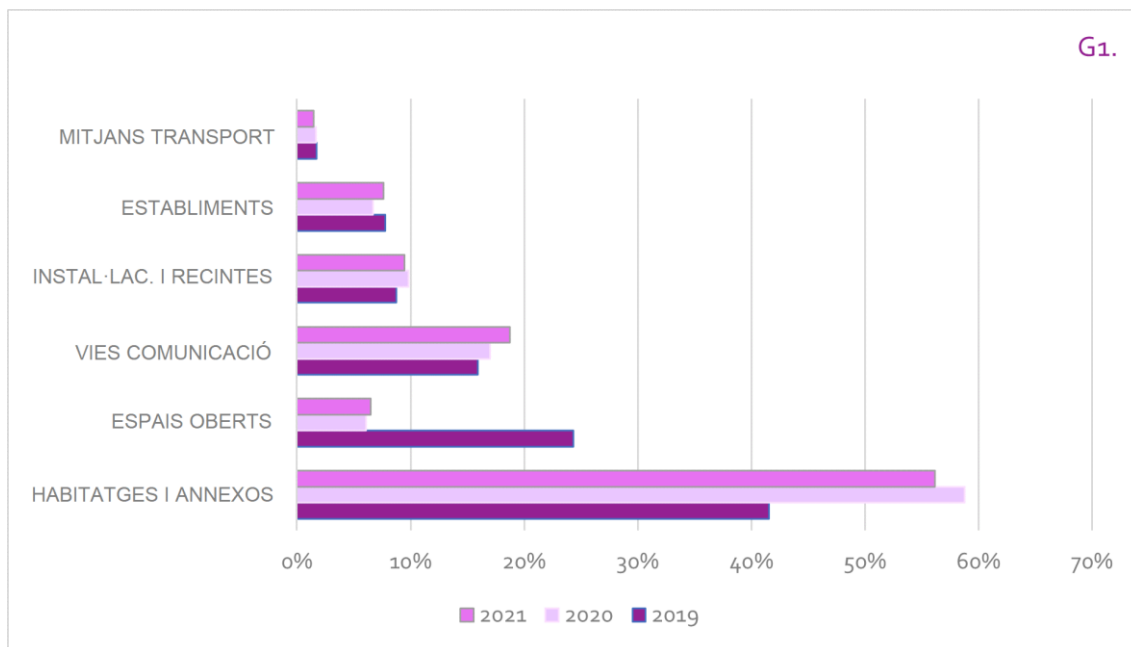
Per comunitats autònomes i ciutats autonòmiques, Catalunya juntament amb Andalusia, la Comunitat de Madrid i la Comunitat Valenciana, és el territori amb una proporció més gran de fets registrats sobre el total d'aquests: un 19,5%, juntament amb un 15,8%, un 14,2% i un

12,8% respectivament. En canvi, si tenim en compte la taxa³⁶ de fets delictius coneguts, Illes Balears i Ceuta són els dos territoris que acumulen el 2021 majors taxes referides al conjunt de tipologies penals estudiades en aquest informe³⁷: un 6,6% i un 5,6% respectivament.

T1. DISTRIBUCIÓ PER LLOC DELS DELICTES SEXUALS (SÈRIE ANUAL)

	(%)		
	2019	2020	2021
HABITATGES I ANNEXOS	41,5%	58,8%	56,2%
ESPAIS OBERTS	24,3%	6,1%	6,5%
VIES COMUNICACIÓ	15,9%	17,0%	18,8%
INSTAL·LAC. I RECINTES	8,7%	9,8%	9,5%
ESTABLIMENTS	7,8%	6,7%	7,6%
MITJANS TRANSPORTS	1,7%	1,6%	1,5%
TOTAL	100%	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

³⁶ La taxa fa referència a la relació que hi ha entre la quantitat de delictes coneguts i el total de la població de la jurisdicció per 10.000 habitants.

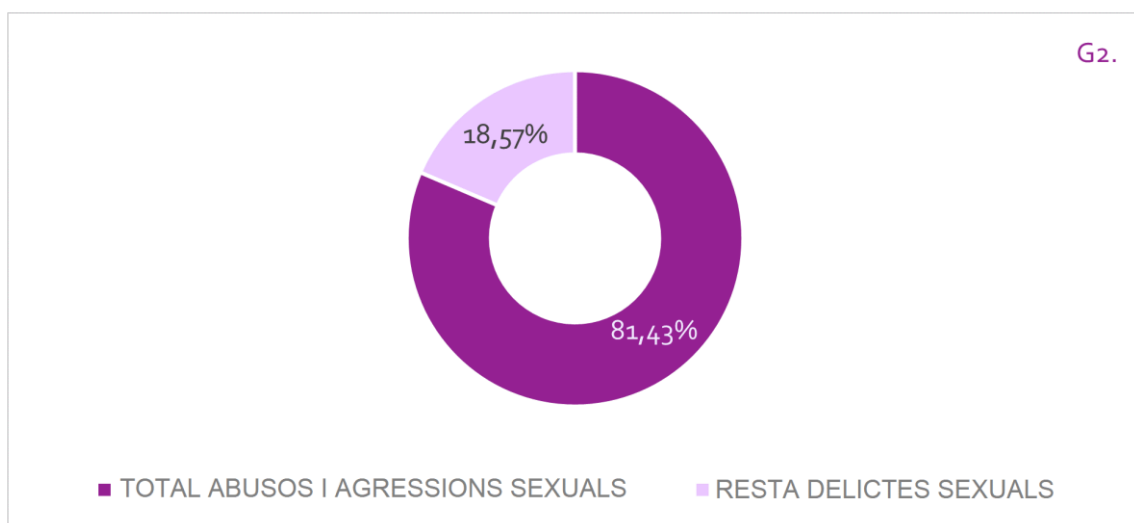
³⁷ Abús sexual, agressió sexual, agressió sexual amb penetració, abús sexual amb penetració, pornografia de menors, exhibicionisme, corrupció de menors i persones amb discapacitat, "contacte tecnologia amb persona menor de 16 anys", assetjament sexual, així com delictes relatius a la prostitució i provocació sexual.

T2. FETS DELICTIUS SEXUALS CONEGUTS REGISTRATS PER TIPOLOGIA PENAL (SÈRIE ANUAL)

(%)

	2019	2020	2021
ABÚS SEXUAL	44,6%	42,6%	45,5%
AGRESSIÓ SEXUAL	13,4%	12,6%	13,6%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	12,2%	12,1%	12,6%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	7,9%	9,0%	9,7%
PORNOGRAFIA DE MENORS	5,7%	5,8%	4,3%
EXHIBICIONISME	4,5%	4,6%	4,0%
CORR.MENORS/PERS.AMB DISCAPAC.	2,4%	2,7%	2,0%
CONTACTE TECNOLOGIA MENOR 16 ANYS	3,4%	4,4%	3,1%
ASSETJAMENT SEXUAL	3,5%	3,6%	3,1%
DELICTES RELATIUS A LA PROSTITUCIÓ	1,6%	1,6%	1,3%
PROVOCACIÓ SEXUAL	0,8%	0,9%	0,6%
TOTAL	100%	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

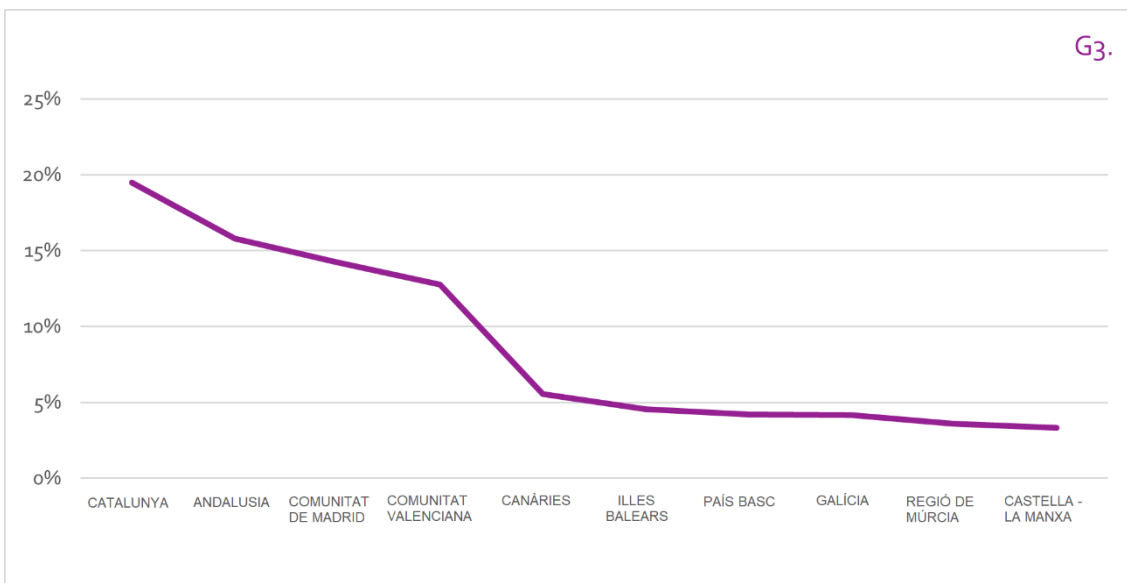
*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

a. Representació territorial: fets delictius sexuals coneguts (2021)

T₃. PROPORCIÓ DE FETS REGISTRATS: C. A. AMB MAJOR NOMBRE DE CASOS REGISTRATS

	(%)	2021
CATALUNYA		19,5%
ANDALUSIA		15,8%
COMUNITAT DE MADRID		14,2%
COMUNITAT VALENCIANA		12,8%
CANÀRIES		5,6%
ILLES BALEARS		4,6%
PAÍS BASC		4,2%
GALÍCIA		4,2%
REGIÓ DE MÚRCIA		3,6%
CASTELLA-LA MANXA		3,3%
TOTAL		88%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T4. TAXA³⁸ DE DELICTES CONEGUTS: C. A. AMB MAJOR NOMBRE DE CASOS REGISTRATS

(%)

	2021
ILLES BALEARS	6,6%
CEUTA	5,6%
MELILLA	4,5%
CANÀRIES	4,4%
COMUNITAT VALENCIANA	4,3%
CATALUNYA	4,3%
REGIÓ DE MÚRCIA	4,0%
COMUNITAT FORAL DE NAVARRA	4,0%
COMUNITAT DE MADRID	3,6%
TAXA ESTATAL*	3,6%

* IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

³⁸ La taxa de delictes és la relació que hi ha entre la quantitat de delictes coneguts i el total de la població de la jurisdicció per 10.000 habitants.

2. Fets delictius sexuals esclarits (2019 - 2021)

Segons el SEC, "els **fets esclarits** es classifiquen com a tals quan en el fet es dona alguna d'aquestes circumstàncies: a) Detenció de l'autor in fraganti; b) Identificació plena de l'autor, o algun dels autors, sense necessitat que estigui detingut, encara que estigui en situació de llibertat provisional, fugit o mort; c) Quan hi hagi una confessió verificada, proves sòlides o quan hi hagi una combinació d'ambdós elements; d) Quan la investigació reveli que, en realitat, no hi va haver infracció". I afegeix que "no es tenen dades dels fets esclarits per l'Ertzaintza, motiu pel qual per obtenir el % d'esclarits no s'han tingut en compte els fets coneguts per aquest Cos policial", i es produeix una infrarepresentació dels fets esclarits al País Basc. Per aquest motiu, es tenen en compte els fets esclarits i registrats per la Policia Nacional, Guàrdia Civil, Mossos d'Esquadra, Policia Foral de Navarra i Cossos de Policia Local" (p. 60).

Igual que els fets coneguts registrats exposats a l'apartat anterior, els fets esclarits mostren, un cop més, unes proporcions més grans en les tipologies penals d'abús sexual amb penetració i sense i d'agressió sexual amb penetració i sense, que signifiquen un total del 84,3% dels casos registrats.

Segons la distribució territorial d'aquests, Catalunya, Andalusia, Comunitat de Madrid i Comunitat Valenciana tornen a ser els territoris autonòmics amb un nombre més gran de fets esclarits en relació amb els delictes de violència sexual.

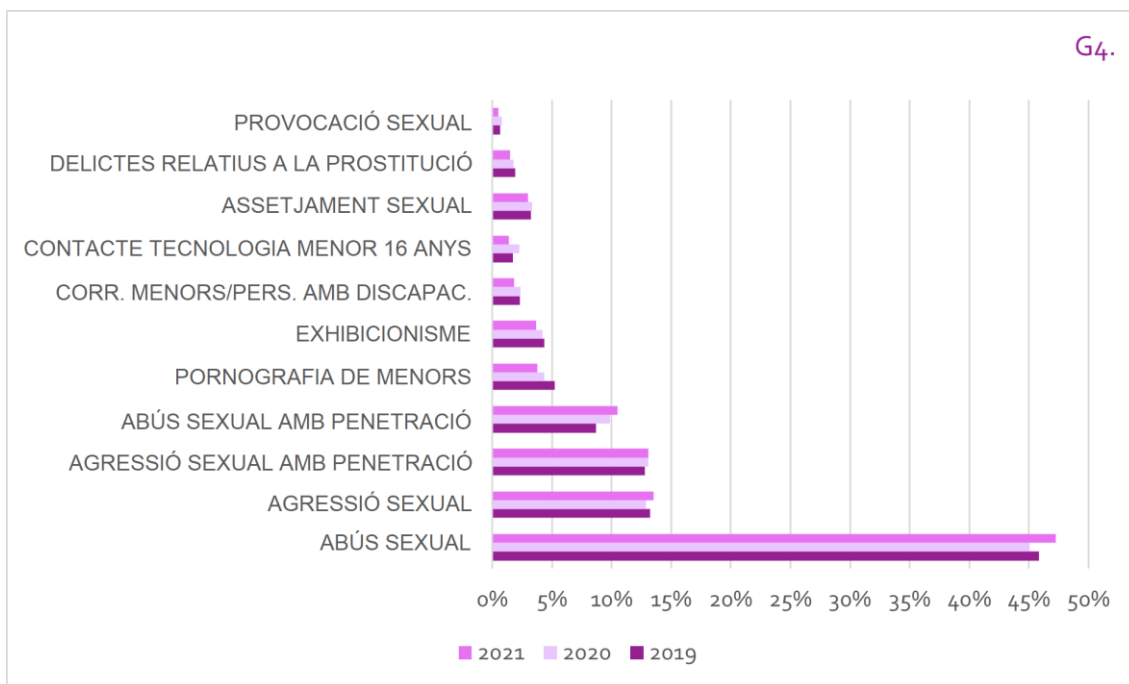
T5. DELICTES SEXUALS ESCLARITS REGISTRATS PER TIPOLOGIA PENAL (SÈRIE ANUAL)

(%)

	2019	2020	2021
ABÚS SEXUAL	45,9%	45,1%	47,2%
AGRESSIÓ SEXUAL	13,2%	12,9%	13,5%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	12,8%	13,1%	13,1%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	8,7%	9,9%	10,5%
PORNOGRAFIA DE MENORS	5,2%	4,4%	3,8%
EXHIBICIONISME	4,4%	4,2%	3,7%
CORR.MENORS/PERS.AMB DISCAPAC.	2,3%	2,4%	1,8%
CONTACTE TECNOLOGIA MENOR 16 ANYS	1,7%	2,2%	1,4%
ASSETJAMENT SEXUAL	3,2%	3,3%	3,0%

DELICTES RELATIUS A LA PROSTITUCIÓ	1,9%	1,8%	1,5%
PROVOCACIÓ SEXUAL	0,7%	0,8%	0,5%
TOTAL	100%	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

a. Representació territorial: delictes sexuals esclarits (2021)

T6. FETS ESCLARITS: C. A. AMB MAJOR NOMBRE DE CASOS REGISTRATS

(N)

	2021
CATALUNYA	2.494
ANDALUSIA	2.202
COMUNITAT DE MADRID	1.918
COMUNITAT VALENCIANA	1.775
CANÀRIES	815
GALÍCIA	615
ILLES BALEARS	557

REGIÓ DE MÚRCIA	545
CASTELLA - LA MANXA	490
CASTELLA I LLEÓ	476
TOTAL ³⁹	13.253

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

3. Comparativa fets delictius coneguts i delictius sexuals esclarits (2021)

Les quatre tipologies penals que registren majors fets d'esclarits i de coneguts (és a dir, les tipologies ja comentades: abús sexual amb penetració i sense i agressió sexual amb penetració i sense) sumen un total d'11.180 fets esclarits i un total de 13.856 fets coneguts, la qual cosa deixa una xifra de 2.676 fets coneguts que no s'han arribat a esclarir.

T7. FETS SEXUALS DELICTIUS CONEGUTS I DELICTES SEXUALS ESCLARITS (2021)

	(N) ESCLARITS	CONEGUTS
ABÚS SEXUAL	6.260	7748
AGRESSIÓ SEXUAL	1792	2313
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	1735	2143
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	1393	1.652
PORNOGRAFIA DE MENORS	502	739
EXHIBICIONISME	487	683
CORR.MENORS/PERS.AMB DISCAPAC.	239	347
CONTACTE TECNOLOGIA MENOR 16 ANYS	186	534
ASSETJAMENT SEXUAL	396	528
DELICTES RELATIUS A LA PROSTITUCIÓ	196	229
PROVOCACIÓ SEXUAL	67	100

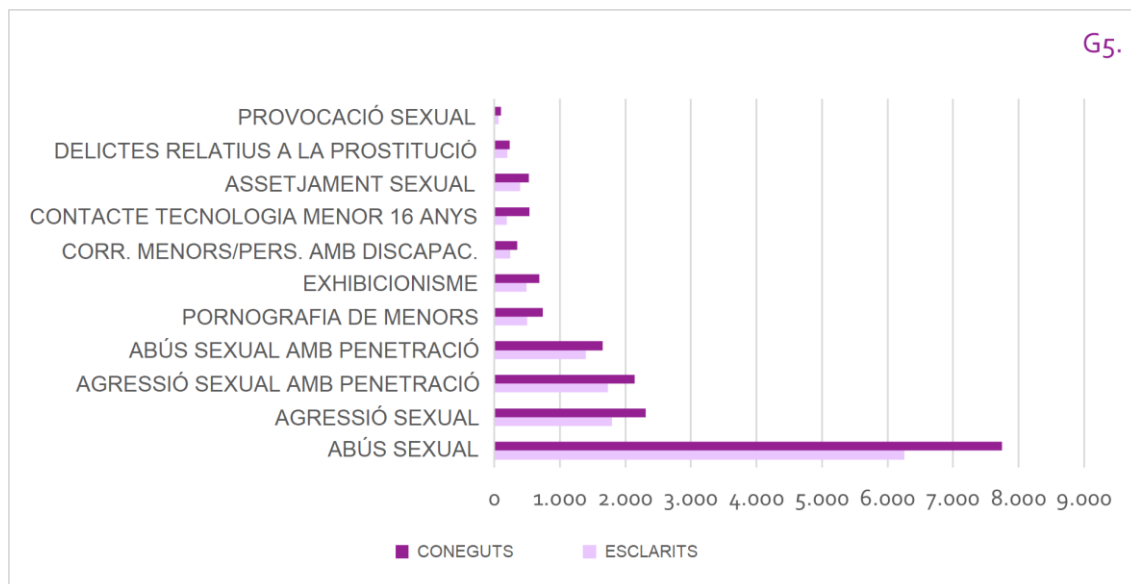
³⁹ L'IDLIS 2021 només mostra les dades relatives a les comunitats autònomes presentades aquí: la resta de les comunitats autònomes no exposades aquí comptabilitzen 1.366 casos (10,3% dels registres).

TOTAL

13.253

17016

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

4. Victimitzacions (2019 - 2021)

Segons el SEC, "el concepte de victimització ve referit al nombre de fets denunciats per persones en què manifesten ser víctimes o perjudicats per alguna infracció penal. Es diferencia del concepte de víctima, ja que aquest fa referència a persones individuals. En una denúncia es poden donar diversos fets conjuntament, i fins i tot hi poden haver diverses víctimes o perjudicats, i les victimitzacions són el terme que engloba els diferents fets que afecten una determinada víctima. (...) Les dades de victimitzacions corresponen als mateixos Cossos policials descrits per als fets coneguts" (tanca cometes) i esclarits, és a dir, no es computen les dades de l'Ertzaintza" (p. 61).

Com a la resta dels apartats, durant 2021, així com a la resta dels anys del període analitzat a la taula 8, el nombre més gran de victimitzacions el registren les tipologies penals d'abús sexual amb penetració i sense agressió sexual amb penetració i sense, que constitueixen un 82,9% del total de les victimitzacions.

Pel que fa a l'edat, s'observa que la franja d'edat més gran en què es produeixen aquestes victimitzacions és la dels 18 als 30 anys (un 28,3%), a partir de la qual descendeixen significativament per a les franges posteriors, i es comptabilitza un descens de 18 punts a la franja dels 31 als 40 anys (10,2%), que s'accentua a l'últim tram de l'edat (de 65 i més anys). Cal assenyalar que la franja d'edat dels 41 als 64 anys mostra un percentatge similar (un 11,2%) al tram d'edat comprès entre els 31 i els 40 anys, però cal tenir en compte que aquesta

franja d'edat comprèn 23 anys, mentre que l'última esmentada comprèn 9 anys, per la qual cosa el pes relatiu de les victimitzacions esdevingudes durant els 41 als 63 anys és menor que l'esdevingut durant els 31 als 40 anys.

Finalment, les victimitzacions corresponents a les persones amb edats inferiors als 18 anys representen un 22,4% entre els 0 i els 13 anys, i un 26,6% entre els 14 i els 17 anys, percentatges molt propers al registrat al tram dels 18 als 30 anys (28,3%). Si el criteri que s'estableix en una possible interpretació de les dades és el de la minoria d'edat, és a dir, la comptabilització del nombre de victimitzacions corresponents a nenes, nens i adolescents menors de 18 anys, la proporció passaria a representar un 49% de les victimitzacions, la meitat de les registrades durant l'any 2021.

Del total de victimitzacions registrades a persones de nacionalitat espanyola, el 85,37% pertanyen a dones. Mentrestant, del total de les victimitzacions referides a persones de nacionalitats diferents de l'espanyola, el 88,37% pertanyen a dones. Sobre el total de les victimitzacions, el 78,6% recauen sobre dones de nacionalitat espanyola i un 21,4% sobre dones de diferent nacionalitat. D'entre les nacionalitats estrangeres, la regió americana té la proporció més gran de victimitzacions amb un 10,3% del total.

Pel que fa a la relació amb l'autoria dels fets delictius sexuals, la proporció més elevada la representa la manca de relació amb l'autoria dels fets en un 61,6% de les victimitzacions. La resta de les categories representen percentatges molt inferiors que se seqüencien d'aquesta manera: "una altra relació" (amb un 6%), seguit de l'"amistat" (amb un 4,4%) i de la "resta dels familiars" (amb un 4,2%). Si unim les categories que fan al·lusió a la relació amb l'autoria segons l'estat civil de la dona, el 4% correspon a la relació sexoafectiva que comprèn l'àmbit de la parella (cònjuge, parella, exparella i separada/divorciada).

Pel que fa a la territorialitat de les victimitzacions, la distribució és molt similar a la d'apartats anteriors: per C. A. i ciutats autòniques, Catalunya (3.188), Andalusia (2.768), Comunitat de Madrid (2.363) i Comunitat Valenciana (2.163) són les que més victimitzacions comptabilitzen.

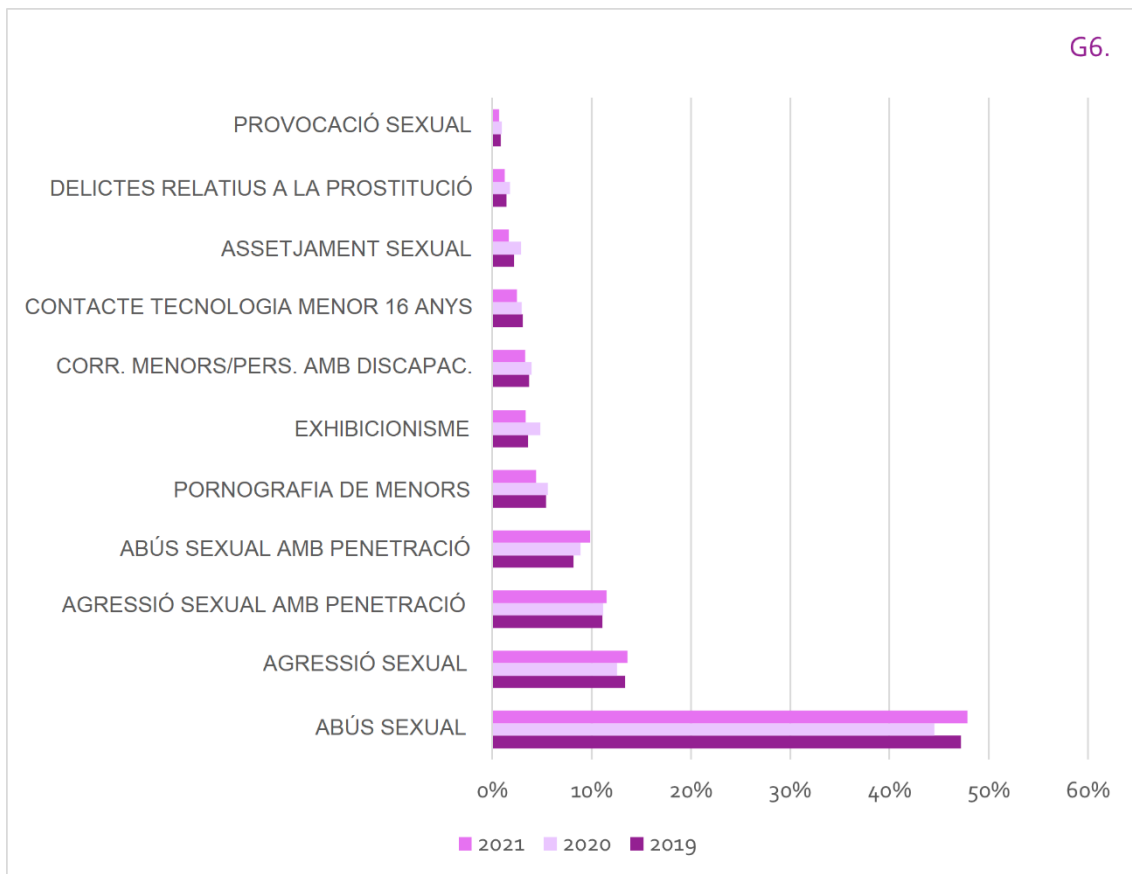
T8. VICTIMITZACIONS (2019 - 2021)

(%)

	2019	2020	2021
ABÚS SEXUAL	47,2%	44,5%	47,9%
AGRESSIÓ SEXUAL	13,4%	12,6%	13,6%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	11,1%	11,2%	11,5%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	8,1%	8,9%	9,9%
PORNOGRAFIA DE MENORS	5,4%	5,6%	4,4%

EXHIBICIONISME	3,6%	4,8%	3,4%
CORR.MENORS/PERS.AMB DISCAPAC.	3,7%	3,9%	3,3%
CONTACTE TECNOLOGIA MENOR 16 ANYS	3,0%	3,0%	2,5%
ASSETJAMENT SEXUAL	2,2%	2,9%	1,7%
DELICTES RELATIUS A LA PROSTITUCIÓ	1,4%	1,7%	1,2%
PROVOCACIÓ SEXUAL	0,8%	1,0%	0,7%
TOTAL	100%	100%	100%

* ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

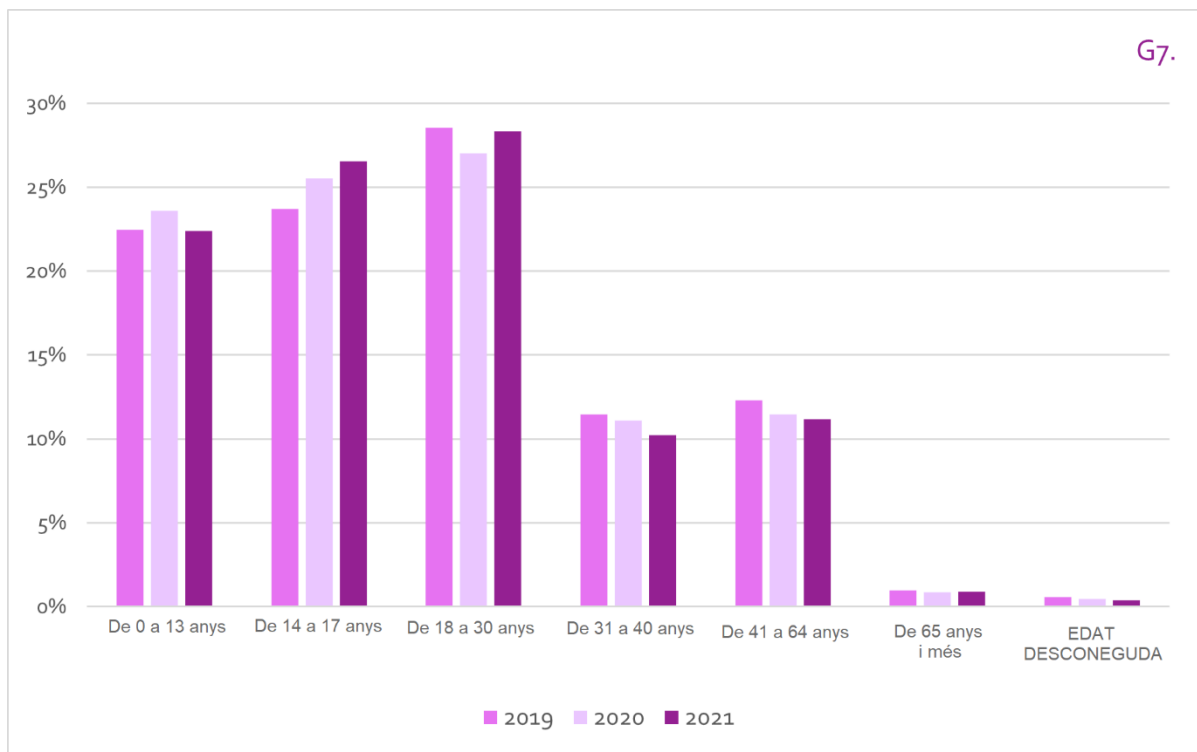
*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T9. EDAT VICTIMITZACIONS (2019 - 2021)

(%)

	2019	2020	2021
0 - 13	22,5%	23,6%	22,4%
14 - 17	23,7%	25,5%	26,6%
18 - 30	28,5%	27,0%	28,3%
31 - 40	11,5%	11,1%	10,2%
41 - 64	12,3%	11,4%	11,2%
65 i més	1,0%	0,9%	0,9%
DESCONEGUDA	0,6%	0,5%	0,4%
TOTAL	100%	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T10. NACIONALITAT DE LA DONA SOBRE TOTAL VICTIMITZACIONS DE DONES

(%)

	DONES sobre total dones	TOTAL nacionalitat sobre TOTAL (tots dos sexes i desconeguts)
ESPANYOLA	78,6%	79,1%
ESTRANGERA	21,4%	20,9%
ÀFRICA	3,4%	3,6%
Marroc	2,6%	2,7%
Nigèria	0,2%	0,2%
Resta	0,7%	0,7%
AMÈRICA	10,3%	9,7%
Colòmbia	2,4%	2,2%
Hondures	1,0%	1,0%
Veneçuela	1,0%	0,9%
Equador	0,9%	0,8%
Bolívia	0,7%	0,7%
Brasil	0,7%	0,6%
Resta	3,7%	3,5%
UNIÓ EUROPEA	5,3%	5,1%
Romania	1,8%	1,8%
França	0,6%	0,6%
Itàlia	0,5%	0,5%
Bulgària	0,4%	0,4%
Alemanya	0,4%	0,4%
Portugal	0,3%	0,3%
Holanda	0,2%	0,2%
Resta	1,0%	0,9%
ÀSIA	0,6%	0,6%
Xina	0,2%	0,2%
Filipines	0,1%	0,1%
Resta	0,2%	0,2%

RESTA DELS PAÏSOS

1,9%

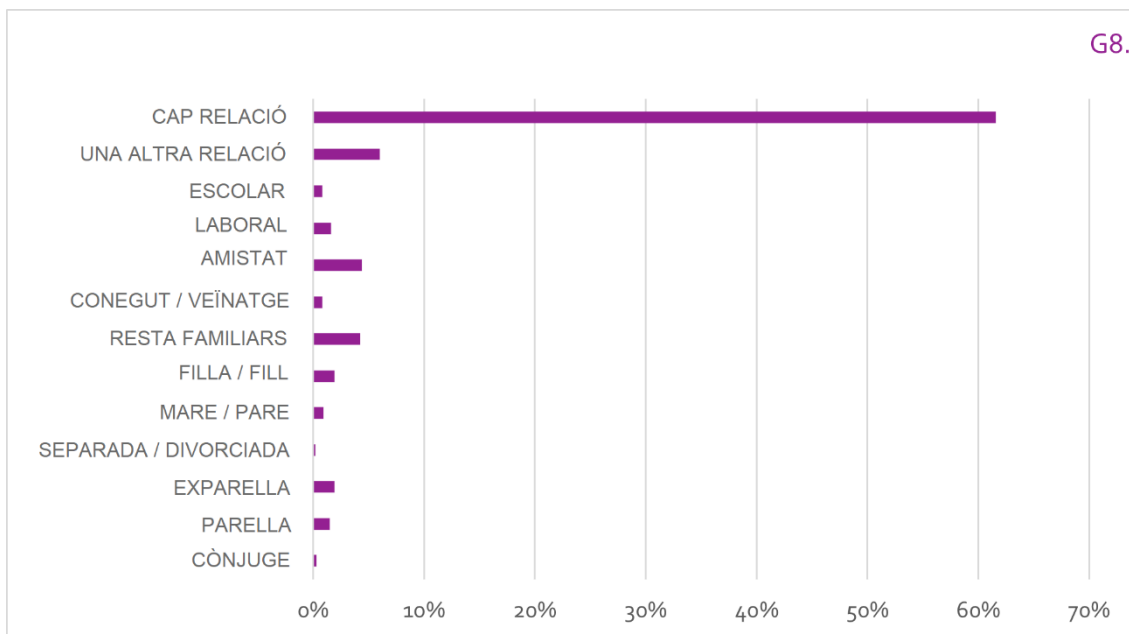
1,9%

* ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T11. VICTIMITZACIONS DE DONES I LA RELACIÓ AMB L'AUTOR

	(%)	
	DONES	TOTAL
CÒNJUGE	0,3%	0,3%
PARELLA	1,5%	1,6%
EXPARELLA	1,9%	1,9%
SEPARADA / DIVORCIADA	0,2%	0,2%
MARE / PARE	0,9%	1,1%
FILLA / FILL	1,9%	2,4%
RESTA FAMILIARS	4,2%	4,7%
CONEGUT / VEÏNATGE	0,8%	0,9%
AMISTAT	4,4%	4,9%
LABORAL	1,6%	1,8%
ESCOLAR	0,8%	0,9%
UNA ALTRA RELACIÓ	6,0%	6,9%
CAP RELACIÓ	61,6%	72,5%

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

* ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

a. Representació territorial: victimitzacions (2021)

T12. VICTIMITZACIONS REGISTRADES: C. A. AMB MAJOR NOMBRE DE CASOS REGISTRATS

(N)

	2021
CATALUNYA	3.188
ANDALUSIA	2.768
COMUNITAT DE MADRID	2.363
COMUNITAT VALENCIANA	2.163
CANÀRIES	930
ILLES BALEARS	803
GALÍCIA	701
PAÍS BASC	685
REGIÓ DE MÚRCIA	643
CASTELLA - LA MANXA	574
TOTAL *	16.986

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

ii. Agressions sexuals dutes a terme per dues o més persones de sexe masculí (2021). Abús i agressió

La tipologia penal amb més representació de fets anotats és l'abús sexual sense penetració en gairebé la meitat dels casos (un 43,3%).

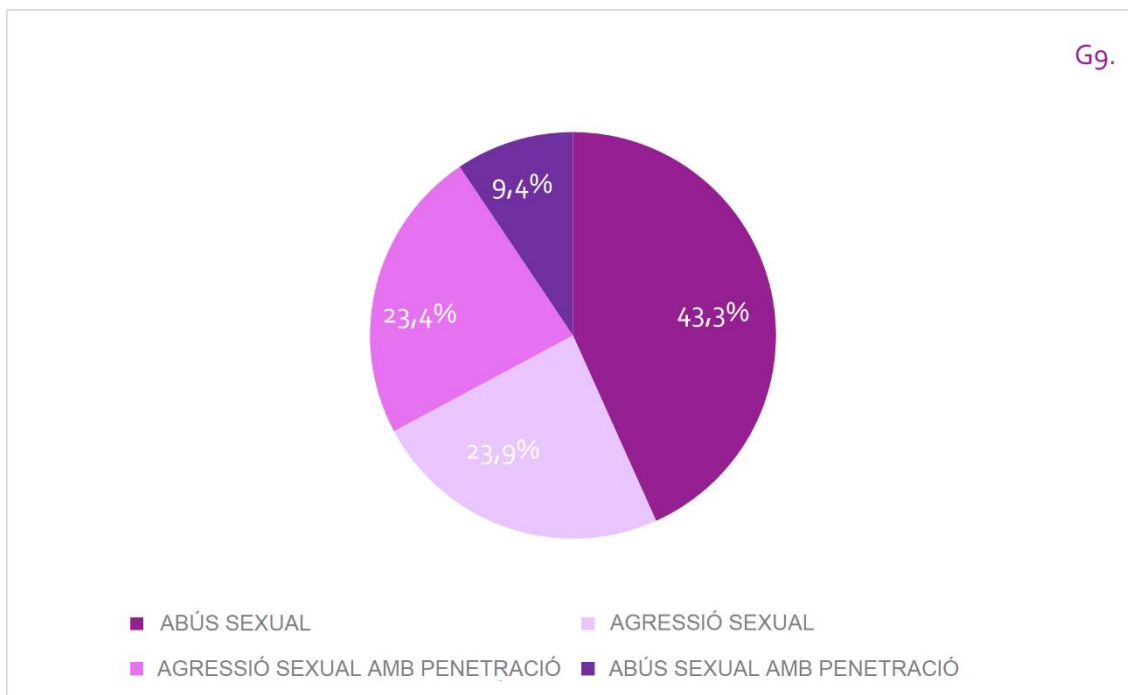
Els fets coneguts registrats revelen que el 95,7% dels abusos sexuals amb penetració i sense i les agressions sexuals amb penetració i sense van ser comesos per un únic responsable, mentre que el 3% ho va ser per dos responsables i l'1,3% per tres o més.

La representació territorial de les agressions sexuals múltiples es distribueix de manera anàloga a les anteriors distribucions territorials descrites; Andalusia (amb 583 casos d'agressió sexual múltiple), la Comunitat de Madrid (amb 460), la Comunitat Valenciana (amb 404) i Catalunya (amb 328) són les comunitats autònomes amb un nombre més gran de casos. Ara bé, segons la taxa que expressa la relació existent entre la quantitat de delictes sexuals comesos per dos o més responsables i el total de la població de la jurisdicció per 10.000 habitants, Ceuta (amb un 0,69%), Melilla (amb un 0,58%) i les Illes Balears (amb un 0,30%) són els territoris autonòmics més representatius.

T13. FETS CONEGUTS REGISTRATS: VIOLÈNCIA SEXUAL MÚLTIPLE (2019 - 2021)

	(% sobre total anual)		
	2019	2020	2021
ABÚS SEXUAL	41,8%	39,8%	43,3%
AGRESSIÓ SEXUAL	28,0%	27,0%	23,9%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	20,5%	23,4%	23,4%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	9,7%	9,9%	9,4%
TOTAL	100%	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

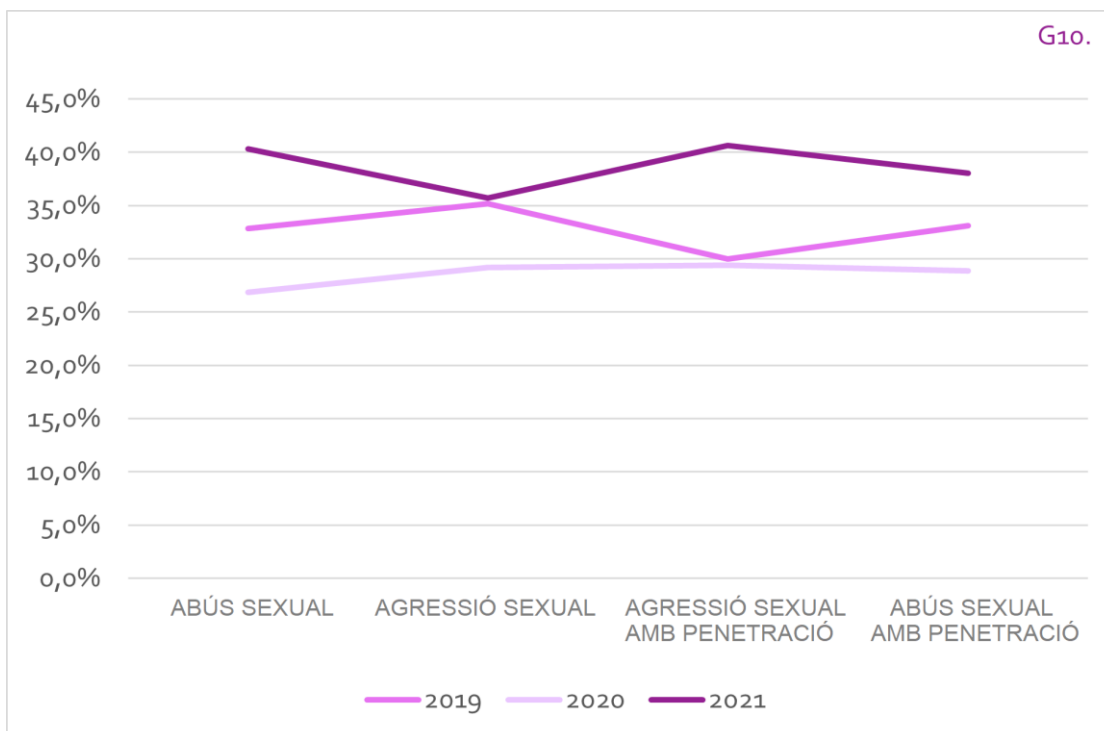
*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T14. FETS CONEGUTS REGISTRATS: VIOLÈNCIA SEXUAL MÚLTIPLE (2019 – 2021)

(% sobre total fets coneguts segons tipus penal anual)

	2019	2020	2021	TOTAL
ABÚS SEXUAL	32,8%	26,8%	40,3%	100%
AGRESSIÓ SEXUAL	35,2%	29,2%	35,7%	100%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	30,0%	29,4%	40,6%	100%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	33,1%	28,9%	38,0%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDILIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T15. FETS CONEGUTS REGISTRATS: VIOLÈNCIA SEXUAL MÚLTIPLE SOBRE TOTAL DELICTES REGISTRATS PER TIPOLOGIA PENAL (2019 – 2021)

	2019	2020	2021
ABÚS SEXUAL (TOTAL)	6.559	5.413	7.453
AS múltiple	202	170	248
% AS múltiple sobre total tipologia	3,1%	3,1%	3,3%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ (TOTAL)	1.159	1.110	1.559
AS múltiple amb pen.	47	41	54
% AS múltiple amb pen. sobre total tipologia	4,1%	3,7%	3,5%
AGRESSIÓ SEXUAL (TOTAL)	1.985	1.595	2.247
AS múltiple	135	114	137
% AS múltiple sobre total tipologia	6,8%	7,1%	6,1%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ (TOTAL)	1.751	1.518	2.023
AS múltiple amb pen.	99	90	134
% AS múltiple amb pen. sobre total tipologia	5,7%	5,9%	6,6%

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T16. FETS CONEGUTS REGISTRATS: TIPOLOGIA PENAL I NÚM. D'AUTORS (2019 – 2021)

(N)

	2019	2020	2021
ABÚS SEXUAL (TOTAL)	6.559	5.413	7.453
Comès per un responsable	6.357	5.248	7.205
Comès per dos responsables	132	113	176
Comès per tres o més responsables	70	52	72
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ (TOTAL)	1.159	1.110	1.559
Comès per un responsable	1.112	1.069	1.505
Comès per dos responsables	37	34	38
Comès per tres o més responsables	10	7	16
AGRESSIÓ SEXUAL (TOTAL)	1.985	1.595	2.247
Comès per un responsable	1.850	1.483	2.110
Comès per dos responsables	95	79	93
Comès per tres o més responsables	40	33	44
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ (TOTAL)	1.751	1.518	2.023
Comès per un responsable	1.652	1.421	1.889
Comès per dos responsables	63	70	90
Comès per tres o més responsables	36	27	44
TOTAL	11.454	9.636	13.282
Comès per un responsable	10.971	9.221	12.709
Comès per dos responsables	327	296	397
Comès per tres o més responsables	156	119	176

* IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T.17. FETS CONEGUTS REGISTRATS: TIPOLOGIA PENAL I NÚM. D'AUTORS (2019 - 2021)

(% sobre total fets coneguts segons tipus penal anual)

	2019	2020	2021	MITJA PERÍODE SEGONS TIPOLOGIA
Comès per un responsable	95,8%	95,7%	95,7%	95,7%
Comès per dos responsables	2,9%	3,1%	3,0%	3,0%
Comès per tres o més responsables	1,4%	1,2%	1,3%	1,3%
TOTAL	100%	100%	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

1. Representació territorial dels fets de violència sexual múltiple coneguts i registrats (2016 - 2021)

T18. DELICTES SEXUALS COMESOS PER 2 O MÉS RESPONSABLES: C. A. I TIPOLOGIA PENAL (2016 - 2021)

TOTAL	TAXA PER	ABÚS	ABÚS SEXUAL AMB	AGRESSIÓ	AGRESSIÓ SEXUAL AMB
-------	----------	------	-----------------	----------	---------------------

		10.000 HAB.	SEXUAL	PENETRACIÓ	SEXUAL	PENETRACIÓ
ANDALUSIA	583	0,15%	232	41	187	123
ARAGÓ	81	0,16%	32	5	25	19
ASTÚRIES	41	0,08%	15	4	10	12
ILLES BALEARS	146	0,30%	59	13	41	33
CANÀRIES	144	0,15%	63	16	39	26
CANTÀBRIA	20	0,02%	8	3	5	4
CASTELLA I LLEÓ	78	0,08%	36	10	20	12
CASTELLA - LA MANXA	76	0,09%	29	4	25	18
CATALUNYA	328	0,08%	94	50	83	101
COMUNITAT VALENCIANA	404	0,18%	178	26	98	102
EXTREMADURA	48	0,11%	24	1	11	12
GALÍCIA	95	0,08%	43	9	29	14
COMUNITAT DE MADRID	460	0,13%	185	42	123	110
REGIÓ DE MÚRCIA	106	0,15%	52	4	28	22
NAVARRA	14	0,03%	3	3	4	4
PAÍS BASC	1	0,00%	1	0	0	0
LA RIOJA	16	0,03%	9	1	3	3
CEUTA	18	0,60%	6	1	9	2
MELILLA	19	0,58%	11	1	5	2
A L'ESTRANGER	13	—	3	2	1	7

* IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

b. ASSETJAMENT SEXUAL, STALKING, AGRESSIÓ I ABÚS SEXUAL 2019, 2021 I PERÍODE 2015 – 2019

i. Perfil de les victimitzacions de dones: abús i agressió sexual (amb penetració o sense), assetjament sexual i *stalking*

1. Nombre de victimitzacions de dones per delictes contra la llibertat sexual: abús i agressió sexual (amb penetració o sense) i assetjament sexual (2021)

El 2021, el 54,4% de les victimitzacions a dones a conseqüència dels delictes d'agressió sexual (agressió amb penetració o sense i abús sexual amb penetració o sense) i assetjament sexual van incórrer en la tipologia penal registrada pel Ministeri de l'Interior d'abús sexual. La resta de les tipologies publicades i seleccionades aquí presenten proporcions molt inferiors (d'entre 40 punts percentuals menys fins a 50 punts percentuals menys); l'assetjament sexual és la tipologia penal amb la proporció més baixa.

T19. VICTIMITZACIONS REGISTRADES A DONES SOBRE TOTAL VICTIMITZACIONS DE DONES (2021) (%)

	DONES
ABÚS SEXUAL	54,4%
AGRESSIÓ SEXUAL	16,2%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	13,8%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	11,6%
ASSETJAMENT SEXUAL	4,1%
TOTAL	100%

* ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

- a. Violència sexual fora de l'àmbit de la parella. Macroenquesta de Violència contra la Dona (2019): prevalença, freqüència i formes de violència (abús i agressió sexual)

Segons la nota següent de l'apartat introductori del Capítol 16. *Violència sexual fora de l'àmbit de la parella* de la MVM 2019 elaborada per la Delegació de Govern Contra la Violència de Gènere (DGCVG) del Ministeri d'Igualtat, les violències sexuals aquí enteses comprenen les

tipologies penals d'agressió sexual amb penetració i sense i l'abús sexual amb penetració i sense emprades pel Ministeri de l'Interior en les seves publicacions estadístiques. Així ho mostren els vuit ítems recollits per la MVM 2019 en afirmar que "per garbellar les dones que han patit aquesta forma de violència (violència sexual fora de la parella o exparella) el qüestionari preguntava el següent: 1. L'ha obligat a mantenir relacions sexuals amenaçant-la, subjectant-la o fent-li mal d'alguna manera. Per relacions sexuals volem dir penetració vaginal o anal amb penis o objectes, o sexe oral; 2. Li ha fet mantenir relacions sexuals quan era incapaç de rebutjar-les pel fet que vostè es trobava sota la influència de l'alcohol o les drogues; 3. Ha mantingut relacions sexuals sense voler-ho perquè tenia por del que li podria fer si s'hi negava; 4. L'ha obligat a mantenir relacions sexuals quan no volia; 5. Ha intentat obligar-la a mantenir relacions sexuals contra la seva voluntat sense aconseguir-ho; 6. Li ha tocat a vostè les seves parts íntimes —genitals o pit— o li ha fet algun altre tipus de tocament de tipus sexual quan no volia; 7. Alguna vegada li ha fet tocar-li les seves parts íntimes —genitals o pit— o l'ha obligat a fer-li algun altre tipus de tocament de tipus sexual quan no volia; 8. L'ha obligat a fer alguna altra pràctica de tipus sexual que jo no li hagi esmentat ja" (p. 152 i 153).

D'una mostra de 9.557 dones —mostra emprada per la MVM 2019— 620 dones (un 6,5% del total) asseguren haver patit algun tipus de violència sexual al llarg de la vida en relacions no adscrites a l'àmbit de la parella (o exparella) i un 2,2% una violació.

El nombre estimat de dones de 16 anys o més que han patit violència sexual al llarg de la vida es xifra en 1.322.052 i el nombre estimat de dones de 16 anys o més que han patit alguna violació, en 453.371.

D'entre les dones que han patit algun tipus de violència sexual al llarg de la vida, la forma més habitual que ha adoptat aquesta violència apareix relacionada amb el fet d'haver experimentat tocaments per part d'una altra persona sobre les seves parts íntimes —genitals o pit— o algun altre tipus de tocament de tipus sexual quan la dona no volia (un 70,5%). D'entre la resta de les formes contemplades, les quatre següents presenten índexs inferiors, però continuen tenint una representació significativa: han intentat mantenir relacions sexuals contra la voluntat de la dona en un 39,2% dels casos; la dona ha hagut de fer tocaments sobre les parts íntimes —genitals o pit— o algun altre tipus de tocament de tipus sexual quan aquesta no volia en un 24,8% dels casos; la dona ha estat obligada a mantenir relacions sexuals mitjançant l'ús d'amenaçes o força física i li han fet mal en un 22,9% dels casos i la dona ha estat obligada a mantenir relacions sexuals quan no volia en un 19,7%.

Pel que fa a la freqüència, de les 620 dones que han patit alguna forma de violència sexual, el 49,7% afirma haver-la patit més d'una vegada.

T20. PREVALENCIA DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA (2019)⁴⁰

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS		VIOLACIÓ ALGUNA VEGADA A LA VIDA	
	(N)	% SOBRE TOTAL VIDA	(N)	% SOBRE TOTAL 4 ANYS	(N)	% SOBRE TOTAL 12 MESOS	(N)	% SOBRE TOTAL INFÀNCIA	(N)	% SOBRE TOTAL VIOLACIÓ
SÍ	620	6,5%	134	1,4%	49	0,5%	330	3,5%	213	2,2%
NO	8937	93,5%	9.423	98,6%	9.507	99,5%	9227	96,5%	9347	97,8%
TOTAL	9557	100%	9557	100%	9556	100%	9557	100%	9560	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

T21. PREVALENCIA DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA: NOMBRE ESTIMAT (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA	ÚLTIMS 4 ANYS	ÚLTIMS 12 MESOS	A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	VIOLACIÓ ALGUNA VEGADA A LA VIDA
NOMBRE ESTIMAT DE DONES DE 16 ANYS O MÉS QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL	1.322.052	285.823	103.487	703.925	453.371

*MVM 2019. DGCVG.

T22. FORMES DE VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA AL LLARG DE LA VIDA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES DE 16 O MÉS	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT ALGUN TIPUS DE VIOLÈNCIA
La va obligar a mantenir relacions sexuals amenaçant-la, subjectant-la o fent-li mal	142	1,5%	22,9%

⁴⁰ Les taules (núm. 20 al núm. 23) presents a l'apartat a. *Violència sexual fora de l'àmbit de la parella*. Macroenquesta (2019): prevalença, freqüència i formes de violència (abús i agressió sexual) d'aquest informe no contemplen la mostra relativa al No Contesta (NC) a causa de la seva representativitat escassa. Per aquesta raó els sumatoris de control de la mostra representats aquí no corresponen als publicats a la MVM 2019.

La va fer mantenir relacions sexuals quan era incapaç de rebutjar-les pel fet que vostè estava sota la influència de l'alcohol o drogues	85	0,9%	13,7%
Va mantenir relacions sexuals sense desitjar-ho perquè tenia por del que podria fer-li si s'hi negava	92	1,0%	14,8%
La va obligar a mantenir relacions sexuals quan no volia	122	1,3%	19,7%
Va intentar obligar-la a tenir relacions sexuals contra la seva voluntat sense aconseguir-ho	243	2,5%	39,2%
Li va tocar a vostè les seves parts íntimes —genitals o pit— o li ha fet algun tipus de tocament de tipus sexual quan no volia	437	4,6%	70,5%
Li va fer tocar-li les seves parts íntimes —genitals o pit— o la va obligar a fer-li algun tipus de tocament de tipus sexual quan no volia	154	1,6%	24,8%
La va obligar a fer alguna altra pràctica de tipus sexual no esmentada	48	0,5%	7,7%

*MVM 2019. DGCVG.

T23. FREQUÈNCIA DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA AL LLARG DE LA VIDA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES RESIDENTS A ESPANYA 16 O MÉS QUE HAN PATIT VS
UNA VEGADA	312	50,3%
MÉS D'UNA VEGADA	308	49,7%
TOTAL	620	100%

*MVM 2019. DGCVG.

b. Assetjament sexual. Macroenquesta (2019): prevalença, freqüència i formes d'assetjament sexual

Pel que fa a l'assetjament sexual patit per les dones que han participat en la MVM 2019 s'observa que aquest l'experimenta un nombre més gran de dones a causa d'una major freqüència produïda en la interacció de la vida social tal com sembla expressar la informació estadística tractada aquí. Juntament amb aquest motiu, cal plantejar també la possibilitat que potser l'assetjament sexual sembla que s'identifica amb més facilitat que l'agressió sexual o que la violència sexual exercida fora de l'àmbit de la parella expressada en l'apartat anterior.

En concret, el 40,4% de les enquestades sostenen que l'han experimentat com a mínim una vegada al llarg de la vida i un 18,5% l'han patit com a mínim una vegada al llarg de la infància⁴¹. L'estimació feta comptabilitza en 8.240.537 el nombre de dones de 16 anys i més que han patit assetjament sexual al llarg de la vida i en 3.778.356 les dones que han patit assetjament sexual al llarg de la infantesa.

La forma d'assetjament sexual que adopta un pes percentual més gran entre les dones enquestades és el fet d'haver patit mirades insistents o lascives que han provocat intimidació en la dona en un 74,9% dels casos, seguida del fet d'haver tingut contacte físic no desitjat com, per exemple, proximitat innecessàriament propera, tocaments de parts del seu cos, petons o abraçades o qualsevol altre fet no desitjat per la dona en un 43,4% dels casos.

D'altra banda, el 75,2% considera haver viscut assetjament sexual més d'una vegada al llarg de la seva vida.

T24. PREVALÈNCIA DE L'ASSETJAMENT SEXUAL (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA, <15 ANYS	
	(N)	% SOBRE TOTAL VIDA	(N)	% SOBRE TOTAL 4 ANYS	(N)	% SOBRE TOTAL 12 MESOS	(N)	% SOBRE TOTAL INFÀNCIA
SÍ	3864	40,4%	1736	18,1%	971	10,1%	1772	18,5%
NO	5636	58,9%	7.748	81,0%	8.514	89,0%	7707	80,5%
NC	68	0,7%	84	0,9%	82	0,9%	89	0,9%
TOTAL	9568	100%	9568	100%	9567	100%	9568	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

⁴¹ El tram de la infància apareix operacionalitzat a la franja d'edat compresa entre 0 i 15 anys segons publica la MVM 2019.

T25. PREVALENCIA DE L'ASSETJAMENT SEXUAL: N. ESTIMAT (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA	ÚLTIMS QUATRE ANYS	ÚLTIMS DOTZE MESOS	A LA INFÀNCIA, ABANS DELS 15 ANYS
NOMBRE ESTIMAT DONES DE 16 O MÉS QUE HAN PATIT ASSETJAMENT SEXUAL	8.240.537	3.703.252	2.071.764	3.778.356

*MVM 2019. DGCVG.

T26. FORMES D'ASSETJAMENT SEXUAL AL LLARG DE LA VIDA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES DE 16 O MÉS (N = 9568)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT ALGUN TIPUS D'ASSETJAMENT SEXUAL (N = 3864)
Va patir mirades insistents o lascives que la fessin sentir-se intimidada	2895	30,3%	74,9%
Algú li va ensenyar o enviar imatges o fotos sexualment explícites que la van fer sentir ofesa, humiliada o intimidada	688	7,2%	17,8%
Va rebre bromes sexuals o comentaris ofensius sobre el seu cos o vida privada	1495	15,6%	38,7%
Va rebre suggeriments inadequats per tenir una cita o per a qualsevol activitat de tipus sexual, que li la va fer sentir ofesa, humiliada o intimidada	1342	14,0%	34,7%
Va tenir contacte físic no desitjat com: proximitat innecessàriament propera, tocaments de parts del seu cos, petons/abraçades o qualsevol cosa que no volgués	1678	17,5%	43,4%

Va rebre insinuacions inadequades, humiliants, intimidatòries o ofensives a les xarxes socials	710	7,4%	18,4%
Va rebre correus electrònics, WhatsApps, o missatges de text sexualment explícits inadequats, que la van fer sentir ofesa, humiliada o intimidada	615	6,4%	15,9%
Va rebre amenaces amb conseqüències desagradables a la seva feina, com un acomiadament, si rebutjava les propostes o avenços sexuals	204	2,1%	5,3%
Se li ha exhibit algú indecentment	1172	12,2%	30,3%
La van obligar a veure material pornogràfic contra la seva voluntat	65	0,7%	1,7%
Altres comportaments similars amb connotació sexual que la van fer sentir ofesa, humiliada o intimidada.	363	3,8%	9,4%

*MVM 2019. DGCVG.

T27. FREQUÈNCIA DE L'ASSETJAMENT SEXUAL AL LLARG DE LA VIDA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT AS (N=3864)
UNA VEGADA	930	24,1%
MÉS D'UNA VEGADA	2.905	75,2%
NC	29	0,7%
TOTAL	3.864	100%

*MVM 2019. DGCVG.

c. Assetjament reiterat o *stalking*. Macroenquesta 2019: prevalença, freqüència i formes d'*stalking*

Pel que fa a l'assetjament sexual reiterat o *stalking*, el 15,2% de les dones l'han patit en algun moment al llarg de la vida i el 3,7% en algun moment al llarg de la infància. La manera més habitual en què es presenta és en l'enviament de missatges no desitjats, trucades telefòniques, correus electrònics, cartes o regals en un 52,5% dels casos; en la realització de trucades telefòniques obscenes, amenaçants, molestes o silencioses al 47,2%; en el fet d'espia la dona en el 40,6% i en el fet d'haver estat esperat o rondant pels voltants de la casa, de l'escola o de la feina de la dona en un 37,1% dels successos viscuts per les enquestades. A més, la quarta part de les enquestades que han patit *stalking* o assetjament sexual reiterat sostenen que aquest assetjament ha durat més d'un any (un 24,7%) i una cinquena part que ha durat menys de dues setmanes (un 20,1%).

T28. PREVALENÇA D'*STALKING* (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	
	(N)	% SOBRE TOTAL VIDA	(N)	% SOBRE TOTAL 4 ANYS	(N)	% SOBRE TOTAL 12 MESOS	(N)	% SOBRE TOTAL INFÀNCIA
SÍ	1451	15,2%	626	6,5%	288	3,0%	356	3,7%
NO	8081	84,5%	8.898	93,0%	9.235	96,5%	9172	95,9%
NC	35	0,4%	45	0,5%	45	0,5%	40	0,4%
TOTAL	9568	100%	9568	100%	9568	100%	9568	100%

*MVM 2019. DGCVG.

T29. FORMES D'*STALKING* AL LLARG DE LA VIDA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES DE 16 O MÉS (N = 9568)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT ALGUN TIPUS D'STALKING (N = 1451)
Li va enviar missatges no desitjats, trucades telefòniques, correus, cartes o regals	762	8,0%	52,5%
Li va fer trucades telefòniques obscenes, amenaçadores, molestes o silencioses	685	7,2%	47,2%
La va esperar o va estar rondant fora de casa, escola o feina	538	5,6%	37,1%
La va continuar espiant	589	6,2%	40,6%
Va fer malbé intencionadament coses seves (cotxe, bústia, etc.) o propietats de persones que li importen o bé els seus animals	193	2,0%	13,3%
Va fer comentaris ofensius o incòmodes sobre vostè, propostes inadequades a internet o a les xarxes socials	361	3,8%	24,9%
Va publicar fotos, vídeos o informació molt personal sobre vostè en llocs com el seu veïnat, feina, escola, internet o xarxes socials o va enviar aquesta informació a altres persones a través de telèfons mòbils o aplicacions	63	0,7%	4,3%

*MVM 2019. DGCVG.

T30. FREQUÈNCIA STALKING AL LLARG DE LA VIDA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT STALKING (N=1451)
MENYS DE 2 SETMANES	292	20,1%
2 A 4 SETMANES	180	12,4%
MÉS D'1 MES FINS A 3 MESOS	224	15,5%
MÉS DE 3 MESOS FINS A 6	163	11,2%
MÉS DE 6 MESOS FINS A 1 ANY	202	13,9%
	359	24,7%

MÉS D'1 ANY

31 2,1%

NC

1.451 100%

TOTAL

*MVM 2019. DGCVG.

d. Violència sexual exercida per la parella o exparella. Macroenquesta 2019: prevalença, freqüència i formes de violència sexual

Segons la nota següent de l'apartat introductori del Capítol 2. Violència sexual en la parella de la MVM 2019, la violència sexual entesa aquí comprèn les tipologies penals d'agressió sexual amb penetració i sense i l'abús sexual amb penetració i sense emprades pel Ministeri de l'Interior en les seves publicacions estadístiques. Així ho mostren els vuit ítems recollits per la MVM 2019 en afirmar que "per garbellar les dones que han patit aquesta forma de violència (violència sexual fora de la parella o exparella) el qüestionari preguntava el següent: 1. L'ha obligat a mantenir relacions sexuals amenaçant-la, subjectant-la o fent-li mal d'alguna manera. Per relacions sexuals volem dir penetració vaginal o anal amb penis o objectes, o sexe oral; 2. Li ha fet mantenir relacions sexuals quan era incapaç de rebutjar-les pel fet que vostè es trobava sota la influència de l'alcohol o les drogues; 3. Ha mantingut relacions sexuals sense voler-ho perquè tenia por del que li podria fer si s'hi negava; 4. L'ha obligada a mantenir relacions sexuals quan no volia; 5. Ha intentat obligar-la a mantenir relacions sexuals contra la seva voluntat sense aconseguir-ho; 6. Li va tocar a vostè les seves parts íntimes —genitals o pit— o li ha fet algun altre tipus de tocament de tipus sexual quan no volia; 7. Alguna vegada li ha fet tocar-li les seves parts íntimes —genitals o pit— o l'ha obligat a fer-li algun altre tipus de tocament de tipus sexual quan no volia; 8. L'ha obligat a fer alguna altra pràctica de tipus sexual que jo no li hagi esmentat ja.

El 8,9% de les dones enquestades ha experimentat violència sexual exercida per la parella o exparella al llarg de la vida; el 2,9% l'ha patit en els últims quatre anys anteriors al moment de fer l'enquesta i l'1,3% en els últims 12 mesos. Segons estima la MVM 2019, 1.810.948 dones han patit violència sexual exercida per la parella o exparella al llarg de la vida, 585.629 en els últims quatre anys anteriors a la realització de l'enquesta i 269.852 en els dotze últims mesos.

Quant a la forma que adopta la violència sexual exercida per la parella o exparella, sobre el total de dones residents a Espanya de 16 anys o més, el 6,5% asseguren que alguna vegada la seva parella o exparella l'ha obligat a mantenir relacions sexuals contra la seva voluntat; el 5,2% que alguna vegada la seva parella o exparella l'ha obligat a tocar-li les parts íntimes —genitals o pit— o algun altre tipus de tocament de tipus sexual quan la dona no ho volia fer i el

5% de les dones afirma haver mantingut relacions sexuals amb la seva parella o exparella sense desitjar-ho perquè tenia por del que la seva parella podria fer si s'hi negava.

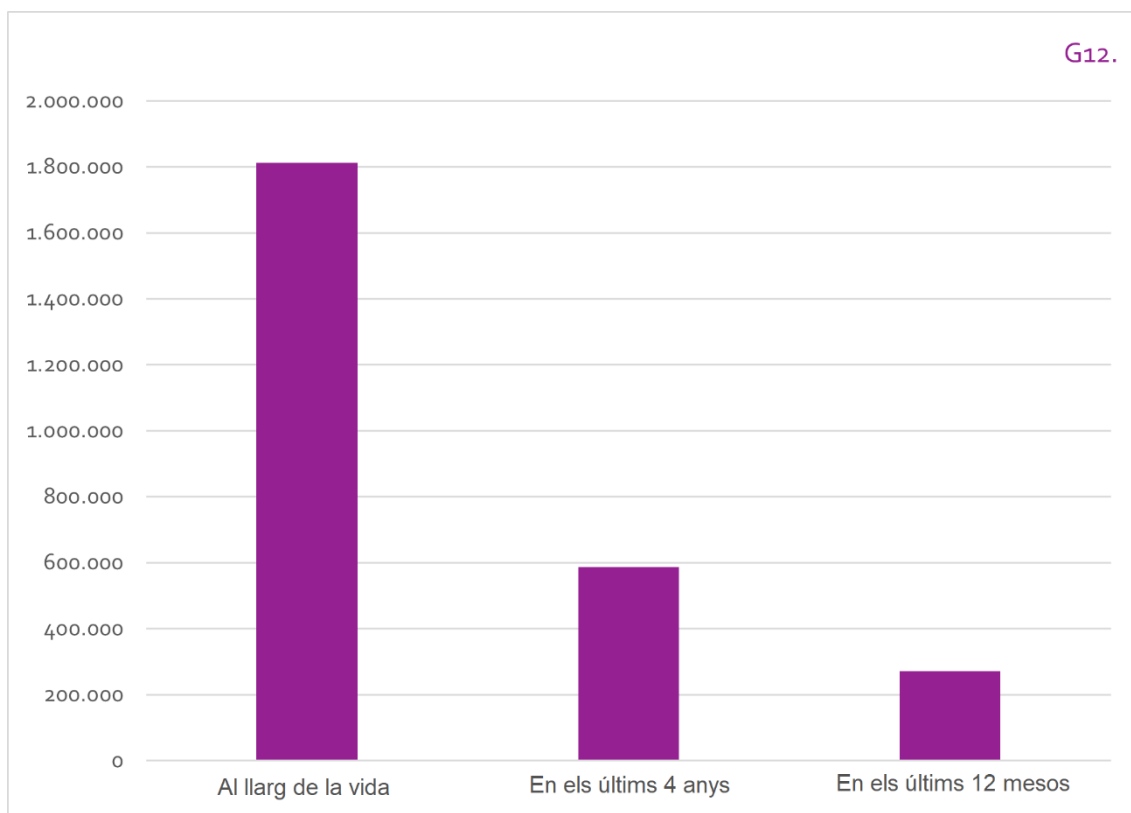
D'aquelles dones que han patit violència sexual amb la seva parella actual, el 86,2% l'ha patit més d'una vegada i d'aquelles dones que han patit violència sexual amb alguna o algunes de les seves parelles passades, el 88,8% l'ha patit més d'una vegada.

T31. VIOLÈNCIA SEXUAL EXERCIDA PER PARELLA ACTUAL / PASSADA (2019)⁴²

	PARELLA ACTUAL		PARELLES PASSEDES		QUALSEVOL PARELLA		TOTAL DONES		
	(N)	% SOBRE TOTAL PARELLA ACTUAL	(N)	% SOBRE TOTAL PARELLES PASSEDES	(N)	% SOBRE TOTAL QUALSEVOL PARELLA	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE RESIDEIXEN A ESPANYA AMB 16 O MÉS	NOMBRE ESTIMAT DE DONES QUE PATEIXEN VIOLÈNCIA
<i>Al llarg de la vida</i>									
Sí	124	1,9%	742	13,4%	849	9,3%	849	8,9%	1.810.948
No	6.368	98,1%	4.798	86,6%	8.319	90,7%	8.676	91,1%	
TOTAL	6.492	100%	5.540	100%	9.168	100%	9.525	100%	
<i>En els últims quatre anys</i>									
Sí	88	1,4%	188	3,4%	275	3,0%	275	2,9%	585.629
No	6.403	98,6%	5.352	96,6%	8.892	97,0%	9.249	97,1%	
TOTAL	6.491	100%	5.540	100%	9.167	100%	9.524	100%	
<i>En els últims dotze mesos</i>									
Sí	71	1,1%	56	1,0%	127	1,4%	127	1,3%	269.852
No	6.420	98,9%	5.483	99,0%	9.039	98,6%	9.396	98,6%	
TOTAL	6.491	100%	5.539	100%	9.166	100%	9.523	100%	

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

⁴² Les taules (núm. 31 al núm. 43) presents a l'apartat d. *Violència sexual exercida per la parella o exparella*. Macroenquesta (2019): prevalença, freqüència i formes de violència sexual d'aquest informe no contemplen la mostra relativa al No Contesta (NC) degut a la seva representativitat escassa. Per aquesta raó els sumatoris de control de la mostra representats aquí no corresponen als publicats a la MVM 2019.

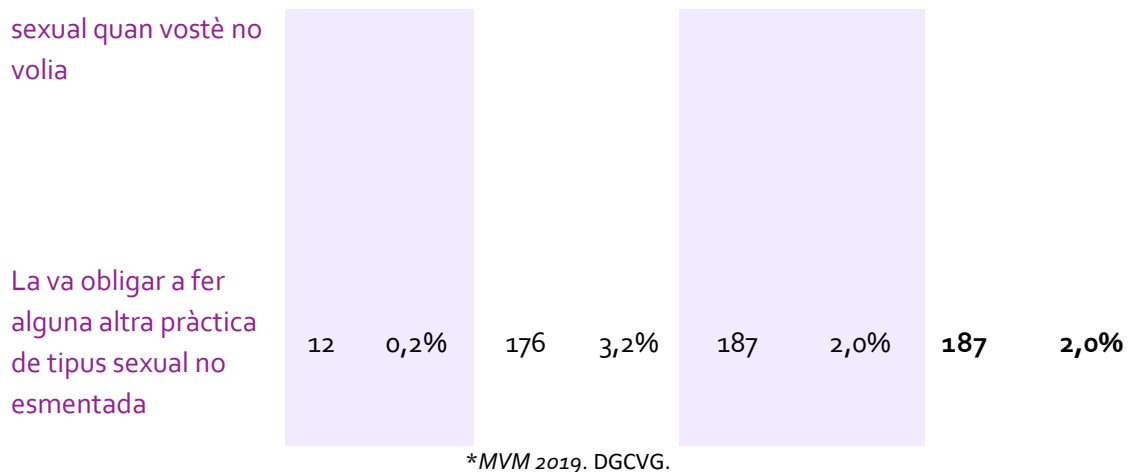

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

T32. FORMES VIOLÈNCIA SEXUAL EXERCIDA PER ALGUNA PARELLA ACTUAL / PASSADA (2019)

PARELLA ACTUAL	PARELLES PASSEDES	QUALSEVOL PARELLA	TOTAL DONES
(N)	(N)	(N)	(N)
% SOBRE TOTAL PARELLA ACTUAL	% SOBRE TOTAL PARELLES PASSEDES	% SOBRE TOTAL QUALSEVOL PARELLA	% SOBRE TOTAL DONES QUE RESIDEIXEN A ESPANYA AMB 16 O MÉS

La va obligar a mantenir relacions sexuals amenaçant-la, subjectant-la o fent-li mal d'alguna manera	23	0,4%	351	6,3%	373	4,1%	373	3,9%
La va fer mantenir relacions sexuals quan era incapaç de rebutjar-les pel fet que vostè estava sota la influència de l'alcohol o drogues	10	0,2%	162	2,9%	170	1,8%	170	1,8%
Va mantenir relacions sexuals sense desitjar-ho perquè tenia por del que podria fer-li si s'hi negava	36	0,6%	449	8,0%	482	5,2%	482	5,0%
La va obligar a mantenir relacions sexuals quan no volia	77	1,2%	553	9,9%	622	6,7%	622	6,5%
Va intentar obligar-la a tenir relacions sexuals contra la seva voluntat sense aconseguir-ho	40	0,6%	390	7,0%	426	4,6%	426	4,4%
Li va tocar a vostè les seves parts íntimes —genitals o pit— o li ha fet algun altre tipus de tocament de tipus sexual quan no volia	59	0,9%	445	8,0%	495	5,4%	495	5,2%
Li va fer tocar-li les seves parts íntimes —genitals o pit— o la va obligar a fer-li algun tipus de tocament de tipus	31	0,5%	335	6,0%	362	3,9%	362	3,8%

T33. FREQUÈNCIA VIOLÈNCIA SEXUAL: PARELLA / PASSADA (2019)

	PARELLA ACTUAL		PARELLES PASADES	
	(N)	% SOBRE TOTAL PARELLA ACTUAL	(N)	% SOBRE TOTAL PARELLES PASADES
UNA VEGADA	12	10,0%	83	11,1%
MÉS D'UNA VEGADA	107	86,2%	659	88,8%
NC	5	3,8%	1	0,1%
TOTAL	124	100%	742	100%

*MVM 2019. DGCVG.

2. Edat de victimitzacions de dones per delictes contra la llibertat sexual: abús i agressió sexual (amb penetració o sense), assetjament sexual (2021) i *stalking* (2019)

El 61,8% de les victimitzacions registrades a dones pertanyen a nenes i a adolescents d'entre 0 i 17 anys, les quals es comptabilitzen en 5.507 victimitzacions durant el 2021: 2.253 pertanyen a nenes d'entre 0 i 13 anys i 3.254 a adolescents entre 14 i 17 anys.

Pel que fa a les victimitzacions relatives a les dones amb 18 anys o més, el tram d'edat més nombrós és el que recull les edats compreses entre els 18 i els 30 anys, en què la violència sexual (analitzada a través de les tipologies penals publicades pel Ministeri de l'interior i

seleccionades aquí: agressió sexual amb penetració i sense i abús sexual amb penetració i sense, així com l'assetjament sexual) anota 4.255 victimitzacions esdevingudes durant el 2021.

A) VICTIMITZACIONS REGISTRADES A DONES MENORS (2021)

T34. VICTIMITZACIONS REGISTRADES A DONES DE 0 A 17 ANYS SOBRE TOTAL VICTIMITZACIONS DE DONES (2021)

(%)

	DONES	TOTAL
ABÚS SEXUAL	61,8%	63,1%
AGRESSIÓ SEXUAL	14,5%	14,1%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	10,2%	9,6%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	11,3%	11,2%
ASSETJAMENT SEXUAL	2,2%	2,0%
TOTAL	100%	100%

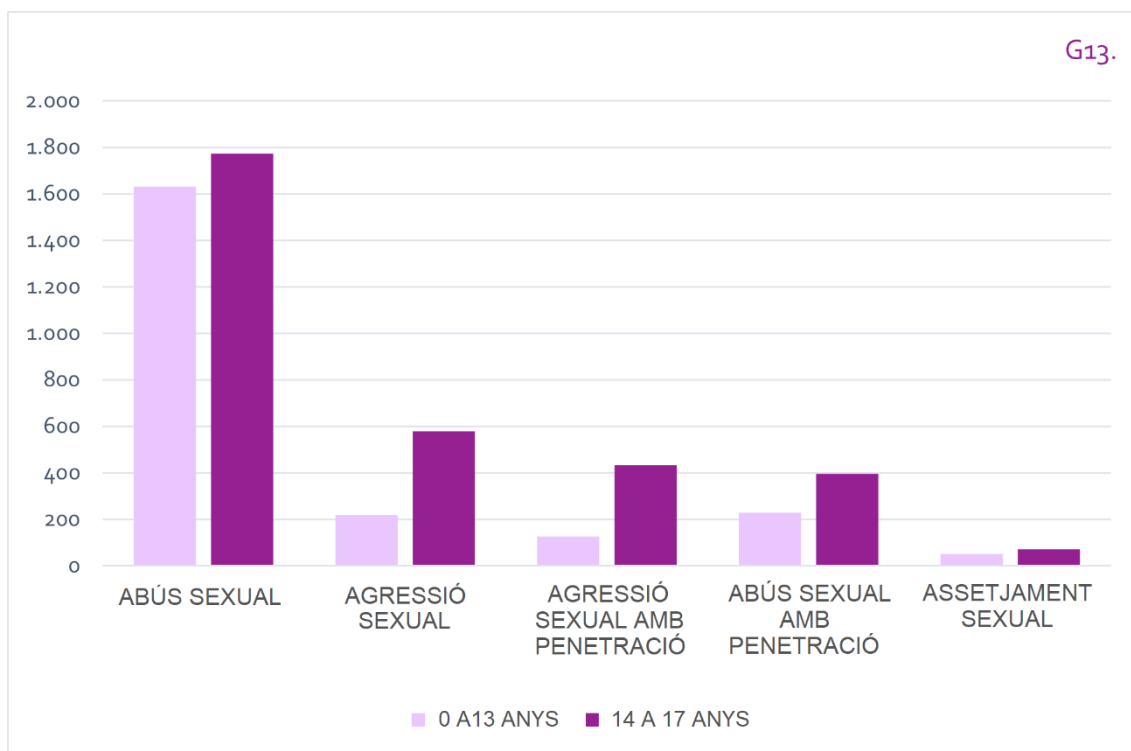
*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T35. NOMBRE VICTIMITZACIONS REGISTRADES A DONES MENORS D'EDAT (2021)

(N)

	0 - 13	14 - 17	TOTAL
ABÚS SEXUAL	1.631	1.774	3.405
AGRESSIÓ SEXUAL	219	579	798
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	125	434	559
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	228	396	624
ASSETJAMENT SEXUAL	50	71	121
TOTAL	2.253	3.254	5.507

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

B) VICTIMITZACIONS REGISTRADES A DONES MAJORS D'EDAT (2021)

T36. VICTIMITZACIONS REGISTRADES A DONES DE 18 A 30 SOBRE TOTAL VICTIMITZACIONS DE DONES (2021)

(%)

	DONES	TOTAL
ABÚS SEXUAL	51,0%	51,4%
AGRESSIÓ SEXUAL	16,1%	16,2%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	15,4%	15,3%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	13,2%	13,0%
ASSETJAMENT SEXUAL	4,3%	4,1%
TOTAL	100%	100%

* ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T37. VICTIMITZACIONS DONES DE 31 - 40 SOBRE TOTAL VICTIMITZACIONS DE DONES
(2021)

(%)

	DONES	TOTAL
ABÚS SEXUAL	45,1%	46,0%
AGRESSIÓ SEXUAL	18,7%	17,9%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	18,2%	17,8%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	11,0%	11,5%
ASSETJAMENT SEXUAL	7,0%	6,8%
TOTAL	100%	100%

* ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDILIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T38. VICTIMITZACIONS DONES DE 41 - 64 SOBRE TOTAL VICTIMITZACIONS DE DONES
(2021)

(%)

	DONES	TOTAL
ABÚS SEXUAL	45,7%	47,3%
AGRESSIÓ SEXUAL	18,8%	18,2%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	19,1%	18,3%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	8,6%	8,7%
ASSETJAMENT SEXUAL	7,8%	7,5%
TOTAL	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDILIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T39. VICTIMITZACIONS DONES DE 65 I MÉS SOBRE TOTAL VICTIMITZACIONS DE DONES (2021)

(%)

	DONES	TOTAL
ABÚS SEXUAL	56,0%	58,2%
AGRESSIÓ SEXUAL	27,2%	24,0%
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	6,4%	8,2%
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	7,2%	6,8%
ASSETJAMENT SEXUAL	3,2%	2,7%
TOTAL	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

C) NOMBRE DE VICTIMITZACIONS REGISTRADES DONES (2021): TOTS ELS GRUPS D'EDAT

T40. VICTIMITZACIONS REGISTRADES A DONES: FRANGES D'EDAT (2021)

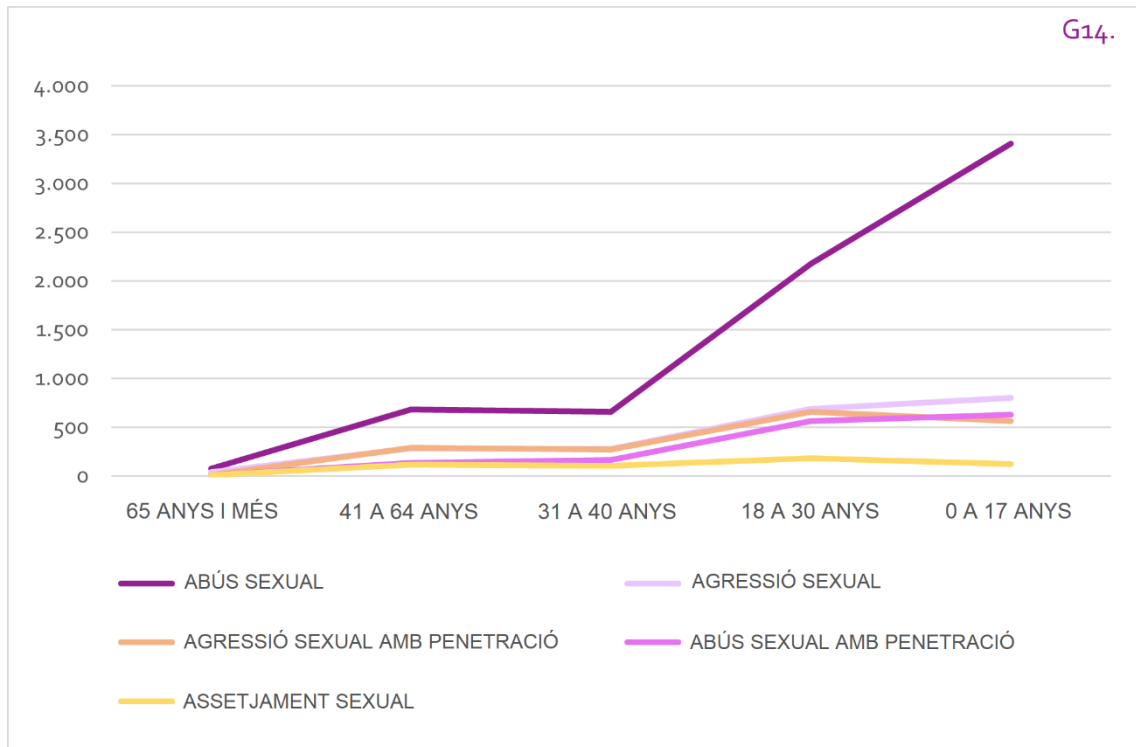
(N)

	0 - 17	18 - 30	31 - 40	41 - 64	65 I MÉS	TOTAL DONES > 18	TOTAL DONES
ABÚS SEXUAL	3.405	2.171	658	682	70	3.581	6.986
AGRESSIÓ SEXUAL	798	687	273	280	34	1.274	2.072
AGRESSIÓ SEXUAL AMB PENETRACIÓ	559	655	266	285	8	1.214	1.773
ABÚS SEXUAL AMB PENETRACIÓ	624	561	161	129	9	860	1.484
ASSETJAMENT SEXUAL	121	181	102	116	4	403	524

TOTAL

5.507 4.255 1.460 1.492 125 7.332 12.839

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

- a. Edat de les dones que han patit violència sexual fora de l'àmbit de la parella: Macroenquesta 2019 (abús i agressió sexual)

T41. VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL: EDAT (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS PER GRUP EDAT
16 - 17	19	3,1%	9,3%
18 - 24	91	14,7%	11,5%
25 - 34	103	16,6%	8,2%
35 - 44	139	22,4%	8,1%

45 - 54	126	20,3%	7,3%
55 - 64	77	12,4%	5,1%
MÉS DE 65	66	10,6%	2,8%
TOTAL	621	100%	—

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

b. Edat de les dones que han patit assetjament sexual: Macroenquesta (2019)

T42. ASSETJAMENT SEXUAL SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT ASSETJAMENT SEXUAL: EDAT (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT AS	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT AS PER GRUP EDAT
16 - 17	109	2,8%	52,9%
18 - 24	494	12,8%	62,5%
25 - 34	658	17,0%	52,8%
35 - 44	805	20,8%	46,9%
45 - 54	763	19,7%	44,2%
55 - 64	499	12,9%	32,7%
MÉS DE 65	536	13,9%	22,7%
TOTAL	3864	100,0%	—

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

c. Edat de les dones que han patit *stalking*: Macroenquesta (2019)

T43. STALKING SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT STALKING: EDAT (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT STALKING	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT STALKING PER GRUP EDAT
16 - 17	54	3,7%	26,4%

18 - 24	207	14,3%	26,2%
25 - 34	230	15,9%	18,4%
35 - 44	318	21,9%	18,5%
45 - 54	269	18,5%	15,6%
55 - 64	169	11,6%	11,1%
MÉS DE 65	204	14,1%	8,7%
TOTAL	1451	100%	—

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

d. Edat de les dones que han patit violència sexual dins de la parella o exparella:
Macroenquesta (2019)

T₄₄. VIOLÈNCIA SEXUAL DINS DE LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL DINS DE LA PARELLA: EDAT (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS AMB PARELLA ACTUAL	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS EN LA PARELLA PER GRUP EDAT
16 - 17	0	0,0%	0,0%
18 - 24	8	6,5%	9,1%
25 - 34	16	12,9%	12,7%
35 - 44	20	16,1%	11,5%
45 - 54	14	11,3%	7,4%
55 - 64	26	21,0%	21,5%
MÉS DE 65	40	32,3%	28,6%
TOTAL	124	100%	—

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

3. Nacionalitat de la víctima de violència sexual: abús i agressió sexual (amb penetració o sense), assetjament sexual i mutilació genital femenina (2015 - 2019)

Pel que fa a la conceptualització de la violència sexual, a l'Informe sobre violència contra la dona de 2015 – 2019 (ISVCM 2015-2019) elaborat pel Gabinet de Coordinació i Estudis del Ministeri de l'Interior "s'han considerat exclusivament les tipologies penals, és a dir: agressió sexual (art. 178 i 183.2), agressió sexual amb penetració (art. 179), abús sexual (art. 181 i 183.1), abús sexual amb penetració (art. 182), MGF, assetjament sexual (art. 184) i MGF (art. 149.2)". Segons aquest informe, la nacionalitat de les víctimes quant al total de les victimitzacions produïdes a conseqüència de la violència sexual compreses en el període del 2015 al 2019 és majoritàriament l'espanyola, amb un 75,7% de dones.

Segons la nacionalitat de les dones enquestades, la MVM 2019 anota al voltant del 82% la nacionalitat espanyola segons els tipus de violència sexual esdevinguts. Així, el 80,3% de les dones que han patit violència sexual fora de la parella tenen la nacionalitat espanyola; el 85,7% de les dones que han patit assetjament sexual tenen la nacionalitat espanyola; el 83,3% de les dones que ha patit *stalking* o assetjament reiterat tenen la nacionalitat espanyola i, finalment, que el 79,2% de les dones que han patit la violència sexual dins de la parella o exparella tenen la nacionalitat espanyola.

T45. NACIONALITAT DE LA VÍCTIMA (2015 - 2019)

	(N)	(%)
ESpanyoles	33.556	75,7%
ESTRANGERES	10.777	24,3%
ÀFRICA	1.404	3,2%
Marroc	1.070	2,4%
Nigèria	61	0,1%
Resta	273	0,6%
AMÈRICA	4.599	10,4%
Colòmbia	653	1,5%
Equador	564	1,3%
Resta	3.382	7,6%
UNIÓ EUROPEA	3.059	6,9%

Romania	1.024	2,3%
Alemanya	315	0,7%
França	262	0,6%
Resta	1.458	3,3%
ÀSIA	296	0,7%
Xina	134	0,3%
Filipines	35	0,1%
Resta	127	0,3%
RESTA DELS PAÏSOS	1.419	3,2%
TOTAL	44.333	100%

* ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

- a. Dones víctimes de violència sexual fora i dins de la parella/exparella, assetjament sexual i *stalking*. Macroenquesta (2019): país de naixement

T46. NACIONALITAT: VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS FORA DE LA PARELLA
ESPANYA	496	80,3%
ALTRE	122	19,7%
TOTAL	618	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

T47. NACIONALITAT: ASSETJAMENT SEXUAL SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT ASSETJAMENT SEXUAL (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT AS
ESPANYA	3310	85,7%
ALTRE	552	14,3%
TOTAL	3862	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T48. NACIONALITAT: *STALKING* SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT *STALKING* (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT <i>STALKING</i>
ESPANYA	1210	83,3%
ALTRE	242	16,7%
TOTAL	1452	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T49. NACIONALITAT: VIOLÈNCIA SEXUAL A LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL PER PARELLA / EXPARELLA (2019)

	(N)	QUALSEVOL PARELLA
		% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS EN LA PARELLA / EXPARELLA
ESPANYA	672	79,2%
ALTRE	177	20,8%
TOTAL	849	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

4. Resta de les característiques del perfil sociodemogràfic de les dones que han patit violència sexual. (abús i agressió sexual). Macroenquesta (2019)

- a. Violència sexual (abús i agressió). Macroenquesta (2019): nivell d'estudis, *discapacitat acreditada* i grandària municipi de residència

El nivell de formació que presenten les dones que han patit violència sexual fora de la parella es distribueix de la manera següent per als valors més alts: un 33,4% amb estudis universitaris, un 26,8% amb estudis secundaris de la segona etapa i un 21,8% amb estudis secundaris de la primera etapa.

Pel que fa a la diversitat funcional o "discapacitat acreditada" (segons la MVM 2019) de les dones que han patit violència sexual fora de la parella, el 9,2% acredita tenir algun tipus de diversitat funcional.

El lloc de residència de les dones que han patit en algun moment de la seva vida violència sexual fora de la parella es dona majoritàriament en municipis amb una grandària de més de 10.000 habitants (un 83,1%).

T50. VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL: NIVELL DE FORMACIÓ (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS I HAN CONTESTAT
E. PRIMARIS O INFERIORS	29	4,7%
E. SECUNDARIS (1a ETAPA)	135	21,8%
E. SECUNDARIS (2a ETAPA)	166	26,8%
FP DE GRAU SUPERIOR	82	13,2%
E. UNIVERSITARIS	207	33,4%
ALTRE	1	0,2%
TOTAL	620	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

T51. VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL: DISCAPACITAT ACREDITADA (2019)

(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS
-----	--------------------------------------

SÍ	57	9,2%
NO	563	90,8%
TOTAL	620	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

T52. VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL: GRANDÀRIA DE MUNICIPI DE RESIDÈNCIA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS
< / = 10.000 HAB.	105	16,9%
> 10.000 HAB.	515	83,1%
TOTAL	620	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

b. Assetjament sexual. Macroenquesta (2019): nivell d'estudis, *discapacitat acreditada* i grandària municipi de residència

El nivell de formació que presenten les dones que han patit assetjament sexual es distribueix de la manera següent per als valors més alts: un 31,2% amb estudis universitaris, un 25,3% amb estudis secundaris de la segona etapa i un 24,8% amb estudis secundaris de la primera etapa.

Pel que fa a la diversitat funcional, de les dones que han patit assetjament sexual, el 5,8% acredita tenir algun tipus de diversitat funcional.

El lloc de residència de les dones que han patit en algun moment de la seva vida assetjament sexual es dona majoritàriament en municipis amb una grandària més gran de 10.000 habitants (un 82,7%).

T53. ASSETJAMENT SEXUAL FORA DE LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT ASSETJAMENT SEXUAL: NIVELL DE FORMACIÓ (2019)

(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT AS I HAN CONTESTAT
-----	--

E. PRIMARIS O INFERIORS	237	6,1%
E. SECUNDARIS (1a ETAPA)	956	24,8%
E. SECUNDARIS (2a ETAPA)	977	25,3%
FP DE GRAU SUPERIOR	469	12,2%
E. UNIVERSITARIS	1204	31,2%
ALTRE	16	0,4%
TOTAL	3859	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T54. ASSETJAMENT SEXUAL SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT ASSETJAMENT SEXUAL: *DISCAPACITAT ACREDITADA* (2019)

	(N)	% SOBRE EL TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS
SÍ	224	5,8%
NO	3636	94,2%
TOTAL	3860	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T55. ASSETJAMENT SEXUAL SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT ASSETJAMENT SEXUAL: *GRANDÀRIA DE MUNICIPI DE RESIDÈNCIA* (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT AS
< / = 10.000 HAB.	667	17,3%
> 10.000 HAB.	3197	82,7%
TOTAL	3864	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

c. *Stalking*. Macroenquesta (2019): nivell d'estudis, *discapacitat acreditada* i grandària municipi de residència

El nivell de formació que presenten les dones que han patit assetjament sexual reiterat o *stalking* es distribueix de la manera següent per als valors més alts: un 27,2% amb estudis secundaris de la primera etapa, un 27% amb estudis universitaris i un 25,7% amb estudis secundaris de la segona etapa.

Pel que fa a la diversitat funcional, de les dones que han patit assetjament sexual reiterat o *stalking*, el 6,5% acredita tenir algun tipus de diversitat funcional.

El lloc de residència de les dones que han patit en algun moment de la seva vida assetjament sexual reiterat o *stalking* es troba majoritàriament en municipis amb una grandària més gran de 10.000 habitants (un 84,5%).

T56. STALKING FORA DE LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT STALKING: NIVELL DE FORMACIÓ (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT STALKING I HAN CONTESTAT
E. PRIMARIS O INFERIORS	116	8,0%
E. SECUNDARIS (1a ETAPA)	394	27,2%
E. SECUNDARIS (2a ETAPA)	372	25,7%
FP DE GRAU SUPERIOR	169	11,7%
E. UNIVERSITARIS	391	27,0%
ALTRE	5	0,3%
TOTAL	1447	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

T57. STALKING SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT STALKING: DISCAPACITAT ACREDITADA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT STALKING
SÍ	94	6,5%
NO	1358	93,5%
TOTAL	1452	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

T58. STALKING SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT STALKING: GRANDÀRIA DE MUNICIPI DE RESIDÈNCIA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT STALKING
< / = 10.000 HAB.	225	15,5%
> 10.000 HAB.	1226	84,5%
TOTAL	1451	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

d. Violència sexual dins de la parella/exparella. Macroenquesta (2019): nivell d'estudis, *discapacitat acreditada*, grandària municipi de residència, situació legal amb la parella actual i convivència amb la parella actual

El nivell de formació que presenten les dones que han patit violència sexual dins de la parella o exparella es distribueix de la manera següent per als valors més alts: un 31,4% amb estudis secundaris de la primera etapa, un 23,6% amb estudis secundaris de la segona etapa i un 20,8% amb estudis universitaris.

Pel que fa a la diversitat funcional, de les dones que han patit violència sexual dins de la parella o exparella, el 9,3% acredita tenir algun tipus de diversitat funcional.

El lloc de residència de les dones que han patit en algun moment de la seva vida violència sexual dins de la parella o exparella s'assenta majoritàriament a municipis amb una mida més gran de 10.000 habitants (un 81,9%).

D'entre les dones que han patit violència sexual a l'àmbit de la parella i tenen parella en el moment de fer l'enquesta, el 75% està casada i el 87,9% conviu amb la seva parella al mateix domicili.

T59. VIOLÈNCIA SEXUAL A LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL DINS DE LA PARELLA/EXPARELLA: NIVELL DE FORMACIÓ (2019)

	(N)	QUALSEVOL PARELLA % SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS PER PARELLA / EXPARELLA
E. PRIMARIS O INFERIORS	122	14,4%

E. SECUNDARIS (1a ETAPA)	266	31,4%
E. SECUNDARIS (2a ETAPA)	200	23,6%
FP DE GRAU SUPERIOR	79	9,3%
E. UNIVERSITARIS	176	20,8%
ALTRE	4	0,5%
TOTAL	847	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T60. VIOLÈNCIA SEXUAL A LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL DINS DE LA PARELLA/EXPARELLA: DISCAPACITAT ACREDITADA IGUAL O SUPERIOR AL 33% (2019)

QUALSEVOL PARELLA

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS PER PARELLA / EXPARELLA
SÍ	79	9,3%
NO	770	90,7%
TOTAL	849	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T61. VIOLÈNCIA SEXUAL A LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL DINS DE LA PARELLA/EXPARELLA: GRANDÀRIA DEL MUNICIPI DE RESIDÈNCIA (2019)

QUALSEVOL PARELLA

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS PER PARELLA / EXPARELLA
< / = 10.000 HAB.	154	18,1%
> 10.000 HAB.	695	81,9%
TOTAL	849	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T62. VIOLÈNCIA SEXUAL A LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL DINS DE LA PARELLA/EXPARELLA: SITUACIÓ LEGAL AMB LA PARELLA ACTUAL (2019)

	(N)	PARELLA ACTUAL % SOBRE TOTAL DONES AMB PARELLA ACTUAL
CASADA	93	75,0%
PARELLA DE FET REGISTRADA	5	4,0%
PARELLA SENSE VINCLES LEGALS	26	21,0%
TOTAL	124	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T63. VIOLÈNCIA SEXUAL A LA PARELLA SEGONS PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC DE LES DONES QUE HAN PATIT VIOLÈNCIA SEXUAL DINS DE LA PARELLA/EXPARELLA: CONVIVÈNCIA AMB LA PARELLA ACTUAL (2019)

	(N)	PARELLA ACTUAL % SOBRE TOTAL DONES AMB PARELLA ACTUAL
SÍ, MATEIX DOMICILI	109	87,9%
SÍ, PER TEMPORADES, DE FORMA INTERMITENT	1	0,8%
NO, DOMICILIS DIFERENTS	14	11,3%
TOTAL	124	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

5. Distribució de victimitzacions per lloc de comissió del fet: abús i agressió sexual (amb penetració o sense) i assetjament sexual (2019)

A continuació, es presenta la relació existent entre el lloc de la comissió del delictes i les victimitzacions a dones analitzades a l'ISVCM 2015-2019, en el qual "s'han considerat exclusivament les tipologies penals (...): agressió sexual (art. 178 i 183.2), agressió sexual amb penetració (art. 179), abús sexual (art. 181 i 183.1), abús sexual amb penetració (art. 182) (...),

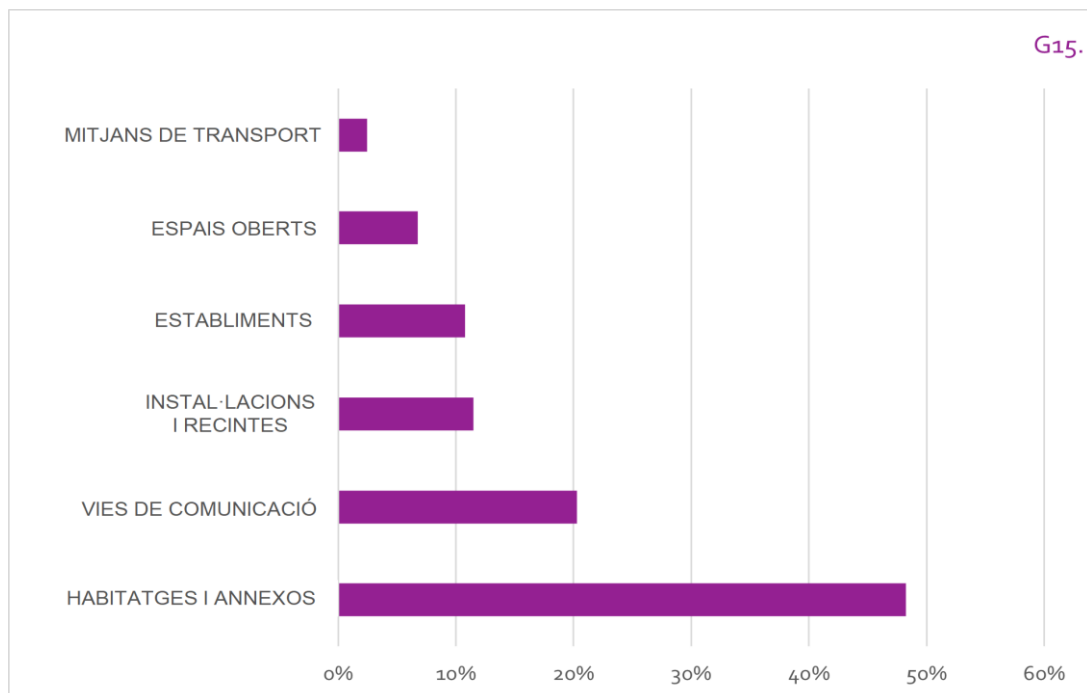
assetjament sexual (art. 184) i MGF (art. 149.2)” (p. 108). Tot i que les tipologies penals analitzades aquí per a l’any 2019 són diferents de les analitzades a la taula núm. 1. de l’apartat 1. *Fets delictius sexuals coneguts (2019 - 2021)* i que la taula núm. 64 d’aquest apartat fa referència únicament a les victimitzacions a dones (a diferència de la taula núm. 1. esmentada, que inclou tots dos sexes), els habitatges i annexos continuen sent l’escenari més habitual de la violència sexual amb un 48,2% de representativitat, no així, a la resta dels escenaris que, en funció de la tipologia penal i la desagregació o no per sexes, apareixen representats en diferents posicions segons la proporció adoptada.

Així ho confirma també la informació recollida per la MVM 2019, en què el 48,3% de les enquestades ha patit violència sexual en un habitatge. A més, aquesta publicació afegeix que el 97% de les violències sexuals van tenir lloc a Espanya.

T64. DISTRIBUCIÓ VICTIMITZACIONS PER LLOC DE COMISSIÓ DEL FET DELICTIU (2019)

	(%)
HABITATGES I ANNEXOS	48,2%
VIES DE COMUNICACIÓ	20,3%
INSTAL·LACIONS I RECINTES	11,5%
ESTABLIMENTS	10,8%
ESPAIS OBERTS	6,7%
MITJANS DE TRANSPORT	2,5%
TOTAL	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

- a. Lloc on es va produir la violència sexual segons dades de la Macroenquesta (2019): abús i agressió sexual (2019)

T65. LLOC DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS FORA DE LA PARELLA (N = 620)
CASA DE L'ENTREVISTADA	114	18,4%
CASA DE LA PERSONA AGRESSORA	125	20,2%
CASA D'UNA ALTRA PERSONA	60	9,7%
CENTRE EDUCATIU	32	5,2%
TRANSPORT PÚBLIC	49	7,9%
LLOC DE FEINA	41	6,6%
BOTIGUES, HOTELS, CINEMA, TEATRE, OFICINES GOVERNAMENTALS, ETC.	18	2,9%
DISCOTEQUES, BARS, CAFETERIES, PUBS, RESTAURANTS, ETC.	111	17,9%
ESDEVENIMENTS ESPORTIUS: ESTADIS, PAVELLONS, ETC.	3	0,5%
ZONES OBERTES: CARRERS, ZONES RURALS, BOSCOS, PARCS, ETC.	198	31,9%
ALTRES LLOCS	66	10,6%
TOTAL	817	131,8%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la MVM 2019. DGCVG.

T66. PAÍS ON VA ESDEVENIR LA VIOLÈNCIA SEGONS PAÍS DE NAIXEMENT DE LA DONA QUE VA PATIR VIOLÈNCIA SEXUAL (2019)

ESPANYA		ESTRANGER		ESPANYA I ESTRANGER		TOTAL	
(N)	%	(N)	%	(N)	%	(N)	%

	ESPANYA	481	97,0%	6	1,2%	9	1,9%	496	100%
	A								
PAÍS	UN								
NAIXEMENT	ALTRE	35	28,9%	73	60,2%	13	10,9%	122	100%
	PAÍS								
	TOTAL	517	83,3%	81	13,0%	22	3,6%	620	100%

*MVM 2019. DGCVG.

6. Relació amb l'autoria del fet delictiu: abús i agressió sexual (amb penetració o sense), assetjament sexual i *stalking* (2015 – 2019)

Segons l'autoria del fet delictiu publicada a l'ISVCM 2015-2019, el 86,3% de les victimitzacions a dones van ser produïdes per una persona veïna, amiga, pertanyent a l'entorn laboral, escolar o amb una altra relació⁴³. Aquest percentatge concorda també amb els publicats per la MVM 2019, que obté el resultat que en el 88,1% de les agressions sexuals a dones l'autoria pertany a un home amic o conegut (49%) i a un home desconegut (39,1%).

Pel que fa al vincle entre la dona agredida i la persona que exerceix l'assetjament sexual, les proporcions més significatives tornen a estar compreses en les autories pertanyents a homes desconeguts (73,9%) i a homes amics o coneguts (34,6%). Així passa també en l'assetjament sexual reiterat o *stalking* en què el 39,9% de les autories pertanyen a un amic home o conegut, el 33,6% a un home desconegut i, seguit de prop, el 25% a un home parella o familiar.

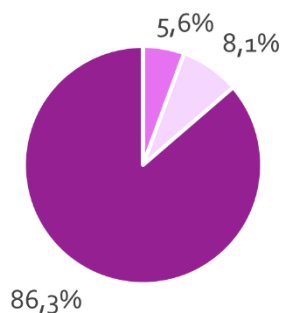
T67. RELACIÓ AMB L'AUTORIA DEL FET DELICTIU (2019)

	(%)
CÒNJUGE, PARELLA, EXPARELLA, SEPARACIÓ / DIVORCI	5,6%
FAMILIARS	8,1%
VEÏNATGE, AMISTAT, LABORAL, CONEGUT, ESCOLAR, UNA ALTRA RELACIÓ	86,3%
TOTAL	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

⁴³ "Una altra relació" inclou la manca d'aquesta, és a dir, l'autoria exercida per una persona desconeguda.

G16.

- CÒNJUGE, PARELLA, EXPARELLA, SEPARACIÓ O DIVORCI
- FAMILIARS
- VEÏNATGE, AMISTAT, LABORAL, CONEGUT, ESCOLAR, UNA ALTRA RELACIÓ

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

T68. RELACIÓ ENTRE AUTORIA DEL FET DELICTIU I NACIONALITAT DE LA VÍCTIMA (2015 - 2019)

	ESPANYOLA		ESTRANGERA	
	(%)			
CÒNJUGE, PARELLA, EXPARELLA, SEPARACIÓ / DIVORCI	4,6%	6,0%		
FAMILIARS	9,5%	6,5%		
VEÏNATGE, AMISTAT, LABORAL, CONEGUT, ESCOLAR, UNA ALTRA RELACIÓ	86,0%	87,5%		
TOTAL	100%	100%		

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

T69. RELACIÓ AMB L'AUTORIA DEL FET DELICTIU I EDAT VÍCTIMA (2015-2019)

	(N)						DESCONEGUDA
	0 - 17	18 - 30	31 - 40	41 - 50	51 - 65	65 I MÉS	
CÒNJUGE, PARELLA, EXPARELLA, SEPARACIÓ / DIVORCI*	459	641	553	384	114	22	0
FAMILIARS*	2.873	564	224	123	41	18	28

VEÏNATGE, AMISTAT, LABORAL, CONEGUT, ESCOLAR, UNA ALTRA RELACIÓ*	14.121	13.445	5.183	3.618	1.431	376	115
TOTAL	17.453	14.650	5.960	4.125	1.586	416	143

* ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

- a. Vincle amb la persona que va exercir/exerceix la violència sexual segons dades de la Macroenquesta (2019): abús i agressió sexual (2019)

T70. VIOLÈNCIA SEXUAL: VINCLE AMB LA PERSONA AGRESSORA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS FORA DE LA PARELLA (N=620)
FAMILIAR HOME	134	21,6%
FAMILIAR DONA	1	0,0%
AMIC / CONEGUT HOME	304	49,0%
AMIGA / CONEGUDA DONA	9	1,5%
DESCONEGUT HOME	242	39,1%
DESCONEGUDA DONA	0	0,0%

*MVM 2019. DGCVG.

- b. Vincle amb la persona que va exercir/exerceix l'assetjament sexual segons dades de la Macroenquesta (2019): assetjament sexual (2019)

T71. ASSETJAMENT SEXUAL: VINCLE AMB LA PERSONA AGRESSORA (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT AS I HAN RESPOST (N=3826)
PARELLA / FAMILIAR HOME	269	7,0%

PARELLA / FAMILIAR DONA	10	0,3%
ALGÚ DE LA FEINA (HOME)	662	17,3%
ALGÚ DE LA FEINA (DONA)	41	1,1%
AMIC / CONEGUT HOME	1.325	34,6%
AMIGA / CONEGUDA DONA	134	3,5%
DESCONEGUT HOME	2.827	73,9%
DESCONEGUDA DONA	87	2,3%

*MVM 2019. DGCVG.

c. Vincle amb la persona que va exercir/exerceix *stalking* segons dades de la Macroenquesta (2019): *stalking* (2019)

T72. **STALKING: VINCLE AMB LA PERSONA AGRESSORA (2019)**

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT STALKING I HAN RESPOST (N=1350)
PARELLA O FAMILIAR HOME	338	25,0%
PARELLA O FAMILIAR DONA	30	2,2%
ALGÚ DE LA FEINA (HOME)	141	10,4%
ALGÚ DE LA FEINA (DONA)	17	1,2%
AMIC O CONEGUT HOME	539	39,9%
AMIGA O CONEGUDA DONA	120	8,9%
DESCONEGUT HOME	454	33,6%
DESCONEGUDA DONA	33	2,4%

*MVM 2019. DGCVG.

ii. Distribució territorial autonòmica de les victimitzacions de dones: abús i agressió sexual (amb penetració o sense) i assetjament sexual (2019)

L'ISVCM 2015-2019 estableix la taxa de les victimitzacions a dones segons C. A. durant l'any 2019 en un 0,52% pertanyent a les Illes Balears.

T73. DISTRIBUCIÓ AUTONÒMICA DE VICTIMITZACIONS DE DONES (2019)

	(%)	Taxa
ILLES BALEARS		0,52%
NAVARRA		0,32%
CANÀRIES		0,31%
REGIÓ DE MÚRCIA		0,30%
CATALUNYA		0,29%
CIUTAT AUT. MELILLA		0,28%
COMUNITAT VALENCIANA		0,26%
COMUNITAT DE MADRID		0,25%
LA RIOJA		0,24%
PAÍS BASC		0,22%
ANDALUSIA		0,21%
TOTAL		0,25%

* ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

iii. Tipus i intensitat de violència denunciada: abús i agressió sexual (amb penetració o sense) i assetjament sexual (set. 2016 - des. 2019)

La intensitat de la violència denunciada en el període de setembre del 2016 i desembre del 2019 correspon a indicadors bàsics de la valoració policial del risc i van ser publicats per l'ISVCM 2015-2019. Segons anuncia aquest document les denúncies per violència sexual⁴⁴ classificades com a lleus es comptabilitzen en 6.131 i les greus o molt greus en 4.150.

Pel que fa als motius pels quals no es va arribar a originar la denúncia, una mica més de la tercera part de les enquestades a la MVM 2019 que han patit violència sexual diferent de la

⁴⁴ A tall de recordatori, l'ISVCM 2015-2019 del Ministeri de l'Interior conceptualitza la violència sexual cenyint-se a les tipologies penals següents: agressió sexual (art. 178 i 183.2), agressió sexual amb penetració (art. 179), abús sexual (art. 181 i 183.1), abús sexual amb penetració (art. 182), MGF, assetjament sexual (art. 184) i MGF (art. 149.2).

violació (un 35,4%) no ho va fer perquè era una nena i gairebé una tercera part (un 30,5%) no ho va fer perquè va pensar que tenia poca importància o perquè no ho va considerar violència.

T74. COMPARATIVA ENTRE TIPUS I INTENSITAT DE LA VIOLÈNCIA DENUNCIADA (2016 - 2019)

	(N)			
	ABSÈNCIA	LLEU	GREU / MOLT GREU	TOTAL
VIOLÈNCIA FÍSICA	49.585	89.424	16.329	105.753
VIOLÈNCIA PSÍQUICA	41.987	81.852	31.499	113.351
VIOLÈNCIA SEXUAL	145.057	6.131	4.150	10.281
AMENACES	70.133	45.028	40.177	85.205
ASSETJAMENT	113.542		41.796	41.796

* ISVCM 2015-2019. Ministeri de l'Interior.

T75. MOTIUS DE NO DENUNCIAR (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VS I NO HAN DENUNCIAT (N = 570)	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT VIOLACIÓ I NO HAN DENUNCIAT (N = 184)
Va tenir molt poca importància/no ho considero violència	174	30,5%	31	16,8%
Por a l'agressor i represàlies	67	11,8%	43	23,5%
Vergonya, compromís, no volia que se sabés	148	25,9%	74	40,3%
Va pensar que era culpa seva	48	8,4%	34	18,4%
Por de no ser creguda	118	20,8%	67	36,5%
Desconeixement	94	16,4%	37	20,2%
Una altra persona la va dissuadir de fer-ho	15	2,6%	2	1,1%
El problema es va acabar	86	15,2%	26	14,1%
Li faltaven recursos econòmics	5	0,8%	5	2,6%

propis

Va anar a un altre lloc per obtenir ajuda	9	1,5%	4	2,3%
Era menor	202	35,4%	74	40,2%
Eren altres temps i no se'n parlava	126	22,1%	45	24,6%
Va passar en un altre país	30	5,3%	12	6,6%
Uns altres motius	47	8,3%	14	7,4%

*MVM 2019. DGCVG.

T76. TRANCURS MITJÀ ENTRE FET I DENÚNCIA (2019)⁴⁵

	(N)	MESOS	ANYS I MESOS
VIOLÈNCIA PSICOLÒGICA	1.030	103	8 a. i 7 m.
VIOLÈNCIA FÍSICA	761	100	8 a. i 4 m.
VIOLÈNCIA SEXUAL	285	131	10 a. i 11 m.
VIOLÈNCIA ECONÒMICA	480	108	8 a. i 12 m.
VIOLÈNCIA AMBIENTAL	322	107	8 a. i 11 m.
VIOLÈNCIA SOCIAL	293	109	9 a. i 1 m.
TOTES LES VIOLÈNCIES	208	126	10 a. i 6 m.

*Estudi sobre el temps que triguen les dones víctimes de violència de gènere a verbalitzar la seva situació (2019). DGCVG. Ministeri de la Presidència, relacions amb les Corts i Igualtat.

iv. Agressions sexuals en grup (2019): dades de la Macroenquesta (2019)

Al 12,5% de les agressions sexuals patides per les dones enquestades a la MVM 2019 hi han participat diverses persones, així com al 17,4% de les violacions.

⁴⁵ A l'“Estudi sobre el temps que triguen les dones víctimes de violència de gènere a verbalitzar la seva situació” elaborat el 2019 per la DGCVG, la violència sexual es defineix com “qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per la dona i forçat per l'agressor. Inclou l'exhibició, l'observació i la imposició per mitjà de violència, intimidació, prevalença o manipulació emocional, per mantenir relacions sexuals, així com les humiliacions i vexacions que es produeixin en aquest context” (p. 12).

Cal assenyalar que d'acord amb el portal *Geoviolenciasexual.com*, amb dades fins al 2020, des del 2016 fins al 2020 hi ha hagut 211 agressions sexuals múltiples a Espanya: 20 el 2016, 13 el 2017, 65 el 2018, 86 el 2019 i 27 el 2020 (fins a l'octubre d'aquell any)⁴⁶.

T77. AGRESSIONS SEXUALS MÚLTIPLES (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES RESIDENTS A ESPANYA 16 O MÉS QUE HAN PATIT VS
NO, EN TOTS ELS INCIDENTS HI VA PARTICIPAR UNA SOLA PERSONA	541	87,5%
SÍ, EN ALMENYS UN INCIDENT HI VAN PARTICIPAR DIVERSES PERSONES	77	12,5%
TOTAL	618	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

T78. AGRESSIONS SEXUALS MÚLTIPLES (2019)

	(N)	% SOBRE TOTAL DONES QUE HAN PATIT UNA VIOLACIÓ FORA DE LA PARELLA (= 213)
NO, EN TOTS ELS INCIDENTS HI VA PARTICIPAR UNA SOLA PERSONA	176	82,6%
SÍ, EN ALMENYS UN INCIDENT HI VAN PARTICIPAR DIVERSES PERSONES	37	17,4%
TOTAL	213	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de la *MVM 2019*. DGCVG.

v. Lesions físiques a conseqüència de la violència sexual (agressió i abús sexual): Macroenquesta (2019)

⁴⁶ Vegeu: <https://geoviolenciasexual.com/agresiones-sexuales-multiples-en-espana-desde-2016-casos-actualizados/>

El 16,2% de les dones ha patit alguna lesió fruit de la violència sexual diferent de la violació (especialment talls, esgarrapades, blaus o dolors) i el 37,6% a conseqüència d'una violació (especialment talls, esgarrapades, blaus o dolors i lesions als genitals).

El 7,3% de les dones que han patit violència sexual diferent de la violació va ser atesa per serveis sanitaris, i també ho va ser el 18,3% de les dones que han estat objecte d'una violació.

Les conseqüències psicològiques més freqüents a conseqüència de la violència sexual fora de la parella diferent de la violació són l'ansietat, les fòbies o els atacs de pànic i la desesperació o sensació d'impotència en un 32,7% i un 32% respectivament. Les conseqüències psicològiques més freqüents a conseqüència de la violació són la pèrdua d'autoestima i l'ansietat, les fòbies o els atacs de pànic un 57,3% i un 55,9% respectivament.

vi. Cerques d'ajuda arran de la violència sexual, l'assetjament sexual i l'*stalking*. Macroenquesta (2019)

El 15,9% de les dones que ha patit violència sexual diferent de la violació ha buscat ajuda, principalment en la psicologia o la psiquiatria (10,2%) i en la medicina, encara que en menor proporció (6,5%). Igual que aquestes, el 32,8% de les dones que han patit una violació acudeixen a buscar ajuda principalment entre la psicologia o la psiquiatria (en un 21,8%), així com en la medicina, encara que també en menor proporció (un 14,4%).

En canvi, la recerca d'ajuda informal es revela molt més freqüent entre les dones que han experimentat violència sexual diferent de la violació i les dones que han patit una violació, ja que en el 73,4% i el 75,7% respectivament, les dones van acudir a diferents persones per demanar ajuda, en tots dos casos, les persones més sol·licitades són l'amiga i la mare, segons ordre de representativitat.

c. VIOLÈNCIA DIGITAL (2021 I 2022)

i. Context general de la ciberdelinqüència sexual (2021)

L'IDLIS 2021 sistematitza la ciberdelinqüència sexual mitjançant les tipologies penals que s'emmarcaven al Títol VIII del Llibre II del Codi Penal (articles 178 al 194) que inclouen els delictes contra la llibertat i la indemnitat sexuals: l'agressió sexual (178 i 183.2), l'agressió sexual amb penetració (179), l'abús sexual (181, 183.1), l'abús sexual amb penetració (182), els delictes per contacte mitjançant tecnologia amb menors de 16 anys amb finalitats sexuals (183 ter, 189 bis), l'assetjament sexual (184), l'exhibicionisme (185, 189 bis), la provocació sexual (186, 189 bis), la corrupció de menors o de persones amb discapacitat (183 bis, 189 bis), els delictes relatius a la prostitució (187 i 188, 189 bis) i la pornografia de menors (189.1, 2, 3, 4, 5, 189 bis), abans que la LOGILS modifiqués el Codi Penal.

De les categories exposades en el paràgraf anterior, aquest informe analitza les següents: abús sexual amb penetració i sense i agressió sexual amb penetració i sense, així com l'assetjament sexual. D'entre totes elles, les més nombroses són l'abús sexual, amb 178 fets coneguts registrats (amb un pes del 10,1% sobre el total de fets coneguts registrats durant l'any 2021)⁴⁷, seguit de l'assetjament sexual, amb 119 (amb un pes del 6,8% sobre el total de fets coneguts registrats durant l'any 2021).

De manera general, el tram d'edat en què es produeixen la major part de les victimitzacions corresponents a la ciberdelinqüència sexual és el de la minoria d'edat que n'aglutina el 84,6% durant el 2021: amb una proporció del 49% a la franja d'edat d'entre 0 i 13 anys i una proporció del 35,6% a la franja d'edat d'entre 14 i 17 anys⁴⁸. Al gràfic publicat a l'informe esmentat (gràfica núm. 17), el Ministeri de l'Interior mostra gràficament (sense dades estadístiques) la quantitat de victimitzacions pertanyents a cada sexe, en què es destaca que entre els 13 i els 17 anys les victimitzacions masculines a nens i adolescents són més nombroses que les victimitzacions a dones adolescents i nenes, que comencen a ser més voluminoses a partir dels 18 anys.

No obstant això, com es mostra a la taula núm. 83, mentre que la quantitat de nens i homes adolescents menors de 18 anys és més gran que la quantitat de nenes i dones adolescents menors de 18 anys, especialment en el tram dels 13 als 17 anys com es mostra al gràfic núm. 17⁴⁹, a la taula núm. 83⁵⁰ el nombre de nenes i dones adolescents menors de 18 anys supera el nombre de nens i adolescents menors de 18 anys. Aquesta diferència sembla deguda a les tipologies penals tingudes en compte al gràfic i a la taula: mentre que el gràfic comptabilitza la quantitat de victimitzacions compreses en les tipologies penals analitzades a l'IDLIS 2021 (abús sexual, assetjament sexual, abús sexual amb penetració, agressió sexual, agressió sexual amb penetració, exhibicionisme, corrupció de menors/incapacitats, pornografia de menors, contacte tecnologia menor de 16 anys, delictes relatius a la prostitució i provocació sexual), a la taula núm. 83 únicament s'expressen dues categories: abús sexual i assetjament sexual, per la qual cosa es pot apreciar com una bona part de les victimitzacions a nens i adolescents menors d'edat corresponen a les tipologies no mostrades a la taula núm. 83. Tipologies penals que, d'altra banda, comprendrien un nombre menor de nenes i de dones adolescents menors de 18 anys amb relació a les victimitzacions masculines a menors de 18 anys.

⁴⁷ Segons el SEC encarregat d'elaborar l'IDLIS del 2021 del Ministeri de l'Interior, "per fets coneguts s'entén el conjunt d'infraccions penals i administratives que han estat conegudes per les Forces i Cossos de Seguretat, ja sigui mitjançant una denúncia interposada o per l'actuació policial feta *motu proprio* (tasca preventiva o de recerca)" (p. 60).

⁴⁸ Sembla que les altes proporcions registrades en les edats més baixes es deuen a l'alta quantitat de fets coneguts registrats existents durant els anys 2019, 2020 i 2021 en matèria de pornografia de menors, que presenta l'índex més elevat de totes les categories penals. Per la seva banda, la segona categoria amb el volum més gran de fets coneguts registrats concerneix el contacte de tecnologia amb persones menors de 16 anys.

⁴⁹ Gràfic núm. 17 extret de l'IDLIS 2021 elaborat pel SEC del Ministeri de l'Interior circumscrit a l'apartat a. "Victimitzacions per grups d'edat: ciberdelinqüència sexual (2021)" d'aquest informe.

La proporció de victimitzacions registrades a dones per tipologia penal en matèria de ciberdelinqüència sexual sobre el total de les victimitzacions que pertanyen a dones, poc més de la tercera part (un 34,9%) són producte de l'abús sexual i gairebé la tercera part (un 32%) de l'assetjament sexual. Pel que fa a la relació per tipologia penal de les victimitzacions de dones registrades a conseqüència de la ciberdelinqüència sexual i el total de victimitzacions pertanyents a tots dos sexes en cada tipus penal, l'any 2021, un 93,5% de les victimitzacions per agressió sexual pertanyen a dones, seguit d'un 93,1% de les victimitzacions per assetjament sexual i d'un 90,9% per agressió sexual amb penetració, que tenen també les dones com a subjectes víctimes dels delictes esmentats.

Finalment, la nacionalitat majoritària de les dones a què pertanyen les victimitzacions de ciberdelinqüència sexual és l'espanyola, que en representa un 71,8%. D'entre els que tenen nacionalitats estrangeres, aquelles provinents d'Amèrica són les més significatives i adopten una representativitat del 35,1% de les victimitzacions de nacionalitat estrangera registrades l'any 2021.

1. Context general de la ciberdelinqüència sexual indistintament del sexe de la víctima: fets coneguts registrats. Ciberdelinqüència sexual (2021)

T79. FETS CONEGUTS REGISTRATS PER TIPOLOGIA PENAL (SÈRIE ANUAL)

	(N)			
	2019	2020	2021	TOTAL
Abús sexual	129	184	178	491
Agressió sexual	9	35	28	72
Agressió sexual amb penetració	9	39	37	85
Abús sexual amb penetració	10	28	33	71
Pornografia menors	754	677	631	2062
Exhibicionisme	32	59	40	131
Corrupció menors/incapacitats	186	222	181	589
Contacte tecnologia < 16 anys	477	575	442	1494
Assetjament sexual	133	130	119	382
Delictes relatius a la prostitució	7	8	10	25
Provocació sexual	58	72	57	187
TOTAL	1.804	2029	1756	5589

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T80. FETS CONEGUTS REGISTRATS PER TIPOLOGIA PENAL (SÈRIE ANUAL)

(% anual)

	2019	2020	2021
Abús sexual	7,2%	9,1%	10,1%
Agressió sexual	0,5%	1,7%	1,6%
Agressió sexual amb penetració	0,5%	1,9%	2,1%
Abús sexual amb penetració	0,6%	1,4%	1,9%
Pornografia menors	41,8%	33,4%	35,9%
Exhibicionisme	1,8%	2,9%	2,3%
Corrupció menors/incapacitats	10,3%	10,9%	10,3%
Contacte tecnologia < 16 anys	26,4%	28,3%	25,2%
Assetjament sexual	7,4%	6,4%	6,8%
Delictes relatius a la prostitució	0,4%	0,4%	0,6%
Provocació sexual	3,2%	3,5%	3,2%
TOTAL	100%	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T81. FETS CONEGUTS REGISTRATS PER TIPOLOGIA PENAL (SÈRIE ANUAL)

(% sobre total tipologia penal)

	2019	2020	2021	TOTAL
Abús sexual	26,3%	37,5%	36,3%	100%
Agressió sexual	12,5%	48,6%	38,9%	100%
Agressió sexual amb penetració	10,6%	45,9%	43,5%	100%
Abús sexual amb penetració	14,1%	39,4%	46,5%	100%
Pornografia menors	36,6%	32,8%	30,6%	100%
Exhibicionisme	24,4%	45,0%	30,5%	100%
Corrupció menors/incapacitats	31,6%	37,7%	30,7%	100%
Contacte tecnologia <16 anys	31,9%	38,5%	29,6%	100%
Assetjament sexual	34,8%	34,0%	31,2%	100%

Delictes relatius a la prostitució	28,0%	32,0%	40,0%	100%
Provocació sexual	31,0%	38,5%	30,5%	100%
TOTAL	32,3%	36,3%	31,4%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

2. Perfil de les victimitzacions (edat i sexe): ciberdelinqüència sexual (2021)

a. Victimitzacions per grups d'edat: ciberdelinqüència sexual (2021)

T82. CIBERDELINQÜÈNCIA SEXUAL: VICTIMITZACIONS REGISTRADES SEGONS GRUPS D'EDAT (2021)

	(N)	(%)
DESCONEGUDA	10	0,7%
0 - 13	659	49,0%
14 - 17	478	35,6%
18 - 30	70	5,2%
31 - 40	53	3,9%
41 - 64	70	5,2%
>65	4	0,3%
TOTAL	1.344	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

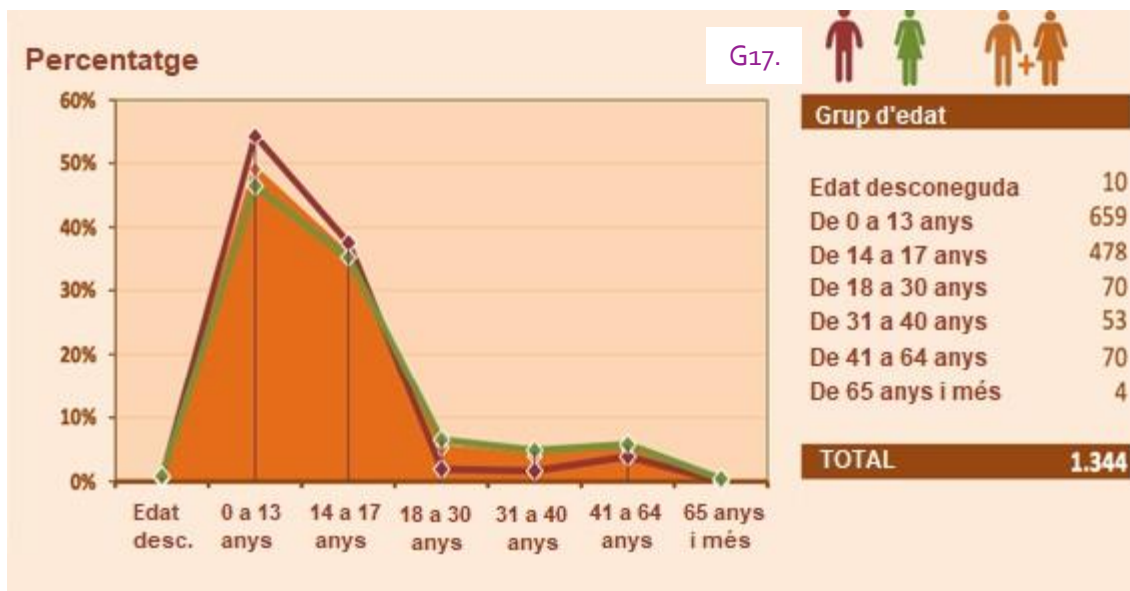
T83. REGISTRES DE VICTIMITZACIONS SEGONS TIPOLOGIA PENAL (ABÚS SEXUAL I ASSETJAMENT SEXUAL), GRUP D'EDAT (MINORIA I MAJORIA D'EDAT) I SEXE (2021)

	MENORS D'EDAT			MAJORS D'EDAT			TOTAL		
	Masculí	Femení	Total sexes	Masculí	Femení	Total sexes	Masculí	Femení	Total sexes
Total Nacional									
ABÚS SEXUAL	57	105	162	6	18	24	63	123	186

ASSETJ
AMENT
SEXUAL

4 45 49 5 80 85 9 125 134

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir del Portal Estadístic de Criminalitat: Victimitzacions per causa de ciberdelinqüència per províncies, tipologia penal, període, grup d'edat i sexe. (2021). PEC, Ministeri de l'Interior.

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

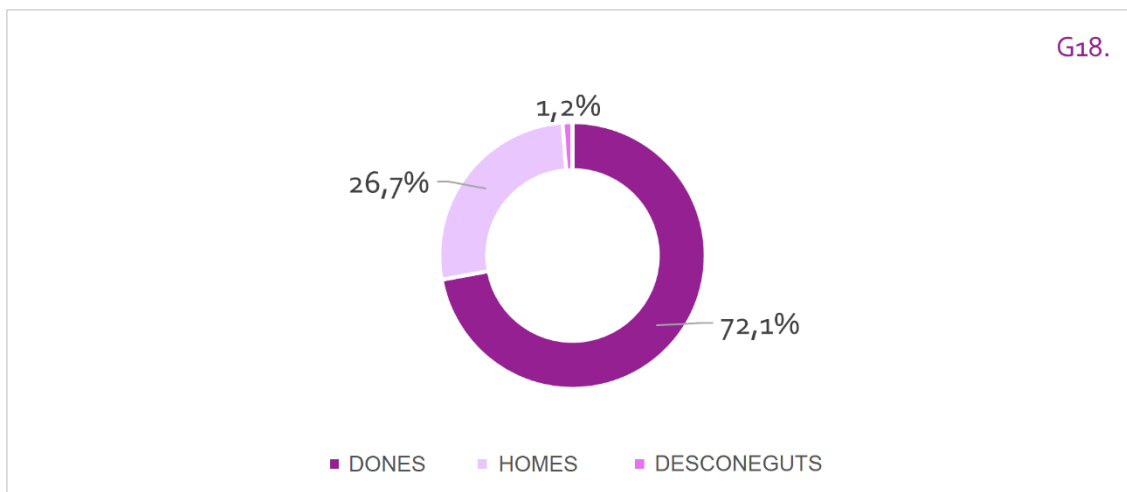
3. Context general de les victimitzacions a dones fruit de la ciberdelinqüència sexual (2021)

T84. CIBERDELINQÜÈNCIA SEXUAL: VICTIMITZACIONS REGISTRADES PER SEXE (2021)

	(N)	(%)
Dones	969	72,1%
Homes	359	26,7%
Desconeguts	16	1,2%
TOTAL	1.344	100%

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

G18.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T85. CIBERDELINQÜÈNCIA SEXUAL: VICTIMITZACIONS DONES (2021)

	(N)	TOTAL (ambdós sexes)
	DONES	
Abús sexual	132	194
Agressió sexual	29	31
Agressió sexual amb penetració	30	33
Abús sexual amb penetració	27	33
Assetjament sexual	121	130
Provocació sexual	39	63
TOTAL	378	484

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

T86. CIBERDELINQÜÈNCIA SEXUAL: VICTIMITZACIONS REGISTRADES A DONES

	(2021)	(%)	% DONES QUE HAN PATIT VS A INTERNET SOBRE TOTAL VICTIMITZACIONS DONES
			% DONES QUE HAN PATIT VS A INTERNET SOBRE TOTAL TIPUS PENAL (tots dos sexes)
Abús sexual		68,0%	34,9%

Agressió sexual	93,5%	7,7%
Agressió sexual amb penetració	90,9%	7,9%
Abús sexual amb penetració	81,8%	7,1%
Assetjament sexual	93,1%	32,0%
Provocació sexual	61,9%	10,3%
TOTAL	78,1%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a través de l'IDILIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

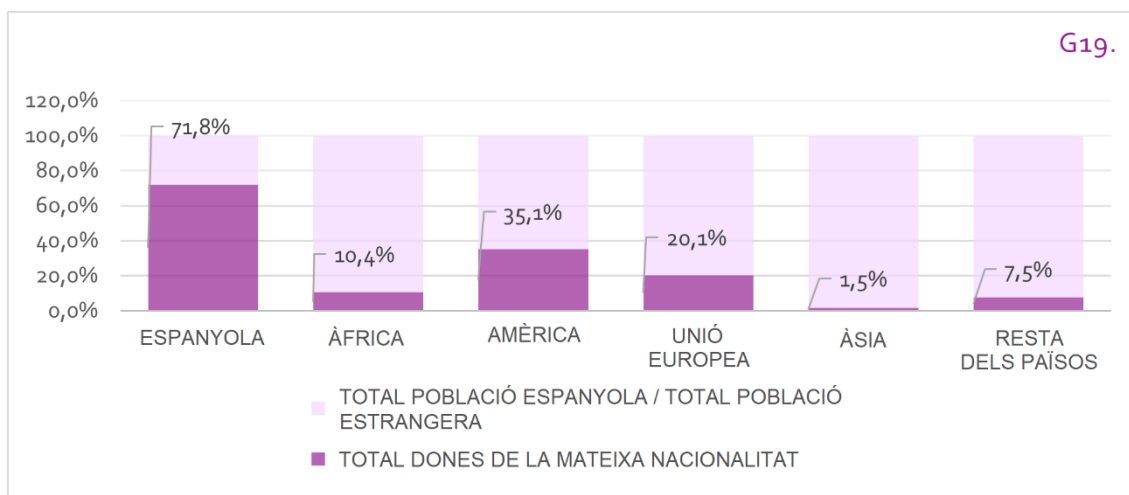
a. Victimitzacions a dones fruit de la cibercriminalitat sexual:
nacionalitat (2021)

T87. CIBERDELINQUÈNCIA SEXUAL: VICTIMITZACIONS DONES SEGONS NACIONALITAT

	(N)	
	DONES	TOTAL (ambdós sexes)
ESPANYOLA	869	1.210
ESTRANGERA	100	134
ÀFRICA	14	24
Marroc	8	15
Gàmbia	1	2
Resta	5	7
AMÈRICA	47	57
Colòmbia	12	16
Hondures	10	11
Veneçuela	5	5
Uruguai	3	4
Paraguai	2	3
Perú	1	3
Resta	14	15

UNIÓ EUROPEA	27	34
Romania	10	12
Itàlia	3	5
Portugal	4	4
Bulgària	3	4
Polònia	2	3
Alemanya	1	2
França	2	2
Resta	2	2
ÀSIA	2	2
Xina	2	2
RESTA DELS PAÏSOS	10	17
Regne Unit	1	5
Resta	9	12
TOTAL	969	1.344

*IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

*ELABORACIÓ PRÒPIA a través de l'IDLIS 2021. SEC. Ministeri de l'Interior.

ii. Incidència de diverses formes d'assetjament sexual en línia per edats (2019)

T88. FORMES D'ASSETJAMENT SEXUAL EN LÍNIA PER EDATS (2019)⁵¹

(% sobre grup edat)

	16 - 20	21 - 25	26 - 30	31 - 35	36 - 40	41 - 50	51 O MÉS	TOTAL
Va rebre insinuacions inadequades, humiliants, intimidatòries o ofensives a les xarxes socials	26,3%	25,8%	16,1%	12,5%	8,1%	6,2%	1,3%	7,4%
Va rebre correus electrònics, WhatsApps o missatges de text sexualment explícits que la van fer sentir ofesa, humiliada o intimidada	20,4%	17,3%	13,0%	10,4%	9,4%	6,1%	1,6%	6,4%
Algú li va ensenyar o enviar imatges sexualment explícites que la van fer sentir ofesa, humiliada o intimidada	21,7%	17,9%	11,1%	10,9	9,0%	8,2%	2,3%	7,2%

*Violència digital de gènere: una realitat invisible. Policy Brief per abordar-ne l'impacte a la societat. ONTSI. 2022.

iii. Violència sexual mitjançant l'ús d'aplicacions de cites: Tinder (2022)

D'acord amb la investigació "Apps sin violencia. Investigación sobre las violencias sexuales que las mujeres sufren en aplicaciones de citas" realitzada per la FMJ el 2022, el 87,6% de les dones que han fet servir l'aplicació de cites anomenada Tinder s'ha sentit incòmoda en rebre missatges en què es feia al·lusió directa al físic. A més, el 83,9% almenys en una ocasió ha notat insistència per part de l'altra persona i el 73,8% considera haver patit xantatge emocional en un o més moments. A més, el 79,1% de les dones sosté haver-se sentit incòmoda a causa de la demanda per part de l'altre usuari de fotos de nus pertanyents a aquestes dones i el 69,3% assegura haver-se sentit incòmoda o pressionada per fer sexe telefònic o sèxting en una o més ocasions.

⁵¹ Tot i que aquesta taula es publica el 2022, les dades recollides pertanyen al 2019, ja que s'elabora a partir de la MVM 2019.

Quant a la violència sexual explícita en la qual es mostren continguts que deshumanitzen i cosifiquen les dones, el 81,9% assegura haver-se sentit ofesa o incòmoda en contemplar a les bibliografies d'altres usuaris contingut sexual explícit en què apareixen dones humiliades, sotmeses o violentades.

En la primera interacció amb altres usuaris, el 65,4% de les dones manifesta haver rebut la pregunta de si són sexualment submises. Quant a aquesta qüestió, el 61% de les enquestades afirma haver estat insultades amb el terme de "gata maula" o un altre de similar per respondre de manera negativa a aquesta pregunta.

Sobre les possibles pràctiques de prostitució esdevingudes en l'entorn en línia, el 60,2% de les dones sosté que en una o més ocasions li han proposat mantenir relacions sexuals a canvi de diners i el 72,2% que en algun moment ha vist usuaris oferint diners o regals a canvi de sexe.

D'altra banda, el 61,1% considera que hi ha un cert risc a l'hora d'acudir a les cites concretades a través de les aplicacions de cites en línia per tractar-se de persones desconegudes, per aquest motiu, el 62,1% ha comentat el lloc de la cita, així com el nom de l'usuari, a una persona de confiança en algun o en diversos moments.

Gairebé la meitat de les enquestades (49,2%) per l'estudi "*Apps sin violencia. Investigación sobre las violencias sexuales que las mujeres sufren en aplicaciones de citas*" sosté que en alguna cita el seu acompanyant l'ha animat a continuar bevent per poder mantenir-hi relacions sexuals i l'11,5% assegura haver patit algun tipus de violència sexual durant una cita concertada a través de Tinder. A més, el 38,9% s'ha sentit pressionada en algun moment o en diversos moments per accedir a realitzar pràctiques BDSM⁵².

Pel que fa a les relacions sexuals, el 48,8% esmenta haver-se sentit com un objecte i el 33% afirma haver volgut parar i haver rebut l'enuig per part de l'altre usuari. A més, el 27,7% de les dones asseguren haver estat penetrades sense preservatiu sense haver donat el seu consentiment previ i el 28,2% sosté haver verbalitzat que la pràctica sexual realitzada era dolorosa sense que l'altre usuari desistís d'aquesta pràctica.

d. TRÀFIC DE DONES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2019 – 2021)

i. Context del tràfic de dones i nenes amb finalitats d'explotació sexual (2019-2021)

1. Nombre de víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual a Espanya (2019 - 2021)

L'indicador "16.2.2. Nombre de víctimes de tràfic de persones per cada 100.000 habitants, desglossat per sexe, edat i tipus d'explotació" elaborat i publicat per l'Institut Nacional

⁵² *Bondage*, Disciplina, Dominació, Submissió, Sadisme i Masoquisme (BDSM).

d'Estadística (INE) xifra la taxa de dones víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual en 0,54 per cada 100.000 habitants durant el 2021. Per territoris autonòmics, el principat d'Astúries (1,19), les illes Balears (1,02) i la Regió de Múrcia (0,99) són les comunitats amb més taxes registrades.

T89. NÚM. VÍCTIMES DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL: EDAT I SEXE (2019 - 2021)

(per 100.000 hab.)

	2019	2020	2021
NOMBRE VÍCTIMES	0,63	0,34	0,29
Nombre víctimes dones	1,18	0,61	0,54
Nombre víctimes homes	0,05	0,06	0,02
NOMBRE VÍCTIMES MAJORS D'EDAT	0,75	0,40	0,34
Nombre víctimes dones	1,39	0,72	0,64
Nombre víctimes homes	0,06	0,06	0,03
NOMBRE VÍCTIMES MENORS EDAT	0,06	0,04	0,02
Nombre víctimes dones	0,12	0,05	0,05
Nombre víctimes homes	0,00	0,02	0,00

**Indicador 16.2.2. víctimes de tràfic de persones per cada 100.000 habitants, desglossat per sexe, edat i tipus d'explotació. INE.*

T90. NOMBRE DE VÍCTIMES DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL PER C. A. (2019 - 2021)

(per 100.000 hab.)

	2019	2020	2021
ANDALUSIA	0,65	0,79	0,32
ARAGÓ	0,76	0,23	0,23
PRINCIPAT D'ASTÚRIES	0,00	0,00	1,19
ILLES BALEARS	1,22	0,77	1,02
CANÀRIES	0,51	0,18	0,18
CANTÀBRIA	1,03	0,00	0,34
CASTELLA ILLEÓ	0,83	0,71	0,71

CASTELLA - LA MANXA	0,05	0,20	0,20
CATALUNYA	0,78	0,04	0,19
COMUNITAT VALENCIANA	0,20	0,38	0,16
EXTREMADURA	0,37	0,56	0,00
GALÍCIA	0,70	0,04	0,11
COMUNITAT DE MADRID	0,26	0,07	0,18
REGIÓ DE MÚRCIA	3,35	0,79	0,99
COMUNITAT FORAL DE NAVARRA	0,00	0,15	0,30
PAÍS BASC	0,77	0,36	0,00
LA RIOJA	0,00	0,31	0,00
CEUTA	0,00	0,00	0,00
MELILLA	0,00	0,00	0,00
TOTAL	0,63	0,34	0,29

**Indicador 16.2.2. víctimes de tràfic de persones per cada 100.000 habitants, desglossat per sexe, edat i tipus d'explotació. INE.*

2. Possibles situacions de tràfic amb finalitats d'explotació sexual a Espanya segons entitats (2021)

Per la seva banda, el "Butlletí estadístic anual. Any 2021. Sistema estadístic de criminalitat. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIAGÉN" elaborat per la DGCVG del Ministeri d'Igualtat anota en 17.544 el nombre de dones i nenes en què l'entitat observa una possible situació de tràfic amb finalitats d'explotació sexual i, d'entre elles, en 6.842 les dones i les nenes usuàries en situació de tràfic amb finalitats d'explotació sexual, 1.147 de les quals són dones amb filles i fills.

Tg1. NOMBRE USUÀRIES EN QUÈ L'ENTITAT OBSERVA UNA POSSIBLE SITUACIÓ DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

	NOMBRE DONES I NENES	%
POSSIBLES VÍCTIMES D'EXPLOTACIÓ SEXUAL DETECTADES PER ENTITAT	10.702	61,0%
VÍCTIMES DE TRÀFIC DETECTADES PER ENTITAT	6.842	39,0%
TOTAL	17.544	100%

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

T92. USUÀRIES EN SITUACIÓ DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL DETECTADES PER ENTITAT: SITUACIÓ PERSONAL I FAMILIAR (2021)

	NOMBRE DONES I NENES	%
DONES SOLES	5.695	83,2%
DONES AMB FILLES/FILLS	1.147	16,8%
SENSE DETERMINAR	0	0,0%
TOTAL	6.842	100%

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

3. Perfil de les dones víctimes de tràfic amb finalitats d'exploració sexual a Espanya: edat i nacionalitat (2021)

Les edats registrades revelen que el 0,1% dels casos detectats són nenes o dones adolescents menors de 18 anys, el 29,6% són dones entre 18 i 25 anys, el 36,2% entre 26 i 35 anys i el 26,9% són dones de més de 35 anys.

La nacionalitat majoritària és la de Colòmbia (un 25,9%), seguida de Nigèria (un 14,2%), mentre que l'espanyola és una de les menys representatives amb un 1,9%. Per regió de procedència, les dones detectades en situació de tràfic amb finalitats d'exploració sexual durant el 2021 provenen principalment d'Iberoamèrica (58,4%) i Àfrica (21,4%).

T93. EDAT DONES QUE PRESENTEN SIGNES DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

EDAT	%
------	---

< 18	9	0,1%
18 - 25	2.024	29,6%
26 - 35	2.479	36,2%
> 35	1.838	26,9%
SENSE DETERMINAR	492	7,2%
TOTAL	6.842	100%

*Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T94. NACIONALITAT DONES QUE PRESENTEN SIGNES DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

	DONES	(%)	DONES IDENTIFICADES FORMALMENT	(%)	DONES DENUNCIANTS	(%)
COLÒMBIA	1.775	25,9%	194	26,4%	156	27,6%
NIGÈRIA	974	14,2%	183	24,9%	116	20,5%
ROMANIA	588	8,6%	37	5,0%	24	4,2%
VENEÇUELA	508	7,4%	0	0,0%	0	0,0%
REP. DOMINICANA	461	6,7%	9	1,2%	10	1,8%
BRASIL	390	5,7%	57	7,7%	42	7,4%
PARAGUAI	362	5,3%	48	6,5%	40	7,1%
XINA	329	4,8%	4	0,5%	4	0,7%
MARROC	181	2,6%	21	2,9%	18	3,2%
ESPANYA	129	1,9%	26	3,5%	20	3,5%
RESTA	1.145	16,7%	157	21,3%	136	24,0%
TOTAL	6.842	100%	736	100%	566	100%

*Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T95. REGIÓ DE PROCEDÈNCIA DONES QUE PRESENTEN SIGNES DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

	(%)
IBEROAMÈRICA	58,4%
ÀFRICA	21,4%
EUROPA	13,2%
ÀSIA	5,0%
NO CONSTA	2,0%
TOTAL	100%

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOPÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

4. Recursos d'atenció a víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual a Espanya (2020 i 2021)

Pel que fa als recursos d'atenció a víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual a Espanya, el 2021 operen 46 entitats que ofereixen 547 places d'allotjament per a víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual acollides en un total de 101 centres d'acollida residencial o pisos, d'entre els quals 11 estan reservats per a l'allotjament de víctimes menors d'edat i 29 per a l'allotjament de víctimes amb filles i fills menors a càrrec. Finalment, juntament amb els 101 centres d'acollida per a víctimes també hi conviuen 167 centres d'atenció ambulatoria.

a. Allotjament i atenció ambulatoria (2021)

T96. RECURSOS D'ATENCIÓ A VÍCTIMES DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

	RECURSOS
TOTAL RECURSOS AMB ALLOTJAMENT	101
TOTAL PLACES D'ALLOTJAMENT DE QUÈ DISPOSEN ELS ALLOTJAMENTS	547
Recursos amb places per a víctimes menors edat de	11
Recursos amb places per a dones amb filles/fills menors d'edat	29

CENTRES D'ATENCIÓ AMBULATÒRIA	167
TOTAL	268

*Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

5. Dades del Ministeri de l'Interior —Centre d'Intel·ligència contra el Terrorisme i el Crim Organitzat (CITCO)— (2021)

T97. ACTUACIONS POLICIALS EN PERSECUCIÓ DEL DELICTE: VÍCTIMES AMB FINS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL IDENTIFICADES (2017-2021)

	(N)				
	2017	2018	2019	2020	2021
DONES > EDAT	124	117	277	145	129
Total > edat	146	122	289	157	134
DONES < EDAT	9	6	5	2	2
Total < edat	9	6	5	3	2
TOTAL	155	128	294	160	136

*Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T98. NACIONALITAT VÍCTIMES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL IDENTIFICADES (2017-2021)

	(N)				
	2017	2018	2019	2020	2021
COLÒMBIA	1	19	59	61	49
PARAGUAI	10	6	24	21	18
ROMANIA	26	17	29	14	16
VENEÇUELA	13	18	72	13	13
BRASIL	6	5	21	5	8
ESPANYA	4	4	12	4	5
NIGÈRIA	54	34	31	9	4
HONDURES	2	2	1	1	4

URUGUAI	0	1	0	1	4
PERÚ	0	0	4	5	2
REP. DOMINICANA	3	3	7	3	2
MARROC	6	0	2	5	1
ARGENTINA	1	1	0	4	1
BULGÀRIA	2	9	2	2	1
RÚSSIA	0	0	1	1	1
ALBÀNIA	0	1	0	1	1
XINA	17	1	2	0	1
MOLDÀVIA	0	1	0	0	1
ANGOLA	0	0	0	0	1
POLÒNIA	0	0	0	0	1
SENEGAL	0	0	0	0	1
SÈRBIA	0	0	0	0	1
RESTA DE LES NACIONALITATS	10	6	27	10	0
TOTAL	155	128	294	160	136

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOPÉ. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

6. Dades de la Unitat d'Estrangeria de la Fiscalia General de l'Estat (2021)

T99. DILIGÈNCIES DE SEGUIMENT ESPECIAL DE TRÀFIC DE DONES I NENES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

(N)

	2021
OBERTES	78
ARXIVADES / SOBRESSEGUDES	7
PERSONES INVESTIGADES	273
VÍCTIMES COMPTABILITZADES A FISCALIA: IDENTIFICADES	213
VÍCTIMES COMPTABILITZADES A FISCALIA: GREU RISC	64
ORGANITZACIONS CRIMINALS	44

*Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOPÉ. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T100. ESCRITS DE QUALIFICACIÓ PROVISIONAL: TRÀFIC DE DONES I NENES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

(N)		2021
ESCRITS D'ACUSACIÓ		37
NOMBRE VÍCTIMES		97
✿ <i>Edat víctimes</i>		
> edat		95
< edat		2
✿ <i>Sexe víctimes</i>		
Homes		—
Dones		97
NOMBRE ACUSATS		126
Acusats homes		57
Acusades dones		69
Persones jurídiques		—

*Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOPÉ. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T101. NACIONALITAT VÍCTIMES I ACUSATS: TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

	(N)	
	ACUSATS	VÍCTIMES
REP. DOMINICANA	1	1
COLÒMBIA	31	35
PARAGUAI	4	15

NICARAGUA	2	4
CUBA	3	—
VENEÇUELA	5	8
BRASIL	1	5
PERÚ	1	—
NIGÈRIA	45	19
MARROC	4	3
GÀMBIA	1	1
ESPANYA	17	—
ROMANIA	7	4
TAILÀNDIA	—	1
NC	4	1
TOTAL	126	97

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

7. Sentències (2021)

T102. TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL: SENTÈNCIES (2021)

	(N)	2021
CONDEMNATÒRIES		17
CONDEMNATÒRIES PARCIALS (PER ALTRES DELICTES)		3
ABSOLUTÒRIES		11
TOTAL		31

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

T103. VÍCTIMES RECONEGUDES EN SENTÈNCIA: TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)

	(N)	2021
NOMBRE VÍCTIMES RECONEGUDES EN SENTÈNCIA		63

✿ *Edat víctimes*

> edat 63

< edat 1

✿ *Sexe víctimes*

Homes —

Dones 63

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

**T104. NACIONALITAT PER PAÏSOS DE LES VÍCTIMES, CONDEMNATS I ABSOLTS:
TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021)**

	(N)		VÍCTIMES RECONEGUDES EN SENTÈNCIA
	CONDEMNATS	ABSOLTS TOTALS	
NIGÈRIA	23	28	19
ESPANYA	4	7	—
ROMANIA	3	1	3
ALBÀNIA	—	—	—
COLÒMBIA	13	8	24
VENEÇUELA	4	1	9
PARAGUAI	1	2	6
HONDURES	1	—	2
BOLÍVIA	1	—	—
CUBA	2	—	—
NC	—	4	—
TOTAL	52	51	63

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

- a. Proporció de sentències (2021) sobre el nombre de casos de tràfic amb finalitats d'exploatació sexual detectats per l'entitat (2021)

T105. NOMBRE USUÀRIES EN POSSIBLE SITUACIÓ DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL, IDENTIFICADES I SENTÈNCIES (2021)

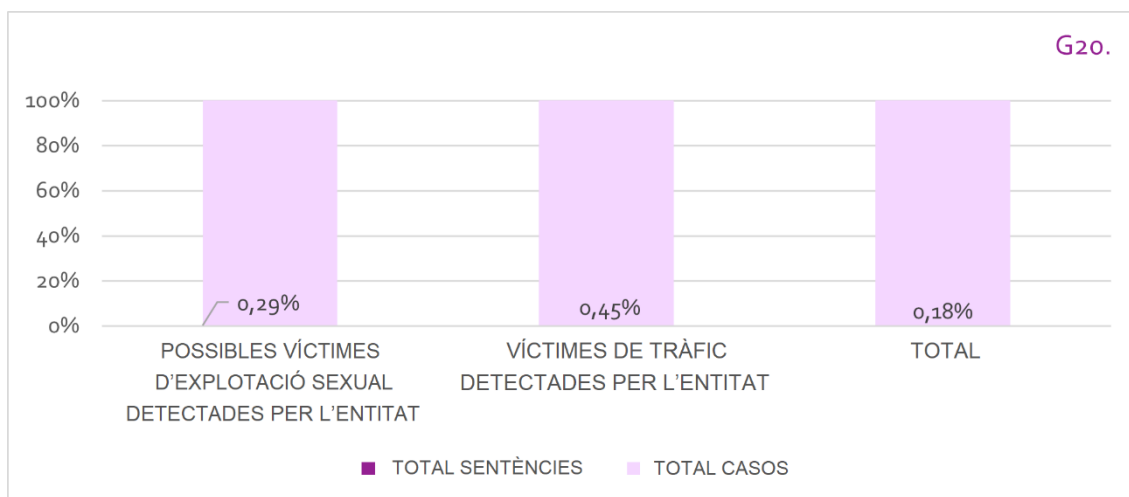
<i>DETECTADES PER ENTITAT: NOMBRE DONES I NENES</i>	
Possibles víctimes d'exploració sexual detectades per entitat	10.702
Víctimes de tràfic detectades per entitat	6.842
TOTAL	17.544
<i>SENTÈNCIES TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL</i>	
Condemnatòries	17
Condemnatòries parcials (per altres delictes)	3
Absolutòries	11
TOTAL	31

**Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

T106. PROPORCIÓ DE SENTÈNCIES DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL (2021) SOBRE TOTAL D'USUÀRIES EN POSSIBLE SITUACIÓ DE TRÀFIC AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL, IDENTIFICADES I TOTAL (2021)

	SENTÈNCIES CONDEMNATÒRIES	SENTÈNCIES CONDEMNATÒRIES PARCIALES (PER ALTRES DELICTES)	SENTÈNCIES ABSOLUTÒRIES	TOTAL
POSSIBLES VÍCTIMES EXPLOTACIÓ SEXUAL DETECTADES PER ENTITAT	0,16%	0,03%	0,10%	0,29%
VÍCTIMES TRÀFIC DETECTADES PER ENTITAT	0,25%	0,04%	0,16%	0,45%
TOTAL	0,10%	0,02%	0,06%	0,18%

**ELABORACIÓ PRÒPIA a partir del Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir del *Butlletí estadístic anual. Any 2021. SEC. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

e. MUTILACIÓ GENITAL FEMENINA A ESPANYA (2021)

i. Context de la mutilació genital femenina a Espanya (2016 - 2021)

Tot i estar tipificada al Codi Penal a l'article 149.2, la MGF amb prou feines és estudiada, recopilada i publicada de manera rigorosa per les fonts estadístiques oficials. En aquest sentit, l'ISVCM 2015-2019 xifra en sis la quantitat de nenes que l'han patida durant el període del 2015 al 2019, anotació allunyada de les estimacions realitzades per entitats estudioses en la matèria com les que es presenten a continuació. El motiu esmentat fa que la recopilació de dades que versen sobre aquesta matèria per part dels qui pretenen estudiar-la sigui tediosa i que l'obtenció d'aquestes dades sigui mínima.

En vista d'aquestes dificultats, entitats com la Fundació WASSU de la UAB elaboren estadístiques en matèria de MGF, encara que aquestes estadístiques només es poden entendre com una aproximació pretesa a la realitat, ja que l'estudi de la MGF a Espanya es trasllada, en aquest cas, a l'estudi de la població immigrant amb residència a Espanya que prové de països on aquesta pràctica s'exerceix en més o menys proporció. És per això que, a falta d'un compendi rigorós de les dades, en els apartats següents d'aquest informe es traslladen els resultats sistematitzats per la Fundació WASSU amb relació a l'estudi de la població originària de països on es practica la MGF, no sense advertir abans que aquests resultats s'han de tenir en compte com a troballes d'un estudi poblacional, per la qual cosa cal abstenir-se de realitzar possibles interpretacions etnocèntriques derivades de la confusió entre l'estudi poblacional (que es presenta a continuació) i l'estudi de la MGF (sense presentació possible a causa de la sistematització estadística inexistent que té aquesta matèria actualment) o, cosa equivalent, s'ha de tenir en compte que "aplicar determinats

filtres i intentar delimitar i quantificar al detall la població que està en risc pot comportar estigmes i la discriminació de la població espanyola o resident a Espanya que manté vincles o té origen a països on es practica la MGF, i també pot ser utilitzada amb finalitats ideològiques o polítiques contraproductives”⁵³.

Avui, l’OMS calcula que “més de 200 milions de nenes i dones vives han estat sotmeses a la MGF als països on es concentra aquesta pràctica. A més, es calcula que cada any tres milions de nenes corren el risc de ser sotmeses a la MGF, la majoria de les quals pateixen l’ablació genital abans de fer 15 anys”⁵⁴.

Segons indica l’article *Mutilación genital femenina ¿Cuántas niñas hay en situación de riesgo en España?* publicat el 2021 per l’EIGE, a Espanya “entre el 9% i el 15% de les nenes (3.435 – 6.025 nenes d’entre 0 i 18 anys) estan en risc de patir una MGF d’una població total de 39.734 nenes d’entre 0 i 18 anys el 2018 i procedents de països on es practica la MGF. D’aquestes 39.734 nenes migrants, el 79% (31.232) són de segona generació. La majoria de les nenes en risc de ser sotmeses a una MGF a Espanya procedeixen de Gàmbia, Guinea i Mali. Hi ha també grups més petits de nenes procedents d’Egipte, Mauritània, Nigèria i el Senegal” (p. 1).

Aquestes xifres estimatives, publicades també a l’informe elaborat per l’EIGE titulat *Gender based violence. Estimation of girls at risk of female genital mutilation in the European Union: Denmark, Spain, Luxembourg and Austria* calculen un total de 9.460 nenes, de les quals (com apunta el paràgraf anterior) 6.025 corresponen a un escenari d’alt risc i 3.435 a un escenari de baix risc. Aquesta estimació total ascendeix, segons la Fundació Wassu-UAB, a 15.562 nenes en risc de patir MGF al nostre país durant l’any 2018.

La diferència estimativa esmentada té la gènesi en “l’absència de dades per poder estimar de forma representativa la problemàtica. [Dita absència] és notificada per Amnistia Internacional, que ho determina com una de les baules perdudes més importants en el desenvolupament de respostes polítiques adequades respecte a la MGF a Europa. Al mateix temps, Leye (2017b: 105-106) explicita que ‘no es poden estudiar les tendències i evolució de la MGF a Europa atesa la manca de dades comparables i fiables sobre prevalença i atès que no es recopilen dades de forma sistemàtica en el temps. (...) [A més,] segons el Joint Shadow Report – Spain, es destaca que no existeix un registre nacional que centralitzi el nombre de casos de dones i nenes afectades per la MGF a Espanya i hauria de ser una obligació del Govern proveir aquest registre de caràcter nacional involucrant les administracions públiques a diferents nivells (d’acord amb l’article 11 del Conveni d’Istanbul)”⁵⁵.

1. Població femenina provinent de països on es practica la mutilació genital femenina a Espanya (2016-2021)

⁵³ Fundació Wassu – UAB. (2020). “La mutilación genital femenina en España”. DGCVG. Ministeri d’Igualtat, p. 39.

⁵⁴ Vegeu: https://www.who.int/es/health-topics/female-genital-mutilation#tab=tab_1

⁵⁵ Fundació Wassu – UAB. (2020). “La mutilación genital...”, *Op. cit.*

**T107. EVOLUCIÓ POBLACIÓ FEMENINA D'ORIGEN MGF A ESPANYA SEGONS PAÍS
D'ORIGEN: TAXA DE CREIXEMENT ANUAL ACUMULATIU (2016 - 2021)**

	2016	2021	TCAA (2016 - 2021)
SENEGAL	15.180	19.823	5,5%
NIGÈRIA	19.248	18.846	-0,4%
GHANA	4.318	6.251	7,7%
GÀMBIA	5.385	5.899	1,8%
MALI	3.575	4.829	6,2%
GUINEA	4.555	4.488	-0,3%
MAURITÀNIA	2.706	2.959	1,8%
CAMERUN	2.497	2.836	2,6%
EGIPTE	1.723	2.065	3,7%
ETIÒPIA	1.892	1.948	0,6%
GUINEA-BISSAU	1.452	1.725	3,5%
COSTA DE MARFIL	1.043	1.681	10,0%
KENYA	1.130	1.434	4,9%
INDONÈSIA	1.032	1.326	5,1%
IRAQ	801	1.085	6,3%
MALÀISIA	372	483	5,4%
BURKINA FASO	396	475	3,7%
SIERRA LEONE	308	276	-2,2%
TANZÀNIA	214	253	3,4%
LIBÈRIA	233	233	0,0%
TOGO	178	216	3,2%
SOMÀLIA	155	181	3,9%
SUDAN	156	164	1,0%
UGANDA	106	163	9,0%
BENÍN	135	145	1,4%
IEMEN	57	139	19,5%

NÍGER	83	113	6,4%
REPÚBLICA CENTREAFRICANA	60	108	12,5%
ERITREA	55	80	7,8%
TXAD	29	44	8,7%
DJIBOUTI	10	12	3,7%
SUDAN DEL SUD	2	2	0,0%
TOTAL	69.086	80.282	3,0%

**Mapa de la mutilación genital femenina en España 2021. Fundació Wassu-UAB.*

T108. EVOLUCIÓ POBLACIÓ FEMENINA DE 0 A 14 SEGONS PAÍS D'ORIGEN MGF: TAXA DE CREIXEMENT ANUAL ACUMULATIU (2016 - 2021)

	2016	2021	TCAA (2016 - 2021)
SENEGAL	4.092	4.915	3,7%
NIGÈRIA	5.116	4.430	-2,8%
MALI	1.496	1.906	5,0%
GHANA	1.179	1.646	6,9%
GÀMBIA	1.576	1.536	-0,5%
GUINEA	1.024	819	-4,4%
ETIÒPIA	1.295	815	-8,8%
MAURITÀNIA	740	662	-2,2%
CAMERUN	463	438	-1,1%
EGIPTE	390	371	-1,0%
COSTA DE MARFIL	230	347	8,6%
GUINEA-BISSAU	207	181	-2,6%
IRAQ	91	145	9,8%
INDONÈSIA	75	119	9,7%
BURKINA FASO	100	89	-2,3%
KENYA	46	89	14,1%
MALÀISIA	30	54	12,5%

IEMEN	16	39	19,5%
SIERRA LEONE	63	31	-13,2%
NÍGER	17	31	12,8%
SUDAN	38	30	-4,6%
TOGO	29	27	-1,4%
SOMÀLIA	17	24	7,1%
UGANDA	9	16	12,2%
BENÍN	25	16	-8,5%
REPÚBLICA CENTREAFRICANA	5	16	26,2%
TXAD	3	12	32,0%
LIBÈRIA	12	12	0,0%
TANZÀNIA	8	11	6,6%
ERITREA	3	9	24,6%
DJIBOUTI	1	0	-100,0%
SUDAN DEL SUD	0	0	—
TOTAL	18.396	18.836	0,5%

* Mapa de la mutilación genital femenina en España 2021. Fundació Wassu-UAB.

T109. POBLACIÓ ORIGINÀRIA DE PAÏSOS ON ES PRACTICA LA MGF A ESPANYA (2016 - 2021)

	POBLACIÓ	VARIACIÓ 2021 - 2016	% SOBRE TOTAL POBLACIÓ D'ORIGEN ESTRANGER
POBLACIÓ ORIGEN MGF	286.343	43.679 (18,0%)	3,6%
POBLACIÓ FEMENINA MGF	80.282	11.196 (16,2%)	2,0%
POBLACIÓ FEMENINA 0-14 ANYS MGF	18.836	440 (2,4%)	4,6%

ORÍGENS POBLACIÓ FEMENINA PRINCIPALS: Senegal, Nigèria, Ghana, Gàmbia i Mali.

*Mapa de la mutilación genital femenina en España 2021. Fundació Wassu-UAB.

T110. ESTIMACIÓ DE NENES (0 - 18 ANYS) QUE VIUEN A ESPANYA I ES TROBEN EN RISC DE PATIR MGF SEGONS ESCENARIS (2018)

	PRIMERA GENERACIÓ		SEGONA GENERACIÓ		TOTAL	
	Població	(%)	Població	(%)	Població	(%)
Nombre de nenes (0 - 18 anys) originàries de països que practiquen la MGF	8.502		31.232		39.734	
Número (%) de nenes en risc: escenari de risc alt	846	10%	5.179	17%	6.025	15%
Número (%) de nenes en risc: escenari de risc baix			2.589	8%	3.435	9%

**Gender based violence. Estimation of girls at risk of female genital mutilation in the European Union: Denmark, Spain, Luxembourg and Austria. EIGE.*

2. Població femenina provinent de països on es practica la mutilació genital femenina per comunitats autònomes (2016 – 2021)

T111. EVOLUCIÓ POBLACIÓ FEMENINA A ESPANYA: C. A. I TCAA (2016 – 2021)

	2016	2021	TCAA (2016 – 2021)
CATALUNYA	21.298	24.876	3,2%
COMUNITAT DE MADRID	8.891	9.644	1,6%
ANDALUSIA	7.820	8.911	2,7%
COMUNITAT VALENCIANA	5.748	5.960	0,7%
PAÍS BASC	4.890	5.943	4,0%
CANÀRIES	4.578	4.998	1,8%
ARAGÓ	3.568	4.816	6,2%
ILLES BALEARS	3.258	3.708	2,6%
REGIÓ DE MÚRCIA	1.647	2.238	6,3%
COMUNITAT FORAL DE NAVARRA	1.458	2.005	6,6%
GALÍCIA	1.488	1.934	5,4%

CASTELLA - LA MANXA	1.640	1.842	2,4%
CASTELLA I LLEÓ	984	1.313	5,9%
PRINCIPAT D'ASTÚRIES	585	790	6,2%
CANTÀBRIA	485	536	2,0%
LA RIOJA	506	527	0,8%
EXTREMADURA	213	216	0,3%
CEUTA I MELILLA	29	25	-2,9%
TOTAL	69.086	80.282	3,1%

**Mapa de la mutilación genital femenina en España 2021. Fundació Wassu-UAB.*

T112. EVOLUCIÓ POBLACIÓ FEMENINA DE 0 A 14 A ESPANYA: C. A. I TCAA (2016 – 2021)

	2016	2021	TCAA (2016 – 2021)
CATALUNYA	6.295	6.433	0,4%
COMUNITAT DE MADRID	2.128	2.030	-0,9%
ANDALUSIA	1.741	1.858	1,3%
PAÍS BASC	1.378	1.506	1,8%
COMUNITAT VALENCIANA	1.501	1.306	-2,7%
ARAGÓ	969	1.176	3,9%
CANÀRIES	995	889	-2,2%
ILLES BALEARS	846	816	-0,7%
REGIÓ DE MÚRCIA	515	634	4,2%
COMUNITAT FORAL DE NAVARRA	369	496	6,1%
CASTELLA - LA MANXA	504	476	-1,1%
GALÍCIA	479	459	-0,8%
CASTELLA I LLEÓ	225	309	6,6%
PRINCIPAT D'ASTÚRIES	131	194	8,2%
LA RIOJA	167	123	-5,9%
CANTÀBRIA	118	101	-3,1%

EXTREMADURA	30	29	-0,7%
CEUTA I MELILLA	5	1	-27,5%
TOTAL	18.396	18.836	0,5%

**Mapa de la mutilación genital femenina en España 2021. Fundació Wassu-UAB.*

f. MATRIMONI FORÇAT A ESPANYA (2019)

i. Context de les víctimes de matrimonis forçats a Espanya amb sobrerepresentació de Catalunya (2019)

Com apunta el número 17 de la *Revista Española de Investigación Criminológica (Reic)* a l'article 4 "El matrimonio forzado en España. Una aproximación empírica", l'any 2019, el 76,8% de les víctimes de MF tenien edats compreses entre els 0 i els 21 anys a l'hora de contraure matrimoni o de ser compromeses, sent el 42,9% corresponent al tram d'edat entre 18 i 21 anys i el 33,9% corresponent al tram d'entre 0 i 18 anys.

La nacionalitat més representativa de les víctimes de MF són la marroquina (29,8%) i l'espanyola (21,4%). D'altra banda, la comunitat amb un volum proporcional més gran a la qual pertanyen les víctimes de MF són la magribina (42,9%) i la subsahariana (25%). La religió de pertinença més nombrosa és la musulmana amb un 69,2%. A més, en el 46,4% dels casos la víctima està soltera i en el 39,3% està casada en el moment en què es detecta el MF.

1. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats a Espanya amb sobrerepresentació de Catalunya (2019)

a. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: edat (2019)

T113. EDAT MOMENT DE CONTRAURE / SER COMPROMESA EN MATRIMONI (2019)

	(%)
< 18	33,9%
18 - 21	42,9%
22 - 25	7,1%

> 25	12,5%
DESCONEGUDA	4%
TOTAL	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

T114. EDAT VÍCTIMES MF QUAN INTERVÉ ENTITAT (2019)

(%)

< 18	23,2%
18 - 21	35,7%
22 - 25	14,3%
> 25	26,8%
TOTAL	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

b. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: nacionalitat (2019)

T115. NACIONALITAT VÍCTIMES MF (2019)

(%)

ESPANYOLA	21,4%
NIGERIANA	3,5%
NEPALESA	1,8%
MARROQUINA / MAGRIBINA	29,8%
PAKISTANESA	7,0%
GUINEANA	3,5%
GITANA ROMANESA	1,8%
XINA	1,8%
GAMBIANA	7,0%
ÍNDIA	3,5%

ROMANESA	3,5%
AFRICANA	1,8%
ÀRAB	1,8%
DESCONEGUDA	12,0%
TOTAL	100%

**El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

c. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: comunitat o ètnia (2019)

T116. COMUNITAT / ÈTNIA VÍCTIMES MF (2019)

(%)

MAGRIBINA	42,9%
SUBSAHARIANA	25,0%
SUD-EST ASIÀTIC	1,8%
ÀSIA CENTRAL	8,9%
AMÈRICA DEL SUD	1,8%
EUROPA DE L'EST	3,6%
EUROPA OCCIDENTAL	1,8%
ÈTNIA GITANA	7,1%
ALTRA	1,8%
DESCONEGUDA	5,4%
TOTAL	100%

**El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

d. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: religió (2019)

T117. RELIGIÓ DE PERTINENÇA DE VÍCTIMES MF (2019)

(%)

MUSULMANA	69,2%
CATÒLICA	3,6%

ORTODOXA	1,8%
HINDÚ	1,8%
SIKH	1,8%
DESCONEGUDA	21,8%
TOTAL	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

e. Característiques sociodemogràfiques de les víctimes de matrimonis forçats: estat civil en el moment en què es detecta el cas de matrimoni forçat (2019)

T118. MOMENT ENTITAT CONEIX FETS (2019)

	(%)
CASADA/CASAT	39,3%
SOLTERA/SOLTER	46,4%
SEPARADA/SEPARAT	13,0%
DIVORCIADA/DIVORCIAT	1,8%
TOTAL	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

ii. Entitats coneixedores del volum de casos de víctimes de matrimonis forçats a Espanya amb sobrerepresentació de Catalunya (2019).

L'àmbit d'activitat de les entitats que detecten els MF són majoritàriament els següents: assistència a víctimes de violència de gènere (21,7%), assistència a víctimes de MF (16,1%) i assistència a víctimes de tràfic d'éssers humans (15,4%).

En el 54,4% de la posada en coneixement per part de l'entitat, els casos arriben com a casos de violència familiar o de gènere en el 54,4% i directament com a casos de MF en el 23,5%. A més, el 50,8% dels casos arriba a coneixement de l'entitat un cop la víctima ha contret matrimoni i el 48,3% quan està en risc de contraure'l.

De manera habitual és la víctima mateixa la que posa en coneixement de l'entitat el MF (57%). En cas de no ser així, és una persona docent (8,1%), una amestat (7%), una persona coneguda (7%) o els cossos policials (4,7%) qui posen aquest fet en coneixement de l'entitat.

La situació administrativa en què es troben les víctimes a l'hora de ser identificades per l'entitat és majoritàriament la de la residència legal (un 53,6%), seguit de la nacionalitat espanyola (un 21,4%).

1. Àmbit d'activitat de l'entitat que intervé o detecta els casos de matrimonis forçats (2019)

T119. ÀMBIT ACTIVITAT D'ENTITAT QUE DETECTA MF (2019)

	(%)
Assistència a víctimes de violència de gènere	21,7%
Assistència a víctimes de MF	16,1%
Assistència a víctimes de tràfic d'éssers humans	15,4%
Assistència a víctimes en general	9,1%
Assistència a immigrants	9,1%
Assistència a nenes/nens i adolescents	9,1%
Dedicada a serveis socials	5,6%
Assistència a dones	4,9%
Educativa	3,5%
Assistència a víctimes de violència sexual	0,7%
Un altre	4,9%
TOTAL	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

2. Com arriben els casos de matrimonis forçats al coneixement de les entitats (2019)

T120. ARRIBADA DE CASOS MF A ENTITATS (2019)

	(%)
Casos de violència familiar/gènere	54,4%
Casos de matrimoni forçat	23,5%
Casos provinents de serveis socials	8,8%
Casos de tràfic per a matrimoni forçat	2,9%

Un altre	5,9%
Desconegut	4,4%
TOTAL	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

3. Detecció del matrimoni forçat per part de l'entitat segons el moment: abans o després que es contregui (2019)

T121. MOMENT ENTITAT CONEIX FETS (2019)

	(%)	
	HAVIEN CONTRET	EN RISC DE CONTRAURE
SÍ	50,8%	48,3%
NO	37,7%	38,3%
NO HO SAP	11,5%	13,3%
TOTAL	100%	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

4. Persona que posa en coneixement de les entitats el matrimoni forçat (2019)

T122. PERSONA QUE HO POSA EN CONEIXEMENT DE L'ENTITAT (2019)

	(%)
La mateixa víctima	57,0%
Docent	8,1%
Amistat de la víctima	7,0%
Conegut de la víctima	7,0%
Cossos policials	4,7%
Algun altre familiar	3,5%
ONG o Associació	3,5%
Serveis socials	2,3%
Pare de la víctima	1,2%
Mare de la víctima	1,2%

Germana o germà de la víctima	1,2%
Es desconeix	2,3%
Algú altre	1,2%
TOTAL	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

5. Situació legal de la víctima identificada al moment de la intervenció per part de l'entitat (2019)

T123. NACIONALITAT VÍCTIMES IDENTIFICADES

(%)

Nacional espanyol/a	21,4%
Resident legal	53,6%
Persona estrangera sense residència legal	16,1%
Es desconeix	7,1%
Diverses de les anteriors	1,8%
TOTAL	100%

*"El matrimonio forzado en España. Una aproximació empírica". Article 4, número 17. (2019). REIC.

g. PERSONES EN SITUACIÓ DE VULNERABILITAT DAVANT DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS

i. Violències sexuals contra nenes, nens i adolescents (2021)

A les "Victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe" (2021) publicades pel Portal Estadístic de Criminalitat del Ministeri de l'Interior s'observa que de 3.805 victimitzacions d'entre 0 a 13 anys, 2.954 corresponen a nenes en aquesta franja d'edat. Mentre que de 4.512 victimitzacions d'entre 14 i 17 anys, 3.925 pertanyen a nenes i dones adolescents amb edats compreses en aquest tram.

L'evolució experimentada per les victimitzacions a nenes, nens i adolescents ha augmentat durant el període del 2019 al 2021, i han passat de 2.963 el 2019 per a la franja d'edat de 0 a 13 anys a 3.805 el 2021 i de 3.190 el 2019 edat de 14 a 17 anys a 4.512 el 2021.

Les comunitats autònomes amb més victimitzacions de nenes i nens d'entre 0 i 13 anys són: Catalunya (amb un total de 708, de les quals 580 són de nenes), Andalusia (amb un total de 656, de les quals 493 són de nenes) i Comunitat de Madrid (amb un total de 490, de les quals 379 són de nenes). Les comunitats autònomes amb més victimitzacions de nenes, nens i adolescents d'entre 14 i 17 anys són: Andalusia (amb un total de 782, de les quals 670 són nenes), Comunitat Valenciana (amb un total de 675, de les quals 597 són nenes), Catalunya (amb un total de 611, de les quals 547 són nenes) i Comunitat de Madrid (amb un total de 608, de les quals 524 són de nenes).

L'informe publicat per la DGCVG que porta per títol "Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes" fa "una selecció aleatòria de sentències, tant de primera instància com resolutòries de recursos d'apel·lació i cassació, dictades per òrgans judicials de tot el territori nacional. El criteri pres per escollir-les ha estat que la data de la resolució es trobés dins dels períodes trimestrals alterns compresos entre els anys 2010 i 2019"⁵⁶.

Per sexe i tipologia penal, la distribució percentual de les sentències és la següent: el 97,90% de les sentències produïdes durant el període del 2010 al 2019 que identifiquen les nenes com a víctimes del delicte comès pertanyen a les tipologies d'abús i agressió sexual, mentre que el 2,10% es refereix a delictes de prostitució, corrupció i pornografia. D'altra banda, el 53,16% de les sentències que identifiquen nens com a víctimes del delicte comès fan referència a les tipologies penals d'abús i agressió sexual, molt proper a aquest, el 47,84%, es refereix a prostitució, corrupció i pornografia.

Segons l'edat, la proporció de sentències que condemnen algun o diversos delictes sexuals comesos a nenes és majoritària en tots els trams d'edat, i la més significativa és la franja d'edat d'entre 16 i 17 anys amb un total de 82,05% que pertanyen a dones adolescents davant d'un total de 17,95% pertanyents a homes adolescents. A més edat, més gran és també el nombre de sentències per delictes sexuals a nenes i dones adolescents; en canvi, com més petit és el tram d'edat dels nens i homes adolescents, més gran és el nombre de sentències per delictes sexuals comesos cap a ells (amb un valor màxim del 36,49% entre 0 i 4 anys).

Els agressors condemnats per les sentències analitzades són en el 98% dels casos homes (un 1,25% homes i dones i un 0,75% dones). La relació entre l'autoria del fet delictiu i la nena o el nen prové gairebé en la meitat dels casos (el 48,94%) d'una persona que pertany a l'àmbit familiar de la víctima i en una quarta part a coneguts de l'entorn (25,80%) i a desconeguts (25,27%).

El temps transcorregut entre el delicte i la interposició de la denúncia és, en un 59,15% de menys d'un any, de les quals, el 25,95% s'interposen en un temps inferior al transcurs dels 10 dies següents al fet delictiu.

⁵⁶ *Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat, p. 56.

En general, en el 51,24% de les sentències analitzades és la mare qui interposa la denúncia i en el 18,90% ho és la mateixa víctima.

De manera coherent amb les dades exposades en apartats anteriors sobre el lloc on es produeix l'agressió sexual, l'escenari del delicte torna a ser majoritàriament el domicili en un 65,01% dels casos: en un 33,54% ho és en el domicili de la víctima i en un 31,47% ho és en el de l'agressor.

Més de la meitat dels delictes sexuals comesos a nenes i nens (64,11%) es repeteixen en dues o més ocasions al llarg del temps: el 36,26% correspon a sentències dictaminades sobre agressions sexuals continuades en el temps i el 27,85% atén més d'una agressió.

1. **Violències contra nenes, nens i adolescents: estadística del Ministeri de l'Interior (2021)**

T124. VICTIMITZACIONS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL DE MENORS (2021)

	(N)							
	0 - 13				14 - 17			
	NENS	NENES	DESCONEGUT	TOTAL SEXES	NENS	NENES	DESCONEGUT	TOTAL SEXES
Agressió sexual	44	219	0	263	61	579	0	640
Agressió sexual amb penetració	25	125	0	150	34	434	0	468
Corrupció menors / incapacitats	59	128	6	193	61	139	2	202
Pornografia menors	48	36	9	93	24	46	0	70
Altres contra la llibertat i indemnitat sexual	657	2.446	3	3.106	403	2.727	2	3.132
TOTAL	833	2.954	18	3.805	583	3.925	4	4.512

*Victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior.

T125. VICTIMITZACIONS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL DE

MENORS (2021)

(%)

	0 - 13			TOTAL SEXES sobre total grup edat	14 - 17			TOTAL SEXES sobre total grup edat
	NENS sobre total grup edat	NENES sobre total grup edat	DESCONEGU T sobre total grup edat		NENS sobre total grup edat	NENES sobre total grup edat	DESCONEGU UT sobre total grup edat	
Agressió sexual	5,3%	7,4%	0,0%	6,9%	10,5%	14,8%	0,0%	14,2%
Agressió sexual amb penetració	3,0%	4,2%	0,0%	3,9%	5,8%	11,1%	0,0%	10,4%
Corrupció menors / incapacitats	7,1%	4,3%	33,3%	5,1%	10,5%	3,5%	50,0%	4,5%
Pornografia menors	5,8%	1,2%	50,0%	2,4%	4,1%	1,2%	0,0%	1,6%
Altres contra la llibertat i indemnitat sexual	78,9%	82,8%	16,7%	81,6%	69,1%	69,5%	50,0%	69,4%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA del Portal estadístic de criminalitat sobre victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior.

a. Evolució de les victimitzacions (2019 – 2021)

T126. EVOLUCIÓ DE LES VICTIMITZACIONS DE DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL DE MENORS (2019 - 2021)

(N)

	0 - 13			TOTAL SEXES	14 - 17			TOTAL SEXES
	NENS	NENES	DESCONEGUT		NENS	NENES	DESCONEGUT	
2021								

TOTAL	833	2.954	18	3.805	583	3.925	4	4.512
--------------	-----	-------	----	--------------	-----	-------	---	--------------

2020

TOTAL	716	2.298	1	3.015	589	2.667	3	3.259
--------------	-----	-------	---	--------------	-----	-------	---	--------------

2019

TOTAL	749	2.209	5	2.963	531	2.658	1	3.190
--------------	-----	-------	---	--------------	-----	-------	---	--------------

*Victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior.

T127. EVOLUCIÓ VICTIMITZACIONS DE DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL: MENORS (2019 - 2021)

(%)

	0 - 13				14 - 17			
	NENS sobre total grup edat a l'any	NENES sobre total grup edat a l'any	DESCONEGUT sobre total grup edat a l'any	TOTAL SEXES sobre total grup edat a l'any	NENS sobre total grup edat a l'any	NENES sobre total grup edat a l'any	DESCONEGUT sobre total grup edat a l'any	TOTAL SEXES sobre total grup edat a l'any
2021								
TOTAL	21,9%	77,6%	0,5%	100%	12,9%	87,0%	0,1%	100%
2020								
TOTAL	23,7%	76,2%	0,0%	100%	18,1%	81,8%	0,1%	100%
2019								
TOTAL	25,3%	74,6%	0,2%	100%	16,6%	83,3%	0,0%	100%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir de les dades publicades al Portal estadístic de criminalitat sobre victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior.

b. Territori on es produeixen els delictes: comunitats autònomes
(2021)

**T128. VICTIMITZACIONS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT
SEXUAL DE MENORS: C. A. (2021)**

	(N)							
	0 - 13				14 - 17			
	NENS	NENES	DESCONEGUT	TOTAL SEXES	NENS	NENES	DESCONEGUT	TOTAL SEXES
ANDALUSIA	152	493	11	656	112	670	0	782
ARAGÓ	16	72	1	89	10	105	1	116
PRINCIPAT D'ASTÚRIES	12	51	0	63	10	50	0	60
ILLES BALEARS	33	114	2	149	42	180	2	224
CANÀRIES	47	150	1	198	32	242	0	274
CANTÀBRIA	5	21	0	26	3	39	0	42
CASTELLA I LLEÓ	25	89	0	114	18	129	0	147
CASTELLA - LA MANXA	29	114	0	143	19	152	1	172
CATALUNYA	128	580	0	708	64	547	0	611
COMUNITAT VALENCIANA	105	355	0	460	78	597	0	675
EXTREMADURA	16	44	1	61	5	61	0	66
GALÍCIA	37	119	0	156	18	187	0	205
COMUNITAT DE MADRID	109	379	2	490	84	524	0	608
REGIÓ DE MÚRCIA	40	150	0	190	26	146	0	172
COMUNITAT FORAL DE NAVARRA	17	58	0	75	22	87	0	109
PAÍS BASC	43	129	0	172	28	146	0	174
LA RIOJA	3	12	0	15	3	26	0	29

CIUTAT AUTÒNOMA DE CEUTA	9	6	0	15	3	9	0	12
CIUTAT AUTÒNOMA DE MELILLA	3	10	0	13	3	12	0	15
A L'ESTRANGER	4	8	0	12	3	16	0	19
DESCONEGUDA	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTAL	833	2.954	18	3.805	583	3.925	4	4.512

*Victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior.

2. Les violències sexuals contra nenes i nens a través de l'estudi de les sentències dictades a Espanya durant el període 2010-2019

a. Característiques sociodemogràfiques de les nenes i nens segons sentències (2010 - 2019)

T₁₂₉. DISTRIBUCIÓ PENAL PER SEXE SEGONS TIPUS PENAL (2010 - 2019)

	(%)	
	NENES	NENS
ABUSOS I AGRESSIONS SEXUALS	97,90%	53,16%
PROSTITUCIÓ, CORRUPCIÓ I PORNOGRAFIA	2,10%	47,84%

*Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T_{129A}. DISTRIBUCIÓ PER EDAT I SEXE DE VÍCTIMES (2010 - 2019)

	(%)		
	NENES	NENS	TOTAL
0 - 4	63,51%	36,49%	100%
5 - 12	71,17%	28,83%	100%
13 - 15	71,70%	28,30%	100%
16 - 17	82,05%	17,95%	100%

**Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

b. Sexe dels agressors segons sentències (2010 - 2019)

T130. SEXE DELS AGRESSORS (2010 - 2019)

	(%)
DONA	0,75%
HOME	98,00%
AMBDÓS SEXES	1,25%
TOTAL	100%

**Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

c. Relació entre la víctima i l'agressor o agressors segons sentències (2010-2019)

T131. RELACIÓ VÍCTIMA AGRESSOR (2010 - 2019)

	(%)
ESTRANYS	25,27%
ÀMBIT FAMILIAR	48,94%
CONEGUTS DE L'ENTORN	25,80%
TOTAL	100%

**Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

d. Temps transcorregut entre els fets i la denúncia segons sentències (2010 - 2019)

T132. TRASCURS ENTRE FETS I DENÚNCIA (2010 - 2019)

(%)

DIES	25,95%
10 DIES	11,83%
1 MES	5,34%
3 MESOS	6,11%
6 MESOS	9,92%
1 ANY	9,54%
2 ANYS	3,05%
3 ANYS	5,34%
4 ANYS	4,20%
5 ANYS	4,20%
6 ANYS	2,29%
7 ANYS	1,15%
8 ANYS	1,91%
9 ANYS	1,53%
10 ANYS	1,15%
> 10 ANYS	6,49%
TOTAL	100%

**Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

e. Persona o organisme que denuncia segons sentències (2010 - 2019)

T133. PERSONA / ORGANISME QUE DENUNCIA (2010 - 2019)

	(%)	
FAMILIAR		0,53%
MARE		51,24%
SERVEIS SOCIALS, SANITAT O ACOLLIDA		4,24%
ESCOLA		3,00%
PARE		5,48%
VÍCTIMA		18,90%

MARE I PARE	3,36%
ALTRES	13,25%
TOTAL	100%

**Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

f. Lloc de l'agressió segons sentències (2010 – 2019)

T134. LLOC DE L'AGRESSIÓ (2010-2019)

(%)

DOMICILI DE LA VÍCTIMA	33,54%
DOMICILI DE L'AGRESSOR	31,47%
LLOC D'ACTIVITATS	12,84%
LLOC NO TRANSITAT	8,28%
ALTRES	13,87%
TOTAL	100%

**Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

g. Continuïtat en l'agressió segons sentències (2010-2019)

T135. CONTINUÏTAT EN L'AGRESSIÓ (2010 - 2019)

(%)

CONTINUEDES EN EL TEMPS	36,26%
MÉS D'UNA AGRESSIÓ	27,85%
UNA AGRESSIÓ	35,89%
TOTAL	100%

**Resposta judicial a la violència sexual que pateixen els nens i les nenes. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.*

ii. Violències sexuals contra adolescents (2021)

Entre les dones adolescents, el Portal Estadístic de Criminalitat del Ministeri de l'Interior anota 1.013 victimitzacions per agressió sexual (amb penetració o sense) d'un total de 3.925 esdevingudes l'any 2021. En comparació amb 2021, els anys precedents del període, 2019 i 2020, registren un volum inferior de victimitzacions.

Sobre el total de victimitzacions esdevingudes en cada sèrie anual, les agressions sexuals (amb penetració o sense) augmenten progressivament entre les dones adolescents d'entre 14 i 17 anys des del 2019, passant d'un 21,8% aquest mateix any, a un 22,2% el 2020, fins a situar-se en el 25,9% el 2021. En canvi, la corrupció de menors i la resta dels delictes contra la llibertat i la indemnitat sexual baixen lleugerament en el transcurs del període fins a situar-se, el 2021, en el 3,5% aquelles victimitzacions relatives a la corrupció de menors (que presentaven un 4,4% el 2019) i el 69,5% les victimitzacions relatives a la resta dels delictes. Mentrestant, la pornografia de menors es manté estable a l'1%.

Segons l'estudi "La situació de la violència contra les dones a l'adolescència a Espanya" publicat per la DGCVG, el 14,1% de les dones adolescents s'ha sentit pressionada en una ocasió o més per fer activitats de tipus sexual en què no volia participar.

Pel que fa a la violència sexual exercida per homes adolescents a dones adolescents a l'àmbit virtual, el 43,9% de les dones afirmen que els han demanat fotografies de caràcter sexual a través d'Internet, el 48% que els han ensenyat imatges sexuals per Internet i el 36,8% que han rebut correus electrònics o missatges sexuals no desitjats.

T136. VICTIMITZACIONS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL: DONES ADOLESCENTS (2021)

	(N)	
	DONES ADOLESCENTS (14 – 17)	TOTAL DONES
2021		
Agressió sexual	579	2.079
Agressió sexual amb penetració	434	1.774
Corrupció menors	139	287
Pornografia menors	46	110
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	2.727	10.358
TOTAL 2021	3.925	14.608
2020		

Agressió sexual	327	1.456
Agressió sexual amb penetració	263	1.314
Corrupció menors	126	245
Pornografia menors	51	137
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	1.900	7.646
TOTAL 2020	2.667	10.798

2019		
Agressió sexual	313	1.603
Agressió sexual amb penetració	266	1.279
Corrupció menors	117	263
Pornografia menors	38	86
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	1.924	7.660
TOTAL 2019	2.658	10.891

*Victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior.

T₁₃₇. VICTIMITZACIONS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL: DONES ADOLESCENTS (2021)

	(N) DONES ADOLESCENTS (14 - 17) SOBRE TOTAL ANUAL	TOTAL DONES ADOLESCENTS SOBRE TOTAL TIPUS PENAL
2021		
Agressió sexual	14,8%	27,8%
Agressió sexual amb penetració	11,1%	24,5%
Corrupció menors	3,5%	48,4%
Pornografia menors	1,2%	41,8%

Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	69,5%	26,3%
TOTAL 2021	—	26,9%
2020		
Agressió sexual	12,3%	22,5%
Agressió sexual amb penetració	9,9%	20,0%
Corrupció menors	4,7%	51,4%
Pornografia menors	1,9%	37,2%
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	71,2%	24,8%
TOTAL 2020	—	24,7%
2019		
Agressió sexual	11,8%	19,5%
Agressió sexual amb penetració	10,0%	20,8%
Corrupció menors	4,4%	44,5%
Pornografia menors	1,4%	44,2%
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	72,4%	25,1%
TOTAL 2019	—	24,4%

*ELABORACIÓ PRÒPIA a partir del Portal estadístic de criminalitat sobre victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior.

T₁₃₈. ADOLESCENTS: PRESSIÓ PER PARTICIPAR EN ACTIVITATS DE TIPUS SEXUAL NO DESITJADES (2021)

(%)

T'has sentit pressionada per fer activitats de tipus sexual en què no volies participar?

NOIA		NOI		TOTAL	
(N)	% sobre total noies	(N)	% sobre total nois	(N)	% sobre total

MAI	5789	85,9%	6032	95,1%	11821	90,3%
UNA VEGADA	506	7,5%	182	2,9%	688	5,3%
DOS COPS	215	3,2%	54	0,9%	269	2,1%
TRES COPS O MÉS	232	3,4%	77	1,2%	309	2,4%
TOTAL	6742	100%	6345	100%	13087	100%

*La situació de la violència contra les dones a l'adolescència a Espanya. 2021. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T139. ADOLESCENTS: SITUACIONS D'ASSETJAMENT SEXUAL EN LÍNIA PATIDES PER LES NOIES AMB UN NOI FORA DE LA RELACIÓ DE PARELLA (2021)

(%)

	MAI	UNA VEGADA	DOS COPS	TRES O MÉS
Em van demanar cibersexe en línia	76,6%	8,1%	4,7%	10,7%
Em van demanar continuar parlant de sexe després de demanar que parés	81,3%	7,6%	4,3%	6,8%
Van difondre rumors en línia sobre la meva conducta sexual	88,4%	5,5%	2,3%	3,8%
Em van demanar fotografies meves de caràcter sexual per internet	56,1%	12,6%	9,4%	21,9%
Em van ensenyar imatges sexuals per internet	52,0%	14,8%	10,8%	22,5%
Vaig rebre correus electrònics / missatges sexuals no desitjats	63,2%	11,5%	7,9%	17,4%

*La situació de la violència contra les dones a l'adolescència a Espanya. 2021. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T140. ADOLESCENTS: SITUACIONS D'ASSETJAMENT SEXUAL EN LÍNIA FETES PELS NOIS CAP A UNA NOIA FORA DE LA RELACIÓ DE PARELLA (2021)

(%)

	MAI	UNA VEGADA	DOS COPS	TRES O MÉS
Em van demanar cibersexe en línia	92,6%	3,1%	1,4%	3,0%

Em van demanar continuar parlant de sexe després de demanar que parés	96,7%	1,9%	0,6%	0,8%
Van difondre rumors en línia sobre la meva conducta sexual	94,9%	2,8%	1,0%	1,3%
Em van demanar fotografies meves de caràcter sexual per internet	82,9%	6,7%	3,3%	7,0%
Em van ensenyar imatges sexuals per internet	89,4%	4,3%	2,2%	4,1%
Vaig rebre correus electrònics / missatges sexuals no desitjats	96,8%	1,4%	0,6%	1,1%

*La situació de la violència contra les dones a l'adolescència a Espanya. 2021. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

iii. Violències sexuals i dones joves (2019)

Com apunta la MVM 2019, l'11% de les dones joves ha patit com a mínim una agressió sexual fora de la parella o exparella i el 3,5% com a mínim una violació. D'entre les dones que han patit algun d'aquests tipus de violència sexual, el 54,8% cita haver-lo patit més d'una vegada.

L'assetjament sexual es revela més freqüent que les categories precedents, ja que presenta un pes percentual del 60,5% per a les dones joves que l'han patit en algun moment de la vida. L'assetjament reiterat o *stalking* es mostra en menor proporció, i l'ha experimentat un 26,2% de les dones joves en algun moment de la seva vida.

1. Agressió i abús sexual a les dones joves fora de la parella o exparella (2019)

T141. VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA: EDAT (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DONES JOVES (16-24 ANYS)	110	11,0%	79	7,9%	32	3,2%	48	4,8%
RESTA DONES (> 25 ANYS)	510	6,0%	55	0,6%	17	0,2%	282	3,3%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T142. VIOLACIÓ FORA DE LA PARELLA: EDAT (2019)

	SÍ		NO		NC		TOTAL	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DONES								
JOVES (16-24 ANYS)	35	3,5%	961	96,5%	0	0,0%	995	100%
RESTA								
DONES (> 25 ANYS)	178	2,1%	8.386	97,8%	8	0,1%	8573	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T143. FREQUÈNCIA DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA AL LLARG DE LA VIDA EDAT (2019)

	DONES JOVES (16-24 ANYS)		RESTA DONES (> 25 ANYS)	
	(N)	% sobre dones que han patit VS fora de la parella	(N)	% sobre dones que han patit VS fora de la parella
UNA VEGADA	50	45,2%	263	51,5%
MÉS D'UNA VEGADA	60	54,8%	248	48,5%
NC	0	0,0%	0	0,0%
TOTAL	110	100%	510	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

2. Assetjament sexual a les dones joves (2019)

T144. ASSETJAMENT SEXUAL: EDAT (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DONES								
JOVES (16-24 ANYS)	602	60,5%	562	56,5%	387	38,9%	345	34,7%

ANYS)

RESTA

DONES (> 25 ANYS) 3262 38,0% 1.174 13,7% 584 6,8% 1426 16,6%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

3. Assetjament sexual reiterat o *stalking* a les dones joves (2019)

T145. ASSETJAMENT SEXUAL REITERAT O STALKING: EDAT (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DONES JOVES (16-24 ANYS)	261	26,2%	210	21,1%	108	10,9%	129	13,0%
RESTA DONES (> 25 ANYS)	1190	13,9%	416	4,8%	180	2,1%	227	2,6%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

iv. Violències sexuals i dones de més de 65 anys (2019 - 2021)

Les victimitzacions pertanyents a dones més grans de 65 anys concerneixen principalment la categoria analítica denominada "altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual" emprada pel PEC del Ministeri de l'Interior, que representa el 68,2% durant l'any 2021.

L'Estudi sobre les dones de més de 65 anys víctimes de violència de gènere elaborat per la DGCVG mostra que el 56% de les dones de més de 65 anys alguna vegada al llarg de la vida han mantingut relacions sexuals contra la seva voluntat perquè tenien por del que les seves exparelles podrien fer-los si s'hi negaven.

Arran de la jubilació, el 25% de les dones considera haver experimentat més intensitat en l'agressivitat sexual patida i el 32% haver patit conductes sexuals potencialment perilloses per a si mateixa.

T146. VICTIMITZACIONS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL: DONES > 65 ANYS (2021)

(N)	DONES > 65	TOTAL DONES
2021		

Agressió sexual	34	2.079
Agressió sexual amb penetració	8	1.774
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	90	10.358
TOTAL 2021	132	14.608

2020

Agressió sexual	20	1.456
Agressió sexual amb penetració	10	1.314
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	62	7.646
TOTAL 2020	92	10.798

2019

Agressió sexual	23	1.603
Agressió sexual amb penetració	6	1.279
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	73	7.660
TOTAL 2019	102	10.891

*Victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior. Ministeri d'Igualtat.

T147. VICTIMITZACIONS DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT I INDEMNITAT SEXUAL: DONES > 65 ANYS (2021)

(%)

DONES > 65 SOBRE
TOTAL 2021

DONES > 65 SOBRE TOTAL
TIPOLOGIA PENAL

2021

Agressió sexual	25,8%	1,6%
Agressió sexual amb penetració	6,1%	0,5%
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	68,2%	0,9%

TOTAL 2021	—	0,9%
2020		
Agressió sexual	21,7%	1,4%
Agressió sexual amb penetració	10,9%	0,8%
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	67,4%	0,8%
TOTAL 2020	—	0,9%
2019		
Agressió sexual	22,5%	1,4%
Agressió sexual amb penetració	5,9%	0,5%
Altres delictes contra la llibertat i indemnitat sexual	71,6%	1,0%
TOTAL 2019	—	0,9%

*ELABORACIÓ PRÒPIA del Portal estadístic de criminalitat sobre victimitzacions penals per període, comunitat autònoma, tipologia penal, grup d'edat i sexe (2021). PEC. Ministeri de l'Interior.

T148. DONES > 65 ANYS: VIOLÈNCIA SEXUAL PATIDA EN ALGUN MOMENT DE LA SEVA VIDA (2019)

(%)

ALGUN MOMENT DE LA VIDA EN ELS ÚLTIMS 12 MESOS

Al llarg de la seva vida, amb la seva exparella, va mantenir relacions sexuals, contra la seva voluntat per por del que li pogués fer si s'hi negava	56%	4%
Al llarg de la seva vida, la seva exparella la va obligar a fer alguna altra pràctica sexual contra la seva voluntat o alguna pràctica que li resultava degradant / humiliant	29%	3%

Al llarg de la seva vida, la seva
 exparella va intentar obligar-la a
 mantenir relacions sexuals contra la
 seva voluntat, subjectant-la/fent-li
 mal

42%

3%

**Estudi sobre les dones més grans de 65 anys víctimes de violència de gènere. 2019. DGCVG. Ministeri de la Presidència, Relacions amb les Corts i Igualtat.*

T149. DONES > 65 ANYS: INCREMENT DE LA VIOLÈNCIA VINCULADA A JUBILACIÓ (2019)

(%)

	MAJOR AGRESSIVITAT SEXUAL	CONDUCTES SEXUALS POTENCIALMENT PERILLOSES PER A VOSTÈ
SÍ	25%	32%
NO	65%	61%
DE VEGADES	7%	7%
DESCONEGUT	3%	—
TOTAL	100%	100%

**Estudi sobre les dones més grans de 65 anys víctimes de violència de gènere. 2019. DGCVG. Ministeri de la Presidència, Relacions amb les Corts i Igualtat.*

v. Violències sexuals i dones amb algun tipus i grau de diversitat funcional (2019-2020)

Segons l'estudi "Dona, discapacitat i violència de gènere" publicat el 2020 per DGCVG, el 96,4% de les dones amb diversitat funcional ha experimentat violència psicològica de control, seguit d'un 81,8% de dones amb diversitat funcional que ha patit violència psicològica emocional i d'un 62,7% i un 60,9% que ha estat víctima de la violència sexual i de la violència física respectivament.

D'altra banda, la MVM 2019 apunta que el 10,3% de les dones amb diversitat funcional han estat objecte de la violència sexual (diferent de la violació) en algun moment de la seva vida, mentre que el 4,7% ho ha estat d'una violació.

La MVM 2019 també assenyala que el 40,2% de les dones amb diversitat funcional ha patit assetjament sexual al llarg de la seva vida i que el 16,9% ha estat víctima de l'assetjament sexual reiterat.

1. Prevalença de la violència sexual en les dones amb algun tipus de diversitat funcional dins de la parella o exparella (2020)

T150. DONES AMB DIVERSITAT FUNCIONAL: PREVALENÇA DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE PER TIPUS DE VIOLÈNCIA (2020)

	Prevalença (%)	
	SÍ QUE HA PATIT AQUESTA VIOLÈNCIA	NO AQUESTA, PERÒ SÍ UNA ALTRA
VIOLÈNCIA PSICOLÒGICA DE CONTROL	96,4%	3,6%
VIOLÈNCIA PSICOLÒGICA EMOCIONAL	81,8%	18,2%
VIOLÈNCIA SEXUAL	62,7%	37,3%
VIOLÈNCIA FÍSICA	60,9%	39,1%
VIOLÈNCIA ECONÒMICA	57,3%	42,7%

*Dona, discapacitat i violència de gènere. 2020. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

2. Agressió i abús sexual a les dones amb algun tipus de diversitat funcional fora de la parella o exparella (2019)

T151. PREVALENÇA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA: DIVERSITAT FUNCIONAL (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DIVERSITAT F. (N = 556)	57	10,3%	6	1,1%	1	0,1%	35	6,3%
SENSE DIVERSITAT F. (N = 9012)	563	6,2%	128	1,4%	48	0,5%	295	3,3%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T152. VIOLACIÓ FORA DE LA PARELLA: DIVERSITAT FUNCIONAL ACREDITADA (2019)

	SÍ		NO		NC		TOTAL	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DIVERSITAT F. (N = 556)	26	4,7%	528	95,0%	2	0,3%	556	100%
SENSE DIVERSITAT F. (N = 9012)	563	2,1%	8.819	97,9%	7	0,1%	9012	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T153. LESIONS A CONSEQÜÈNCIA DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA: DIVERSITAT FUNCIONAL ACREDITADA (2019)

	SÍ		NO		NC		TOTAL	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DIVERSITAT F.	12	20,9%	45	79,1%	0	0,0%	57	100%
SENSE DIVERSITAT F. (N = 9012)	88	15,7%	472	83,9%	2	0,4%	563	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T154. DIVERSITAT FUNCIONAL A CONSEQÜÈNCIA DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA (2019)

	(N)	% SOBRE DONES AMB DF QUE HAN PATIT VS FORA DE LA PARELLA (N = 185)
SÍ	26	14,3%
NO	155	84,2%
NC	3	1,4%
TOTAL	185	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

3. Assetjament sexual a les dones amb algun tipus de diversitat funcional (2019)

T155. ASSETJAMENT SEXUAL: DIVERSITAT FUNCIONAL ACREDITADA (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DIVERSITAT F. (N = 556)	224	40,2%	53	9,6%	28	5,0%	92	16,5%
SENSE DIVERSITAT F. (N = 9012)	3640	40,4%	1.683	18,7%	943	10,5%	1680	18,6%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T156. FREQUÈNCIA ASSETJAMENT SEXUAL AL LLARG DE LA VIDA: DIVERSITAT FUNCIONAL ACREDITADA (2019)

	UNA VEGADA		MÉS D'UNA VEGADA		NC		TOTAL	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DIVERSITAT F. (N = 556)	66	29,5%	156	69,8%	2	0,7%	224	100%
SENSE DIVERSITAT F. (N = 9012)	864	23,7%	2.749	75,5%	27	0,7%	3640	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

4. Assetjament sexual reiterat o *stalking* a les dones amb algun tipus de diversitat funcional (2019)

T157. ASSETJAMENT SEXUAL REITERAT O *STALKING*: DIVERSITAT FUNCIONAL ACREDITADA (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
DIVERSITAT F. (N = 556)	94	16,9%	30	5,4%	15	2,7%	18	3,3%
SENSE DIVERSITAT F. (N = 9012)	1358	15,1%	596	6,6%	273	3,0%	338	3,8%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

vi. Violències sexuals i dones nascudes a l'estranger (2019)

Segons la MVM 2019, el 9,8% de les dones nascudes a l'estranger ha estat víctima de la violència sexual exercida fora de la parella, entesa com a agressió sexual (agressió amb

penetració o sense i abús sexual amb penetració o sense) produïda fora de la parella i el 5,2% de la violació sexual. A més, el 27,8% ha patit lesions a conseqüència de la violència exercida contra elles.

Pel que fa a l'assetjament sexual viscut, el 44,1% de les dones asseguren haver-lo patit en algun moment al llarg de la seva vida, juntament amb un 19,3% que assegura haver patit assetjament sexual reiterat o *stalking* al llarg de la seva vida.

1. Agressió i abús sexual a les dones estrangeres fora de la parella o exparella (2019)

T158. PREVALENÇA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA: DONES ESTRANGERES (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
ESPANYA	496	6,0%	111	1,3%	37	0,4%	257	3,1%
UN ALTRE PAÍS	123	9,8%	23	1,8%	11	0,9%	73	5,8%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T159. VIOLACIÓ FORA DE LA PARELLA: DONES ESTRANGERES (2019)

	SÍ		NO		NC		TOTAL	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
ESPANYA	147	1,8%	8160	98,1%	7	0,1%	8314	100%
UN ALTRE PAÍS	66	5,2%	1.187	94,7%	1	0,1%	1254	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T160. LESIONS A CONSEQÜÈNCIA DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA: DONES ESTRANGERES (2019)

	SÍ		NO		NC		TOTAL	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
ESPANYA	66	13,3%	430	86,6%	1	0,1%	496	100%

UN ALTRE PAÍS	34	27,8%	88	71,0%	1	1,2%	123	100%
---------------	----	-------	----	-------	---	------	-----	------

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

2. Assetjament sexual a les dones estrangeres (2019)

T161. ASSETJAMENT SEXUAL: DONES ESTRANGERES (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA, < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
ESPANYA	3310	39,8%	1461	17,6%	810	9,7%	1496	18,0%
UN ALTRE PAÍS	554	44,1%	276	22,0%	161	12,8%	275	22,0%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T162. FREQUÈNCIA ASSETJAMENT SEXUAL AL LLARG DE LA VIDA: DONES ESTRANGERES (2019)

	UNA VEGADA		MÉS D'UNA VEGADA		NC		TOTAL	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)
ESPANYA	805	24,3%	2479	74,9%	27	0,8%	3310	100%
UN ALTRE PAÍS	125	22,6%	426	77,0%	2	0,4%	554	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

3. Assetjament sexual reiterat o *stalking* a les dones estrangeres (2019)

T163. ASSETJAMENT SEXUAL REITERAT O *STALKING*: DONES ESTRANGERES (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA, < 15 ANYS	
	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)	(N)	(%)

ESPANYA	1210	14,5%	499	6,0%	224	2,7%	296	3,6%
UN ALTRE PAÍS	242	19,3%	127	10,1%	64	5,1%	60	4,8%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

vii. Violències sexuals i dones residents en municipis de grandària petita (2019)

Per la grandària del municipi on es troba la residència, les dones que viuen en municipis de menys de 10.000 habitants han patit almenys una agressió sexual (agressió sexual amb penetració o sense i abús sexual amb penetració o sense) fora de la parella o exparella al llarg de la vida en el 5,6% dels casos. D'entre elles, el 40,3% ho ha experimentat repetides vegades.

En el 69,8% dels casos, les dones afirmen haver viscut situacions d'assetjament sexual a la seva vida, la meitat de les dones (el 33,4%) viuen en municipis amb menys de 2.000 habitants. A més, el 72,6% de les dones asseguren haver-lo viscut de manera repetida en el temps.

Pel que fa a l'assetjament sexual reiterat o *stalking*, el 10,1% de les dones l'han experimentat en algun moment de la seva vida.

1. Agressió i abús sexual fora de la parella o exparella en dones que resideixen en municipis petits (2019)

T164. PREVALENCIA DE LA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA SEGONS GRANDÀRIA DE MUNICIPI DE RESIDÈNCIA (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA, < 15 ANYS	
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 10.000	105	5,6%	12	0,6%	6	0,3%	56	3,0%
> 10.000	515	6,7%	122	1,6%	42	0,5%	274	3,6%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T165. FREQUÈNCIA VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA AL LLARG DE LA VIDA: GRANDÀRIA MUNICIPI DE RESIDÈNCIA (2019)

	DONES AMB RESIDÈNCIA MUNICIPIS < 10.000 HAB.		DONES AMB RESIDÈNCIA MUNICIPIS > 10.000 HAB.	
	N	% sobre dones que han patit VS fora de la parella	N	% sobre dones que han patit VS fora de la parella
UNA VEGADA	62	59,7%	250	48,5%
MÉS D'UNA VEGADA	42	40,3%	265	51,5%
NC	0	0,0%	0	0,0%
TOTAL	105	100%	515	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

2. Assetjament sexual en dones que resideixen a municipis petits (2019)

T166. ASSETJAMENT SEXUAL: GRANDÀRIA DE MUNICIPI DE RESIDÈNCIA (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA, < 15 ANYS	
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 2.000	173	33,4%	56	10,8%	38	7,2%	84	16,2%
2.001 - 10.000	494	36,4%	222	16,4%	123	9,1%	220	16,3%
> 10.000	3197	41,6%	1.459	19,0%	811	10,5%	1467	19,1%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

T167. FREQUÈNCIA DE L'ASSETJAMENT SEXUAL AL LLARG DE LA VIDA: GRANDÀRIA DE MUNICIPI DE RESIDÈNCIA (2019)

	UNA VEGADA		MÉS D'UNA VEGADA		NC		TOTAL	
	N	%	N	%	NC	%	N	%
< 10.000	177	26,5%	484	72,6%	6	0,9%	667	100%
> 10.000	753	23,6%	2.421	75,7%	23	0,7%	3197	100%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

3. Assetjament sexual reiterat o *stalking* a dones que resideixen a municipis petits (2019)

T168. ASSETJAMENT SEXUAL REITERAT O STALKING: GRANDÀRIA DE MUNICIPI DE RESIDÈNCIA (2019)

	AL LLARG DE LA VIDA		ÚLTIMS 4 ANYS		ÚLTIMS 12 MESOS		A LA INFÀNCIA, < 15 ANYS	
	N	%	N	%	N	%	N	%
< 2.000	52	10,1%	23	4,4%	9	1,8%	15	2,9%
2.001 - 10.000	173	12,8%	84	6,2%	41	3,0%	34	2,5%
> 10.000	1226	15,9%	519	6,7%	237	3,1%	307	4,0%

*MVM 2019. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

h. PERCEPCIÓ SOBRE LES VIOLÈNCIES SEXUALS CONTRA LES DONES: AGRESSIÓ I ABÚS SEXUAL, ASSETJAMENT SEXUAL, VIOLÈNCIA SEXUAL DIGITAL (2023) I MATRIMONIS FORÇATS (2018)

i. Enquesta sobre qüestions d'actualitat: la violència sexual contra les dones. Avanç de resultats (gener 2023): Centre d'Investigacions Sociològiques

Segons l'“Enquesta de qüestions d'actualitat: la violència sexual contra les dones. Avançament de resultats” (gener 2023) del CIS les conductes següents són percebudes per la societat espanyola com es detalla a continuació:

- L'enviament de correus electrònics o missatges de text amb contingut sexual no desitjat és apreciat pel 80,6% com a inacceptables i s'han de castigar sempre per la llei: un 82,7% per les dones i un 78,3% pels homes; per edats, els valors es mantenen més o menys estables, oscil·lant entre el 71% en el grup de més edat i el 84,6% entre els 35 i els 44 anys.
- El fet de compartir fotografies o vídeos de caràcter sexual a través de xarxes socials és valorat pel 96% com a inacceptables i sempre s'han de castigar per llei: 97,4% dones i 94,5% homes; per edats s'observa cert consens en la proporció, ja que els índexs varien del 91,7% per al tram de més edat i el 97% per al tram dels 25 als 34 anys.

- Pressionar una persona perquè envii fotos seves nua és vist pel 92,7% com a inacceptable i sempre han de ser castigades per llei: 94,6% dones i un 90,7% homes; per edat, el 85,8% representa el valor més baix (18 a 24 anys) i el 95,8% el més alt (de 45 a 54 anys).
- Fer xantatge a una persona amenaçant de difondre fotografies o vídeos seus de caràcter sexual és considerat inacceptable i sempre s'ha de castigar per llei en un 97,5% del total: 98% dones i 96,9% homes; per edats, la distribució percentual mostra valors similars a tots els trams d'edat, oscil·lant del 92,2% (entre els 75 anys i més) i el 99% (entre els 45 i 54 anys).

Com es pot observar en totes les qüestions analitzades, les dones presenten uns percentatges més alts que els homes quant a la inacceptabilitat i el càstig per llei del fet preguntat; s'observa, per tant, un grau menor d'acceptació per part de les dones sobre les conductes estudiades.

Pel que fa a la creença sobre el grau d'extensió dels comportaments recentment esmentats en l'ús d'internet i les xarxes socials a Espanya, el 73,7% de les persones enquestades considera que estan força estesos (un 52,7%) o molt estesos (un 21%). Per sexe, les dones, amb un 82%, aprecien una major extensió (entre força o molt esteses) d'aquestes conductes que els homes, d'entre els quals, gairebé la quarta part (un 23,3%) considera que estan poc esteses.

La percepció sobre la violència sexual contra les dones amb relació a l'assetjament, l'agressió i l'abús sexual és la que segueix, i es comenta que:

- Obligar la parella a mantenir relacions sexuals no desitjades és percebut per la majoria, amb un 76%, d'inacceptable i sempre ha d'estar castigat per la llei: per sexes, els valors són molt propers i així ho considera un 76,5% de les dones i un 75,5% dels homes. El segon valor en importància el representa la cinquena part del total (20,3%), que considera que són inacceptables, però no han de ser castigades per llei (en aquest cas la tendència marcada en les qüestions precedents en les quals les dones es mostren en índexs percentuals més elevats s'inverteix, i el percentatge majoritari és el dels homes amb un 21,2%, seguit de prop pel 19,4% de les dones). Mentrestant, segons les franges d'edat, el 64,9% entre 75 anys i més creu que, a més de ser inacceptable, ha de ser castigat per la legislació vigent, això és 20 punts percentuals menys que l'índex més alt representat pel 84,8% de les persones entre 35 i 44 anys.
- Fer comentaris i suggeriments de tipus sexual no desitjats a una dona és en el 48,8% dels casos inacceptable, però no ha de ser castigat per llei (un 50,1% de les dones i un 47,5% dels homes així ho creuen). Ben a prop, amb un 43,9% hi ha les persones que, considerant-ho inacceptable, opinen que ha de ser un fet castigat per llei (un 43,3% de les dones i un 44,4% dels homes). D'altra banda, les persones d'entre 75 anys i més són les que més favorables es mostren amb la idea de penalitzar normativament el fet en qüestió, amb un 53,9%; en canvi, les persones d'entre 25 i 34 anys són les que més favorables es presenten amb la idea de no penalitzar-lo, amb un 54,2%.

- Fer-li un petó a una dona contra la seva voluntat és inacceptable i ha de ser castigat per llei en el 68,9% dels casos, sent majoritari el grup d'homes que així ho creu amb un 72,7% i minoritari el de les dones amb un 65,3%. El volum més gran de persones que així ho considera es troba en edats compreses entre els 18 i els 24 anys amb un 79%, índex que baixa progressivament amb l'augment del tram d'edat.
- Tocar una dona de forma no desitjada és inacceptable i ha de ser castigat per llei en el 88,1% dels casos: la diferència entre dones (88,7%) i homes (87,8%) és d'un 0,9%. Per grups d'edat, les persones joves d'entre 18 i 24 anys són en major proporció les que donen suport a aquesta idea (un 93,8%), mentre que les de 65 a 74 anys, així com les persones de 75 anys i més són les que menys recolzen la punició (un 77,4% i un 78,7% respectivament).
- Donar de manera deliberada alcohol o drogues a una dona, sense que ella ho sàpiga, per poder mantenir-hi relacions sexuals és valorat en el 98,3% com a inacceptable i sempre ha de ser castigat per llei (un 98,6% de les dones i un 97,8% dels homes així ho expressen). Per edat, els valors es troben repartits entre el 94,8% pertanyents a les persones de 75 anys i més, i el 99,4% de les persones entre 45 i 54 anys.
- Pagar una dona per mantenir-hi relacions sexuals es valora en trams relatius al 30%, és majoritària la gairebé tercera part que opina que ho considera inacceptable, però que no ha de ser castigat per llei (un 32,2%), percentatge gairebé idèntic al consecutiu 32% que considera que, a més d'inacceptable, ha de ser castigat per llei i proper al 28,1% que ho creu acceptable en algunes circumstàncies. Segons el sexe, la distribució percentual varia i difereix en ordre de pes: mentre que la majoria de les dones (un 35,7%) considera que ha de ser un fet punible (seguit d'un 28,7% que no ho considera així, encara que sí que ho creu inacceptable, i d'un 27,4% que ho considera acceptable en algunes ocasions), la majoria dels homes (un 35,9%) ho considera inacceptable, però no punible (seguidament ho aprecien acceptable un 28,1% i inacceptable amb càstig normatiu en un 28,1% dels casos). Per edats, els valors es mantenen circumscrits en més o menys distància percentual al 30% dels casos.

El motiu rere el volum més gran de notícies sobre la violència sexual exercida contra les dones existent actualment és en més de la meitat dels casos (un 65,8% del total) la percepció d'una visibilització més gran en els mitjans de comunicació: un 70,3% dels homes i un 61,6% de les dones. Mentrestant, una mica més de la quarta part (el 26,7%) opina que la causa és l'augment de les agressions sexuals: un 30,4% de les dones i un 22,7% dels homes.

La creença entre les dones sobre la causa principal per la qual alguns homes agredeixen sexualment les dones es deu, en l'11% de les enquestades, als problemes de salut mental que té l'agressor, seguit del 10% que considera es deu a la falta d'educació, manca de principis i valors de l'home que agredeix i en el 9,4% al sentiment de superioritat, de poder i de drets.

Pel que fa a les creences sobre si hi ha assetjament sexual o no en l'àmbit laboral, les persones enquestades valoren que:

- Fer acudits o bromes insultants sobre la dona en l'àmbit laboral es percep com un motiu d'assetjament sexual en el 49% dels casos (un 54,1% de les dones i un 43,7% dels homes). En canvi, el 46,7% considera el contrari (el 51,6% dels homes i el 42% de les dones). Segons l'edat, les persones joves d'entre 18 i 24 anys són les que aprecien majoritàriament l'existència d'assetjament sexual, mentre que les persones d'entre 45 i 54 anys són les que majoritàriament pensen el contrari.
- Fer comentaris sexuals sobre una treballadora (sobre el seu cos, la forma de vestir o la sexualitat) es veu com un fet d'assetjament sexual per part del 83,8% del total, és a dir pel 88,6% de les dones i pel 78,8% dels homes. En aquest supòsit, les persones joves d'entre 25 i 34 anys són les que observen més l'existència d'assetjament en un 90,9%, disset punts més que les persones de 75 anys i més.
- Tirar floretes ofensives a les dones en l'entorn laboral s'entén en el 80,3% del total un exercici d'assetjament sexual, especialment entre les dones, que ho aprecien així en un 80,9%, molt properes als homes amb un 79,8%. De manera significativa, ho consideren també així les persones entre 18 i 24 anys, amb un 87,4%, lluny del 67,5% que representen les persones de 75 anys i més.
- Fer insinuacions o indirectes sexuals es considera relatiu a l'assetjament sexual segons el 78,8% de les persones enquestades, amb una diferència creixent de 14 punts percentuals entre les dones, que ho consideren assetjament sexual en un 85,6%, mentre que els homes ho aprecien en un 71,6%. Per edat, les persones entre 18 i 24 anys ho consideren en un 84,3%, vint punts més que les persones de 75 anys i més.
- Preguntar a la dona sobre qüestions privades de la seva vida sexual es considera en un 72,1% un acte d'assetjament sexual: així ho creu un 76,3% de les dones i un 67,6% dels homes. Per edat, les persones entre 18 i 24 anys ho consideren en un 76,3%, vint punts més que les persones de 75 anys i més.
- Fer gestos i mirades obscenes cap a una dona a la feina s'apunta en el 78,4% com un fet relatiu a l'assetjament sexual: així ho expressa el 82,3% de les dones i el 74,3% dels homes. Segons les franges d'edat, els valors oscil·len entre el 81,8% de les persones que comprenen edats entre els 45 i els 54 anys i el 68,0% de les persones amb 75 anys i més.
- Demanar reiteradament relacions sexuals sense pressions ni amenaces es considera assetjament sexual en el 75,9% dels casos: així ho reiteren, pràcticament amb percentatges idèntics, els homes en un 76% i les dones en un 75,9% dels casos. Cal afegir que la quarta part (el 21%) de les dones i els homes no ho consideren una forma d'assetjament sexual. Per edat, el 79,5% de les persones entre 25 i 34 anys creuen que demanar reiteradament relacions sexuals sense pressions ni amenaces és un acte d'assetjament sexual, dotze punts percentuals per sobre de les persones entre 75 i més anys.
- Fer tocaments, pessigar i acorralar es percep com un acte d'assetjament sexual en un 97,5% del total de les persones enquestades, i hi ha un gran consens entre la percepció

que adopten les dones (97,5%) i la que adopten els homes (97,4%). Segons l'edat, els valors es mantenen més o menys estables entre el 99,3% de les persones joves entre 18 i 24 anys i el 93,9% de les persones amb 75 anys i més.

- Abraçar o fer petons no desitjats es concep pel 94,5% com un exercici d'assetjament sexual en l'àmbit laboral: un 95% de les dones i un 93,9% dels homes. Igual que en el punt anterior, la distància percentual que atén l'edat es retalla i presenta valors relativament propers amb el 96,6% de les persones entre 45 i 54 anys i el 92,3% de les persones entre 75 i més anys que així ho creuen.
- Pressionar per obtenir favors sexuals a canvi de millores laborals o amb amenaça d'acomiadament és vist en el 98,8% dels casos com un acte d'assetjament sexual: així ho considera el 98,9% de les dones i el 98,9% dels homes. Segons les franges d'edat, la distància entre els valors es retalla, i es percep així pel 100% de les persones joves entre 18 i 24 anys i pel 96,5% de les persones entre 65 i 74 anys.

Sobre les creences existents al voltant de les denúncies interposades per dones a conseqüència d'una agressió sexual s'anota el següent:

- El 59,6% de les persones enquestades considera que les dones que pateixen una agressió sexual denuncien en poques ocasions el fet del qual han estat víctimes. Aquesta proporció és idèntica entre dones (59,6%) i homes (59,6%). Seguidament, amb valors molt propers, el 18,3% del total opina que la denúncia es porta a terme la major part de les ocasions i el 15,2% que gairebé mai.
- El 37,5% creu que aquestes dones esperen un temps, però no gaire, i en especial són els homes qui ho creuen en un 41,1%, 7 punts més que les dones, amb un 34%. A aquesta percepció li segueix el 22,1% que interpreta que les dones, després d'haver patit una agressió, esperen un temps, però no gaire per denunciar. Val a dir que, en més de la quarta part de les dones, en una proporció del 23,5%, cobra força la creença que les dones que pateixen una agressió sexual gairebé mai o mai la denuncien.
- Gairebé la meitat de les persones enquestades (un 45,1%) creu que el motiu pel qual no es denuncia és principalment per por de l'agressor. Aquesta percepció és més gran entre els homes, que així ho creuen en el 48,6%, set dècimes més que les dones, que ho consideren en el 41,8%. La vergonya, amb el 15,7%, és la segona creença que adopta rellevància i la por de no ser creguda, en un 14,5% del total, la tercera, que perceben així principalment les dones (un 17,5%, mentre que els homes la consideren en una proporció d'11,4%).

D'altra banda, més de la tercera part de la mostra, el 35,1%, coneix de manera personal alguna o diverses dones que han estat víctimes d'una agressió sexual al seu cercle familiar o d'amistats i, sobretot les dones, ja que el 39,5% coneix alguna o diverses dones víctimes d'una agressió sexual en els àmbits esmentats. A més, el 27,2% diu que en coneix a la seva zona de residència o al seu veïnat, i el 17,5% al seu lloc de treball. Per acabar, el 21,7% de les dones enquestades sosté haver estat víctima de, com a mínim, una agressió sexual al llarg de la vida.

ii. Enquesta “No accepto”. Aproximació als matrimonis forçats a Espanya des de la mirada de les professionals i els professionals de la Comunitat de Madrid i Catalunya. (2018): Federació de Dones Progressistes

Per al 91,62% de la mostra elaborada per l'estudi “No accepto”. Aproximació als matrimonis forçats a Espanya des de la mirada de les i els professionals de la Comunitat de Madrid i Catalunya” duta a terme per la Federació de Dones Progressistes, són MF aquells matrimonis on almenys un dels cònjuges ha estat coaccionat físicament o emocionalment per contraure matrimoni en contra de la seva voluntat.

Pel que fa a la seva existència, gairebé tres quartes parts (73,74%) opina que existeixen i que constitueixen una manifestació de violència envers les dones que genera desigualtat perquè s'incorre en la capacitat de les dones per exercir drets de manera efectiva. A més, afegixen en un 96,09% que les víctimes dels MF són tant les dones com els homes, però en grau més alt s'obliga les dones i les nenes.

El 71,51% creu que l'edat mínima per contraure matrimoni a Espanya és de 16 anys amb autorització prèvia de la mare o del pare i que l'edat mínima per al consentiment sexual se situa en els 16 anys, amb un 62,01% que així ho creu.

En últim lloc, el 61,45% expressa que els MF són un delictes a Espanya, ja que l'any 2015 es va introduir per primera vegada el delictes específic de MF al Codi Penal, a la qual cosa afegixen en el 97,77% dels casos que hi ha d'haver una intervenció de l'Estat per lluitar en la prevenció i l'erradicació d'aquesta pràctica més enllà de considerar el MF com un delictes.

i. FEMINICIDI SEXUAL (2022)

i. Comparativa entre feminicides: feminicide sexual (2022)

Les dades recollides per la DGCVG estan dividides entre els feminicides produïts per la parella o exparella i altres feminicides, que engloben: el feminicide social, el sexual, el vicari i el familiar. Amb relació al feminicide sexual, la primera recollida es va dur a terme l'any 2022, després de la conceptualització recent com a nova categoria dins del feminicide, per la qual cosa actualment és l'única dada de què disposem. A continuació, es mostra la definició de les categories analitzades des del 2022 segons el Ministeri d'Igualtat:

- Feminicide familiar: assassinat d'una dona per homes del seu entorn familiar.
- Feminicide sexual: assassinat d'una dona sense relació de parella ni familiar vinculat a les violències sexuals incloses en el projecte de LOGILS en el seu moment. S'inclouen també els feminicides relacionats amb l'explotació sexual, tràfic o prostitució, MGF i MF.

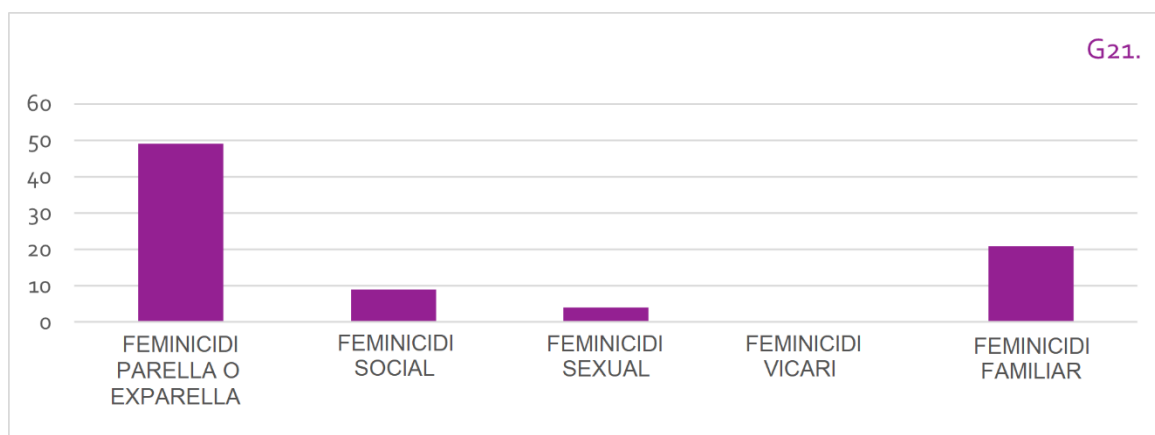
- Femicidi social: assassinat d'una dona per una agressió, de caràcter no sexual, per part d'un home amb qui no tenia una relació de parella ni era familiar (un desconegut, un company de feina, un veí, un amic, ocupador, etc.).
- Femicidi vicari: assassinat d'una dona o fills/es menors d'edat, per part d'un home com a instrument per causar perjudici o dany a una altra dona. Es recullen exclusivament dones i menors (nens i nenes).

Durant l'any 2022, es van produir un total de 83 feminicidis, dels quals 49 van ser executats per la parella o exparella de la víctima, 21 per un home de l'entorn familiar diferent de la parella (femicidi familiar), 9 per part d'un home amb el qual la dona no tenia una relació ni familiar, ni de parella o exparella (femicidi social) i, finalment, 4 assassinats duts a terme per un home o homes sense relació de parella o exparella ni tampoc familiar relacionat amb la violència sexual inclosa en el Projecte de Llei orgànica de garantia integral de la llibertat sexual (femicidi sexual).

T16g. FEMINICIDIS (2022)

	DONES
FEMINICIDI PARELLA / EXPARELLA	49
FEMINICIDI SOCIAL	9
FEMINICIDI SEXUAL	4
FEMINICIDI VICARI	0
FEMINICIDI FAMILIAR	21
TOTAL	83

Altres feminicidis a Espanya. Any 2022. Dades provisionals i Dones víctimes mortals per violència de gènere a Espanya a les mans de les parelles o exparelles. Dades provisionals. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

ELABORACIÓ PRÒPIA a partir d'Altres feminicidis a Espanya. Any 2022. Dades provisionals i Dones víctimes

mortals per violència de gènere a Espanya a les mans de les parelles o exparelles. Dades provisionals. DGCVG. Ministeri d'Igualtat.

Cal tenir en compte que Femicidio.net assenyala que a Espanya es van produir l'any 2021: 82 feminicidis, el 2022: 100 i des de començament del 2023, 42⁵⁷.

8. APROXIMACIÓ I INTERVENCIÓ DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL EN LES VIOLÈNCIES SEXUALS

Per exposar l'aproximació i la intervenció de l'administració local en les violències sexuals, primer establirem les obligacions locals en la matèria (a); segon, analitzarem els serveis propis d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes o supervivents de violències sexuals (b); tercer, farem propostes de millora de les accions d'intervenció i prevenció en matèria de violències sexuals (c), i, finalment, desenvoluparem les propostes d'un sistema d'avaluació (d).

a. OBLIGACIONS LOCALS SOBRE LES VIOLÈNCIES SEXUALS

El Comitè Assessor del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides va assenyalar que, per garantir la protecció i promoció dels drets humans, cal que les autoritats locals adoptin un enfocament de la governança local basat en els drets humans⁵⁸. Es tracta d'un marc conceptual per a la governança que, des del punt de vista normatiu, es basa en les normes internacionals de drets humans i des del punt de vista operacional està orientat a la promoció i la protecció dels drets humans. Per part seva, l'Alta Comissionada de les Nacions Unides per als Drets Humans ha exposat el marc normatiu internacional que regula els deures compartits i complementaris de les autoritats nacionals i locals de respectar, protegir i fer efectius els drets humans, que serveix de base per entendre quins principis haurien de guiar les administracions locals i nacionals: la universalitat i inalienabilitat; la indivisibilitat; la interdependència i interrelació; la igualtat i la no discriminació; la participació i la inclusió; el retiment de comptes i l'estat de dret⁵⁹.

En aquest sentit, tal com manifestem a l'apartat 6 sobre les violències sexuals contra les dones (*supra.*), hi ha un ampli desenvolupament sobre les obligacions que tenen els Estats com l'espanyol quant a les violències sexuals contra les dones, obligacions donades pel marc internacional i europeu de protecció de drets humans i que també impliquen l'àmbit local. Així, l'obligació de la diligència deguda per prevenir, protegir, investigar, sancionar i reparar de manera integral les dones víctimes o supervivents de les violències sexuals també involucra les administracions autonòmiques i locals. Com assenyala María Naredo en un dels pocs articles que analitza la responsabilitat municipal en cas de violències sexuals (2020): "La

⁵⁷ Vegeu: <https://femicidio.net/>

⁵⁸ Informe final del Comitè Assessor del Consell de Drets Humans. 2015. *Paper de l'administració local en la promoció i la protecció dels drets humans*.

⁵⁹ *Idem*.

responsabilidad municipal frente a las violencias sexuales. La experiencia local a la luz del marco internacional de derechos humanos”, les entitats locals tenen “àmplies responsabilitats en la prevenció i la resposta davant de les diferents manifestacions de la violència contra les dones, entre elles les violències sexuals”, establint els estàndards internacionals i europeus no només obligacions com ara la prevenció, atenció, protecció i reparació, sinó també “d’enfocament i transversals”⁶⁰.

A partir de l’anàlisi feta per Naredo a l’article esmentat desenvolupem a continuació un resum de les obligacions locals en la lluita contra les violències sexuals:

- Obligacions d’enfocament i transversals:
 - Enfocament: perspectiva de gènere i interseccional, “la qual cosa no només implica identificar i combatre els factors de discriminació que reproduïxen la violència sexual, sinó també engagar processos d’empoderament i autonomia de les víctimes i supervivents”⁶¹.
 - Transversals:
 - Formació de les i els professionals. Els continguts han de ser, com a mínim, en “igualtat de gènere, necessitats i drets de les víctimes, com prevenir la victimització secundària, estratègies de prevenció i detecció de la violència esmentada, i mecanismes de cooperació coordinada i interinstitucional”, seguint l’article 15 del Conveni d’Istanbul⁶².
 - Mecanismes de coordinació. Tant “entre administracions públiques a través de fòrums interinstitucionals” com “la coordinació entre professionals a través de protocols”⁶³.
 - Investigació i recollida de dades⁶⁴.
 - Participació de les organitzacions de dones i feministes, “especialment aquelles que acompanyen processos de dones víctimes i supervivents de les violències sexuals”⁶⁵.

- Obligacions específiques

⁶⁰ María Naredo Molero. “La responsabilidad municipal...”, *Op. Cit.*, 175.

⁶¹ *Ibidem*, p. 176.

⁶² *Ibidem*, p. 176 i 177.

⁶³ *Ibidem*, p. 177.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 178.

⁶⁵ *Idem*.

- Prevenció, atenció, protecció i reparació:
 - A partir del Conveni d'Istanbul, les administracions locals haurien de desenvolupar com a mínim les línies d'actuació següents:
 - Col·laboració amb les comunitats autònomes per impulsar en l'àmbit local programes d'educació dirigits a transformar les arrels de les violències sexuals (masculinitat no violenta, foment de l'autonomia de les dones, educació afectivosexual) en tot el cicle de l'ensenyament reglat i no reglat⁶⁶.
 - "Elaboració de campanyes municipals adreçades a tota la societat, especialment a homes i nens, per contribuir activament a l'eliminació d'estereotips vinculats a la 'cultura de la violació' que contribueixin a la prevenció de les violències sexuals"⁶⁷.
 - "Desenvolupar campanyes d'informació adreçades a dones de totes les edats, que incloguin informació sobre els seus drets i recursos disponibles en cas de patir violències sexuals"⁶⁸.
 - "Mesures eficaces perquè els espais públics siguin segurs, lliures d'assetjament i accessibles per a totes les dones i les nenes, en particular mitjançant la promoció i el suport de mesures basades en la comunitat, amb la participació de grups de dones"⁶⁹.
 - "Detecció de possibles víctimes de violències sexuals especialment entre població amb menys eines i possibilitats reals de demanar ajuda i denunciar les violències"⁷⁰.
 - "Els municipis han de disposar de serveis d'atenció integral especialitzada que assegurin l'acompanyament i la reparació a les víctimes de violències sexuals"⁷¹.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 179.

⁶⁷ *Ídem*.

⁶⁸ *Ídem*.

⁶⁹ *Ídem*.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 180.

⁷¹ *Ídem*.

- Per a l'assistència i la reparació, cal comptar amb allotjaments temporals segurs o solucions residencials. Es vincula també amb garantir la no repetició de la violència i la seguretat de les dones⁷².
- Pel que fa a la protecció, les entitats locals participen en el manteniment de la seguretat pública als seus municipis a través de la policia local, i és recomanable la cooperació en la resposta a les violències sexuals de les policies locals, que requereix que "les policies locals obtinguin la formació deguda per actuar en els àmbits d'intervenció esmentats en les recomanacions internacionals"⁷³.

Totes aquestes obligacions locals han de tenir en compte que les dones són titulars de drets i les institucions garants; que els serveis han d'estar disponibles i ser accessibles i de qualitat, així com que en el diagnòstic, actuació i avaluació hi han de participar les víctimes o supervivents i les organitzacions i moviments feministes⁷⁴. Pel que fa a la participació, la LOGILS estableix com un dels seus principis rectors que "en el disseny, aplicació i avaluació dels serveis i les polítiques públiques previstes en aquesta llei orgànica, es garantirà la participació de les víctimes de violències sexuals i de les entitats, associacions i organitzacions del moviment feminista i la societat civil, incloent-hi les organitzacions sindicals i empresarials, amb especial atenció a la participació de les dones des d'una òptica interseccional"⁷⁵.

Adicionalment, ens agradaria assenyalar que l'Eix 7 (Recomanacions a comunitats autònomes, entitats locals i altres institucions) del Pacte d'Estat inclou mesures perquè l'administració local pugui fer actuacions dirigides a la promoció de la igualtat entre dones i homes, així com contra la violència que s'exerceix sobre les dones, en tractar-se de l'administració més propera a la ciutadania i, per tant, a les víctimes d'aquesta violència. Després de l'aprovació, l'any 2018, es va manar l'adopció de les modificacions legals oportunes perquè l'administració local pogués dur a terme actuacions en la promoció de la igualtat entre homes i dones, així com contra la violència de gènere, ja que es tracta de l'administració més propera a la ciutadania i, per tant, a les víctimes⁷⁶. D'aquesta manera, el Reial decret llei 9/2018, del 3 d'agost de mesures urgents per al desenvolupament del Pacte d'Estat contra la violència de gènere, va modificar la Llei de Bases de Règim Local per afegir la lletra o) a l'article 25.2. i indicar que "el Municipi exercirà en tot cas com a competència pròpia, en els termes de la legislació de l'Estat i de les comunitats autònomes: Actuacions a la promoció de la igualtat entre homes i dones, així com contra la violència de gènere"⁷⁷.

⁷² *Ibidem*, p. 181.

⁷³ *Ibidem*, p. 181 i 182.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 193 i 194.

⁷⁵ "Llei Orgànica 10/2022, de 6 de setembre...", *Op. Cit.*, article 2.

⁷⁶ Reial decret llei 9/2018, del 3 d'agost, de mesures urgents per al desenvolupament del Pacte d'Estat contra la violència de gènere.

⁷⁷ Llei 7/1985, del 2 d'abril, Reguladora de les Bases del Règim Local.

b. SERVEIS PROPIS D'ATENCIÓ, INTERVENCIÓ I PROTECCIÓ DE DONES VÍCTIMES O SUPERVIVENTS DE VIOLÈNCIES SEXUALS

Els serveis propis que atenen dones víctimes o supervivents de violències sexuals que hem identificat podrien classificar-se en tres grups:

- (1) Els que atenen la violència sexual dins de la parella o exparella, és a dir, en serveis sobre violència de gènere entesa d'acord amb la LOMPIVG.
- (2) Els serveis que aborden les violències sexuals dins de les violències masclistes, incloent-hi formes o manifestacions d'aquesta violència que van més enllà de l'exercida per la parella o exparella.
- (3) Els serveis específics sobre violències sexuals fora de la parella o exparella, alguns dels quals s'han enfocat més a l'agressió sexual (abans de la LOGILS també abús sexual) o al tràfic amb finalitats d'explotació sexual, i han parat menys atenció a la MGF, MF, assetjament sexual o violències digitals sexuals, la qual cosa no significa que no atenguin o puguin atendre aquestes manifestacions de la violència sexual⁷⁸.

Pel que fa als del grup 3, destaca el Centre de Crisi contra la Violència Sexual Pilar Estébanez de l'Ajuntament de Madrid (Fundació ASPACIA), primer de les seves característiques a tot Espanya, en oferir un servei especialitzat 7/24/365.

Sobre la MGF i el MF, si bé localitzem diversos protocols per combatre aquestes formes de violència sexual, trobem que la majoria dels recursos no tenen especialització específica sobre aquestes violències. Fins i tot, de les respostes obtingudes al qüestionari i a través de les entrevistes identifiquem que estan arribant molt pocs casos de MGF i MF forçats als recursos, la qual cosa no significa que no estiguin passant (la manca de dades sobre aquestes formes de violència sexual també l'observem a les estadístiques oficials). En el cas de la MGF i el MF, com a excepció al que s'ha assenyalat anteriorment, hi ha el treball preventiu i de formació que duu a terme l'Ajuntament de Bilbao; sobre la MGF, la feina que fa Metges del Món a Madrid i UNAF, i pel que fa als MF, destaca la tasca de l'associació Valentes i Acompanyades de Girona/Salt⁷⁹.

Per la seva banda, els serveis propis que atenen dones víctimes o supervivents de violències sexuals solen atendre casos de violències digitals sexuals. En aquest sentit, un nombre significatiu de casos de violències sexuals solen tenir un component digital, i també hi ha casos exclusivament de ciberviolència sexual. Quant a recursos específics sobre aquesta forma de violència sexual, trobem la tasca tan important que fa FemBloc, línia d'atenció i suport en

⁷⁸ Pel que fa a l'assetjament sexual, a escala més estatal, identifiquem l'Observatori d'assetjament sexual i per raó de gènere de CCOO: <https://observatorioacoso.ccoo.es/>

⁷⁹ En el cas del MF, ens va ser molt útil el Mapa d'entitats 2021 sobre els matrimonis forçats de la Fundació WASSU-UAB: <https://matrimoniosforzados.fundacionwassu.com/>

cas de violències digitals que gestionen associacions i expertes⁸⁰. Destaca també de la Diputació de Sevilla, el servei d'atenció psicològica individualitzada i directa a dones i menors víctimes de violència masclista en municipis de menys de 20.000 habitants que presta assistència psicològica individualitzada a dones víctimes de violència de gènere, sexual i ciberviolència de gènere, que resideixin a municipis de menys de 20.000 habitants de la província de Sevilla. I com un servei del Cabildo de Gran Canària, que considerem únic a tot el territori perquè se centra només en la ciberviolència masclista i aborda les violències sexuals, hi ha Opciónate, Servicio Insular de Prevención y Atención a las Ciberviolencias Machistas (SIPACM), que, com diem, obrirà al públic el setembre del 2023, si bé ja fa tasques de prevenció i assessorament⁸¹.

Ara bé, del qüestionari que vam fer a les entitats locals que disposen de serveis propis d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes de violències sexuals, incloent-hi entitats que pertanyen al teixit associatiu, civil, social i universitari, així com a entitats que brinden serveis en l'àmbit local, i de les entrevistes en profunditat que duem a terme, vam obtenir la informació següent (tenint en compte la diversitat dels serveis, programes i organitzacions, així com l'objecte del treball de cadascuna):

- Segons les respostes al qüestionari:
 - El 89% va respondre al qüestionari que l'espai de la seva entitat i organització era accessible per a dones amb diversitat funcional.
 - El 50% va afirmar comptar amb traducció i interpretació.
 - El 46% va manifestar disposar de mediadores interculturals.
 - Totes, menys una, van respondre que treballaven amb perspectiva de gènere.
 - Sobre si treballen amb perspectiva interseccional, menys dues, les altres van respondre que sí.
 - Pel que fa a les professionals que hi ha contractades al servei o programa, com a mínim n'hi ha dues. En alguns hi ha voluntàries i en d'altres no.
 - Pel que fa al perfil de l'equip, hi ha psicòlogues, juristes, advocades, treballadores socials, educadores socials, tècniques d'inserció social, tècniques de projectes, pedagogues, gestores administratives i auxiliars de serveis socials. En molt menor mesura, mediadores supervivents, mediadores interculturals especialitzades, sexòlogues, antropòloga, relacions internacionals i decolonialitat i antiracisme,

⁸⁰ Vegeu: <https://fembloc.cat/index.html>

⁸¹ Aquest servei té per objectiu donar resposta a les violències masclistes que tenen lloc a l'espai en línia i que afecten adolescents, dones adultes i nens i nenes al seu càrrec a l'illa de Gran Canària.

comunicació social, especialistes en ciberseguretat, sociòloga especialitzada en migracions i igualtat, metgessa especialitzada en salut sexual i reproductiva, professores, periodista i promotores d'igualtat. En els casos en què també s'atenen nenes i nens, algunes van respondre que comptaven amb professionals amb especialització en infància.

- Quant a la relació de l'entitat o organització amb ATENPRO, algunes van respondre que sí que hi tenien relació (quan els casos de violències sexuals eren dins de la violència de gènere) i d'altres que no.
- Sobre si consideren que a Espanya es recopilen de manera adequada i suficient les dades sobre violències sexuals, majoritàriament van respondre que no, de la manera següent:
 - Les dades sobre ciberviolències sexuals no es recullen.
 - Gran part dels casos de violència sexual que no arriben a judicialitzar-se queden ocults, en particular aquells que pateixen poblacions amb més vulnerabilitat, com ara persones amb discapacitat o migrants.
 - És una violència molt invisibilitzada, les dades no se solen actualitzar i no es recullen totes les dades rellevants per conèixer aquesta problemàtica.
 - Hi ha una gran disparitat entre les dades oficials i les que disposen les entitats especialitzades.
 - Les estadístiques oficials no recullen la realitat de la violència sexual, moltes víctimes no acudeixen a l'administració pública, hi ha manifestacions de violència sexual que no es compten i es requereixen variables en les investigacions fetes per professionals amb perspectiva de gènere.
 - Les violències sexuals són molt àmplies i només se'n comptabilitzen les denúncies.
 - Es recopilen les que es coneixen en l'àmbit jurídic de manera exclusiva.
 - Falta un registre unificat.
- Algunes van respondre que es recopilen millor que fa uns anys, però que hi ha violències que no es recullen prou (per exemple, la MGF) i una altra que en alguns llocs d'Espanya sí perquè hi havia una terminologia compartida i espais de coordinació.

- Sobre quantes dones solen atendre en un any, algunes de les respostes van ser les següents: 300 aproximadament; 161; 150 dones i unes 65 nenes o nens; més de 2500; 296 dones i nenes i nens; entre 100 i 150; entre 30 i 40; 1381; 1291 atenció telefònica i 595 atenció presencial; 100; 900; més de 2000 dones; aproximadament 300, i entre 400 i 420 de nova entrada i entre 500 i 600 en seguiment.
- Pel que fa a quantes dones espanyoles i quantes estrangeres atenen, algunes de les respostes van ser les següents: el 2022, 123 dones espanyoles i 38 estrangeres; el 2022, 137 espanyoles i 25 estrangeres; prop del 93% són estrangeres; 154 dones espanyoles; un 80% espanyoles; el 100% són estrangeres; 88 espanyoles i 1293 d'origen estranger; el 2022 el 59,83% espanyoles; 75% espanyoles i 25% estrangeres; 65% espanyoles i la resta estrangeres; totes d'origen immigrant i un 80% espanyoles.
- Sobre quantes dones migrants en situació administrativa irregular van atendre l'últim any (2022), algunes de les respostes van ser les següents: cap; no registren la situació irregular o regular, ja que no consideren que sigui una dada significativa per a la prestació del servei; no té recollida aquesta dada; 2; la majoria; 6; 15; 10; 537; 30%; dada no recollida; 2; de 15 a 30 dones, diverses han accedit a la regularització en o durant la intervenció; 1; 42; 14; 10; 64 dones amb 4 filles i fills; 5%, i no registren aquesta dada perquè atenen independentment de la situació administrativa.
- Quant al nombre de dones amb diversitat funcional que van atendre l'últim any (2022), algunes de les respostes van ser les següents: cap, no recullen aquesta dada, 10, 7, 12 i 20.
- Algunes atenen nenes, nens i adolescents i d'altres només dones grans.
- Sobre quantes dones trans van atendre l'últim any (2022), les respostes van ser des de cap fins a 1 les que menys i 66 la que més (contextos de prostitució).
- Pel que fa a l'edat de les dones que atenen, algunes de les respostes van ser les següents: majors d'edat i en prevenció menors a partir dels 12 anys; la franja més comuna és de 26 a 35 anys, seguida de 36 a 45 anys; la major part de les dones ateses es troba a la franja de 26 a 55 anys; a escala jurídica, de 18 a 60 anys, en alguna ocasió més grans; de qualsevol edat, dels 2 als 64 anys, la majoria està entre els 21 als 30; entre els 15 i els 45; més ateses entre 21 i 30 anys; entre 4 i 82 anys; entre 17 i 30; franja de 35 a 45 anys; de 18 a 65; entre els 18 i 24 anys, el nombre més baix a partir dels 64; entre 40 i 49 anys; una mitjana de 37 anys, i a partir dels 16, de totes les edats.

- Les respostes a si les dones que atenen denuncien van ser variades: un 50% aproximadament; 106; 75; de 180 en van denunciar 106; el 65%; molt poques, és difícil denunciar els pares (MF); el 2022 van denunciar el tràfic 3 dones i des de començament del 2023, 6, les dones no acostumen a voler denunciar; 1 de cada 10; dada no recollida; desconeixen aquesta dada; al voltant del 50%; cap actualment; 7 dones el 2022 han estat en el procés de denúncia de tràfic amb finalitats d'exploració sexual; de 123 dones ateses, 33 han denunciat; 80%; de 118 dones, el 21%; no en té la dada, i 30%.
- Sobre si de les dones que denuncien se sol concloure el procediment amb una condemna, algunes de les respostes s'indiquen a continuació: no es té la dada; no; no és habitual, és significatiu el nombre de procediments arxivats; més del 85% si comptem que arriben a judici oral prop del 95%; com que són processos molt llargs en la majoria dels casos no veiem la resolució, perquè ja no continuen en intervenció amb nosaltres; cap denúncia ni la MGF ni el MF; 10%; no tenim dades concloents; moltes vegades, i tenim coneixement d'un índex alt de sentències condemnatòries en molts dels casos que acompanyem.
- Sobre si consideren que les dones ateses se senten reparades, algunes de les respostes van ser les següents: no; judicialment o socialment, no; no es pot saber; pregunta amb resposta amb molts matisos en funció de què s'entengui per reparació; sí; els processos de reparació en víctimes de tràfic i explotació sexual no sempre són satisfactoris; no podem respondre aquesta pregunta; és difícil valorar si en general les dones que s'atenen se senten reparades; no totes; algunes, moltes estan en procés; no se senten reparades, ja que les condemnes són poques i la reparació econòmica inexistent; poques; el servei comença ara a posar-se en marxa; en els límits de la intervenció integral que es presta; gairebé mai; valoren positivament la intervenció i senten que hi ha hagut un abans i un després; igualment queda un llarg camí; se senten recolzades, no reparades; s'inicia el procés de reparació, i és impossible pels temps que té el centre que aquest objectiu es compleixi totalment; no; encara no podem arribar a aquesta conclusió; moltes vegades; no, en molts casos el procés ha estat revictimitzant per a elles i no se senten reparades; no tenim dades sobre això; sí; a escala judicial no, necessiten una reparació a nivell psicològic; no tenim cap indicador per mesurar-ho, i sí, la majoria.
- A la pregunta de quantes i quants familiars o persones properes a les víctimes o supervivents solen atendre en un any, algunes de les respostes van ser: 20; només es fan atencions puntuals d'orientació, no són objecte de servei; no es recull aquesta dada; 0; 32; malauradament no es pot cobrir aquesta necessitat per l'elevada demanda d'atenció i la manca de personal tècnic suficient; no atenen de manera general perquè solen ser els victimaris; no atenen familiars; prop de 90; 5 persones indirectes; molt poques; 3 o 4 per dona; 15; només a les seves filles i fills

o persones dependents, el 2022 van ser 18 nenes o nens; 8; 60; 50; no té la dada; pocs, i entre 100 i 120.

- o Sobre la definició de violència sexual que utilitzen, algunes de les respostes van ser la de la LOGILS; de l'ONU i el Conveni d'Istanbul; lleis autonòmiques; Codi Penal, Palerm i Istanbul; no establerta, i moltes respostes van incidir en una definició que inclou la falta de consentiment.
- o Dels qüestionaris respostos, el 93% atenen les violències sexuals fora de la parella o exparella i el 7% no.
- o Entre les formes de violència sexual que atenen (tenint en compte que algunes entitats atenen diverses formes de violència sexual i d'altres, només alguna o algunes exclusivament) es troben les violències sexuals comeses en l'àmbit digital; totes; totes menys el tràfic amb finalitats d'explotació sexual; les recollides a la normativa estatal i autonòmica; agressió sexual, assetjament sexual i violències sexuals comeses en l'àmbit digital; tràfic amb finalitats d'explotació sexual i de vegades MF; totes les recollides al Codi Penal; MF; totes menys les de l'àmbit digital; tràfic, explotació sexual, MGF, MF, proves de virginitat, crims d'honor, etc.; tràfic amb finalitats d'explotació sexual i qualsevol altra esdevinguda en el context de la prostitució; tràfic amb finalitats d'explotació sexual en prostitució, tràfic amb fins de servitud/esclavitud sexual en benefici del mateix traficant, tràfic per a explotació a la pornografia i tràfic per a MF, i agressió sexual, assetjament sexual, tràfic de dones amb finalitats d'explotació sexual, explotació sexual, MGF i MF.
- o A la pregunta sobre si havien atès casos de violacions múltiples i, en cas afirmatiu, quants en un any, les respostes van ser des de no; no es pot facilitar aquesta dada; 1 o 2 casos l'any; sí, l'any passat 5 dones i 2 dones menors; 6; sí, dins del context de prostitució, sense estar quantificades, i un 20% o 30% dels casos.
- o Respecte a si han atès casos de violència sexual en feines domèstiques i, en cas afirmatiu, quants en un any, les respostes van ser no; ciberviolència sí, encara no en tenim dades; no recollim aquesta dada; sí, però no hi ha dades; 1; 2; 4; 20; no n'hem tingut; ho trobem amb les dones que acompanyem, és un mitjà de captació, i hem atès alguns casos de tràfic per a explotació laboral al servei domèstic que s'han superposat amb delictes de violència sexual.
- o Les formes de violència sexual sobre les quals reben més casos són (que depèn de la forma de violència sexual que atenguin): ciberassetjament sexual, porno venjança, *bodyshaming*, fotopenis, *deepfaking*, *slutshaming*; agressions sexuals; violència sexual a la parella, per desconeguts i en exercici de prostitució; tocaments o agressions sexuals amb penetració per part de l'entorn de la víctima; tràfic amb finalitats d'explotació sexual i explotació sexual; abusos sexuals, un

nombre significatiu es van patir a la infància; agressions sexuals per coneguts o coneguts de fa poc, dones menors de 40 anys; MF; agressions i violacions en el context de prostitució; MGF; MF; agressions; violació; el 2022 els abusos sexuals a la infància són el grup més nombrós de violència sexual fora de la parella; assetjament sexual a la feina, i agressió sexual conegut, desconegut, a la infància o recents per conegut. De les formes de violència sexual de les quals reben menys casos les respostes van indicar (que depèn de la forma de violència sexual que atenguin): assetjament; violència digital; violacions múltiples; MGF; MF, i tràfic amb finalitats d'exploració sexual.

- Quant a quina forma de violència sexual consideren que identifiquen més les dones, de les quals van poder aportar aquesta informació, la majoria són agressions sexuals i agressions sexuals amb violència física. I la que menys, la ciberviolència, violència psicològica, violència sexual intrafamiliar, violència sexual a menors, assetjament al carrer, explotació sexual, la que es produeix en l'àmbit de parella, MF, feminicidis amb component sexual, assetjament sexual a la feina, violació dins l'àmbit de parella, l'exercida en contextos de prostitució, MGF, verbal, violència institucional i la violència en les relacions de festeig entre adolescents, com la pressió per mantenir relacions.
- El 100% dels que van respondre el qüestionari van afirmar que coneixen i utilitzen el Conveni d'Istanbul, així com el marc de la CEDAW i del Comitè CEDAW en la feina que fan.
- Sobre si estan implementant la LOGILS, el 85% va respondre que sí.
- A la pregunta de si incorporen la diligència deguda, el 75% va respondre que sí.
- A partir de la informació que vam obtenir a les entrevistes:
 - A causa de la manera com s'ha entès a la violència de gènere a Espanya, sobretot a partir de la LOMPIVG, un nombre significatiu de recursos o serveis s'ha dissenyat a partir d'aquest enfocament. En aquest sentit, és molt important continuar avançant cap a la comprensió que la violència sexual contra les dones, com que és una manifestació de violència per raó de gènere, és una forma de discriminació i una vulneració dels drets humans.
 - No es recullen dades de manera unificada sobre les diverses formes de violència sexual: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'exploració sexual, MGF, MF i violències sexuals digitals. Tampoc es recull la informació tenint en compte una perspectiva de gènere i interseccional que permeti veure, per exemple, si hi ha formes de violències sexuals que estan afectant de manera desproporcionada dones estrangeres, amb diversitat funcional o d'edats

determinades, per tenir així un diagnòstic per dissenyar i implementar les mesures i accions per a l'atenció i la intervenció en violències sexuals.

- Amb motiu de l'especialització que requereix la feina amb violències sexuals contra les dones, els recursos que aborden la violència sexual dins la violència per raó de gènere exercida per la parella o exparella han de tenir també una formació especialitzada.
- Les violències sexuals requereixen una especialització, i s'entenen com una forma de violència per raó de gènere i discriminació, així com una vulneració dels drets humans. A més, cada forma de violència sexual: agressió, assetjament, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències digitals requereix la seva pròpia especialització.
- Encara queden per incorporar més les obligacions locals que es tenen en violències sexuals, que venen donades no només pels marcs normatius estatals i autonòmic, sinó també pel marc internacional i europeu de protecció dels drets humans.
- Els serveis locals no estan aïllats, sinó que formen part d'un context en què participen diferents agents i institucions. Per respectar, garantir i protegir els drets de les víctimes o supervivents de les violències sexuals cal treballar per evitar la revictimització i per enfortir la comprensió del vincle que hi ha entre l'erradicació de les violències sexuals i el dret a la igualtat i no discriminació, incloent-hi la interseccional, de totes les dones. En aquest sentit, cal continuar amb la feina en la comprensió que les víctimes o supervivents de les violències sexuals són titulars de drets i les entitats locals garants d'aquests, per la qual cosa sempre s'ha de col·locar al centre les víctimes o supervivents, els seus drets i necessitats.
- Cal un protocol marc sobre l'atenció, la intervenció i la protecció de dones víctimes o supervivents de les violències sexuals.
- La majoria dels serveis compten amb protocols interns per a l'atenció en els casos de violències sexuals, però n'hi ha alguns que no, i és important que tots puguin disposar d'aquests (protocols interns d'atenció, atenció urgent o intervenció en crisi), sense que es perdi la flexibilitat que es requereix en aquests casos per adaptar-se a les víctimes o els supervivents.
- No hi ha un mapa institucional sobre els recursos i serveis locals existents per a l'atenció, la intervenció i la protecció de les dones víctimes i supervivents de les violències sexuals.

- Cal revisar i actualitzar els procediments d'actuació i informació dels municipis en casos de violències sexuals per adaptar-los al Conveni d'Istanbul i a la LOGILS.
- Per a qualsevol acció local o mesura per atendre i erradicar les violències sexuals, caldria comptar amb la participació efectiva de les organitzacions de dones i feministes, en particular les que acompanyen dones víctimes i supervivents de les violències sexuals.
- Malgrat que la majoria dels recursos o serveis indiquen treballar amb perspectiva de gènere i interseccional, encara s'ha de treballar per incorporar la perspectiva interseccional a les violències sexuals contra les dones, ja que no totes les dones enfrontaran els mateixos riscos, impactes i necessitats en cas de violències sexuals.
- Tret d'algunes excepcions, els serveis que treballen amb nens, nenes i adolescents requereixen enfortir la perspectiva d'infància.
- Encara no s'ha incorporat als recursos una perspectiva que lluiti contra l'antigitanisme, amb formació específica sobre la discriminació interseccional que enfronten les dones i les nenes gitanes.
- No tots els recursos o serveis tenen mediadores interculturals o promotores comunitàries, i en grau més baix tenen supervivents de les violències sexuals.
- Encara no s'han adaptat tots els recursos o serveis perquè les instal·lacions i l'accés a aquests serveis estiguin disponibles per a les dones amb diversitat funcional.
- Calen recursos especialitzats que atenguin la MGF i el MF amb perspectiva de gènere, interseccional i intercultural. Les víctimes de MF quan fugen dels seus entorns per evitar que les casin no tenen on anar. Així mateix, cal especialització en MGF i MF, la qual cosa comporta conèixer-ne les causes i les particularitats que pot haver-hi en funció de la comunitat. En el cas de la MGF, encara no es comprèn que aquesta forma de violència sexual impacta de manera integral a la vida de les dones.
- En el cas de la MGF, una bona pràctica detectada és la feina de base amb la comunitat i amb mediadores interculturals.
- Cal una especialització en els casos de tràfic amb finalitats d'explotació sexual que incorpori les dinàmiques en funció del país de procedència i els mitjans canviants que utilitzen les xarxes.

- Al tràfic amb finalitats d'exploració sexual, una bona pràctica identificada és la inclusió de les supervivents als equips de treball i de forma transversal a les entitats.
- En el cas de les ciberviolències sexuals cal tenir en compte que molts casos de violències sexuals poden tenir un component digital, i que també hi ha casos que són exclusivament de ciberviolències sexuals.
- Cal una formació en seguretat digital i autodefensa feminista per poder oferir pautes a les dones víctimes o supervivents de les violències sexuals.
- Hi ha casos que no estan arribant als recursos o serveis, o que arriben en grau més baix, de vegades per la barrera idiomàtica, per la manca d'una interpretació especialitzada, per l'edat (per exemple, els casos de dones grans), per la forma o característica de la manifestació de la violència sexual o per la manca d'informació accessible per a totes les dones o disponibilitat dels recursos (per exemple, en l'àmbit rural).
- Hi ha serveis que tenen llista d'espera per poder atendre les víctimes o supervivents.
- La formació especialitzada en violències sexuals comporta la formació en perspectiva de gènere, interseccionalitat, interculturalitat, antiracisme, igualtat i no discriminació, mites de la violació, prejudicis i estereotips de gènere, estàndards internacionals i europeus, trauma, emergència i crisi, evitar la revictimització i en drets de la infància. És molt important també el perfil i l'experiència de les professionals que atendran en aquests casos. La formació també hauria de tenir en compte la feina amb casos pràctics de diverses formes de violència sexual.
- La formació ha de tenir en compte l'impacte que tenen en la salut mental les violències sexuals i el component de violència psicològica. Per exemple, en els casos de ciberviolències sexuals potser no hi ha contacte físic, però sí violència psicològica, que s'invisibilitza moltes vegades. Així, les violències sexuals digitals tenen un component psicològic, tenint en compte també que es connecta amb el que és físic i que allò que afecta psicològicament també afecta físicament (el cos).
- Hi ha una connexió entre les violències masclistes i entre les violències sexuals, per la qual cosa si s'està enfrontant o ha enfrontat alguna forma de violència sexual, segurament s'ha enfrontat o enfronta una altra de violència masclista o violència sexual. Per exemple, moltes víctimes de tràfic amb finalitats d'exploració sexual han estat víctimes de MF i en els casos de MF hi ha agressions sexuals.

- La primera intervenció és molt rellevant, és el primer contacte amb les víctimes o supervivents, en què no s'han de sentir jutjades ni responsabilitzades. D'aquesta primera intervenció pot dependre que la dona es torni a posar o segueixi en contacte amb el servei.
- En una primera trucada se sol fer la valoració del risc tenint en compte que en cas de violències sexuals no és el mateix si l'agressor és un conegut o un desconegut. La valoració del risc dependrà de la forma de violència sexual i de qui és l'agressor, tenint en compte els riscos específics en els casos en què les violències sexuals es produeixen en l'entorn familiar.
- Identifiquem un nombre significatiu de casos de dones que acudeixen als serveis per violència sexual patida durant la infància.
- Cal comptar amb un protocol d'atenció telefònica que prevegi diverses situacions que es poden presentar de cada forma o manifestació de la violència sexual.
- L'acompanyament psicològic amb perspectiva de gènere especialitzat en violències sexuals és fonamental per atendre les víctimes o els supervivents i per a la seva recuperació.
- Cal tenir en compte la urgència i la resposta immediata que requereixen alguns casos de violències sexuals.
- Un servei d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes o supervivents de les violències sexuals de qualitat ha de comptar amb els recursos tècnics, humans i econòmics suficients, cosa que també inclou el temps per poder atendre cada víctima o supervivent de la manera més adequada.
- Per brindar un servei de qualitat, és molt important la cura de les professionals i dels equips, i cal prestar una atenció especial a les implicacions addicionals que té treballar amb casos de violències sexuals i estar en contacte directe amb les víctimes o supervivents d'aquesta vulneració dels drets humans.
- Cada recurs ha de tenir clar què pot i què no pot oferir a les dones per no generar falses expectatives sobre què s'ofereix des d'allà.
- Hi ha serveis, com el Centre de Crisi d'Astúries, que per la seva especialització i unitat, encara que és un servei autonòmic, presta serveis a l'àmbit local i es trasllada als indrets d'Astúries que calgui perquè allà són les víctimes o supervivents.
- No tots els serveis tenen un sistema d'avaluació o recullen la valoració de les dones que atenen.

- És fonamental no només comptar amb serveis, sinó avaluar-los i que en aquesta avaluació participin les víctimes o supervivents ateses i les organitzacions de dones i feministes, amb atenció especial a la seva diversitat, tenint en compte en particular aquelles que treballen per erradicar les violències sexuals.
- Una bona pràctica de sistema d'avaluació que identifiquem consisteix que cada any es dugui a terme una avaluació en què les dones ateses pel servei responguin a un qüestionari de manera anònima i, a més, es faci una avaluació externa per professionals especialitzades cada any per veure l'impacte del servei a la vida de les víctimes o supervivents i valorar l'atenció rebuda i el treball fet pel servei.
- Detectem la necessitat que des de l'àmbit local s'impulsi i es fomenti el treball en xarxa de les entitats i organitzacions feministes i de dones que acompanyen casos de violències sexuals.
- Ampliar ATENPRO incloent-hi les violències sexuals pot contribuir a aconseguir que víctimes o supervivents d'aquestes violències se sentin més segures per comptar amb el dispositiu. Les casuístiques reals traslladades pels recursos entrevistats com a factibles per al suport i acompanyament a les dones víctimes o supervivents de violències sexuals per ATENPRO responen a situacions en què hi ha una percepció de perill per part de la dona, de vegades objectiva i d'altres subjectiva. Entre aquestes, destaquen:
 - La dona víctima o supervivent s'ha trobat l'agressor per la seva localitat de residència. Ella era amb altres persones, però té por que algun dia pugui estar sola i li faci alguna cosa.
 - L'agressor ha estat condemnat, però encara no ha entrat a la presó perquè ha recorregut. La dona víctima o supervivent té por de sortir sola pel carrer de nit (que és quan es va produir l'agressió).
 - L'agressor ha acabat la presó preventiva i viu al mateix municipi que la dona.
 - La família i els amics de l'agressor persegueixen i insulten la dona víctima o supervivent.
 - L'agressor té familiars al bloc d'habitatges i té por de trobar-se'l. Evita passar al portal sola, sortir de nit, posar-se vestits, etc.
 - L'agressor viu al mateix municipi o a prop i se'l pot trobar en qualsevol moment, la dona té por i s'aïlla o evita anar sola per aquests motius.
 - La dona té por de tornar a casa sola.

- L'agressor coneix el seu domicili, on va passar l'agressió, i li aterreix la idea que algun dia pugui tornar.
 - Dones víctimes o supervivents que no tenen ordre d'allunyament quan surten del jutjat de la declaració.
 - Una víctima de tràfic amb finalitats d'explotació sexual que ha escapat de la xarxa.
 - Una víctima de MF que ha escapat de la família per no casar-se.
 - Una adolescent explotada sexualment al sistema de protecció.
 - La dona víctima que rep pressions per part de l'agressor i el seu entorn perquè retiri la denúncia.
 - També vam escoltar casos de violència sexual contra nenes, nens i adolescents per part de familiars que volien ser usuaris i usuàries d'ATENPRO, però per com està enfocat actualment el servei, això no va ser possible.
- L'experiència del Servei 016 és interessant; van incorporar psicòlogues i treballadores socials i van incloure la figura de responsable de formació i qualitat.

c. PROPOSTES PER MILLORAR LES ACCIONS D'INTERVENCIÓ I PREVENCIÓ EN MATÈRIA DE VIOLÈNCIES SEXUALS

A partir del marc internacional i europeu de protecció dels drets humans, amb una atenció especial a les obligacions locals en violències sexuals; del diagnòstic de la situació de les violències sexuals a Espanya; de les respostes als qüestionaris i de les entrevistes realitzades, establim les propostes de millora següents de cara a les accions d'intervenció i prevenció en matèria de violències sexuals:

- Continuar treballant amb les administracions locals en un canvi de paradigma en quatre sentits:
 - (1) La comprensió i interiorització de les obligacions locals en matèria de violències sexuals donades pel marc internacional i europeu de protecció de drets humans.
 - (2) La comprensió que les violències sexuals són una forma o manifestació de la violència per raó de gènere contra les dones i, per tant, constitueixen una forma de discriminació i una vulneració als drets humans de les dones.

(3) La comprensió que les víctimes o supervivents de violències sexuals són titulars de drets i les entitats locals en són garants, per la qual cosa sempre s'han de col·locar al centre les víctimes o supervivents de les violències sexuals, els seus drets i necessitats.

(4) La formació als qui intervenen i atenen casos de violències sexuals és una obligació, i han de ser en perspectiva de gènere, interseccionalitat, interculturalitat, igualtat i no discriminació, les característiques de cada forma de violència sexual, antiracisme, no revictimització, prejudicis i estereotips de gènere, mites de la violació, perspectiva d'infància, trauma i en els estàndards internacionals i europeus de protecció de drets humans, amb especial atenció a la CEDAW, la seva Recomanació General núm. 35 i el Conveni d'Istanbul, el Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans (Conveni de Varsòvia) i el Conveni sobre la Cibercriminalitat (Conveni de Budapest). La formació ha de tenir en compte l'impacte en la salut mental de les violències sexuals i del component de violència psicològica que tenen les violències sexuals digitals.

- Brindar formació que contribueixi a detectar les formes de violència sexual presents en cada cas, ja que sol existir una connexió entre les formes de violència sexual i també de violències masclistes.
- Crear un mecanisme que unifiqui la recollida de dades de les diverses formes de la violència sexual: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències sexuals digitals. Aquest mecanisme hauria de tenir en compte la definició de la LOGILS sobre violències sexuals i tenir una perspectiva de gènere i interseccional. Per a la seva creació s'hauria de comptar amb l'opinió i els suggeriments de les organitzacions de dones i feministes que acompanyen casos de violències sexuals. Així mateix, el mecanisme hauria de contemplar la manera com els serveis locals d'atenció, intervenció i protecció en violències sexuals poden recollir aquestes dades i crear una eina amb aquesta finalitat. Les dades són fonamentals per poder avaluar i millorar les polítiques públiques.
- Per a la prevenció local en els casos de violències sexuals, cal tenir en compte les particularitats que té cada forma, manifestació o àmbit d'aquesta violència, i treballar conjuntament amb les comunitats autònomes, elaborant campanyes municipals amb perspectiva de gènere i interseccional dirigides a tota la societat, especialment a homes, nois adolescents i nens, per contribuir activament a l'eliminació d'estereotips vinculats a la "cultura de la violació", així com campanyes d'informació adreçades a dones de totes les edats i en diferents idiomes amb informació sobre els drets i els recursos disponibles.
- Dissenyar i desenvolupar un protocol marc sobre l'atenció, la intervenció i la protecció de dones víctimes o supervivents de les violències sexuals, que ha de tenir com a eix central l'obligació de la diligència deguda, així com una perspectiva de gènere i interseccional i parlar una atenció especial a la coordinació entre administracions i entre professionals. El

protocol hauria de tenir un mecanisme d'avaluació i tenir en compte les particularitats de cada forma de violència sexual.

- Crear un mapa institucional sobre els recursos i serveis locals existents per a l'atenció, la intervenció i la protecció de les dones víctimes i supervivents de les violències sexuals, que s'ha d'anar actualitzant amb freqüència i ser accessible en diferents mitjans, idiomes i per a dones amb diversitat funcional.
- Assegurar que els serveis locals d'atenció, intervenció i protecció de víctimes o supervivents de les violències sexuals tenen un protocol d'actuació en cas de violències sexuals que reculli les obligacions locals donades pel Conveni d'Istanbul i el marc internacional de protecció de drets humans, amb especial atenció a la diligència deguda i a la coordinació entre administracions i entre professionals. El protocol hauria de tenir un mecanisme d'avaluació i abordar cada forma de violència sexual, tenint en compte les particularitats de cadascuna. Cal tenir en compte que, si bé cal comptar amb protocols, és important que no es perdi la flexibilitat que es requereix en els casos de violències sexuals per adaptar-se a les víctimes o supervivents.
- Assegurar que els serveis locals disposen de protocols interns d'atenció, atenció en urgència i intervenció en crisi.
- Revisar i actualitzar els procediments d'actuació i informació dels municipis en casos de violències sexuals per adaptar-los al Conveni d'Istanbul i a la LOGILS.
- Enfortir els recursos especialitzats per a les víctimes o supervivents de MGF, MF i violències sexuals digitals.
- Oferir formació a les professionals dels serveis locals, en general, sobre les violències sexuals i, específicament, sobre les diferents formes, manifestacions i àmbits, així com les particularitats de cadascuna, podent tenir l'experiència de supervivents, expertes i organitzacions que acompanyen aquests casos per a la formació.
- Les traduccions i els intèrprets han d'estar disponibles, preferentment han de ser presencials i han d'estar especialitzades, i cal donar l'opció a les víctimes o supervivents que puguin decidir si prefereixen que sigui una dona intèrpret, ja que en aquest cas es pot sentir més còmoda per parlar de la violència sexual que ha viscut.
- Els serveis locals haurien de tenir mediadores interculturals, que són clau perquè més dones arribin als recursos, evitar la revictimització i que se sentin acompanyades durant el procés, contribuint també a l'inici del procés de reparació.
- Els serveis locals que atenguin casos de violències sexuals haurien d'incorporar als seus equips dones supervivents de violències sexuals i també comptar amb dones diverses per tal que més dones acudeixin als serveis i se sentin millor identificades; per exemple,

disposar de dones racialitzades, d'òrgens diversos o dones amb diversitat funcional. Aquests serveis han de comptar amb referents per a altres dones i dur a terme treball de base i comunitari per difondre els seus serveis i contribuir a erradicar les violències sexuals.

- Eliminar les barreres o obstacles que impedeixen que algunes víctimes o supervivents de les violències sexuals accedeixin als serveis. En aquest sentit, les dones han de poder accedir als serveis o recursos independentment de si volen denunciar o no, així com independentment de la situació migratòria. Els serveis locals s'haurien d'adaptar a les víctimes o supervivents de totes les formes de violència sexual, i no a l'inrevés.
- Cal que els serveis locals que treballen amb nenes, nens i adolescents tinguin una perspectiva d'infància.
- Els serveis han d'enfortir la perspectiva interseccional, que és diferent de la múltiple, ja que no totes les dones fan front als mateixos riscos, impactes i necessitats en cas de violències sexuals.
- Tots els serveis locals que atenguin casos de violències sexuals han de transversalitzar el tema de les ciberviolències, pel fet que és un component que pot aparèixer en casos de violències sexuals. Així mateix, han de tenir formació en seguretat digital i autodefensa feminista, per poder donar les pautes necessàries a les víctimes o supervivents de les violències sexuals.
- Cal tenir en compte les supervivents que així ho vulguin i les organitzacions de dones i feministes, en particular les que acompanyen dones víctimes i supervivents de les violències sexuals, perquè participin de manera efectiva en el disseny, execució i valoració de mesures i accions per a la intervenció, atenció i erradicació de les violències sexuals.
- Prendre mesures específiques per atendre les violències sexuals contra les dones grans, específicament les que tenen més de 65 anys.
- Enfortir els serveis amb recursos humans, tècnics i econòmics perquè puguin oferir un servei de qualitat. Això també contribuiria a eliminar les llistes d'espera. Les llistes d'espera demostren que aquests serveis són necessaris i n'hi ha una gran demanda; és obligatori comptar amb serveis especialitzats i que siguin accessibles.
- Seria molt important que tots els serveis locals que atenen dones víctimes o supervivents de violències sexuals tinguessin psicòlogues expertes en violències sexuals perquè puguin brindar un acompanyament psicològic. De la mateixa manera, seria molt positiu incloure la feina amb grups de dones que han enfrontat violències sexuals per a les quals vulguin participar en aquests grups.
- Tenir cura dels i les professionals que treballen en els serveis locals de l'objecte d'aquest estudi i componen els equips, parant atenció a les implicacions que té el treball amb casos de violències sexuals i el contacte directe amb les víctimes o supervivents.
- Impulsar i fomentar des de l'àmbit local el treball en xarxa.

d. PROPOSTES D'UN SISTEMA D'AVALUACIÓ

A partir del marc internacional i europeu de protecció dels drets humans, amb una atenció especial a les obligacions locals en violències sexuals; del diagnòstic de la situació de les violències sexuals a Espanya; de les respostes als qüestionaris i de les entrevistes realitzades, així com pel fet que detectem la importància de no només comptar amb serveis locals que atenguin dones víctimes o supervivents de les violències sexuals, sinó també avaluar-los, fem les següents propostes d'un sistema d'avaluació per garantir la qualitat dels serveis d'atenció, intervenció i protecció en matèria de violències sexuals dependents de les entitats locals que passa per l'elaboració d'un document marc i pel desenvolupament de protocols propis:

- Elaborar un **document marc** per unificar criteris d'avaluació dels serveis d'atenció, intervenció i protecció en matèria de violències sexuals dependents de les entitats locals que, com a mínim, hauria de:
 - Comptar amb la participació de les entitats locals, expertes, víctimes i supervivents de les violències sexuals i de les organitzacions de dones i feministes, sobretot les que acompanyen processos de dones víctimes i supervivents de les violències sexuals.
 - Crear un mecanisme per recollir la valoració sobre el servei d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes o supervivents de les violències sexuals i l'experiència en les víctimes o supervivents, tenint en compte les dones que parlen diferents idiomes, les dones que tenen diversitat funcional i adaptant-lo a la infància si és el cas.
 - Contemplar una avaluació externa cada dos anys per professionals que tinguin perspectiva de gènere, interseccional, d'infància i experiència treballant amb les violències sexuals.
 - Construir els indicadors unificats sobre l'avaluació a partir del Catàleg de referència de polítiques i serveis en matèria de violència contra les dones de conformitat amb els estàndards internacionals de drets humans.
 - Anar a l'una amb la LOGILS, en particular amb la "Disposició addicional cinquena. Avaluació i monitoratge de l'activitat de les institucions en matèria de violència contra les dones" assenyala que: "El Govern, les comunitats autònomes, les entitats que formen part de l'Administració Local, així com el Ministeri Fiscal i el Poder Judicial, en el marc de les seves competències, elaboraran informes quadriennals de compliment de les mesures en matèria de violència contra les dones, que es remetran a les Corts Generals com a mesura d'avaluació i retiment de comptes sobre els processos d'implementació de la normativa i de les polítiques públiques i el seu impacte en la violència contra les dones, amb especial

atenció al retiment de comptes per part del conjunt d'administracions públiques de les mesures del Pacte d'Estat contra la violència de gènere i dels fons previstos al Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere. A aquests efectes, les administracions públiques competents recolliran dades estadístiques, homogènies i de manera permanent sobre l'actuació institucional en matèria de prevenció, detecció, atenció integral, protecció, justícia i reparació, incorporant tant la informació procedent de totes les administracions públiques com de les organitzacions especialitzades en l'assistència a les víctimes, a més de la relativa als processos penals en matèria de violència contra les dones⁸².

- Que cada servei d'atenció, intervenció i protecció en matèria de violències sexuals dependents de les entitats locals compti amb el seu **propri protocol**, que com a mínim hauria de tenir en compte:
 - El document marc que unifica criteris d'avaluació suggerit prèviament.
 - Una perspectiva de gènere i interseccional que col·loqui al centre les víctimes o supervivents de les violències sexuals, en el seu disseny i implementació.
 - Descriure indicadors específics per al monitoratge i la millora dels circuits proposats al protocol.
 - Ser accessible per a dones que parlen diferents idiomes, per a dones amb diversitat funcional i en el cas de nenes i nens, s'ha d'adaptar per a elles i ells.
 - Tenir en compte l'opinió de les dones víctimes o supervivents de les violències sexuals ateses pel servei local. Per això, es pot crear un sistema per recollir l'opinió de les víctimes o supervivents de manera anònima dissenyant un qüestionari que es podria fer en línia, garantint que sigui de manera segura i que la informació estigui protegida. De la mateixa manera, les professionals poden preguntar a les dones si consideren que alguna cosa es podria millorar al servei i incorporar aquest punt a la fitxa, expedient o registre de cada cas. Es podria designar cada any una encarregada de reunir la informació i compartir-la amb l'equip, i que la supervisora prengui les mesures adequades per incorporar-hi les millores.
 - Contemplar una avaluació externa realitzada per una professional experta, amb perspectiva de gènere i interseccional, que a més d'una avaluació del servei tingui en compte l'opinió de les víctimes o supervivents ateses i de les professionals que hi treballen. Aquesta avaluació externa s'hauria de fer cada dos anys.
 - Comptar amb la participació d'organitzacions feministes i dones que acompanyen casos de violències sexuals.

⁸² "Llei Orgànica 10/2022, de 6 de setembre...", *Op. Cit.*, Disposició addicional cinquena.

- Com a part de l'avaluació, caldria incorporar la supervisió a les professionals i equips, per valorar si hi ha desgast emocional o sobrecàrrega laboral, si hi ha espais per a la desconexió, si cal generar un espai un cop a la setmana perquè parlin dels casos i puguin establir la manera com s'atendran les possibles necessitats detectades.
- Com a part de l'avaluació, cal tenir en compte si hi ha una formació contínua per a les professionals i si l'impacte d'aquestes formacions és avaluat i de quina manera.
- Publicitat dels informes sobre les avaluacions i integrar-los a les memòries públiques de treball dels serveis, establint la manera com es van incorporar les millores al servei.

9. INCORPORACIÓ DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS AL SERVEI ATENPRO

Per desenvolupar la incorporació de les violències sexuals a ATENPRO, començarem establint el context en el qual es fa aquesta incorporació (a); per continuar assenyalant suggeriments generals per incloure les violències sexuals a ATENPRO (b) i continuar amb els suggeriments específics (c), enfocats a una proposta de protocol d'atenció a les violències sexuals (i) i en propostes de mesures concretes que afavoreixin la supervisió tècnica i formació contínua i especialització de l'equip professional que assisteix a les usuàries d'ATENPRO víctimes o supervivents de l'objecte d'estudi (ii), amb una atenció especial a un itinerari formatiu (1) i a un sistema d'avaluació (2).

a. CONTEXT

Com hem exposat al punt sobre el Servei ATENPRO (*supra.*), els Plecs i el Protocol d'Actuació en el marc del qual es presta aquest servei són del 2012 i no s'han actualitzat. De la mateixa manera, actualment ATENPRO només brinda el servei a les víctimes de violència de gènere entesa a la LOMPIVG, és a dir, l'exercida per la parella o exparella. Per això, per adaptar aquest servei a les formes de violència contra les dones que s'estipulen en el Conveni d'Istanbul, i que van més enllà de l'exercida per la parella o exparella, incloent-hi les violències sexuals contra les dones, s'està duent a terme un procés d'ampliació i millora integral d'ATENPRO.

Aquesta ampliació i millora integral s'emmarca en les línies d'inversió del Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència: inversió 4 del Component 22 (C22.I4). El Pla de Recuperació, a través dels seus trenta components, recull les reformes transformadores i inversions que reforcen els canvis normatius, la modificació i la revisió de procediments administratius o actuacions concretes de les diferents administracions. Al component 22 (Pla de xoc per a l'economia de les cures i reforç de les polítiques d'inclusió) és on es focalitza —entre altres reptes i objectius— el reforç de la lluita contra la violència masclista per estendre i fer accessibles els serveis d'atenció integral a través del Pla Espanya et protegeix contra les

violències masclistes⁸³. Aquest component té com a finalitat estendre, millorar, ampliar i fer accessibles els serveis d'atenció integral a totes les formes de violència sobre les dones. El Pla està dotat amb un pressupost total de 153.361.560 euros, gestionats pel Ministeri d'Igualtat, i contempla tres línies d'actuació: (1) la millora, digitalització i ampliació del servei 016; (2) la modernització i l'ampliació d'ATENPRO i dispositius telemàtics, i (3) la creació dels centres d'atenció integral 24 hores amb 66 milions d'euros.

Pel que fa a ATENPRO, el 23 de novembre del 2021 el BOE va publicar el Reial decret 1042/2021, pel qual es regula la concessió directa d'una subvenció a la FEMP que estableix els termes de com s'ha de dur a terme la modernització i ampliació dels serveis d'atenció i protecció a les dones víctimes de violència masclista. Per assolir aquest objectiu, la modernització i l'ampliació dels dispositius d'ATENPRO, està prevista la realització de les actuacions següents: millora integral del servei per a l'atenció; millora tecnològica d'equips de gestió i extensió del nombre d'usuaris, ampliant a totes les formes de violència contra les dones —aquesta implementació es durà a terme mitjançant una subvenció nominativa a la FEMP—, i la millora integral del servei de dispositius de control de les mesures de protecció a les dones víctimes, amb l'objectiu d'estendre'l a totes les formes de violència contra les dones, donant-los més cobertura, més tecnologia i menys victimització secundària.

b. SUGGERIMENTS GENERALS PER A LA INCLUSIÓ DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS AL SERVEI ATENPRO

Sobre la base d'allò que hem establert sobre les característiques d'ATENPRO i la seva situació actual, tenint en compte el context d'ampliació i millora; de les obligacions en matèria de violències sexuals donades pel marc internacional i europeu de protecció de drets humans, amb una atenció especial a les obligacions locals, i sobre l'aproximació i la intervenció de l'administració local en les violències sexuals, tenint en compte les respostes als qüestionaris i les entrevistes que hem dut a terme, fem els suggeriments generals següents per incloure les violències sexuals a ATENPRO:

- Nombre de víctimes o supervivents de les violències sexuals que podrien ser usuàries d'ATENPRO: A causa de la forma en què es recullen actualment les dades sobre les violències sexuals a Espanya, a la qual hem fet al·lusió diverses vegades en aquesta investigació, així com de les característiques de les violències sexuals en general i en particular de cada forma o manifestació d'aquesta violència, no podem donar un nombre sobre quantes dones podrien ser ateses per ATENPRO. Creiem que això dependrà a més de diversos factors, com de la difusió de la inclusió de les violències sexuals a ATENPRO, perquè es comenci a sol·licitar l'alta al servei; les noves entitats locals que s'adhereixin al servei amb aquesta incorporació, i la manera com s'implementi l'acreditació de les violències sexuals estipulada a la LOGILS.

⁸³ Vegeu: <https://planderecuperacion.gob.es/politicas-y-componentes/componente-22-plan-de-choque-para-economia-de-cuidados-y-refuerzo-de-politicas-de-inclusion>

- **Nous plecs i protocol:** Com que des del 2012 han passat més de 10 anys, cal elaborar nous plecs i un protocol que s'adaptin a tots els canvis normatius estatals, autonòmics, internacionals i europeus que han succeït des d'aleshores⁸⁴. S'hauria de prestar una atenció especial a la CEDAW; les Recomanacions Generals núm. 19, 28 i 35 del Comitè CEDAW, entre d'altres; al Conveni d'Istanbul i a les recomanacions del GREVIO en el Primer Informe d'Avaluació a Espanya (2020); al Conveni de Varsòvia i les recomanacions de GRETA a Espanya; a l'Estratègia estatal per combatre les violències masclistes 2022-2025; el Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere; al Catàleg de referència de polítiques i serveis en matèria de violència contra les dones d'acord amb els estàndards internacionals de drets humans; a la LOGILS; a la LOPIVI, als canvis a la LOMPIVG des del 2012; a la LOGILS i a la Llei orgànica 2/2010, del 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs. Els plecs han d'incloure l'avaluació (que abordarem més endavant); la formació obligatòria i contínua específica en violències sexuals i en cada forma de violència sexual: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències sexuals comeses en l'àmbit digital (que també detallarem més endavant); la supervisió i cura de l'equip que conforma ATENPRO; veure la possibilitat d'incloure-hi psicòlogues i treballadores socials, així com comptar amb la figura de responsable de formació i qualitat; col·locar en tot moment les víctimes o supervivents de les violències sexuals al centre del servei com a titulars de drets, i estipular que quan hi hagi alguna novetat o avenç normatiu relacionat amb les violències sexuals, cal actualitzar el Protocol d'actuació per incloure-la. El Protocol hauria d'incloure un apartat sobre la coordinació, tenint en compte els "Centres de Crisi" que s'estan obrint i s'obriran per a l'atenció especialitzada i integral 7/24/365 a les víctimes o supervivents de les violències sexuals.
- **Reconsideració, modificació i adaptació dels requisits:** Considerem que exigir com a requisit a les víctimes de les violències sexuals que no mantinguin una relació de convivència amb l'home que les agredeix és un requisit que no s'acosta a la realitat i complexitat de les diferents formes de la violència sexual (exercida per coneguts, desconeguts, familiars, etc.), per tant, cal eliminar i brindar aquest servei independentment de si la dona manté o no la relació de convivència. De la mateixa manera, el requisit de participació en programes especialitzats de violència sexual també és un que hauria de ser eliminat perquè no s'ajusta a la realitat de les diferents formes o manifestacions de la violència sexual. A més que cal tenir en compte que en aquest moment no hi ha prou recursos especialitzats en atenció a les diferents formes de les violències sexuals, cosa que caldria per a aquest aspecte.
- **Acreditació com a víctimes de violències sexuals:** Com que la LOGILS permet l'acreditació de les víctimes de violències sexuals més enllà de l'àmbit judicial (article 37) mitjançant informe dels serveis socials, dels serveis especialitzats en igualtat i contra la violència de gènere, dels serveis d'acollida destinats a víctimes de violències sexuals de l'Administració

⁸⁴ Com a part d'aquesta investigació, vam tenir coneixement que s'està treballant en un protocol nou.

Pública competent, o de la Inspecció de Treball i de la Seguretat Social, en els casos objecte d'actuació inspectora; per sentència recaiguda en l'ordre jurisdiccional social; o per qualsevol altre títol, sempre que això estigui previst a les disposicions normatives de caràcter sectorial que regulin l'accés a cadascun dels drets i recursos, així com que en el cas de víctimes menors d'edat, i als mateixos efectes, l'acreditació podrà fer-se, a més, per documents sanitaris oficials de comunicació a la Fiscalia o a l'òrgan judicial, ATENPRO haurà de prendre aquestes acreditacions com a vàlides per atendre les víctimes o supervivents de les violències sexuals que així siguin acreditades.

- Consideració de la incorporació d'atenció psicològica especialitzada: Atesa la importància que té l'acompanyament psicològic per a les víctimes o supervivents de les violències sexuals, seria oportú que ATENPRO valorés la incorporació a l'equip de psicòlogues especialitzades en violències sexuals, la qual cosa comporta una perspectiva de gènere, per brindar aquest acompanyament quan les dones ho sol·licitin. L'acompanyament que s'ofereix des d'ATENPRO s'ha de diferenciar de la intervenció terapèutica que cal fer des dels recursos especialitzats i específics. En aquest sentit, tal com van coincidir les expertes i des dels serveis entrevistats, l'acompanyament té un component psicosocial que se centra a acompanyar la dona víctima o supervivent, posar nom a les coses, no deixar-la sola, legitimar-ne el sentiment i reforçar les decisions que ha pres o està prenent. Mentrestant, la tasca terapèutica s'enfoca a anar abordant el fet traumàtic i la manera com aquest ha produït seqüeles psicològiques per abordar-les.
- Participació de les organitzacions de dones i feministes, sobretot aquelles que acompanyen processos de dones víctimes i supervivents de les violències sexuals i de supervivents de les violències sexuals: Per a la millora i l'ampliació d'ATENPRO s'hauria de dur a terme un procés participatiu per tenir en compte les experiències i opinions de les organitzacions de dones i feministes, especialment aquelles que acompanyen processos de dones víctimes i supervivents de les violències sexuals i de supervivents de les violències sexuals, amb una atenció especial a la diversitat.
- Col·locar les víctimes o supervivents de les violències sexuals al centre del servei: Té a veure amb aplicar un enfocament de drets humans. Col·locar al centre les víctimes o supervivents de les violències sexuals ha de ser el punt de partida i enfocament transversal d'ATENPRO, per a això cal escoltar les víctimes o supervivents i tenir en compte les seves veus, experiències, desitjos, necessitats, expectatives, propostes i preferències durant el temps que estiguin al servei. En aquest sentit, és ATENPRO qui s'ha d'adaptar a les víctimes o els supervivents, i no elles al servei. És la seva veu i experiència la que té protagonisme a l'hora de conèixer quines són les seves necessitats, expectatives, propostes i preferències en el procés d'acompanyament, recuperació i reparació. El paper que ocupen les dones víctimes o supervivents ha de passar d'un lloc estanc de victimització a un altre de recuperació i empoderament més actiu⁸⁵.

⁸⁵ Vegeu l'article 2 de la LOGILS: A efectes d'aquesta llei orgànica, seran principis rectors de l'actuació dels poders públics els següents: g) Empoderament. Totes les polítiques que s'adoptin en execució d'aquesta llei orgànica

- **Perspectiva de gènere i interseccional:** La inclusió de les violències sexuals a ATENPRO s'ha de dur a terme aplicant en tot moment una perspectiva de gènere i interseccional, tenint en compte que les violències sexuals són una forma o manifestació de la violència per raó de gènere contra les dones i, per tant, una forma de discriminació i vulneració als drets humans. Aquestes perspectives tenen en compte que totes les dones tenen dret a una vida lliure de violències sexuals i que no totes les dones tenen les mateixes experiències, riscos i impactes davant de les violències sexuals a causa de la intersecció dels diferents sistemes d'opressió o eixos de desigualtat que fa que algunes dones enfrontin obstacles determinats per exercir el seu dret a una vida sense violències sexuals, estereotips de gènere específics sobre elles i discriminació interseccional. També comporta l'eliminació dels prejudicis i estereotips de gènere i mites de la violació que solen responsabilitzar o culpabilitzar les dones per les violències sexuals que altres exerceixen en contra. Així mateix, considera que el perfil de les víctimes o supervivents de les violències sexuals no és homogeni ni únic i que, dins d'aquest, hi ha dones les circumstàncies personals i socials de les quals han de ser tingudes en compte de forma explícita a l'hora de definir els requisits d'accés i atenció d'ATENPRO perquè són susceptibles de patir situacions de discriminació interseccional. Ens referim a les dones víctimes o supervivents amb diversitat funcional, les dones immigrades (sobretot les que estan en una situació administrativa irregular), les dones que pertanyen al col·lectiu LGTBIQA+, les dones racialitzades, les que tenen creences religioses o culturals diferents de les predominants a la societat espanyola, les que es troben en situació de pobresa extrema com les dones en situació de sensellarisme, les que estan internades en centres per motius de salut, protecció social o de compliment de mesures policials i judicials, entre d'altres. La perspectiva interseccional, en aquest sentit, és clau a l'hora de fer que ATENPRO sigui un servei accessible, inclusiu i universal.
- **Perspectiva d'infància:** Per als casos en què s'atenen nenes, nens i adolescents és fonamental comptar amb una perspectiva d'infància que conegui els drets de la infància i de l'adolescència i requisits recollits a LOPIVI, així com la dinàmica pròpia de les violències sexuals i particularitats diferenciades que hi ha en aquestes violències en comparació amb les persones adultes, de manera que s'incorpori la perspectiva i opinions de les nenes, infants i adolescents diferenciant per trams d'edat i es garanteixi que el seu interès superior es consideri de forma primordial⁸⁶. En aquest sentit, les i els professionals que

posaran els drets de les víctimes al centre de totes les mesures, adoptant un enfocament victimocèntric i dirigint-se en particular a respectar i promoure l'autonomia de les víctimes i a donar eines per empoderar-se en la seva situació particular i evitar la revictimització i la victimització secundària”.

⁸⁶ L'article 11 de la LOPIVI estipula: "Dret de les víctimes a ser escoltades de la Llei Orgànica 8/2021, del 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència en cas de violència:

21. Els poders públics garantirán que les nenes, els nens i els adolescents siguin escoltats amb totes les garanties i sense límit d'edat, assegurant, en tot cas, que aquest procés sigui universalment accessible en tots els procediments administratius, judicials o d'una altra índole relacionats amb l'acreditació de la violència i la reparació de les víctimes. El dret a ser escoltats dels nens, nenes i adolescents només es pot restringir, de manera motivada, quan sigui contrari al seu interès superior.

2. S'assegurarà la preparació i l'especialització adequada de professionals, metodologies i espais per garantir que l'obtenció del testimoni de les víctimes menors d'edat es faci amb rigor, tacte i respecte. Es prestarà una atenció

atenguin aquests casos a ATENPRO hauran de ser personal especialitzat amb formació en matèria de drets de la infància i l'adolescència i les violències sexuals contra les nenes, nens i adolescents. A més, caldrà adoptar totes les mesures de coordinació necessàries entre tots els agents implicats per evitar la victimització secundària de les nenes, nens i adolescents.

- Especialització: L'atenció a les violències sexuals requereix una especialització per les característiques que tenen aquestes violències, a més que cada forma de violència sexual: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències sexuals comeses a l'àmbit digital, requereix una especialització específica.
- Inclusió de supervivents de les violències sexuals: Seria molt rellevant que ATENPRO inclogui supervivents de les diferents formes o manifestacions de la violència sexual a l'equip. A més de ser una alternativa laboral per a algunes víctimes o supervivents, pot contribuir a fer que més dones puguin accedir al servei i tinguin una millor experiència.
- Inclusió de mediadores interculturals: Per les característiques d'algunes formes o manifestacions de la violència sexual, és molt important que s'incorporin mediadores interculturals a l'equip.
- Percepció de seguretat de les dones víctimes o supervivents de les violències sexuals: En el cas de les dones víctimes o supervivents de les violències sexuals, els sentiments de por, ansietat, culpa i percepció d'inseguretat i perill són factors molt presents després de la violència sexual, per exemple, després d'una agressió sexual. Per tant, a més de la valoració del risc en aquests casos, cal incorporar una valoració de l'alta vulnerabilitat de les dones víctimes o supervivents. L'objectiu principal d'ATENPRO no és només la prevenció de noves agressions i situacions de qualsevol forma de violència contra les dones víctimes perquè, quan es produeixin, minimitzar-ne les conseqüències; sinó, principalment, fer que les dones víctimes o supervivents de les violències sexuals se sentin segures i acompanyades després de l'agressió, mentre dura el procés de superació i recuperació integral de la violència patida per recuperar les regnes de la seva vida. ATENPRO ha de facilitar aquest procés d'atenció i acompanyament les 24 hores del dia i els 365 dies de l'any, per això és important facilitar el contacte tant amb la dona com amb el seu entorn de suport. La possibilitat d'una intervenció, tan immediata com regular, amb la mobilització dels recursos d'atenció necessaris en cada cas contribueix a la recuperació integral de la dona víctima. Com ens han expressat algunes expertes a les entrevistes, la sensació d'inseguretat de les dones, moltes vegades té a veure amb com es produeixen les violències sexuals i no tant amb una sensació que l'agressor la torni a agredir. És a dir,

especial a la formació professional, les metodologies i l'adaptació de l'entorn per escoltar les víctimes en edat primerenca.

3. Els poders públics prendran les mesures necessàries per impedir que plantejaments teòrics o criteris sense aval científic que presumeixin interferència o manipulació adulta, com l'anomenada síndrome d'alienació parental, puguin prendre's en consideració".

ja no creuen en el funcionament normal de les relacions humanes i de l'entorn segur. L'atenció d'ATENPRO, en aquests casos, pot contribuir a proporcionar-li seguretat i tranquil·litat no només des de la consecució d'una seguretat objectiva que busqui minimitzar-ne els riscos i perills (en els casos en què pot haver-hi una nova agressió), sinó també contribuint a una percepció de seguretat subjectiva relacionada amb el procés d'afrontament i recuperació propi. Per això és imprescindible que —en cas de qualsevol necessitat relacionada amb la seva situació de violències sexuals— el suport, la informació, l'assessorament i l'acompanyament es faci de forma individualitzada i amb professionals especialitzats. Un altre aspecte que cal tenir en compte en aquesta percepció de seguretat per part de la víctima o supervivent és el paper que juga el seu entorn i què necessita la dona d'aquest. No es pot obviar el fet que hi ha vincles familiars, de parella, laborals, amistats... que encobreixen violències, vincles amb la parella, vincles laborals, canviar la feina. En conseqüència, en aquest objectiu d'ATENPRO de contribuir a crear una xarxa social de suport al seu entorn habitual cal valorar si aquesta xarxa és segura i si la recolza o li fa més mal. En tot cas, la creació d'aquesta xarxa ha d'evitar que les dones víctimes o supervivents hagin d'abandonar el seu entorn i la seva vida d'una forma no triada, sinó per tenir aquesta seguretat legítima. En conseqüència, les mesures de protecció a les víctimes o supervivents s'han de complementar amb aquelles que posen el focus als agressors.

- Supervisions professionals orientades a la cura i l'autocura del personal: Les professionals que treballen amb dones víctimes o supervivents de violències sexuals estan exposades a situacions que poden afectar la seva salut física, psicològica i emocional. Hi ha una coincidència majoritària entre les professionals entrevistades en la necessitat que aquesta supervisió tècnica no sigui només dels casos, sinó que es tracti d'una supervisió, acompanyament i cura com a professionals. Elles es troben en contacte directe cada dia amb les situacions de violències sexuals que viuen les dones, podent patir desgast i esgotament professional (més conegut com a *burnout*, contaminació temàtica i traumatització vicària). També els equips poden patir el que es coneix com a "traumatització dels equips" i que es refereix a l'efecte de reproduir en el grup de treball les dinàmiques del cercle de violència⁸⁷. D'aquesta manera, amb motiu de les implicacions que té la feina amb víctimes o supervivents de les violències sexuals i l'impacte que aquesta feina pot tenir en les professionals que brindin aquest servei, així com per garantir-ne la qualitat, considerem que és indispensable que es prenguin diverses mesures per supervisar, cuidar i per a l'autocura del personal. Aquestes mesures, amb perspectiva de gènere, a més de ser obligatòries, haurien de ser proporcionades per part de l'entitat prestadora i, en conseqüència, incloure's als plecs de contractació i pressupostos d'ATENPRO. La cura dels equips és responsabilitat de les institucions i organitzacions de què depèn ATENPRO i, per tant, els espais d'autocura, així com els estils de lideratge i formació sobre la importància de tot això són aspectes imprescindibles que s'han de

⁸⁷ Vegeu: Aron A.M. i Llanos M.T. 2004. "Cuidar a los que cuidan. Desgaste profesional y cuidado de los equipos que trabajan con violencia". *Sistemas familiares*, any 20, núm. 1-2, p. 5-15.

recollir als plecs i al nou protocol no només per garantir la qualitat del servei, sinó per atendre l'esgotament i el desgast professional que experimenten les treballadores en un servei d'aquestes característiques des d'una perspectiva de la prevenció de riscos professionals.

- Grup assessor extern especialitzat: Com que hi haurà casos complexos de violències sexuals, suggerim la creació d'un grup assessor extern amb expertes en cada forma de violència sexual perquè puguin donar suport i assessorar en els casos més complexos.
- Enfortir la seguretat digital: Les violències sexuals poden i solen tenir un component digital, per això considerem que la millora d'ATENPRO i la incorporació de les violències sexuals ha de tenir un fort enfocament de ciberseguretat internament i per poder brindar les pautes o eines a les víctimes o supervivents i prendre-les també per valorar el risc. Hi pot haver casos en què es tinguin en compte diferents factors per avaluar el risc, però sense tenir en compte, per exemple, que l'agressor pot obtenir la ubicació de la víctima o supervivent. Per tant, unes pautes en seguretat digital seran fonamentals per a l'equip i també per a les dones que siguin ateses pel servei.
- Coordinació interinstitucional i entre professionals: La coordinació és fonamental per a l'atenció de casos de violències sexuals, per la qual cosa s'hauria de crear un protocol només amb aquest punt o incloure's en el nou protocol d'atenció. En aquest punt s'haurien de tenir en compte totes les organitzacions i entitats especialitzades en agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF o violències sexuals digitals, així com que s'estan creant recursos per a l'atenció especialitzada i integral a víctimes o supervivents de les violències sexuals 7/24/365, la coordinació de les quals amb ATENPRO serà fonamental.
- Protocols operatius: Cadascuna de les intervencions que es facin des d'ATENPRO han de respondre a protocols específics en funció del tipus de trucada⁸⁸, especialment quan aquestes donen resposta a una situació de crisi o emergència. En el cas de les violències sexuals, aquests protocols han de tenir en compte les característiques de cada forma de violència sexual. Malgrat que aquests protocols són molt necessaris, no cal deixar de banda la flexibilitat que la feina amb víctimes o supervivents de les violències sexuals requereix per col·locar-les sempre al centre.
- Difusió: Amb motiu que ATENPRO és considerat per ara un servei només per a víctimes o supervivents de la violència de gènere en el sentit de la LOMPIVG, caldrà fer una tasca de difusió sobre la incorporació a aquest servei de les violències sexuals.
- Enfortiment amb recursos entitats i organitzacions: Per la manera com treballa ATENPRO, per tal que la inclusió de les violències sexuals en el servei sigui positiva, cal enfortir amb

⁸⁸ (1) Trucades de les persones usuàries al Centre d'Atenció; (2) Trucades de seguiment del Centre d'Atenció a les persones usuàries; (3) Trucades d'emergència, i (4) Comunicacions de control tècnic del servei.

recursos humans i econòmics les entitats i organitzacions que treballen amb les violències sexuals.

- Finançament estable: Actualment, aquest servei es finança a través de la concessió directa d'una subvenció prevista als pressupostos generals de l'Estat a favor de la FEMP per a la teleassistència mòbil a les dones víctimes de violència de gènere. Aquesta periodicitat no garanteix la prestació del servei, per la qual cosa hauria de tenir un finançament estable i més encara si inclourà la violència sexual com a part de la seva ampliació.

c. SUGGERIMENTS ESPECÍFICS

i. Proposta de protocol d'atenció a les violències sexuals

Ens sembla que és indispensable que per a la incorporació de les violències sexuals ATENPRO elabori un Protocol d'atenció a les violències sexuals que, com a mínim, hauria de:

- Comptar per a la seva elaboració amb la participació de supervivents i organitzacions de dones i feministes, especialment les que acompanyen processos de dones víctimes i supervivents de les violències sexuals.
- Tenir perspectiva de gènere, interseccional i d'infància, així com de drets humans, col·locant al centre les víctimes o supervivents de les violències sexuals com a titulars de drets.
- Tenir en compte les obligacions donades pel marc internacional i europeu de protecció dels drets humans quant a les violències sexuals, amb una atenció especial al Conveni d'Istanbul i als canvis normatius estatals, en particular, a la LOGILS.
- Incloure els prejudicis i estereotips de gènere i mites de la violació presents en les formes o manifestacions de la violència sexual, i establir la importància de la seva detecció i erradicació per no responsabilitzar ni culpabilitzar les víctimes o supervivents.
- Establir l'especialització que requereixen les diverses formes de violències sexuals i tenir un apartat específic per abordar cada forma de violència sexual: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF o violències sexuals digitals.
- Comptar amb un apartat sobre l'atenció urgent i un altre sobre l'atenció en crisi a les víctimes de violències sexuals.
- Actualitzar-se en funció de les necessitats que es vagin detectant i de les avaluacions que es vagin fent.

- Establir la coordinació institucional i tenir com a annex un mapa de recursos per a les víctimes o els supervivents de les diverses formes de la violència sexual.

ii. Propostes de mesures concretes que afavoreixin la supervisió tècnica i formació contínua i especialització de l'equip professional que assisteixi les usuàries d'ATENPRO víctimes de l'objecte de l'estudi

Com a mesures concretes, hem detectat com a fonamentals la formació i l'avaluació, que desenvolupem tot seguit.

1. Itinerari formatiu

Si bé l'actual Protocol d'Actuació d'ATENPRO (2012) esmenta "personal específicament preparat" o "personal especialitzat", no s'estableix quina ha de ser la formació, si ha de ser obligatòria o contínua. A les "Actuacions per a la prevenció integral de la violència de gènere" contingudes als pressupostos generals de l'Estat 2022 es marquen quins són els objectius d'una de les actuacions destinada a la "millora de la resposta institucional, coordinació i treball en xarxa amb la finalitat de garantir l'exercici efectiu dels drets a les dones"⁸⁹. Entre aquests, s'assenyala la millora de la prestació d'ATENPRO i s'amplia a les víctimes de totes les formes de violència contra les dones, incloent-hi les violències sexuals, potenciant el paper que exerceixen les entitats locals en la seva prestació, així com la formació del seu personal. És en la línia d'actuació relativa a la formació i sensibilització de professionals on es fa més exprés l'objectiu de la necessitat d'una formació contínua i integral i l'actualització formativa dels mitjans humans d'ATENPRO, entre d'altres.

Per la seva banda, recordem que el Conveni d'Istanbul estableix a l'article 15 el relatiu a la formació de professionals, assenyalant el caràcter sistemàtic de la formació de base i contínua d'aquells professionals que atenen les víctimes de qualsevol acte de violència, incloent-hi les sexuals. A aquest efecte, assenyala que els Estats impartiran o reforçaran la formació adequada dels professionals pertinents que ha d'incloure la prevenció i la detecció d'aquesta violència, la igualtat entre dones i homes, les necessitats i els drets de les víctimes i la prevenció de la victimització secundària. A més, han de fomentar la inclusió d'una formació en matèria de cooperació coordinada i interinstitucional per tal de permetre una gestió global i adequada de les directrius en els assumptes de violència que s'inclouen en l'àmbit del Conveni, com les violències sexuals.

Ara bé, el Títol III sobre formació, de la LOGILS, ve a establir mesures de formació necessàries per garantir l'especialització de professionals que intervenen, directament o indirectament en la prevenció, detecció, reparació i resposta a les violències sexuals, en l'atenció a les víctimes que tenen relació directa amb els agressors, amb una atenció especial a la formació del

⁸⁹ *Pressupost per programes i memòria d'objectius*. 2022. Tom XX (Secció 30. Ministeri d'Igualtat). Programa 232B. Igualtat d'oportunitats entre dones i homes.

personal que tingui un contacte directe i habitual amb menors d'edat. Aquesta especialització es farà a través de la formació inicial obligatòria i la formació continuada. De la mateixa manera, la LOPIVI promou i garanteix la formació especialitzada, inicial i contínua, dels i les professionals de les administracions públiques que tinguin contacte habitual amb menors d'edat aprofundint en dos aspectes, el jurídic i el social, de la sensibilització i conscienciació.

Així doncs, a causa de la importància que té la formació i, per tant, l'especialització en un servei que atindrà una víctima o supervivent de les violències sexuals, que, a més, és una obligació com hem sostingut al llarg d'aquest estudi, considerem que a l'hora d'incloure les violències sexuals, ATENPRO hauria de tenir un itinerari formatiu que, com a mínim:

- S'estableixi amb detall al plec.
- Sigui obligatori i continu, i doni temps a les professionals perquè es puguin formar.
- Contingui la formació inicial i la formació contínua, que es podrà anar adaptant en funció de les necessitats que les professionals vagin detectant.
- Es dissenyi des d'una perspectiva de gènere i interseccional, tenint en compte també la perspectiva d'infància. La perspectiva interseccional haurà d'abordar la intersecció i interacció entre els diferents sistemes d'opressió o eixos de desigualtat i el seu impacte en la vida de les dones que enfronten violències sexuals, incloent-hi el racisme i distingint el factor múltiple de l'interseccional, així com la discriminació interseccional de la múltiple.
- Tingui en compte que les violències sexuals són una forma o manifestació de la violència per raó de gènere contra les dones i, per tant, una forma de discriminació i una vulneració dels drets humans.
- Tingui com a punt de partida el dret a la igualtat i no discriminació de les dones, incloent-hi la discriminació interseccional.
- Contempli les característiques de les violències sexuals, el trauma, la crisi, l'impacte d'aquestes violències a la salut mental, drets sexuals i drets reproductius, la no revictimització, la detecció i eliminació de prejudicis i estereotips de gènere des d'una perspectiva interseccional, els mites de la violació i la reparació integral a les víctimes o supervivents.
- Disposi d'un mòdul sobre el marc normatiu estatal, autonòmic i local, així com sobre el marc internacional i europeu de protecció dels drets humans, centrant-se en el dret a una vida lliure de violències sexuals de totes les dones, col·locant les víctimes o supervivents d'aquestes violències al centre, com a titulars de drets. Se suggereix que aquest mòdul sigui dissenyat i impartit per una jurista feminista amb experiència treballant les violències sexuals. Aquest mòdul hauria d'incloure, com a mínim:

- La CEDAW i les Recomanacions Generals del Comitè CEDAW, dictàmens i Observacions finals a Espanya, a més de la informació d'altres convencions i comitès en el marc del sistema universal de protecció dels drets humans que aborden les violències sexuals.
 - El marc del Consell d'Europa, amb una atenció especial al Conveni d'Istanbul i a les recomanacions del GREVIO, així com a la jurisprudència principal en la matèria del Tribunal Europeu de Drets Humans. Així mateix, tot el relatiu al Conveni de Varsòvia i el GRETA, així com el Conveni de Budapest i el de Lanzarote.
 - El marc de la Unió Europea.
 - La LOGILS, la LOPIVI, la Llei orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs, les lleis que aborden les violències sexuals a les C. A., l'Estratègia estatal per combatre les violències masclistes 2022-2025, el Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere i el Catàleg de referència de polítiques i serveis en matèria de violència contra les dones d'acord amb els estàndards internacionals de drets humans.
- Compti amb un mòdul sobre l'impacte en la salut mental de les violències sexuals, trauma, crisi, violència psicològica i l'acompanyament en casos de violències sexuals, tenint en compte les diferents formes de la violència sexual: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències digitals sexuals. Se suggereix que aquest mòdul sigui dissenyat i impartit per una psicòloga feminista amb experiència treballant les violències sexuals.
 - Tingui un mòdul per a cada forma de violència sexual: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències digitals sexuals, realitzat per expertes i organitzacions que acompanyen aquests casos en cada forma d'aquesta violència.
 - Inclogui les diferents casuístiques de les diverses formes de violència sexual.
 - Incorpori els drets de les nenes, nens i adolescents i els permeti reconèixer l'interès superior de les nenes i els nens com una consideració primordial.
 - Contempli formació en seguretat digital i autodefensa feminista.
 - Incloguin els materials corresponents.
 - Disposi d'un mecanisme d'avaluació per a les formacions rebudes.

L'itinerari formatiu pot tenir en compte l'experiència d'inici d'alguns serveis com els que van emplenar el qüestionari i amb qui vam fer les entrevistes en profunditat, així com que ha d'implicar no només el coneixement o l'aprenentatge de normes, sinó el desenvolupament de capacitats per reconèixer la discriminació i discriminació interseccional que enfronten les dones a la seva vida quotidiana i brindar eines per identificar les causes, conseqüències i impactes que tenen les violències sexuals a la vida de les dones, contribuint al reconeixement de les conseqüències que té l'ús de prejudicis i estereotips de gènere i mites de la violació que solen responsabilitzar o culpabilitzar les dones víctimes o supervivents per les violències sexuals exercides per altres en la seva contra.

2. Sistema d'avaluació

Com hem indicat en altres parts d'aquest estudi, l'avaluació dels serveis que atenen dones víctimes o supervivents de les violències sexuals és fonamental per garantir-ne la qualitat i l'accessibilitat. Per aquest motiu, considerem que la millora i l'ampliació d'ATENPRO, que incorporarà a les violències sexuals, ha de contemplar el seu propi mecanisme d'avaluació des dels plecs. Un sistema d'avaluació que, a més, permeti poder avaluar i millorar les polítiques públiques. Per a ATENPRO, suggerim un sistema d'avaluació que, com a mínim:

- S'inclogui en els plecs.
- Estigui protocol·litzat.
- Contingui la creació d'indicadors i s'estableixin objectius i la forma en què es considera que s'ha complert o no amb aquests objectius. Això dependrà del nou plec i del protocol d'actuació. Els indicadors han de ser realistes i han de permetre mesurar si s'ha complert o no amb l'objectiu.
- Inclogui el següent:
 - La creació d'un qüestionari d'avaluació amb preguntes obertes perquè les víctimes o supervivents de les violències sexuals aportin d'una manera anònima el seu punt de vista sobre l'experiència a ATENPRO, qüestions positives i àrees de millora. El qüestionari haurà d'estar accessible per a totes les dones, tenint en compte les barreres idiomàtiques, les dones amb diversitat funcional i s'adaptarà a les nenes i els nens.
 - L'avaluació d'acompliment per part de les supervidores a les professionals. Avaluar l'acompliment del treball és una eina important per motivar-ne la qualitat, l'eficàcia i l'eficiència, així com per promoure competències personals i professionals que es consideren desitjables per al compliment dels objectius de l'ATENPRO. A més, l'avaluació de l'acompliment representa un instrument per incentivar el desenvolupament professional de cadascuna de les treballadores i

treballadors. L'avaluació de l'acompliment serà obligatòria i anual, s'establiran els objectius d'acompliment i la manera de mesurar-los a l'inici del període d'avaluació i de manera individual a cada treballador/a. Les persones amb responsabilitats de supervisió, coordinació i gestió també han de ser avaluades. Es tindran en compte les respostes als qüestionaris per part de les usuàries d'ATENPRO, així com l'assistència a la formació continuada i la càrrega de feina de cada professional.

- La generació d'un espai semestral on les professionals puguin compartir les seves inquietuds sobre les possibles àrees de millora d'ATENPRO; aquestes seran recollides per la supervisora, que serà la responsable de dur-les a terme.
 - La creació d'una bústia anònima on les professionals podran transmetre les seves preocupacions o inquietuds per millorar ATENPRO.
 - L'avaluació externa cada any per part de professionals especialitzades per veure l'impacte del servei a la vida de les usuàries i valorar l'atenció rebuda i la feina feta, tenint en compte, a més, els qüestionaris d'avaluació que responen les usuàries, les avaluacions d'acompliment de les supervisores i el contingut de la bústia anònima. També inclourà l'opinió de les professionals de les entitats locals adherides a ATENPRO i d'organitzacions de dones i feministes que acompanyen casos de violències sexuals.
- Valori la situació del benestar a l'equip i detecti qualsevol necessitat de més recursos econòmics, humans o tecnològics.
 - Analitzi els motius de les baixes a ATENPRO.
 - Inclogui una anàlisi de l'efectivitat del protocol d'actuació i els protocols interns, fent suggeriments de millora si escau.
 - S'inclogui l'avaluació a les memòries anuals d'ATENPRO juntament amb les mesures que es duran a terme per millorar el servei.
 - Perquè l'avaluació sigui efectiva cal portar un registre de les trucades i del seguiment de les trucades.
 - Seria positiu que per a la materialització del sistema d'avaluació es tingui en compte l'opinió i l'experiència actual de les encarregades d'ATENPRO (Creu Roja).

10. CONCLUSIONS

L'atenció i la protecció de les dones víctimes i supervivents de les violències sexuals ha d'estar al centre de qualsevol intervenció que es faci des de les administracions públiques. És obligació dels Estats, i com a part de l'estructura de governar també de les administracions locals, adoptar les polítiques públiques necessàries que lluitin contra totes les formes de violència sexual considerant que les víctimes o supervivents són titulars de drets. Per la seva proximitat en la funció pública, les entitats locals tenen responsabilitat directa en l'existència de serveis públics accessibles, adequats i assequibles per protegir les dones de les violències per raó de gènere, que inclouen les violències sexuals, i garantir-ne el procés de recuperació i reparació integral. Aquest és un procés llarg i complex que requereix l'especialització i l'acompanyament de les i els professionals que atenen les dones víctimes o supervivents. Un procés en què intervenen molts factors, a més de tractar-se (les violències sexuals) d'una violència molt estigmatitzada en què les dones s'acostumen a culpabilitzar o responsabilitzar.

Per a la prevenció local en els casos de violències sexuals, cal tenir en compte les particularitats que té cada forma, manifestació o àmbit d'aquesta violència (agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències sexuals en l'àmbit digital), i dur a terme una feina en conjunt amb les comunitats autònomes, elaborant campanyes municipals amb perspectiva de gènere i interseccional dirigides a tota la societat, especialment als homes, nois adolescents i nens, per contribuir activament a l'eliminació d'estereotips vinculats a la cultura de la violació, així com campanyes d'informació dirigides a dones de totes les edats i en diferents idiomes amb informació sobre els seus drets i recursos disponibles.

En l'atenció de les violències sexuals és clau l'especialització i el perfil de les i els professionals, així com que hi hagi recursos suficients i accessibles per a totes les dones. Entre les violències sexuals, el tràfic amb finalitats d'explotació sexual, la MGF, el MF i les ciberviolències sexuals requereixen un major grau d'atenció per part dels recursos municipals, ja que no acostumen a haver-hi recursos suficients o amb l'especialització específica per abordar aquestes violències. Així mateix, cal prestar especial atenció a aquells grups de dones amb més dificultat a l'hora d'accedir als serveis a conseqüència de la discriminació interseccional.

A l'hora d'analitzar les xifres de la violència sexuals cal tenir present que, ateses les mancances estadístiques actuals de fonts oficials que permetin oferir una imatge homogènia i detallada d'aquesta realitat, les xifres solen ser una aproximació. Espanya no compta, actualment, amb una font oficial que reculli totes les formes de la violència sexual, ja que se solen recollir algunes formes i cadascú segueix la seva pròpia metodologia, sense que hi hagi una definició uniforme (la qual cosa es resol amb la definició que brinda la LOGILS), i sense que necessàriament es tinguin en compte les diverses formes, manifestacions i àmbits de la violència sexual o les conductes que considerem en aquest estudi. Per això cal una forma unificada de recollir i comptar les dades sobre totes aquestes formes de violència sexual, dissenyada i implementada a partir d'una perspectiva de gènere i interseccional, que permeti comptar amb les dades necessàries per avaluar les polítiques públiques i millorar-les.

L'ampliació d'ATENPRO és un avenç en la protecció a les dones i víctimes de les violències masclistes, tal com es recullen al Conveni d'Istanbul ratificat per Espanya. Aquest ofereix acompanyament psicosocial i protecció, augmentant-ne la sensació de seguretat, promovent espais segurs, i generant un vincle de confiança que permet intervencions eficaces i reparadores les 24 hores del dia, els 365 dies de l'any. Precisament, ampliar ATENPRO incloent-hi les violències sexuals pot contribuir a aconseguir que víctimes o supervivents d'aquestes violències se sentin més segures per comptar amb el dispositiu. Les casuístiques reals traslladades pels recursos entrevistats com a factibles per al suport i acompanyament a les dones víctimes o supervivents de violències sexuals per ATENPRO responen a situacions en què hi ha una percepció de perill per part de la dona, de vegades objectiva i d'altres subjectiva. Perquè aquesta inclusió tingui èxit, considerem que és fonamental la formació especialitzada i continuada de les professionals d'ATENPRO, des d'una perspectiva de gènere i interseccional, que tingui en compte les supervivents d'aquestes violències sexuals i compti amb la participació de les organitzacions de dones i feministes, en particular aquelles que acompanyen aquests casos, així com que es dissenyi i s'implementi un sistema d'avaluació.

Un aspecte fonamental que detectem en aquesta investigació és que els serveis locals que atenguin casos de violències sexuals haurien d'incorporar als seus equips dones supervivents de violències sexuals i també comptar amb dones diverses per tal que més dones acudeixin als serveis i se sentin millor identificades; per exemple, tenir dones racialitzades, de diferents orígens o dones amb diversitat funcional. Aquests serveis han de comptar amb referents per a altres dones i dur a terme treball de base i comunitari per difondre els seus serveis i contribuir a erradicar les violències sexuals.

A partir del que hem assenyalat anteriorment, aquest estudi ha tingut la intenció de poder contribuir a generar coneixement sobre les violències sexuals a Espanya i l'aproximació i intervenció de l'administració local en la matèria, buscant oferir un marc, diagnòstic i anàlisi als serveis locals d'atenció, intervenció i protecció de les víctimes o supervivents de les violències sexuals, per fer recomanacions sobre això, i també per a la incorporació de les violències sexuals a ATENPRO, hem desenvolupat aquest estudi. Per això, primer hem establert els objectius, la metodologia i algunes consideracions prèvies que creiem que s'han de tenir en compte quan es duen a terme tasques que aborden les violències sexuals i a partir del context que tenim a Espanya; després, hem indicat en què consisteix l'ATENPRO i hem abordat les violències sexuals contra les dones parant una atenció especial a les obligacions que tenen els Estats des del marc internacional i europeu de protecció dels drets humans. A continuació, hem dut a terme un diagnòstic sobre la situació de les violències sexuals a Espanya, diagnòstic que considerem únic per la recopilació que fa abordant les diverses formes de violència sexual en les quals ens centrem en aquest estudi: agressió sexual, assetjament sexual, tràfic amb finalitats d'explotació sexual, MGF, MF i violències sexuals comeses en l'àmbit digital.

Hem continuat desenvolupant l'aproximació i la intervenció de l'administració local en les violències sexuals, per a això hem indicat les obligacions locals sobre les violències sexuals;

hem abordat els serveis propis d'atenció, intervenció i protecció de dones víctimes o supervivents de les violències sexuals; hem establert les propostes per a la millora de les accions d'intervenció i prevenció en matèria de violències sexuals, i les propostes d'un sistema d'avaluació. Després, hem dut a terme tot allò relacionat amb la incorporació de les violències sexuals a ATENPRO, incloent-hi el context en què es produeix aquesta incorporació, així com suggeriments generals i específics, aquests últims enfocats en propostes d'un protocol d'atenció de les violències sexuals i mesures concretes que afavoreixin la supervisió tècnica i formació contínua i especialització de l'equip professional que assisteixi les usuàries d'ATENPRO víctimes o supervivents de l'objecte d'aquest estudi, amb una atenció especial a l'itinerari formatiu i al sistema d'avaluació.

Finalment, volem reiterar el nostre agraïment a totes les persones que van fer possible aquesta investigació.

11. BIBLIOGRAFIA

- ALCÁZAR ESCRIBANO, Mª Angustias. 2023. *El matrimonio forzado: violencia de género más allá del libre consentimiento*. Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología, núm. 25 – 02, p. 1- 43.
- ALTA COMISIONADA DE LES NACIONS UNIDES PER ALS DRETS HUMANS. 2019. *Matrimonio infantil, precoz y forzado en situaciones humanitarias*. Asamblea General de les Naciones Unidas.
- AMNISTIA INTERNACIONAL. 2018. *Ja és hora que em creguis. Un sistema que qüestiona i desprotegeix les víctimes*.
- Annex 3: Projecte per modernitzar i ampliar els dispositius d'atenció i protecció a les víctimes de violència masclista en el marc del PRTR. Servei ATENPRO. INFORME DE SEGUIMENT DELS FONS NEXT GENERATION EU.
- ANDRÉS PUEYO, Antonio; NGUYEN VO, Thuy; RAYÓ BAUZÁ, Antònia i REDONDO ILLESCAS, Santiago. 2020. *Análisis empírico integrado y estimación cuantitativa de los comportamientos sexuales violentos (no consentidos) en España. Violencia Sexual en España: una síntesis estimativa*. Universitat de Barcelona, Grup d'Estudis Avançats en Violència (GEAV). Ministeri de l'Interior.
- ARON, A.M. i LLANOS, M.T. 2004. "Cuidar a los que cuidan. Desgaste profesional y cuidado de los equipos que trabajan con violencia". *Sistemas familiares*, any 20, núm. 1-2, p. 5-15.
- ASSOCIACIÓ SALUD I FAMÍLIA. 2018. *TRIA: Evolució intercultural de les dones joves pakistaneses i les seves famílies*.
- ASSOCIACIÓ DE DONES JURISTES THEMIS. 2020. *La respuesta judicial a la violencia sexual que sufren los niños y las niñas*. Delegació del Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- ASSOCIACIÓ TRABE I FUNDACIÓ FERNANDO POMBO. 2021. *Una aproximación a la realidad de las mujeres en situación de trata. Diagnóstico de las barreras socio-legales en el acompañamiento de las supervivientes de trata con fines de explotación sexual*.
- AYCART, Juan; GENDE, Susana; MALGESINI, Graciela; MONTEROS, Silvina i NEBREDA, Margarita (Cruz Roja Española) i Gil, Pilar; GRÁNEA, Aurea i ROMERA, Pilar. (Universidad

Carlos III). 2019. *Estudio sobre las mujeres mayores de 65 años víctimas de violencia de género*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.

- ÁVILA, Débora; FRANZÉ, Adela; PEÑARANDA, M. Carmen; PÉREZ, Marta (Universidad Complutense de Madrid) i GONZÁLEZ, Patricia. (Universitat Autònoma de Barcelona). 2022. *Violencia institucional contra las madres y la infancia. Aplicación del falso síndrome de alienación parental en España*. Delegació del Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- BALLESTEROS DONCEL, Esmeralda i BLANCO MORENO, Francisca. 2021. *Las estadísticas de criminalidad sexual en España: una propuesta de caracterización*. Dialnet.
- FUNDACIÓ AJUDA A NENS I ADOLESCENTS EN RISC (ANAR). 2022. *Abuso sexual en la infancia y la adolescencia según los afectados y su evolución en España (2008 – 2019)*.
- BARCONS CAMPMAJÓ, Maria. 2018. *Los matrimonios forzados en el Estado español: un análisis socio-jurídico desde la perspectiva de género*. Universitat Autònoma de Barcelona. Tesi doctoral.
- CÁRDENAS, Rocío; TERRÓN CARO, Teresa; DEL MORAL ARROYO, Gonzalo; RODRÍGUEZ CASADO, Rocío; TERCEÑO SOLOZANO, Candelaria; CHACÓN – CHAMORRO, Victoria i PIÑERO LUNA, Antonio. 2021. *Violencia de género, agresiones sexuales y acoso sexual en el ámbito universitario. Análisis de la percepción de la comunidad universitaria. Informe 2021*. Universitat Pablo de Olavide.
- CASTAÑO REYERO, Mª José; BARRIO LEMA, Clara I.; DIEZ VELASCO, Isabel; MAFFEIS PACHECO, Gizela; OLAGUIBEL ECHEVARRÍA - TORRES, Almudena i PALLARÉS RAMOS, Mª Teresa. 2022. *Qué sabemos y cómo lo contamos. Cultura de datos en la trata de seres humanos*. Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones. Universitat Pontificia de Comillas i Unicef.
- CASTELLANOS TORRES, Esther; PELÁEZ NARVÁEZ, Ana i CABALLERO PÉREZ, Isabel (Fundación CERMI-mujeres). 2020. *La violencia sexual en las mujeres con discapacidad intelectual*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- CENTRE D'INVESTIGACIONS SOCIOLÒGIQUES. 2023. *Encuesta sobre cuestiones de actualidad: la violencia sexual contra las mujeres. Avance de resultados. Tabulación por variables sociodemográficas*.
- COMISSIÓ CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE DEL CONSELL INTERTERRITORIAL DEL SNS. 2017. *Actuación sanitaria frente a la trata con fines de explotación sexual. Anexo al*

protocolo común para la violencia de género en el Sistema Nacional de Salud (SNS). Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat.

- COMISSIONS OBRERES (CCOO). 2022. *Estudio acoso sexual laboral en el sector de Ayuda a Domicilio de Castilla – La Mancha.*
- COMISSIONS OBRERES (CCOO). 2022. *El acoso sexual y el acoso por razón de sexo en el ámbito laboral en España.* Delegació del Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- Compareixença de la Presidenta de la Comissió d'Igualtat de la Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP), Sra. María Eugenia Rufino Morales, davant de la Comissió Especial de seguiment i avaluació dels acords de l'Informe del Senat sobre les estratègies contra la Violència de Gènere aprovades en el marc del Pacte d'Estat, per analitzar la situació actual de violència de gènere. 17 de febrer del 2021.
https://www.congreso.es/public_oficiales/L14/SEN/DS/CO/DS_C_14_137.PDF
- CONSELLERIA D'IGUALTAT, POLÍTIQUES SOCIALS I CONCILIACIÓ. Junta d'Andalusia i Ministeri d'Igualtat.
- DE BLAS, Ana. 7 de juny del 2022. *Radiografía de la violencia sexual: las denuncias suben, la mitad de las víctimas son menores.* <https://geoviolenciasexual.com/radiografia-de-la-violencia-sexual-las-denuncias-suben-la-mitad-de-las-victimas-son-menores/>
- Delegació de Govern contra la violència de gènere. 2023. *Butlletí Estadístic Mensual. Febrer 2023.* Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Abril 2022.* Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Agost 2022.* Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Desembre 2022.* Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2023. *Butlletí Estadístic Mensual. Gener 2023.* Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Gener 2022.* Ministeri d'Igualtat.

- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Febrer 2022*. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Juliol 2022*. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Juny 2022*. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Març 2022*. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Maig 2022*. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Novembre 2022*. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Octubre 2022*. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2022. *Butlletí Estadístic Mensual. Setembre 2022*. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2021. *Butlletí estadístic anual. Any 2021. Víctimes mortals. 016. ATENPRO. Dispositius de seguiment. Web de recursos de suport. VIOGÉN*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2020. *Estadística de Recursos Autonómicos en Materia de Violencia contra la Mujer (DERA 2020)*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2019. *Macroenquesta de Violència contra la Dona 2019*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DEL GOVERN PER A LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE I UNIVERSITAT D'ALCALÀ. 2019. *El impacto de la violencia de género en España: una valoración de sus costes en 2016*. Ministeri de la Presidència, Relacions amb les Corts i Igualtat. Centro de Publicaciones.

- DELEGACIÓ DE GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2019. *XIII Informe anual del Observatorio estatal de violencia sobre la mujer 2019*. 32 col·lecció. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Documents. Ministeri d'Igualtat.
- DELEGACIÓ DEL GOVERN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. 2018. *Percepción Social de la Violencia Sexual*. Ministeri de la Presidència, Relacions amb les Corts i Igualtat. Centro de Publicaciones.
- DÍAZ-AGUADO, Mª José; MARTÍNEZ ARIAS, Rosario; MARTÍN BABARRO, Javier i FALCÓN, Laia. 2021. *La situación de la violencia contra las mujeres en la adolescencia en España*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- DÍAZ – AGUADO JALÓN, Mª José; MARTÍNEZ ARIAS, Rosario i MARTÍN BABARRO, Javier. 2020. *Menores y violencia de género*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- DIRECCIÓ GENERAL DE COORDINACIÓ I ESTUDIS. SECRETARIA D'ESTAT DE SEGURETAT. 2023. Sistema de seguiment integral en els casos de Violència de Gènere (Sistema VioGén). Ministeri de l'Interior.
- DIRECCIÓ GENERAL DE COORDINACIÓ I ESTUDIS. SECRETARIA D'ESTAT DE SEGURETAT. 2021. *Informe sobre la cibercriminalidad en España 2021*. Sistema Estadístic de Criminalitat. Ministeri de l'Interior.
- EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (EIGE). 2021. *Estimation of girls at risk of female genital mutilation in the European Union: Denmark, Spain, Luxembourg and Austria*.
- FEDERACIÓ DE DONES PROGRESSISTES. 2020. *Mujer, discapacidad y violencia de género*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- FEDERACIÓ D'ASSOCIACIONS DE DONES RURALS. 2020. *Mujeres víctimas de violencia de género en el mundo rural*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- FEDERACIÓN MUJERES JÓVENES. 2022. *Apps sin violencia. Investigación sobre las violencias sexuales que las mujeres sufren en aplicaciones de citas*.
- FEDERACIÓN MUJERES JÓVENES. 2021. *Noches seguras para todas. Del diagnóstico a la acción*. Segon informe.
- FEDERACIÓN MUJERES JÓVENES. 2020. *Noches seguras para todas*.

- FEDERACIÓ DE DONES PROGRESSISTES. 2018. *Enquesta "No accepto". Aproximació als matrimonis forçats a Espanya des de la mirada de les professionals i els professionals de la Comunitat de Madrid i Catalunya*. Ministeri d'Igualtat.
- FEMBLOC: <https://fembloc.cat/index.html>
- FEMINICIDIO.NET. 26 de maig, 2018. "Agresiones sexuales múltiples en España". Informe 2016 – 2018. <https://geoviolenciasexual.com/agresiones-sexuales-multiples-en-espana-informe-2016-2018/> *Geoviolenciasexual*.
- FEMINICIDIO.NET., LA SUR, ESCUELA ABOLICIONISTA INTERNACIONAL I GEOVIOLENCIA SEXUAL. 2021. *Informe 2021. Femicidios y otros asesinatos de mujeres en España*.
- FEMINICIDIO.NET, MUJERES JÓVENES I LA SUR. 2023. *Guía para familias. Ciberviolencias. Prevención de ciberviolencias machistas*. Ministeri d'Igualtat.
- FUNDACIÓ ASPACIA. 2022. *Conclusiones y Recomendaciones. Violadas y discriminadas. Protección, Atención y Justicia de las Mujeres Migrantes Supervivientes de Violencia Sexual en España*. Fundació Aspacia. Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030
- FUNDACIÓ WASSU-UAB. 2020. *La mutilación genital femenina en España*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- FUNDACIÓ WASSU-UAB. 2021. *Mapa de la mutilación genital femenina en España 2021*. Delegació de Govern contra la violència de gènere.
- GEOVIOLÈNCIA SEXUAL. 22 d'octubre del 2020. *Agresiones sexuales múltiples en España desde 2016: casos actualizados*. <https://geoviolenciasexual.com/agresiones-sexuales-multiples-en-espana-desde-2016-casos-actualizados/>
- GÓMEZ PLAZA, Ana; VILLAJOS POZUELO, Sandra, CANDEIRA DE ANDRÉS, Lucía i HERNÁNDEZ GÓMEZ, Ayin. 2019. *Estudio sobre el tiempo que tardan las mujeres víctimas de violencia de género en verbalizar su situación*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- HYBRIDAS ASOCIACIÓN. (2022). *La violencia política por razón de género en España*. Ministeri d'Igualtat.

- HYBRIDA ASOCIACIÓN, KOMONS I FUNDACIÓN CALALA FONDO DE MUJERES. (2020). *Las violencias machistas en línea hacia activistas. Datos para entender el fenómeno*. Fundación Calala Fondo de Mujeres.
- INSTITUT EUROPEU DE LA IGUALTAT DE GÈNERE (EIGE). 2021. *Mutilación genital femenina ¿cuántas niñas hay en situación de riesgo en España?*
- INSTITUT EUROPEU DE LA IGUALTAT DE GÈNERE. 2015. *Estimación del número de niñas en situación de riesgo de mutilación genital femenina en la Unión Europea*.
- INSTITUT NACIONAL D'ESTADÍSTICA (INE). 2021. *Meta 16.2. Poner fin al maltrato, la explotación, la trata y todas las formas de violencia y tortura contra los niños*. Indicador 16.2.2. Nombre de víctimas del tráfico de personas per cada 100.000 habitants.
- INSTITUT NACIONAL D'ESTADÍSTICA. INEbase. Seguretat i Justícia. Violència de gènere. Violència Domèstica. Estadística de condemnats: Menors. <https://www.ine.es/dynt3/inebase/index.htm?padre=8027&capsel=8027>
- LÓPEZ GUTIÉRREZ, Javier; CANTOS CEBRIÁN, Mª Jesús; GONZÁLEZ ÁLVAREZ, José Luis; LÓPEZ OSORIO, Juan José; SÁNCHEZ JIMÉNEZ, Francisco; MARTÍN DELGADO, Estela; HERRERA SÁNCHEZ, Davis; MARTÍNEZ MORENO, Francisco; SIERRA RODRÍGUEZ Julián; RUBIO GARCÍA, Marcos; GIL PÉREZ, Victoria; SANTIAGO OROZCO, Ana M^a; GÓMEZ MARTÍN, Miguel Ángel; MARTÍN PÉREZ, Carlos; GARCÍA MARTÍNEZ, Carolina; BUQUERÍN PASCUAL, Sara; LÓPEZ MENDOZA, Amparo i LINARES SUÁREZ, Olga. 2019. *Informe sobre violencia contra la mujer. España (2015 – 2019)*. Ministeri de l'Interior.
- LÓPEZ GUTIÉRREZ, Javier; SÁNCHEZ JIMÉNEZ, Francisco; HERRERA SÁNCHEZ, David; MARTÍNEZ MORENO, Francisco; RUBIO GARCÍA, Marcos; GIL PÉREZ, Mª Victoria; SANTIAGO OROZCO, Ana María y GÓMEZ MARTÍN, Miguel A. 2021. *Informe sobre delitos contra la llibertat i indemnitat sexual 2021*. Sistema Estadístic de Criminalitat. Ministeri de l'Interior.
- LORENTE ACOSTA, Miguel; DE DIOS LUNA DEL CASTILLO, Juan; MONTERO ALONSO, Miguel Ángel i BADENES SASTRE, Marta. 2022. *Impacto de la pandemia por COVID-19 en la violencia de género en España*. Ministeri d'Igualtat.
- MAPA D'ENTITATS 2021 SOBRE ELS MATRIMONIS FORÇATS DE LA FUNDACIÓ WASSU-UAB: <https://matrimoniosforzados.fundacionwassu.com/>
- MARTÍNEZ ROLÁN, Xabier; PIÑEIRO OTERO, Teresa. *Mulleres pontevedresas na rede. Análise do sexismo, mixoxinia e discurso do odio na conversa 2.0*. Cátedra Feminismos 4.0.

Universitat de Vigo. Deputació de Pontevedra. https://catedrafeminismos.gal/wp-content/uploads/2020/12/MulleresPontevedresasRede_Poster.pdf

- MARTÍNEZ, Luz M^a; BIGLIA, Barbara; LUXÁN, Marta, FERNÁNDEZ BESSA, Cristina; AZPIAZU CARBALLO, Jokin; BONET MARTÍ, Jordi. 2014. "Experiencias de investigación feminista: propuestas y reflexiones metodológicas". *Athenea Digital*, 14(4), p. 3-16. <http://dx.doi.org/10.5565/rev/athenea.1513>
- MAZO, Pilar. 27 d'abril del 2023. "El perfil de los agresores sexuales grupales: más jóvenes y violentos". <https://efeminista.com/agresores-sexuales-grupales-jovenes/>. *Efeminista*.
- MEMÒRIA ANUAL. 2020. Servei telefònic d'atenció i protecció a víctimes de violència de gènere (ATENPRO). Creu Roja. Enllaç web: <https://create.piktochart.com/output/60523234-memoria-atenpro-2022>.
- MINISTERI DE L'INTERIOR. Pla Estratègic per a la Prevenció de les Violències Sexuals (2023-2027). Secretaria d'Estat de Seguretat. Espanya.
- MINISTERI DE L'INTERIOR. 2022. *Balance de Criminalidad, cuarto trimestre del año 2022*. Ministeri de l'Interior.
- MINISTERI DE SANITAT. 2021. *Informe Anual Violencia de Género 2021*. Observatori de Salut de les Dones.
- MINISTERI DE SANITAT. 2023. *Guía de Pautas Básicas Comunes del SNS para la actuación sanitaria ante la Violencia Sexual*. Ministeri de Sanitat.
- MINISTERI DE SANITAT, Serveis Socials i Igualtat. 2012. *Protocol d'Actuació del Servei Telefònic d'Atenció i Protecció per a Víctimes de les Violències de Gènere (ATENPRO)*.
- NAREDO MOLERO, María. "La responsabilidad municipal frente a las violencias sexuales. La experiencia local a la luz del marco internacional de derechos humanos". A Maria Freixanet Mateo (coord.). 2020. *Violències sexuals: política pública perseguint-ne l'erradicació*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, p. 170-195.
- NOVO PALEO, Nerea. 2021. "Violencia sexual contra menores: de origen patriarcal y en pleno aumento de denuncias". *Geoviolenciasexual*.
- NOVO PALEO, Nerea. 2021. "Violencia sexual contra menores en España: datos y tendencias". *Geoviolenciasexual*.

- OBSERVATORI CONTRA LA VIOLÈNCIA DOMÈSTICA I DE GÈNERE. 2022. *La violencia de género en diez indicadores*. Any 2022. Consell General del Poder Judicial.
- OBSERVATORI CONTRA LA VIOLÈNCIA DOMÈSTICA I DE GÈNERE. 2022. *Informe anual sobre violencia de género*. Consell General del Poder Judicial.
- OBSERVATORI D'ASSETJAMENT SEXUAL I PER RAÓ DE GÈNERE DE CCOO: <https://observatorioacoso.ccoo.es/>
- OBSERVATORI DE SALUT DE LES DONES. 2021. *Instrumento común estandarizado para la detección temprana de la violencia de género en el Sistema Nacional de Salud*. Consell Interterritorial del SNS. Ministeri de Sanitat.
- OBSERVATORI ESPANYOL DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE DIGITAL (OEVIGED). 2023. *Informe mensual. Març 2023*. Centre d'Estudis Universitaris (CEDEU), Observatori de Violència Digital i Associació Stop! Violència de Gènere Digital. Observatori Espanyol de Violència de Gènere Digital (OEVIGED), Associació Stop! Violència de Gènere Digital i Centre d'Estudis Universitaris (CEDEU). <https://www.oeviged.es/post/violencia-digital-contra-la-mujer-entenderla-es-el-primer-paso-para-prevenir-la>
- OBSERVATORI ESPANYOL DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE DIGITAL (OEVIGED). 22 de novembre del 2022. *Violencia digital contra la mujer, entenderla es el primer paso para prevenirla*. Observatori Espanyol de Violència de Gènere Digital (OEVIGED).
- OBSERVATORI NACIONAL DE TECNOLOGIA I SOCIETAT (ONTSI). 2023. *Brecha digital de género 2023*. Red.es. Secretaria d'Estat de Digitalització i Intel·ligència Artificial. Ministeri d'Afers Econòmics i Transformació Digital.
- OBSERVATORI NACIONAL DE TECNOLOGIA I SOCIETAT. 2022. *Violencia de género: una realidad invisible 2022*. Ministeri d'Afers Econòmics i Transformació Digital.
- ORGANITZACIÓ MUNDIAL DE LA SALUT. s/f. "Violencia contra la mujer: violencia de pareja y violencia sexual contra la mujer". *Nota descriptiva núm. 239*.
- PANDEA, Anca - Ruxandra., GRZEMNY, Dariusz i KEEN, Ellie. 2020. *El género sí importa. Manual sobre cómo abordar la violencia de género que afecta a los jóvenes*. Delegació de Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- PARELLA, Sònia; GÜELL, Berta i CONTRERAS, Paola. abril de 2023. "Los matrimonios forzados como una forma de violencia de género desde un enfoque interseccional". Dialnet. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, núm. 133, p. 137-159. DOI: doi.org/10.24241/rcai.2023.133.1.137.

- PARLIAMENTARY ASSEMBLY I COUNCIL OF EUROPE. 2019. *Parliaments free of sexism and sexual harassment*. Parliamentary Assembly y Council of Europe.
- PASTOR MORENO, Guadalupe; RUIZ PÉREZ, Isabel; SORDO, Luis i HENARES MONTIEL, Jesús. 2022. "Frequency, Types, and Manifestations of Partner Sexual Violence, Non-Partner Sexual Violence and Sexual Harassment: A Population Study in Spain". *International Journal of Environmental Research and Public Health*.
- PELÁEZ NARVÁEZ, Ana i VILLARINO VILLARINO, Pilar. 2022. "Informe sobre violencia contra las mujeres con discapacidad a partir de la explotación de los datos de la Macroencuesta de violencia contra la mujer 2019 de la DGCVG". *Fundació CERMI Mujeres. Ediciones Cinca*.
- PIKARA MAGAZIN. 2021. *Violencia contra las mujeres y medios de comunicación*. Ministeri d'Igualtat.
- PORTAL ESTADÍSTIC DE CRIMINALITAT. 2021. Sèries anuals. *Cibercriminalidad. Provincias: Victimizaciones por causa de cibercriminalidad por provincias, grupo penal, periodo, grupo edad y sexo*. Portal Estadístic de Criminalitat. Ministeri de l'Interior.
- PORTAL ESTADÍSTIC DE CRIMINALITAT. 2021. Sèries anuals. *Victimizaciones, Comunidades y Ciudades autónomas: Victimizaciones de infracciones penales por periodo, comunidad autónoma, tipología penal, grupo de edad y sexo*. Portal estadístic de criminalitat. Ministeri de l'Interior.
- PORTAL ESTADÍSTIC DE CRIMINALITAT. 2021. Sèries anuals. *Cibercriminalidad. Provincias: Victimizaciones por causa de cibercriminalidad por provincias, tipología penal, periodo, grupo de edad y sexo*. Portal estadístic de criminalitat. Ministeri de l'Interior.
- SAVE THE CHILDREN. 2017. *Ulls que no volen veure. Els abusos sexuals a nens i nenes i els errors del sistema*. Espanya.
- SAVE THE CHILDREN. 2021. *Los abusos sexuales hacia la infancia en España. Principales características, incidencia, análisis de los fallos del sistema y propuestas para la especialización de los Juzgados y la Fiscalía*. Espanya.
- SAVE A GIRL SAVE A GENERATION. 2022. "Intervención en casos de mutilación genital femenina y matrimonio forzado. Orientaciones para profesionales que aborden la prevención de las MGF y los MF". *Proyecto CHAIN*.
- SAVE A GIRL SAVE A GENERATION. 2021. *Memoria 2021 Seva a Girl Save a Generation*. Seva a Girl Save a Generation.

- SEXVIOL. 2022. *Desmontando Mitos acerca de la Agresión Sexual. Un estudio de caso sobre la Audiencia Provincial de Madrid*. Universitat Complutense de Madrid.
- SORDO RUZ, Tania. 2021. *Prácticas de reparación de violencias machistas*. Análisis y propuestas. Delegació del Govern contra la violència de gènere. Ministeri d'Igualtat.
- SORDO RUZ, Tania. 2021. "La interseccionalidad en el derecho de las mujeres a una vida libre de violencias por razón de género y discriminación". A Karlos A. Castilla Juárez (coord.). *Drets humans des d'una perspectiva interseccional*. Institut de Drets Humans de Catalunya, pàg. 90-101.
- STOP MACHITROLES. 2021. *Primeiro Informe. Observatorio Virtual de Machismo Dixital*. Cátedra Feminismos 4.0. Universitat de Vigo. Diputació de Pontevedra.
- UNIÓ INTERPARLAMENTÀRIA (UIP). Octubre del 2016. *Sexismo, acoso y violencia contra las mujeres parlamentarias*. Butlletí temàtic. Unió Interparlamentària (UIP).
- VERGÉS BOSCH, Nuria i GIL-JUAREZ, Adriana. 2021. *Un acercamiento situado a las violencias machistas online y a las formas de contrarrestarlas*. *Revista Estudios Feministas*, Florianópolis, v. 29, núm. 3, e74588.
- VILLACAMPA ESTIARTE, Carolina. 2019. *Aproximación al matrimonio forzado desde la óptica de las víctimas*. Universitat del País Basc – Euskal Herriko Unibersitatea.
- VILLACAMPA, Carolina i TORRES, Núria. 2019. "El matrimoni forçat a Espanya. Una aproximació empírica". *Revista Reic (Revista Española de Investigación Criminológica)*, article 4, número 17.

CONSELL D'EUROPA

- COMISSIÓ EUROPEA. 2022. *EU survey on gender-based violence against women and other forms of inter-personal violence (EU-GBV)*. Statistical reports. Eurostat.
- COMISSIÓ EUROPEA. 2021. *Lluita contra el tràfic d'éssers humans: nova estratègia per prevenir el tràfic, desarticular els models delictius de negoci i empoderar les víctimes*.
- COMISSIÓ EUROPEA. 2020. *Tercer informe sobre el progrés en la lluita contra el tràfic d'éssers humans*.

- COMITÈ DE LES PARTS. 2020. Recomanacions sobre la implementació a Espanya del Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra la dona i la violència domèstica. Disponible en: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/marcoInternacional/informesGREVIO/docs/RecomendacionesEspanaConvenioEstambul.pdf>
- CONSELL D'EUROPA. 1950. *Conveni per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals*. Disponible en: https://www.echr.coe.int/documents/convention_spa.pdf
- CONSELL D'EUROPA. 2000. *Protocol núm. 12 al Conveni per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals*. Disponible en: https://www.echr.coe.int/documents/convention_spa.pdf
- CONSELL D'EUROPA. 2011. *Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència contra les dones i la violència domèstica*. Disponible en: <https://rm.coe.int/1680462543>
- KELLY, Liz. 2018. *Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards. Methodology and tools*. Council of Europe. Disponible en: <https://rm.coe.int/final-vaw-support-2019-eng-forms/168093b8b9>
- GREVIO. 2020. *Primer Informe d'Avaluació a Espanya*. Disponible en: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/marcoInternacional/informesGREVIO/docs/InformeGrevioEspana.pdf>

NACIONS UNIDES

- COMITÈ PER A L'ELIMINACIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ CONTRA LA DONA. 2017. *Recomanació General núm. 35 sobre la violència per raó de gènere contra la dona, per la qual s'actualitza la Recomanació General núm. 19*. Disponible en: <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2017/11405.pdf>
- COMITÈ PER A L'ELIMINACIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ CONTRA LA DONA. 2015. *Recomanació General núm. 33 sobre l'accés de les dones a la justícia*. Disponible en: <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2016/10710.pdf>

- COMITÈ PER A L'ELIMINACIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ CONTRA LA DONA. 2015. *Observacions finals sobre els informes periòdics setè i vuitè combinats d'Espanya*. Disponible en: <https://www.refworld.org/es/country,,,,ESP,,564591b34,o.html>
- COMITÈ PER A L'ELIMINACIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ CONTRA LA DONA. 2012. *Recomanació General núm. 28 relativa a les obligacions bàsiques dels Estats parts de conformitat amb l'article 2 de la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona*. Disponible en: https://conf-dts1.unog.ch/1%20SPA/Tradutek/Derechos_hum_Base/CEDAW/oo_4_obs_grales_CEDAW.html#GEN28
- COMITÈ PER A L'ELIMINACIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ CONTRA LA DONA. 1992. *Recomanació General núm. 19 (11è període de sessions, 1992). La violència contra la dona*. Disponible en: https://catedraunescodh.unam.mx/catedra/mujeres3/html/cedaw/Cedaw/3_Recom_grales/19.pdf
- COMITÈ PER A L'ELIMINACIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ CONTRA LA DONA. 1989. *Recomanació General núm. 12. La violència contra la dona*. Disponible en: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5831_S.pdf
- COMITÈ PER A L'ELIMINACIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ RACIAL. 2000. *Recomanació General núm. 25 relativa a les dimensions de la discriminació racial relacionades amb el gènere*. Disponible en: https://conf-dts1.unog.ch/1%20SPA/Tradutek/Derechos_hum_Base/CERD/oo_3_obs_grales_CERD.html#GEN25
- NACIONS UNIDES. 2006. *Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>
- NACIONS UNIDES. 2006. *Convenció internacional per a la protecció de totes les persones contra les desaparicions forçades*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-protection-all-persons-enforced>

- NACIONS UNIDES. 2006. *Integració dels drets humans de la dona i la perspectiva de gènere: violència contra la dona. La norma de la diligència deguda com a instrument per a l'eliminació de la violència contra la dona*. Informe de la Relatora Especial sobre la violència contra la dona, les seves causes i conseqüències, Yakin Ertürk, 20 de gener del 2006. Disponible en: <https://www.refworld.org/es/publisher,UNCHR,,,4d5a65db2,o.html>
- ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL DEL TREBALL. Conveni 189 de l'OIT i 190.
- GRUP DE TREBALL SOBRE LA QÜESTIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ CONTRA LA DONA A LA LEGISLACIÓ I A LA PRÀCTICA. 2015. *Informe del grup de treball sobre la qüestió de la discriminació contra la dona a la legislació i a la pràctica. Addició. Missió a Espanya*.
- INFORME DE L'ALTA COMISSIONADA DE LES NACIONS UNIDES PER ALS DRETS HUMANS. 2022. *L'administració local i els drets humans*.
- INFORME FINAL DEL COMITÈ ASSESSOR DEL CONSELL DE DRETS HUMANS. 2015. *Paper de l'administració local en la promoció i la protecció dels drets humans*.
- NACIONS UNIDES. 1995. *Declaració i plataforma d'acció de Beijing*.
- NACIONS UNIDES. 1993. *Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona*.
- NACIONS UNIDES. 1965. *Convenció internacional sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-elimination-all-forms-racial>
- NACIONS UNIDES. 1966. *Pacte internacional dels drets civils i polítics*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>
- NACIONS UNIDES. 1966. *Pacte internacional de drets econòmics, socials i culturals*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>

- NACIONS UNIDES. 1979. *Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>
- NACIONS UNIDES. 1984. *Convenció contra la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-against-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading>
- NACIONS UNIDES. 1989. *Convenció sobre els drets del nen*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- NACIONS UNIDES. 1993. *Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona*. Disponible en: <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>
- NACIONS UNIDES. 1995. *Declaració i plataforma d'acció de Beijing*. Disponible en: https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/u1281/bdpfa_e.pdf

UNIÓ EUROPEA

- PARLAMENT EUROPEU. 2022. *P9_TA(2022)0289. Discriminació interseccional a la UE: situació socioeconòmica de les dones d'origen africà, del Pròxim Orient, llatinoamericà i asiàtic. Resolució del Parlament Europeu, del 6 de juliol de 2022, sobre la discriminació interseccional a la Unió Europea: situació socioeconòmica de les dones d'origen africà, del Pròxim Orient, llatinoamericà i asiàtic (2021/2243(INI))*. Disponible en: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0289_ES.html
- UNIÓ EUROPEA. 1992. *Tractat de la Unió Europea*. Disponible en: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>
- UNIÓ EUROPEA. 2000. *Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea*. Disponible en: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf

- UNIÓ EUROPEA. 2007. *Tractat de Lisboa pel qual es modifiquen el Tractat de la Unió Europea i el Tractat constitutiu de la Comunitat Europea*. Disponible en: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>
- UNIÓ EUROPEA. 2012. *Tractat de funcionament de la Unió Europea*. Disponible en: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2012.326.01.0001.01.SPA&toc=OJ%3AC%3A2012%3A326%3ATOC#C_2012326ES.01004701
- UNIÓ EUROPEA. *Directiva 2012/29/UE del Parlament Europeu i del Consell, del 25 d'octubre del 2012, per la qual s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el suport i la protecció de les víctimes de delictes, i per la qual se substitueix la Decisió marc 2001/220/JAI del Consell*. Disponible en: <https://www.boe.es/doue/2012/315/L00057-00073.pdf>
- UNIÓ EUROPEA. *Directiva 2000/43/CE del Consell, del 29 de juny del 2000, relativa a l'aplicació del principi d'igualtat de tracte de les persones independentment del seu origen racial o ètnic*. Disponible en: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=celex%3A32000L0043>
- UNIÓ EUROPEA. *Directiva 2006/54/CE del Parlament Europeu i del Consell, del 5 de juliol del 2006, relativa a l'aplicació del principi d'igualtat d'oportunitats i igualtat de tracte entre homes i dones en assumptes d'ocupació i ocupació (refosa)*. Disponible en: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/es/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0054>

LLEIS I ALTRES

- Llei orgànica 10/2022, del 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual.
- Llei orgànica 8/2021, del 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant de la violència.
- Llei orgànica 2/2010, del 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs.

- Llei orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.
- Llei orgànica 3/2007, del 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.
- Llei orgànica 10/1995, del 23 de novembre, del codi penal.
- Llei orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.
- Llei 4/2015, del 27 d'abril, de l'estatut de la víctima del delictes.
- Llei 15/2022, del 12 de juliol, integral per a la igualtat de tracte i la no-discriminació.
- Llei 7/1985, del 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local.
- Reial decret llei 9/2018, del 3 d'agost, de mesures urgents per al desenvolupament del Pacte d'Estat contra la violència de gènere.
- Pacte d'Estat contra la violència de gènere.
- Estratègia estatal per combatre les violències masclistes 2022 – 2025.
- Pla de recuperació, transformació i resiliència del govern d'espanya.
- Pla "Espanya et protegeix contra la violència masclista".
- *Resolució de 16 de març de 2023, de la Secretaria d'Estat d'Igualtat i contra la Violència de Gènere, per la qual es publica l'Acord de la Conferència Sectorial d'Igualtat, de 3 de març de 2023, pel qual s'aprova el pla conjunt pluriennal en matèria de violència contra les dones (2023-2027).* https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2023-7326
- *Pressupost per programes i memòria d'objectius.* 2022. Tom XX (Secció 30. Ministeri d'Igualtat). Programa 232B. Igualtat d'oportunitats entre dones i homes.

12. ANNEX 1 – QÜESTIONARI

ESTUDI SOBRE CONDUCTES DE VIOLÈNCIA SEXUAL I APROXIMACIÓ I INTERVENCIÓ DE L'ADMINISTRACIÓ LOCAL EN LA MATÈRIA

Federación Mujeres Jóvenes (FMJ)

Encarregat per la Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP)

DADES

- Nom i cognoms
- Càrrec o lloc que s'exerceix
- Correu electrònic de contacte
- Telèfon de contacte

SOBRE L'ENTITAT O L'ORGANITZACIÓ

- Nom de l'entitat o organització
- On es troba la teva entitat o organització?
- Quin és l'àmbit d'actuació de la teva entitat o organització?
- Quants anys fa que la teva entitat o organització atén casos de violència sexual contra les dones?
- L'espai de la teva entitat o organització és accessible per a dones amb diversitat funcional?

SOBRE EL SERVEI O PROGRAMA

- Quin és el nom complet del Servei o Programa?

- Quin és l'objectiu del Servei o Programa?
- Des de quin any funciona aquest Servei o Programa?
- De quin organisme oficial depèn?
- Treballen amb perspectiva de gènere?
- Treballen amb perspectiva interseccional?
- Quantes professionals hi ha contractades a l'equip del Servei o Programa?
- Quantes persones voluntàries hi ha a l'equip del Servei o Programa?
- Quin perfil té cada integrant de l'equip?
- Compten amb traductores i intèrprets?
- Compten amb mediadores interculturals?
- Quins requisits cal reunir per ser atesa pel Servei o Programa?
- Quina relació té la teva entitat o organització amb el Servei ATENPRO?

DADES SOBRE LA VIOLÈNCIA SEXUAL

- Consideres que es recopilen de manera adequada i suficient les dades sobre la violència sexual a Espanya?
- Quantes dones acostumen a atendre en un any?
- Compten amb dades de quantes dones van atendre el 2022?
- Dels casos que atenen cada any, quantes dones són espanyoles i quantes estrangeres?
- Quantes dones migrants en situació administrativa irregular van atendre l'últim any?
- Quantes dones amb diversitat funcional van atendre l'últim any?
- Atenen nenes, nens i adolescents? En cas afirmatiu, a partir de quina edat?

- Quantes dones trans van atendre l'últim any?
- De quina edat solen ser les dones que atenen?
- Quantes noies més grans de 16 anys i menors de 18 anys van atendre?
- Quantes persones menors de 16 anys van atendre? De quines edats?
- De les dones que atenen, quantes denuncien?
- De les dones que denuncien, se sol concloure el procediment amb condemna?
- Consideres que les dones que han atès se senten reparades?
- Quin és el mitjà més habitual mitjançant el qual les dones contacten amb vosaltres?
- Qui sol contactar amb l'entitat i l'organització?
- A quantes i quants familiars o persones properes a les víctimes o supervivents solen atendre en un any?

SOBRE LA VIOLÈNCIA SEXUAL

- Quina definició de violència sexual fa servir la teva entitat o organització?
- Atenen la violència sexual fora de la parella o exparella?
- Quina forma o formes de violència sexual atenen?
- Atenen casos de tràfic amb finalitats d'exploració sexual? En cas afirmatiu, quants en un any?
- Atenen casos d'assetjament sexual? En cas afirmatiu, quants en un any?
- Atenen casos de violència sexual en l'àmbit digital? En cas afirmatiu, quants en un any?
- Atenen casos de mutilació genital femenina? En cas afirmatiu, quants en un any?
- Atenen casos de matrimonis forçats? En cas afirmatiu, quants en un any?

- Han atès casos de violacions múltiples? En cas afirmatiu, quants en un any?
- Han atès casos de violència sexual a la feina domèstica? En cas afirmatiu, quants en un any?
- Sobre quina manera de violència sexual reben més casos?
- Sobre quina manera de violència sexual reben menys casos?
- Quina forma de violència sexual consideren que identifiquen més les dones?
- Quina forma de violència sexual consideren més invisibilitzada?
- Coneixeu i utilitzeu el Conveni d'Istanbul a la vostra feina?
- Coneixeu i utilitzeu el marc de la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona i del Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona de les Nacions Unides?
- Implementen la Llei orgànica 10/2022, del 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual?
- En cas d'implementar la Llei orgànica 10/2022, del 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual, podries detallar de quina manera l'estan implementant?
- Incorporen la diligència deguda?

SOBRE EL QÜESTIONARI

- T'agradaria comentar res més?